

DE SAMPA
OM. DIE
IN LIB
MAC HAR.

BIBLIOTHECAM
AER: PROP:
FUNDIT: EREC:
TAM ET MUSE
UM. MDCC

PROPRIO ET HE
DIBUS BE
FITIO. ET
UTILITAT
LXXI.

Jacobus
Maximilianus I
S. R. I. Co.
Comes et Dominus
Collalti S. Salvactoris
Rai. Creditij Colis S.
Martini Musestris.
Teusophi NV. &c.

T. Vicro inc.

Nichil eripit fortuna, nisi quod dat. Virtutem neutem non dat, ideo non detrahitis saluus

Tibrisque usu thecarius imbec et intruifer isidor: Pelus.

D. T H O M A E
A Q V I N A T I S I N L I B R O S

M A C H A B Æ O R V M C O M -
mentaria lucidissima, nunc noui-
ter in lucem emissa.

*Quibus addita sunt nonnulla quæ versæ
pagella indicabit :*

Opera R.P.F. Stephani de Sampaio Lusitani
Theologi Ordinis Prædicatorum.

L V T E T I Æ,

Apud Michaëlem Sonnum, via Iacobara
sub Scuto Basiliensi.

1 5 9 6.

C V M P R I V I L E G I O R E G I S.

INDEX RERVM IN
HOC VOLVME
contentarum.

PISTOLA *dedicatoria.*
Prologus, *Quomodo constet hac com-
mēiaria à Diuo Thoma esse cōposita.*
Præfatiuncula *de autoritate librorū
Machabæorum.*

*Textus vulgaris lib. Machab. reformatus ex de-
creto sacre Synodi Tridentina: cum exposi-
tione D. Thomæ.*

*Annotationes quædam ad marginem eiusdem
textus, ad maiorem eius intelligentiam, in ali-
quibus locis quæ hæretici nostræ tempestatis in
controuersiam vocant.*

*Citationes locorum in quibus D. Thomas eas-
dem tangit materias, in sua Summa Theolo-
gica.*

*Index rerum omnium memorabilium quæ tam in
textu quàm in commentariis continentur.*

ILLVSTRISSIMO AC
PIENTISSIMO DOMINO, D. AR-
naldo de Pontac Bazatensi Anti-
stiti, Fr. Stephanus de Sampaio
Lusitanus Theologus.

S. P. D.

INter cetera Christianæ
pietatis opera, Præsul orna-
tissime, quæ Paulus Apo-
stolus summis Ecclesiæ Pa-
storibus commendat, vnum ex illis pere-
grinorum hospitalitas est. Oportet inquit
ille Episcopum hospitalem esse. Quanta
verò huius nunc desideratissimæ virtutis
sit præstantia, quantaque dignitas, tam in
sacris quàm in humanioribus literis, eius
veneranda canicies satis docet. Nec dubi-

EPISTOLA.

tandum est, quin legis naturæ tēpore, hoc
humani generis cōmune vinculū, viuente
adhuc Adamo cōmuni omniūpatre, rece-
ptissimū fuerit. Unde veteris legis Docto-
res quos Rabinos vocant, asserere non du-
bitant Patriarchæ Noachi hospitalitatē
erga bruta animantia in arca conclusa ex-
hibitam, et solitudinem quā in eis pro-
curandis habuit Deo maximè placuisse.
Abraham etiam in valle Habron ubi
Hebræi antiquos patres sepultos esse cre-
dunt, ē regione domus vel tabernaculi sui,
sub quadam illice ubi angelos hospicio ex-
cepit, pro peregrinorum refectōne Xeno-
dochium, doctores aliqui coniiciunt, insti-
tuisse. Loth vero ex eius fratre nepos dum
hospitalitatis exercendæ causa, ad portam
urbis peregrinos prestolatur : angelos sui
postea custodes & videre & hospites do-
mi suæ excipere meruit. Ipse denique Sal-
uator inextremo iudicii die pro hospitali-
tatis munere, regnum cælorum multis dan-

EPISTOLA.

dum esse testantur. Hospes eram inquit
ille, & collegistis me. Hæc mihi Præsul
amplissime, prima occurrit ratio, ut hoc
D. Thomæ peregrinū atque hætenus inco-
gnitum opus, tibi dicare nom verear. Scio
enim ex multorum relatione quibus Chri-
stianæ humanitatis visceribus & quo piē-
tissimi animi affectu extraneos omnes sine
personarum acceptione excipias, iuues &
foveas. Maximè verò eos in quibus erudi-
tionis, virtutis, aut probitatis singulare
aliquod specimē inesse vides. Quod quidē
non minus ingenui quàm Christiani verè
animi indicium est. Cum igitur in his Ma-
chabeorum commentariis Doctor Ange-
licus tanquam nouus peregrinus, ignoto se
habitu presentet: iure optimo tuæ ampliu-
dini (pastori utiq; hospitalitatis amato-
ri) cōmendatur. Certus autem sum quod
pro tua erga omnes benignitate, eum non
solum hospitio libenter excipies: verū et-
iam postquam loquentem semel audieris,

EPISTOLA.

doctrinae eius dulcedine allectus, ad familiarius colloquium admissum, apud te manere compelles. Sicuti duobus credimus contigisse Christi discipulis. Qui post eius passionem euntes in castrum Emaus, eum à mortuis resurrectum, sub peregrini veste familiariter in via se comitantem, ad hospitium coegerunt. Deinde etiam, in ordine quem, in disponendo sacrae huius scripturae textum, eiusque membris diuidendis atque in dubiis multis breuiter *Et* acutè more suo resoluendis tenet ac seruat; perspicacissimo tuo ingenio Doctor ipse D. Thomas (sicuti *Et* in fractione panis Christus discipulis) manifestior fiet. Altera uerò mei huius qualiscumque obsequii tibi praestandi causa ea fuit, quia me in statu peregrini positum, tibi que adhuc facie ignotum, hospitalitatis beneficio praeventum (voluntate saltem quae pro facto reputatur) deuinxisti. Postquam enim elapsis temporibus pro studio Theologico

EPISTOLA.

restituendo in ciuitate Burdegalensi, M. Augustinum de Trinitate Lusitanum in Regentem annua pensione munificentissime promoueras: me etiam quamuis indignum, in eius collegam ad idem praelegendi munus spontè nuper cooptaueras. Ne igitur ingratitudinis notam, pro hac erga me tuae amplitudinis beneuola liberalitate subirem, postquàm te uidi hanc sepe numero occasionem mihi dari cupiebam, ut antequam ultimò tibi ualedicerem signum aliquod mei non ingrati animi preberem. Qua etiam de causa fateri tenebor, hoc me qualecumque obsequium minimè praestare potuisse, nisi R. P. M. Seraphinus Banchius Florentinus mihi adesset. Qui de regno Galliae adeò est benemeritus ut sola charitate adductus pessimam quandam cuiusdam Petri Barreri cum nonnullis aliis conspirationem de Rege Henrico occidendo cum uitae discrimine *Et* sine Christianae religionis iniuria retexerit. Non
à iiij

EPISTOLA.

enim hoc illi sub sacro sigillo reuelatum fuerat: ut nonnulli suspicabantur. Si verò hæc D. Thomæ scripta propter succinctam breuitatem fragmentum quodam potius, quam iustum & absolutum opus videatur: non ideo paruipendenda sunt. Saturatis namque turbis, Christus discipulis fragmenta ne perirent, colligere præcepit. Non enim decens illi visum est, ut miraculosi illius cõuiui reliquiæ negligentur: quæ de patrato miraculo, locum testium supplere poterant. Talis est tota D. Thomæ doctrina ut magis celitus infusa, quam humanitus acquisita, piè credatur. Proindeque saturatis etiam ex sublimioribus eiusdem Doctõris sancti documentis, fragmenta hæc omittere, indecorum atque iniustum esset. Metallorum etiam fusores abiectiora etiam auri ramenta diligenter colligunt ac seruant. Et auri fabrorum officinæ, non ab aliquo (saltem apud nos) verri permittuntur, nisi magno prius ipsis

EPISTOLA.

artificibus pro quisquiliis, precio soluto. Accipe igitur Illustrissime Domine in mei obsequentissimi animi signum, hūc quamuis ignotum hætenus, nom tamen omnino contemnendum D. Thomæ fœtum: atque fœlicibus auspiciis sub tua protectione in lucem gratum habere prodire. Quamuis autem nom omnino, corruptorum omnium locorum centinam ex haurire potuerim, vigiliis non paucis in quodam de prauatissimo exemplari corrigendo consumptis, quæ tua est humanitas, affectum prius quam effectum spero confidenter, expendes. Deus Opt. Max. faxit, ut Ecclesiæ negociis, (pro quibus à propria Sede & laboriosa quiete distractus, hîc Lutetiæ in vitus peregrinarius) fœliciter absolutis, ad tuâ Bazatensem Diocesim, quam citò reuertaris, amen. E nostro isto collegio Parisino Nonis Aprilis. Anno 1596.

R. P. F. STEPHANI DE SAMPAYO:

*Prologus ad lectorem. De autore commen-
tariorum super libros Machabeorum:*

*& quomodo cognoscatur eum esse
D. Thomam Aquinatem.*

SI varios fortunę casus candi-
de lector recēdere velim quos
hi D. Thomę commentarij
passi sunt, ne vnquam in lucē
prodire possent: aliud forsītā
iustum volumen conficiendum esset. Post-
quam enim ex Germania inferiori vbi ap-
tea in tenebris latebant, in Portugalliam
sunt delati, & deinde in Galliā translati; à
duodecim ferē annis, veluti nauicula flu-
ctibus agitata, varias huius regni partes
mecum inuiserunt & pergrarunt. Quod
verò attinet ad sui proprii autoris nomen;
M. Antonius Senensis Theologus doctor
conterraneus meus & peregrinationis so-
cius anno 1565. dum esset apud Flandros,
in quodam Monasterio Fratrum minorum
insulæ quæ dicitur à Flerim: hæcmet com-

PROLOGVS.

mentaria, antiquis characteribus manu
exarata; Doctoris Fratr. Thomę de Aquino
Ord. Pręd. inscriptione, reperit. Nec
solum principium, Angelici doctoris no-
men, sed etiam & finis indicabat. Hoc
idem ipsemet Senensis in sua Bibliotheca
Fratr. Pręd. apud Sebastianum Niuellium
typis excusa anno 1585. folio 33. testatur. At
verò quod D. Thomas Machabeorū libros
exposuerit, Ægidius Romanus Doctor in-
signis & testis ouini exceptione maior, qui
inter discipulos D. Thomę vnus fuit ex
pręcipuis, hoc asserit super 4. sent. dist. 45.
dum agit de oratione pro mortuis facien-
da, sub hiis terminis. Sicut in expositione
Machabeorum reuerendus Pręceptor no-
ster Thomas tradidit. Quod quidem non
sine causa; dum esset in partibus Italię, an-
notauit insignis Papirius Massonus, mihi-
que pręsens asseruit. Idem etiam Doctor
Angelicus in multis quęstionibus suę Sū-
mę Theolog. non semel aut bis tantum,
huius primi & 2. libri testimonia citat: at-
que similiter ibidem sicuti & hic ea expo-
nit. Adde quod stilus brevis, lucidus &
acutus, methodus exponendi textū, Do-
ctores etiam citati; Iosephus, Papias, Isido-
rus & alij, quorum lectioni D. Thomas

PROLOGVS.

erat assuetis (vt patebit cuicumq; in eius scriptis versato) satis indicant hunc foetum non illi supposititium esse, sed verè genuinum. Quod non ego asserere auderem, nisi multorum virorum non solum Theologicę professionis sed & humaniorum litterarum, eadem esset opinio: quibus hoc opus antè quam prelo traderetur, perlegendū atque exactè examinandum, cōmiseram. Si autem eæ nō sufficiant rationes ad hoc vt tibi per suadeas, hanc non adulterinā esse monerā: cogita idem multis D. Augustini, Chrysostomi, Hieronymi & aliorum Patrum propriis libris contigisse, nec propterea precio suo fraudantur. Hoc saltem seueri quantumcumque Censores nobis denegare non poterunt: vt unicuique liceat (vt Paulus inquit) in suo sensu abundare, Quo supposito nihilque in his commentariis fidei & bonis moribus in esse cōtrarium; nullus hoc etiā Angelico Doctore recusare verebitur, quod Ouidius libris De ponto à populo Romano obtinere hoc distico precabatur.

Si dubitas de me: laudes admitte Deorum,

Et carmen dempto nomine summe meum.

Nemini enim in verba alterius Magistri nisi Christi, iurare suademus. Vale.

*Præfatiuncula eiusdem Autoris
De autoritate sacræ historiæ
Machabæorum.*

DVo hi Machabæorum libri sic nuncupati à Machabæa matre septem fratrum quos impius Antiochus Epiphanes diuersis tormentis necari præcepit, vt hic in præfatione D. Thomas ait, vel à tessera quadam à Iuda Machabæo militibus suis data in bello (vt aliqui Rabini Iudæorum arbitrantur) à seculo immemorabili in Ecclesia Catholica tanquam diuina oracula, pro canonicis sunt recepti. Impri- mis enim D. Clemens octuagesimo octauo Apostolorum canone, hos duos Machabæorum libros apertè inter diuinas scripturas connumerat. Et Conciliū Carthaginense inter canonicos libros eos numerandos refert. Quod quanuis prouitiale sit, & non vniuersale: postea tamè approbatum & confirmatum fuit per sextam synodum Ecumenicam & vniuersalē Constantinopolitanam D. August. lib. 18. de ciuitate Dei cap. 36. eos ab Ecclesia inter sacras scripturas receptos esse à plus mille

PRÆFATIVNCVLA.

iam ducentis annis manifestè insinat, Idē testatur in lib. de doctrina Christ. cap. 8. idem libro 2. contra epistolas Gaud. c. 23. Et Gelasius. i. in decreto de sacris libris, in quo septuaginta Episcopi subscripserunt, Innocentius. i. in epistola ad Exuperium. Isidorus lib. 6. Etymolog. cap. 1. Cassiodorus lib. 2. de diuin. lect. Egisippus in prologo sui operis, de excidio Ierosol. D. Cyp. lib. de exhortatione ad martyriū. c. 11. Et lib. 1. epistolar. epist. 3. idē. D. Gregorius Naz. in oratione de Machabæis. D. Amb. lib. de Iacob & vita beata c. 11. & 12. Primus autem illorum teste D. Hieronymo, tunc temporis manu scriptus in lingua Hebræa reperiēbatur, sed de autoris nomine, ex omnium sententia, nihil certi habetur. Secundus verò qui Græcè creditur esse comperitus (dempto 1. cap. & dimidio secundi; in quibus præter exemplar epistolarum Iudæ & Senatus Ierosol. nihil aliud continetur) ex quinque libris historiæ Iasonis Cyrenæi, à Iosepho filio Mathathiæ, vt putant aliqui, collectus est. Inter quos Honorius Augustudunensis vnus est, in lib. de Ecclesiast. scriptor. Alij autem Philoni Iudæo tribuunt. Licet autē

PRÆFATIVNCVLA.

inter antiquos Patres super illorum auctoritate aliqua fuerit controuersia (quod multis alijs sacris scripturis contigit, quæ Sixtus Senensis in secunda classe sacrorum librorum collocat) non propterea iam nūc de illorum infallibili certitudine hæsitare licet. Fides namque antiquorum Patrum vitæ sanctitate & doctrinæ splendore fulgētium, auctoritate vniuersalis Ecclesiæ Catholicæ Apostolicæ Romanæ corroborata, orthodoxum virum ab omni prorsus scrupulo & dubitatione securum reddit.

EXTRAICT DV PRIVILEGE
DV ROY.

PA R grace & Priuilege du Roy, il est permis à Michel Sonnius, Libraire iuré en l'Vniuersité de Paris, d'imprimer, ou faire imprimer, & mettre en vente vn liure intitulé D. Thomæ Aquinatis in libros Machabeorum, Cōmentaria lucidissima, &c. En faisant defenses tres-expresses à tous Libraires & Imprimeurs, ou autres de quelque estat & condition qu'ils soient, d'imprimer, ou faire imprimer ledit liure, le vendre, faire vendre, debiter ny distribuer par nostre Royaume ne aillieurs durant le temps de dix ans, à cōmencer du iour qu'ils seront acheuez d'imprimer, sur peine aux contreuenans de confiscation des exemplaires, & d'amende arbitraire, & de tous despens, dommages & interests. Comme il est contenu es lettres données à Paris, le 23. iour de Mars, 1596.

Signé, DECHAMPELAIS.

Acheué d'imprimer le 6. iour
d'Auril, 1596.

I
D I V I T H O M A E D E
Aquino Ord. Frat. Præd. præfatio in
libros Machabeorum.

O v a bella elegit dominus. Iudicum. 5. Ad aliqualem ma-^{Indic. 5.} nuductionem generalem habendam in historiâ Machabeorum, conuenienter assumitur verbum propositum. Ad cuius intellectum sciendum est, quod Iudæi inter cæteras afflictiones quibus olim ^{Quatuor afflictio- nes præci- pua Iu- deorum. I. per Assyrios.} post legis acceptionem fuerunt afflicti: quatuor inter omnes sunt præcipuæ & magis notabiles. Prima quidem ab Assyrijs, qui eos, quoad de-

A

P R Æ F A T I O

2. per
Babyl-
onios.

3. per
Græcos.

4. per
Romanos.

cem tribus in Assyriâ transtulerunt, vbi fuerunt captiuati, & nunquam quoad omnes, liberati. 4. Reg. 17. sub Osee Rege Israël. Secunda per Babylonios, qui ipsos in Babyloniam cum Rege suo Sedechia exoculato trāsduxerunt quoad duas tribus, vt 4. Regū vltimo habetur, vbi fuerunt captiuati, sed tandem post septuaginta annos liberati, ministerialiter per Cyrū, sed virtute & potentia per Deū ipsum, vt Daniel. Prophetę. capitulo 5. & primo Esdræ. 1. 3. & Esai. 45. habetur. Tertia afflictio fuit per Græcos, qui contra Iudæos postea liberatos, insurrexerūt, & ipsorum legem & ritus pro posse suo expugnarunt. 1. & 2. Machab. In qua fuerunt multipliciter anxiiati, sed tamen zelo fidei animati & ideo à Deo confortati. Quarta, fuit per Romanos, qui Hierusalem inuaserunt & Iudæos expulerunt, de qua non habetur historicè in scriptura sacra: sed

D. T H O M Æ.

3

tantum propheticè. Quia hæc fuit post mortem Christi, quādo omnes scripturæ consummatæ erant, & ibi fuerunt ad extremam vilitatē redacti, & in tantum quod ob demeritū suæ obdurationis, nunquam fuerunt postea exaltati. Istæ autē quatuor afflictiones videtur fuisse expressæ Ioe-^{ioeli 1.} lis. 1. cap. vbi sub metaphora quatuor animalium describuntur quatuor isti impugnatores Iudæorum cum dicitur, Residuum locustæ comedit brucus, & residuum bruci comedit rubigo, &c. Illa fuerunt quatuor anima-^{Hugo Card. prefat. in hostib. Dan. 7.} lia quæ vidit Daniel. cap. 7. leæna, vrsus, pardus, & aper; vel etiam quatuor metalla quæ fuerunt in statua Nabuchodonosor. Daniel. 11. scilicet. Aurum, argentū, æs, & ferrū. Quorum omniū explicationes non permittit breuitas intenta. Licet igitur omnes istæ quatuor Iudæorū à Deo

A ij

1. Machab. 5.

Cantic. 1.

P R Æ F A T I O

4
permiffæ impugnationes, ſint plenæ diuinis myſterijs, ſicut patet per libros hiftoriales & prophetales, ipſa tamen tertia impugnatio ipſorū, quæ in duobus libris Machabæorum cōtinetur, amplioribus eſt digna præconij: eo quod in omnibus alijs ſucubuerunt; ſed in iſta quaſi totaliter præualuerunt. Et ideo merito dicitur in propoſito negotio, Noua bella elegit dominus. In quo verbo deſcribuntur primò quoad animi firmitatem, & hoc eſt nomen bellorum; eo quod ad bellandum fortiter ſe expoſuerūt. 1. Machab. 3. Melius eſt nobis mori in bello quàm videre mala gentis noſtræ & ſanctorum. Hac autem firmitas conſiſtit in tribus. primò quantū ad initium aduerſum & virtuoſum, vnde & de ipſis poteſt dici illud Cantic. 1. En lectulum Salomonis (id eſt templum) ſeptuaginta fortes ambiūt,

D. T H O M Æ 5
tenentes gladium & ad bella fortiffimi; vniuſcuiusque enſis ſuper femur ſuum, propter timores nocturnos. Secundò quātum ad progreſſum miraculoſum. ipſa enim virilitas animi meretur ſibi conferri auxilium Dei, quo concurrente ſequitur exitus mirabiliter vincendi, ſicut fuit in propoſito. Nam Deus miniſterio ipſorū *psal. 139.* de ſe confidentiū vincebat *psal. 913.* Obumbraſti ſuper caput meum in die belli, & Hierem. 20. Dominus mecum eſt, tanquam bellator fortis. Tertiò quantum ad exitū victorioſum & glorioſum. Hebr. 11. Per fidem *ad Hebr. 21.* vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiā, adepti ſunt repromiſſiones, obturauerunt ora leonum: extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aſciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti ſunt in bello. Et. 1. Machab. 3. *1. Mach. 3.* Surrexit Iudas Machabæus, & dilata-

6

P R Æ F A T I O

uit gloriam populo suo, & induit se loricam sicut Gigas, & succinxit se arma sua bellica in prælijs.

Tren. 3.

Secundò describuntur quoad fidei veritatem & sanctitatem: & hoc nomine nouitatis, *Tren. 3.* Noui diluculo magna est fides tua. Vbi vocula, noui, non est verbum sed nomen, & hoc dicitur quia animus & nouitas eorum attestatur veritatem fidei in Iudæis. Et hoc patet ex tribus quæ se habent per oppositum ad antiqua bella Iudæorum. Antiquitus enim pugnabant pro habitabilium locorū acquisitione, vt patet in libris Iosué & Iudicum; nunc verò pugnaverunt pro sancti loci & cultus diuini obseruatione: vt patet lib. 1. Machab. & ideo istud bellum, nouum est, vnde lib. 1. Machab. 4. dicitur. Acceperūt lapides & ædificauerūt altare nouū, & ideo *Esa. 41.* dicitur. Posui te sicut

1. Mach.

4.

D. T H O M Æ.

7

plaustrum triturans nouum. Secundò pugnabant aliàs pro suorum demeritorum punitione. Vnde frequenter Deus prouidebat eis pugnas in quibus succumbebat; propter sua demerita, sicut patet quando pugnaverunt contra Gabaonitas, quando ex vtraque parte multi corruerunt, vt patet *Iudicum. 20.* Sed modò pugnaverunt ad vitandam legis ad idolatriā transgressionem, atque ideo nouo animo bellabant. 1. Machab. 13. dicitur. Ionathas misit exercitum nouum in Ioppem. Vnde & de eis dici potest illud *Ezechiel. 36.* Dabo vobis cor nouum & spiritum, id est, ^{36.} *Ezechiel.* animum nouum dabo in medio vestri. Tertiò aliàs leguntur pugnas pro illatæ iniuriæ punitione & vindicatione: sicut eo tempore quo pugnaverunt contra Amalech, *Exod. 7.* & alibi frequenter: sed modò pu-

A iij

gnauerunt quasi zelotypia, pro tuenda iustitia & inferendæ iniuriæ repressiōe. I. Machab. 2. Nunc ergo filij æmulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrum. Ecce Iudas Machabæus fortis viribus à iuuentute sua, erit vobis Princeps militiæ, & ipseaget bellum. Et ideo *Esai. 62.* etiam dicitur. *Esai. 62.* vocabitur tibi nomen nouū. Quia igitur Iudæi qui erant ad idolatriam proni, ac à deo de infidelitate vocati, in casu & in passu isto fuerunt pro fide & cultu diuino zelati, dicuntur meritò ista noua; & ita amplius Deo accepta. Tertiò subiungitur quo modo: & describuntur quantum ad diuini iudicij subtilitatē, cum dicitur, elegit dominus. & *Psal. 88.* dicitur. disposui testamentū electis meis, id est, in electis meis. & *Psal. 66.* Elegit nobis hæreditatē suam (id est in nobis). Quare autem dominus Iu-

dæos sic bellare & talia ipse ordinauerit; triplex est ratio. Prima propter aduentus sui imminentem propinquitatem, quia de eis nasciturus erat in proximo. *Nume. 16.* Mane (id est cito) videbit dominus qui sunt eius, & sanctos suos applicabit sibi, & quos elegerit, appropinquabunt ei. Secunda ratio est ad exaggerandam iniquitatem Iudæorum, mortem illius procurantium, vnde *Esa. 41.* Ecce vos estis ex nihilo, & opus vestrum ex eo quod non est: abominatio est qui elegit vos. sequitur. Ecce omnes iniusti, & vana opera eorum: ventus & inane simulachra eorum. Et *Ezech. 20.* *Ezech. 20.* Eligam ex vobis transgressores & impios. Tertia ratio. Ad declarandum futurorum martyrum virilitatē, vnde in hoc designatur elegisse certamen futurorum martyrum & subiectionem tyrannorum. *Deuter. 4.* Dilexit *Deuter. 4.*

IO P R Æ F A T I O

patres tuos, & elegit semen eorum
post eos. Vnde & in persona Christi
pro tempore martyrum dicitur, Iob. 7.
Elegit suspendium anima mea, &
mortem ossa mea. Hanc enim mor-
tem zelo sui cultus, eligunt Iudæi spi-
ritu Dei tacti: quam postea eligunt
martyres ad honorem & gloriam
IESU CHRISTI. Ex continentia
ergo istius collationis; patet ordo &
continuatio legis scriptæ, ad legem
gratiæ. Patet etiam quæ sit materia
huius libri, quoniam bella & victoriæ
Iudæorum, de inimicis veritatis & le-
gis diuinæ. Quis sit etiam finis patet,
per illa tria quæ dicta sunt. Et quæ sit
forma, quoniam qualis in historicis
libris alijs. De efficiente autem dubi-
tatur nec expressè inuenitur, nisi quod
legitur de Iuda Machabæo quod de
hoc fecit publicas quasdā descriptio-
nes, quæ à nobis nō habentur, ex qui-

*Causa ef-
ficiens ho-
rum li-
brorum
quæ dicat.*

D. T H O M Æ. II

bus cōpilata & ad breuitatē redacta
fuit tunc hæc historia, fortè ab aliquo
vel ab aliquibus summis sacerdotibus
illius tēporis. Quoad denominatio-
nem verò cur dicantur Machabæo-
rum, sciendum est quod continent
facta septē fratrum qui Machabæi ap-
pellati fuerunt, & hoc quia de vna
matre nati quæ suo nomine Macha-
bæa vocabatur. Quare autem magis
denominetur historia ab illis quàm à
cæteris populis Iudæorum; hæc fuit
ratio, quia primò Regi Antiocho qui
legem Dei impugnabat, resistunt:
& capita bellorum & exercituum ex-
riterunt. Notandum est etiam quòd
isti duo libri authoritatem non habēt
apud Iudæos; quemadmodum illi qui
sunt de numero 24. & faciunt cano-
nem; secūdum Hieronymum in pro-
logo Galeato; sed habent apud Lati-
nos authoritatem in Ecclesia, quæ

*Cur hi
libri Ma-
chabæorū
vocentur.*

D. Hiero.

iplos in quodam Cōcilio approba-
uit & legendos ordinauit. Sciendum
quoque quod hi duo libri non sunt
vnius narrationis continuatio sicut
sunt libri Regum: sed sunt vnius hi-
storix recapitulatio. Recapitulatur
enim in secundo quod dictum est
in primo. Sed superest iam vt pro-
logum D. Hieron. translatoris ex-
ponamus.

Prologus beati Hieron. presbyteri
in libros Machabæorum.

Machabæorum libri: duo prænarrant
inter Hebræorum Duces gētēque
Persarum. Pugnam quoque Sabbatorū
& nobiles Machabæi Ducis excercitus
triumphos: ex cuius nomine & libri iidē
sunt nuncupati. Hæc quoque historia con-
tinet etiam inclita illa gesta Machabæorū
fratrum qui sub Antiocho Rege pro sa-

cris legibus dira tormenta perpepsi sunt.
Quos mater pia, dum diuersis suppliciis
urgerentur, non solum non flevit: sed &
gaudens hortabatur ad gloriam passionis.

Machabæorum libri duo &c. Hunc
prologum proponit D. Hieronymus
huic libro, & vtrique deferuit. Ad cu-
ius euidētiā sciendum est, quod
Machabæi dicuntur dupliciter, primò
secundum denominationem à no-
mine appellatiuo, id est, ab hoc no-
mine Machabæus, quod interpreta-
tur protegens, & hoc modo vocatur
Machabæus Iudas fili⁹ Matathix per
Antonomasiā, à quo dicitur iste pri-
mus liber, liber Machabæorum, vt in
hoc prologo apertè notatur; & fratres
eius subsequenter se habent ad illum.
Alio modo dicuntur Machabæi à no-
mine proprio cuiusdam mulieris quæ
dicta fuit Machabæa, quæ septem fi-
lios habuit, & dicti sunt ab ea Macha-

bæi, & de istis cum recapitulatione prædictorum agitur principaliter in 2. libro. cap. 3. & 7. Et quia de his duobus facit hic prologus mentionem; ideo diuiditur in duas partes, vt prima ostendat consequentiam primi libri, & secunda secundi libri. Circa primam; primò ponit libri conditionem, & secundò materiæ primi libri compendiosam comprehensionem, ibi, *prænotant prælia*. Circa primum ponit denominationem Machabæorum; quare autem sic dicantur dictū est ante. Secundò distinctionem, ibi, *duo libri*. Circa continentiam libri ponitur causa ex parte Iudæorum, ibi *inter Hebræorum duces*. & ex parte aduersariorum, ibi, *gentemque Persarum*. Item circa Iudæorū Duces; describit eos primò quidem in generali, & secundo in speciali; ibi, *& nobiles Machabæorum*. Secundum Magistrum

Magist.
historiar.

historiarum intellige quòd liber secundus distinguitur à primo, & est sicut recapitulatio primi; & secundum Rabanum super principium libri secundi; intellige quòd sunt duo; Quia in recapitulatione secundi multa dicuntur ibi de nouo quæ in primo dicta non fuerunt. Duces autem vocat, scilicet filios Matathiæ. *Persarū* verò dicit, quia Græci monarchiam tenebant super Persas; vel forte quia Perse inter alios magis infesti erant & contrarij Iudæis ob fauorē Regis Græcorum. *Nobiles autem triumphos dicit*, eo quod scilicet cum paucis se opponebant & tamen superabant. In eo autem quod dicitur, *hæc quoque historia*, ponitur secunda pars istius libri proœmialis; in qua videtur prologizare pro materia secundi, scilicet, de Machabæis dictis à proprio nomine matris suæ; vbi primò tangit ipsorum

conditionem, secundo mortis suæ
perpeffionem, ibi *qui sub Antiocho*;
Tertiò laudabilem patiendi occasio-
nem, ibi, *pro sacris legibus*: Quartò
mirabilem matris constantiam & de-
uotionem, ibi, *quod mater pia*; quæ
omnia parent lib. 2. cap. 7.

LIBER PRIMVS

MACHABÆORVM.

CAP. I.

ET factum est, postquàm per-
cussit Alexander Philippi rex
Macedo, qui primus regna-
uit in Græcia, egressus de terra Cethim,
Darium regem Persarum & Medorum:
constituit prælia multa, & obtinuit om-
nium munitiones, & interfecit reges ter-
re: & pertransiuit vsque ad fines terræ,
& accepit spolia multitudinis Gentium:
& siluit terra in conspectu eius. Et con-
gregauit virtutem, & exercitum fortem
nimis: & exaltatum est & eleuatum cor
eius: & obtinuit regiones Gentium, &

Tyrannos: & facti sunt illi in tributum. Et post hec decidit in lectum, & cognouit quia moreretur. Et vocauit pueros suos nobiles, qui secum erant nutriti à iuuentute: & diuisit illis regnū suum, cum adhuc uiueret. Et regnauit Alexander annis duodecim, & mortuus est. Et obtinuerūt pueri eius regnum, unusquisque in loco suo: & imposuerunt omnes sibi diademata post mortem eius, & filij eorum post eos annis multis, & multiplicata sūt mala in terra. Et exiit ex eis radix peccatrix, Antiochus illustris, filius Antiochi regis qui fuerat Roma obses: & regnauit in anno centesimo tricesimo septimo regni Græcorum. In diebus illis exierunt ex Israel filij ini- qui, & suaserunt multis, dicētes, Eamus & disponamus testamētum cum Gētibz que circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, inuenerunt nos multa mala. Et bonus uisus est sermo in oculis eorū. Et destinauerunt aliqui de populo, & abierunt ad

Regni
Græc.
Id est Se-
lenci ni-
caronis
Regis Sy-
ria: qui
succesit
Alexan-
dro &
fuit Rex
Syria an-
no fere
duodeci-

regem: & dedit illis potestatem, ut face-
rent iustitiam Gentium. Et edificauerunt
gymnasium in Ierosolymis secundum leges
Nationum: & fecerunt sibi preputia, &
recesserunt à testamento sancto, & iuncti
sunt Nationibus, & vanundati sunt ut
facerent malum. Et paratum est regnum
in conspectu Antiochi, & cepit regnare in
Terra Aegypti, ut regnaret super duo
regna. Et intrauit in Aegyptum in multi-
tudine graui, in currib. & elephantis, &
equitibus, & copiosa nauium multitudine:
& constituit bellum aduersus Ptolemæum
regem Aegypti, & ueritus est Ptolemæus
à facie eius, & fugit, & ceciderunt vul-
nerati multi. Et comprehendit ciuitates
munitas in Terra Aegypti: & accepit spo-
lia Terræ Aegypti. Et cōuertit Antiochus
postquàm percussit Aegyptum in centesi-
mo & quadragesimo & tertio anno: &
ascendit ad Israel, & ascendit Ierosoly-
mam in multitudine graui. Et intrauit in

mo post
eius mor-
tem: ut
ait Euse-
bius in
chronicis
& hic
quia solu
narratur
gesta Re-
gum Siria
in Iudaos:
cuius pars
erat lu-
da: ideo
ab eius
tempore
numeran-
tur.

sanctificationem cum superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & uniuersa vasa eius, & mensam propositionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum quod in facie templi erat: & comminuit omnia. Et accepit argentum & aurū & vasa concupiscibilia: & accepit thesauros occultos quos inuenit, & sublati omnib. abiit in terram suam.

Et fecit eodem hominum, & locutus est in superbia magna. Et factus est plactus magnus in Israel, & in omni loco eorum: & ingemuerunt principes & seniores, & iuuenes, & virgines infirmati sunt: & speciositas mulierū immutata est. Omnis maritus sumpsit lamentum: & que sedebant in thoro maritali, lugebant: & comota est terra super habitantes in ea, & uniuersa domus Iacob induit confusionē. Et post duos annos dierum misit rex principem tributorum in ciuitates Iuda, & venit Ierusalem cum turba magna. Et

locutus est ad eos verba pacifica in dolo: & crediderunt ei. Et irruit super ciuitatē repente, & percussit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Israel, & accepit spolia ciuitatis: & succedit eam igni, & destruxit domos eius, & muros eius in circuitu: & captiuas duxerunt mulieres, & natos, & pecora possederūt. Et edificauerunt ciuitatem David muro magno, & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcem: & posuerunt illic gentem peccatricem viros iniquos, & conualuerunt in ea, & posuerūt arma, & escas, & congregauerunt spolia Ierusalē, & reposuerunt illic: & facti sunt in laqueum magnum. Et factum est hoc ad insidias sanctificationis, & in diabolū malum in Israel: & effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, & contaminauerunt sanctificationem.

Et fugerunt habitatores Ierusalem propter eos, & facta est habitatio exterorum,

Facta est ex terra semini suo, & nati eius reliquerunt eam. Sanctificatio eius desolata est sicut solitudo, dies festi eius conuersi sunt, in luctum, sabbatha eius in opprobrium, honores eius in nihilum. Secundum gloriam eius multiplicata est ignominia eius: & sublimitas eius conuersa est in luctum. Et scripsit rex Antiochus omni regno suo, ut esset omnis populus, unus: & relinqueret unusquisque legem suam. Et consenserunt omnes gentes secundum verbum regis Antiochi: & multi ex Israel consenserunt seruituti eius, & sacrificauerunt idolis, & coinquinauerunt sabbathum. Et misit rex libros per manus nuntiorum in Ierusalem & in omnes ciuitates Iudæ: ut sequerentur leges Gentium terre, & prohiberent holocausta & sacrificia, & placationes fieri in templo Dei, & prohiberent celebrari sabbathum, & dies solennes: & iussit coinquinari sancta, & sanctum populum Israel. Et iussit edi-

ficari aras, & templa, & idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia: & relinquere filios suos incircuncisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immunditiis & abominationibus, ita ut obliuiscerentur legem, & immutarēt omnes iustificationes Dei. Et quicumque non fecissent secundum verbum regis Antiochi, morerentur. Secundum omnia verba hec scripsit omni regno suo: & preposuit principes populo qui hec fieri cogerent. Et iusserunt ciuitatibus Iudæ sacrificare. Et congregati sunt multi de populo ad eos qui dereliquerāt legem Domini: & fecerunt mala super terram: & effugauerunt populum Israel in abditis, & in absconditis fugitiuorum locis. Die quintadecima mensis Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno edificauit rex Antiochus abominandum idolum desolationis super altare Dei, & per uniuersas ciuitates Iudæ in circuitu edifica-

uerunt aras: & ante ianuas domorum, & in plateis incendebant thura, & sacrificabant: & libros legis Dei combusserunt igni, scindentes eos: & apud quemcunque inueniebantur libri testamenti Domini, & quicumque obseruabat legem Domini, secundum edictum regis trucidabant eum. In virtute sua faciebant hec populo Israel, qui inueniebatur in omni mense & mense in ciuitatibus. Et quinta & vicesima die mensis sacrificabant super aram quæ erat contra altare. Et mulieres quæ circuncidebant filios suos, trucidabantur secundum iussu regis Antiochi, & suspendebant pueros à ceruicibus per vniuersas domos eorum: & eos qui circunciderant illos, trucidabant. Et multi de populo Israel desinierunt apud se, ut non mäducarent immūda, & elegerunt magis mori, quam cibis coinquinari immundis: & noluerūt infringere legem Dei sanctam, & trucidati sunt: & facta est ira magna super populum valde.

INCIPIT EXPOSITIO

D. Thomæ Aquinatis in lib. 1.

Machabæorum.

Et factum est, &c. Notandum est quod sicut lege data sub Moysè insurrexerunt aduersarij contra Iudæos, ut patet Iudicum 2. & libro Iosué; ita ipsa lege per Esdram reparata, & templo reedificato, insurrexerunt hostes contra Iudæos, ipsos impedire nites: Contra quos Iudæi pugnarunt, & quorundam potissimum instinctu, qui erant præ cæteris deuoti, & Machabæi sunt dicti; eis resistunt, & aduersarij fuerunt principaliter Duces

Perfarum & Græcorum. De isto conflictu inter has duas partes, Persas scilicet & Græcos, gentiles & Iudeos, est liber iste Machabæorum; qui primò diuiditur in duo. primò enim ponitur ipsius historiæ descriptio, secundò eiusdem repetitio & additio, & hoc in 2. libro. Circa primum primò describitur radix & malitia gentilium impugnantiū; Secundò probitas Iudæorum se defendentium. 2. cap. ibi. *In diebus illis.* Circa primum primò tangit gentilium affligentium propaginem, ibi, *Et exijt ex eis radix* &c. Secundò occasionis originem, ibi, *in diebus illis exierunt.* Tertiò affligendi processum & ordinē, ibi, *Et paratum est regnum.* Quartò afflictionū magnitudinē, ibi, *Et post duos annos.* Circa primum primò ponit originē remotam, faciens mentionem de Alexandro, & secundò, propinquā, dum

meminit Antiochi Illustris. Et circa primum primò distinguit Alexandri magnanimitatē, & postea successionis multitudinem, ibi, *Et post hac cecidit in.* &c. Circa primum tangit generationem eius, multiplicem victoriam, multiplicem gloriam siue superbiam; sed litera difficilis est propter historias multas. *Et factum est.* Copula illa & non copulat exterius ^{Copula,} factum exteriori facto; sed exterius ^{Et, quid coniungit.} factum interiori illuminationi dicentis, & spiritu sancto afflati, sicut in prophetis patet, ita dicit glosa. *Alexander Philippi,* id est, filius Philippi. Et secundum aliquos filius naturalis; secundum alios autem adoptiuus vel putatiuus. *Macedo;* scilicet, natione & officio, quia ipse successit Philippo patri suo Regi Macedonum per insidias interfecto. *Primus in Græcia,* non quia in Græcia non præcessissent Re-

Hoc testatur Machabæus autor illorum temporum.

ges, sed vel quia ipse primus fuit Monarcha super Græciam, obtinens eam cum regno Macedonũ; quod nõ fecerunt alij Macedonum Reges. Vel quia prius erant ibi plures Reges, & ille primus eam totã tenuit; vel fortè ad differentiam diuisionis ipsius Regni, quæ ipso mortuo facta fuit. Cethim. id est, de Græcia, secundum

Rabanus. Rabanum. Cethim enim fuit proprium nomen Ianam filij Iafeth, filij Noë, &c. à quo Cethina Regio dicta fuit, quæ nunc dicitur Cyprus, à quo nomine etiam Hæbraicè insulæ & maritima loca Cethim dicuntur. Cõ-

Rabanus. stituit prælia. Rabanus computat duodecim victorias & amplius de duodecim diuersis Regnis, & quasi cū inexpugnabilibus gentibus habitas. Et dicit quòd erat humani sanguinis infaturabilis, suorum hostium siuè sociorum: recentem tamen semper cruo-

Alexander humani sanguinis effundendi appetens.

rem sitiebat. Vnde & quendam philosophum condiscipulum Aristotelis, quia ipsum tanquam Deum adorare noluit, interfecit. & omnium obtinuit, quod dicitur quia Reges omnes reddebant ei tributum, vel parati erant reddere. usque ad fines, superatis omnibus orientalibus, reuersus est ad Babyloniam. & siluit terra, quia omnes ei se offerebant timore correpti, neque aliquis rebellare vel mutire audebat. Vnde Rex postquàm Orientale Oceanum, & Nilum fluuium ingressus, Babyloniam celeriter redijt: eum exterritarũ totius orbis prouinciarũ legati, hoc est, Carthaginensium, & totius Africæ ciuitatum, sed & Hispanorum & Gallorum, Siciliae, Sardiniaeque, plurimæ quoque partes Italiae expectabant; Tantus timor omnes inuaserat, vt peregrinã toti mundo legationẽ facerent omnes, ad quos

Hic fuit Calisthenes. Vide Arrianũ lib. 4. & Curtiũ lib. 9.

Alexander fama per orbem sparsa omnes prouincias se illi subdebant.

magister
histor.

12. An-
nos Ale-
xander
regnasse
dicitur.

Alexan-
der à sor-
ore sua in-
toxicatus
proditur.

illius rumor peruenerat. Vnde bene scriptum est, *quia siluit terra in conspectu eius*. quomodo autem tantam victoriā habuit diuino auxilio, docet Magister historiarum in titulo de Alexandro. *Exaltatum est*. Nam aliquibus annis ocio deditus totus in latitiam diffusus est. Cum enim iuuenis esset ad plus triginta duorum annorum; totum sibi mundum videbat subiectum. viginti autē annorū erat cum incepit regnare, & duodecim annis regnant. *Post hac decedit*: hic tangit successorum Alexandri multitudinē, ut tandem ad propositum veniat, ubi primò ponitur mortis eius cognitio, & secundò explicatur successorū ordinatio, ibi, *Et vocauit pueros*. Notandum quòd per traditionem & inuidiam fuit fortissimo veneno intoxicatus, ut dicitur in historijs, à sorore sua, illud ipsi propinante, quo & lin-

guæ usu fuit priuatus, & ideo vocem suam exprimere signo coactus fuit. Trogus tamen Pompeius hoc aliter declarat dicens, quòd quidam Antipater de familia eius videns per Alexandrum auos suos plures mortuos; & quòd post ardua facta eius in Græcia; propter fauorē Regis minus curialiter ab ipso tractaretur; instigatus à matre sua Olympiade quæ ipsum Antipatrum odio habuit, Regi inuidit, & illi insidias tetendit tali modo. Habuit tres filios, scilicet, Cassandrum, Philippum, & Iollā, qui Regi in mensa inferuebant, & potum eius commiscere soliti erant; & primum Cassandrum Antipater subornauit, ut non obstante fratrum suorum contradictione venenum in potum posuit, cuius virtutem Alexander, secundum aliquos statim, secundum alios verò quarta die; cognouit. & hoc est quod di-

Vide Q. Curtius. lib. 10. Iustinum & Arrianum. Trogus Pompeius, aliter narrat mortem Alexandri. lib. 12. prope finem.

Arbores
soli &
lunæ quæ
olim dice-
bantur.
Vide Cur-
tium. lib.
8. &
magistrū
Hist. in
hist. scho-
lastica.

citur, & cognouit, & c. vel experimēto;
aut medicorum doctrina, vel (vt alij
dicunt) talem notitiam adeptus fuit
responso accepto per arbores solis &
lunæ; & dicebantur illæ, vbi colebā-
tur Iupiter & Diana. Et tunc dabant
responso quando sol vel luna directè
desuper à cacumine vsque ad pedes
arbores irradiabant. Ibi audiuit quo
tempore moreretur, si Babyloniam
intraret; sed ipse vel non credidit, vel
mortis sustinendæ intrepidus non cu-
rauit. Vnde & multos suos de sua
morte dolentes & flentes ipse sedauit,
& seipsum ad cōmunissimum locum
ciuitatis asportari fecit, ac omnibus
ostendit se contemplandum, & in
dextera osculādum, & absque aliquo
terroris aut perturbationis argu-
mento seipsum esse, omnibus decla-
rauit. Et vocauit pueros, id est vocari
fecit pueros; quia iam non poterat
loqui.

loqui. Nec prætereundū quòd cūm
haberet vnū filium nomine Hercule, *Alexan-
der nō si-
lijs regna
reliquit;
sed alijs.*
& vxorem prægnantem relinqueret;
respondit non esse magno & glorio-
so viro curandum de progenie, nec
tantum dominium & tantas opes de-
bere succedere nisi homini virtuoso:
Atque ideo dissentientes milites suos *Magist-
histor. ait
Alexan-
drum di-
uissse re-
gnum in
12. partes,
sed mor-
tuo Ale-
xand. re-
gnum il-
lius fuit
diuisum
in 14. par-
tes.*
videns, & beneuolentiam populi ca-
ptantes, ipse præclusa voce annulum
suum cuidam Perdiccæ porrexit, in
signum quòd esset melior omnibus
alijs iudicandus. & diuisit regnum, id
est diuidendum inuit, non enim ipse
viuendo diuisit. & obtinuerunt pueri.
Notandum est quòd primò diuisum
fuit in quatuordecim portiones ita-
que in qualibet erat vnus de illis: cuius-
libet autem nomen & vbi regnauit
vide in glosa Rabani. & multiplicata, *Rabanus
& Hugo
similiter
exponūt
hunc lo-
cum.*
vnus namque insurgebat contra aliū,
& quilibet volebat excellere socium.

*In 4. regna tandē
diuisum
fuit Alexandri
imperii.*

*Regna illa
4 sunt,
Egypti,
Macedonia,
Syria,
& Asia.
A Seleuco Nicanore, hac
histo. incepit.*

suū, quod pater, quia tandē quatuordecim illa regna aut regni portiones deuenerūt ad quatuor, iuxta prophetiam Daniel. vbi dicitur, quòd fracto vno cornu in capite illi⁹ hirci nobilis orta sunt pro eo quatuor cornua minora. ista verò quatuor Regna sunt, primò Regnū Ægypti quod tenebat Ptolomæus Lagi filius; Secūdū regnū Macedonum, quòd tenuit Philippus, qui & Iudæus fuit frater Alexandri; tertiū Syriæ Babylonæ, quod habuit Seleucus Nicanor; quartū Asiæ, quod tenuit Antigonus, qui illud Seleuco prædicto tradidit. ita quòd factum est vnum regnum Syriæ & Asiæ. Ab ipso ergo Seleuco Nicanore cœpit hæc historia, pro eo quòd Antiochus Illustis, de quo statim agetur, ab ipso descēdit, per multos tamen intermedios. Primò namque ipse Seleucus Nicanor in Syria regnavit annis viginti duobus, vel vt alij 32. & post eū

Antiochus Soter annis octodecim; & post hunc Antiochus Theos annos quindecim, vel vt alij 19. & post hunc Seleucus Galerius vel Callinicus annos viginti; & post hūc Seleucus Cerannos filius eius annis tribus; & postea Antiochus Magnus pater Antiochi Illustis, & frater Seleuci Ceranni, & filius Seleuci Galerici annis viginti sex, vel vt alij, 36. & postea Seleucus etiam, qui & Philopator, annis duodecim. Antiochus autem Epiphanes, qui & Præclarus dictus est & Illustis filius Antiochi & frater Seleuci Philopatoris, annis vndecim; & ita patet quòd à primo anno Seleuci Philopatoris vsque ad Antiochum Illustrem; fluxerunt anni centum & triginta septem, & ideo multum ante incepisse arbitror: quando incepit ab Alexandro. *ex eis*, id est, ex illis quatuordecim, vel ex illis quatuor princi-

palibus. *Radix peccati*, quia ipse incitavit alios ad legis diuinæ persecutionē. *Illustris*, propter famam eius in malo & auiditatem eius in bella committēdo. *Qui fuerat Romæ obses*, quia Antiochus Magnus accusatus Romanis super infestatione quā in populo faciebat, missa legatione ut eū cōpescerēt, ipsemet ad assecurationem perpetuæ cessationis; eis filiū minorē, sed probiorem Antiochum, scilicet Illustrē, in perpetuum obsidē tradidit. qui audiens mortē patris sui & inertiam fratris sui antiquioris, Seleuci scilicet Philopatoris, clam secundum aliquos, vel secundum alios de consensu Senatorum rediit, & mortuo fratre suo regnum tenuit, & dicitur hic *in anno centesimo tricesimo septimo*, secundū computationē Regum incipiendo à morte Alexandri, vel à principio Seleuci Nicanoris. *In diebus illis exierunt*. Nota

radicem & causam huius historiæ, infra lib. 2. 3. Postquam ergo descripsit impugnationum propaginem, hic (ut dictum est) describit impugnationis occasionem & originem, quæ ex parte Antiochi videtur fuisse quorundā Iudæorum perfidia & apostasia, qui sprete Iudæorum lege ad ritus gentiū transierunt, & inde videtur sibi audaciam præsumpsisse. Et primò ponitur eorum adunatio, ibi, *In diebus illis*: secundò mutua animatio, ibi, *camus &c.* tertio concilij acceptatio, ibi, *bonus visus*; quartò authoritatis collatio, ibi, *destinauerunt &c.* quinto authoritatis executio, ibi, *edificauerunt*, ait ergo, *In diebus illis exierunt ex* ^{Textus} *Israel filij iniquitatis*. Nota quòd isti ^{expositio.} erant fratres Oniæ summi Pontificis Iudæorum qui liberos non habebat; videntes occasionem etiam viuēte fratre Onia summo Pontifice

certare cœperunt de successionē summi sacerdotij, & ideo volentes placere Antiocho, in tantum progressi sunt malum, vt etiam ob fauorem acquirendum maiorem, nomina sua Iudæica in nomina gentilicia mutarent, ita quòd Iesus fuit vocatus Iason, & Ioannes Menelaus. Et hæc sunt quæ intellectum faciunt habere intricatum. Cūque plures essent cum Iasone, omnes rogauerunt Antiochum de faciēdo gymnasio & Ephœbiana. quod eis concessit: sed percipiens maiorem malitiam Iasonis, magis voluit eleuare Menelaum. Notandū tamen quòd in. 2. libro datur intelligi quòd Menelaus nō fuit frater Oniæ, sed cuiusdam Simonis: qui inuidēs Oniæ suafit Seleuco despoliationem ararij: at tamen intelligitur fuisse frater Simonis, non carne, sed malitia. Videns autem Onias scelus fratrum suorū, per-

rexit quantocius ad Regem; vt per Regalem prouinciam scelus impediret, quem sequens Menelaus suafit interim Andronico cuidā viro militari & curiali, vt Oniam interficeret. quod & fecit Rege ignorante. Id verò, postquam Regi innotuit; Andronicum iussit purpura exui, & per ciuitatem ductum & flagellatum in eodem loco occidi. *Testamētum.* id est, pactū vel fœdus. *destinauerunt,* id est, firmiter proposuerunt. *iustitiam gentium,* id est ritum eos iustificantem & errorē. *Gymnasium* dicitur à lucta, & dicitur locus luctandi, & accipitur pro loco in quo exercitabant se in sciendo ritus gentilium, id est schola, vel (vt dicunt aliqui) accipitur pro lupanari Ephœbiorum, quod alio nomine vocatur Ephœbiū. *Preputia,* non circuncidēdo pueros, vel pelliculas aliquas apponendo, ne viderentur alijs deformes

*Symnasium
quid dicitur.*

*Vide in
2. lib.
Machab.
cap. 4. de
hoc latius.*

40 LIB. I. MACHAB.
in circuncisione. *Et paratū est regnum.*
Hæc est tertia pars principalis; vbi po-
nit impugnationis processū & ordinē.
Et primò describit regni Ægypti vio-
lētā vsurpationē, & secundò ipsius
Iudææ & Hierusalem spoliationem,
ibi, & cōuertit *Antiochus duo regna.* Et
lib. 2. cap. 5. in principio loquuntur de
hoc, & tunc visa sunt in Iudæa illa quę
dicuntur hic. Et notandum quòd ibi
reuerti ad historiam istam in parte 2.
illius capituli, quę incipit cū ibi di-
citur, *his itaque gestis;* vnde illa hīc sup-
ponūtur. Circa quod notandū quòd
Antiochus ille Illustris fuit frater Se-
leuci Philopatoris, qui quidem ha-
buit filium cui debebatur regnum
Ægypti, nempe Ptolomæum Phi-
lometorem, cuius ille erat auunculus.
Orta autem dissensione inter nutri-
tios Ptolomæi nepotis sui, & Antio-
chum auunculum pro quadam parte

Syriæ quæ puero dicebatur oblata;
inierunt præliū, & victi sunt ex parte
Ptolomæi. Quod videns Antiochus,
dissimulans se velle agere negocia ne-
potis sui, sub specie fauoris intrauit
Ægyptum, & tandem captans bene-
uolentiam ciuium vsurpauit regnum
& occupauit, & crudelissimè tracta-
uit; intantum vt tandem expulsus de
Ægypto; compulsus fuerit ad Iudæā
ascendere. *Aduersus Ptolomæum.* id est,
aduersus gentem suam. Et notare
oportet quòd hæc dicuntur per reca-
pitationem: quia prius fecit bellū
illud quā Ægyptum intrarit. *Et
conuertit.* Hæc est 2. pars illius, & *pa-
ratum est regnum.* In qua post captam
Ægyptum describit Iudæorum deso-
lationem, vbi tangit deprædationū
occasionem. & *fecit eadē,* id est,
desolationem. & *factus est planctus.*
& ascendit in Hierusalem Menelao

ductore, centesimo quadagesimo tertio anno à morte Alexandri, vel à regno Seleuci Nicanoris, & sexto anno regni sui, quia incepit anno 137. (vt dictum est.) Et notanter posuisse dicitur in templo idolum Iouis, & omnes oblationes secundum legem Moyli prohibuisse fieri, & præcepisse carnem suillam comedi. *Sanctificationem*, id est, templum. *cum superbia*. id est, presumptuosè & sine reuerentia. *Et post duos annos*. In hac parte cap. describit afflictionis magnitudinem, & dicit *post duos annos*, id est, anno 145. regni Græcorum, & octauo anno eius. *ciuitatem David*. id est, illam partem Hierusalem quæ dicitur Sion. *gentem peccatricem*; id est, Macedones Iudæis naturaliter infestos. *laqueum*, id est insidias. *diabolum*, id est, diabolicum malum. *effuderunt*, Psal. 78. *Deus venerunt gentes in hæreditatē*

tuam, &c. *populus vnus*, id est, circa cultum vnum occupatus, scilicet gentilem. *Casten*, id est, Decembris apud nos. *Idolum*, id est, Iouis. vbi notandum quòd Samaritani videntes Iudæorum gloriam, & fauorem quem apud Alexandrum magnum habuerant; propter reuelationes quas Deus Iudæorum illis ostenderat: templum super montem Garizim ædificarunt; in quo ritum Iudæorum se obseruare dicebant. Videntes autem hæc mala inferri Iudæis, currunt ad Regem cultum Iudaicum omnino negantes, & petentes vt templum illud prius consecratum, in honorem Iouis consecraretur, quod & obtinuerunt.

C A P. II.

Planctus
Matha-
thie &
filiorum
eius: pro-
pter deso-
lationem
ciuitatis
Hierusa-
lem.

Modin
vrbs est
propter
Macha-
beos cele-
bris, in tri-
bu Beia-
min, quia
ibi sepulti
sunt &
nati.

IN diebus illis surrexit Ma-
thathias filius Iohannis filij
Simeonis, sacerdos ex filiis
Ioarim ab Ierusalem, & cō-
sedit in monte Modin: & habebat filios
quinque, Iohannem, qui cognominabatur
Gaddis: & Simonē, qui cognominabatur
Thasi: & Iudam, qui vocabatur Ma-
chabeus: & Eleazarum, qui cognomina-
batur Abaron, & Jonatham, qui cogno-
minabatur Apphus. hi viderūt mala quæ
fiebāt in populo Iuda & Ierusalē. Et dixit
Mathathias, Væ mihi, ut quid nar^o sum
videre contritionem populi mei, & con-
tritionem ciuitatis sanctæ, & sedere illic,
cū datur in manibus inimicorū? Sācta

in manu extraneorum facta sunt: templū
eius sicut homo ignobilis. Vasa gloriæ eius
captiua abducta sunt: trucidati sunt senes
eius in plateis, & iuuenes eius ceciderunt
in gladio inimicorum. Quæ gens non hæ-
reditauit regnum eius, & non obtinuit
spolia eius? Omnis compositio eius ablata
est. Quæ erat libera, facta est ancilla. Et
ecce sancta nostra, & pulchritudo nostra
& claritas nostra desolata est, & coinqui-
nauerunt eā gentes. Quò ergo nobis adhuc
vivere? Et scidit vestimenta sua Matha-
thias, & filij eius: & operuerunt se cili-
ciis, & planxerunt valde. Et venerunt il-
luc qui missi erant à rege Antiocho, ut co-
gerent eos qui confugerant in ciuitatem
Modin, immolare, & accēdere thura, &
à lege Dei discedere. Et multi de populo
Israel consentientes accesserunt ad eos: sed
Mathathias & filii eius constanter ste-
terunt. Et respondentes qui missi erant ab
Antiocho, dixerūt Mathathie, Princeps

Et clarissimus & magnus es in hac ciuitate, & ornatus filiis & fratribus. ergo accede prior, & fac iussum regis, sicut fecerunt omnes gentes, & viri Iuda, & qui remanserunt in Ierusalem: & eris tu, & filii tui inter amicos regis, & amplificatus auro & argēto & muneribus multis. Et respondit Mathathias, & dixit magna voce. Et si omnes gētes regi Antiocho obediunt, ut discedat unusquisque à seruitute legis patrum suorum: **E**t consentiant mādatis ei⁹, ego & filij mei, & fratres mei obediemus legi patrum nostrorum. Propicius sit nobis Deus. nō est nobis utile relinquare legem & iustitias Dei. Nō audiemus verba regis Antiochi: nec sacrificabimus transgredientes legis nostrę mandata ut eamus altera via. Et ut cessauit loqui verba hæc, accessit quidam Iudæus in omniū oculis sacrificare idolis super arā in ciuitate Modin secundū iussum regis. Et vidit Mathathias, & doluit, & cōtre-

muerunt renes eius: & accensus est furor eius secundum iudicium legis: & insiliens trucidauit eum super aram. Sed & virum quem rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tēpore, & aram destruxit: & Zelatus est legem sicut fecit Phinees Zābri filio Salomi. Et exclamauit Matathias voce magna in ciuitate: dicēs. Omnis qui Zelum habet legis statuens testamētum, exeat post me: & fugit ipse & filii eius in montes: & reliquerunt quacūque habebant in ciuitate. Tunc descendērūt multi quærētes iudicium & iustitiam in desertum: & sederunt ibi ipsi & filij eius, & mulieres eorum, & pecora eorum quoniam inundauerūt super eos mala: & renunciatum est viris regis & exercitui qui erat in Hierusalē ciuitate David, quoniā discessissent viri quidam qui dissipauerūt mandatū regis in loca occulta in deserto: & abiissent post eos multi. & statim perrexerūt ad eos, & constituerunt aduersus

eos praelium in die sabbatorum: & dixerunt
ad eos, Resistitis & nunc adhuc? Exite &
facite secundum verbū regis Antiochi, &
viuetis. & dixerunt, Nō exhibimus, neque
faciemus verbū regis, ut polluamus diem
sabbathorum, & concitauerunt aduersus
eos praelium, & non responderunt eis: nec
lapidem miserunt in eos, nec oppilauerunt
loca occulta: dicentes. Moriamur omnes
in simplicitate nostra: & testes erunt su-
per nos cælum & terra quod iniuste per-
ditis nos. & intulerunt illis bellum sabba-
this: & mortui sunt ipsi, & uxores eorū,
& filij eorū, & pecora eorum, vsque ad
mille animas hominum. & cognouit Ma-
thathias & amici eius: & luctū habue-
runt super eos valde. & dixit vir proxi-
mo suo. Si omnes fecerimus sicut fratres
nostri fecerunt: & non pugnauerimus ad-
uersus gētes pro animabus nostris, & iusti-
ficationibus nostris: nūc citius disperdent
nos à terra. & cogitauerunt in die illa di-
centes.

centes: Omnis homo quicumque venerit ad
nos in bello die sabbathorum, pugnemus
aduersus eum: & non moriemur omnes,
sicut mortui sunt fratres nostri in occul-
tis. Tunc congregata est ad eos synagoga
Iudæorum, fortis viribus ex Israel, om-
nis voluntarius in lege: & omnes qui fu-
giebant à malis, additi sunt ad eos, &
facti sunt illis ad firmamētū. Et collegerūt
exercitum, & percusserunt peccatores in
ira sua, & viros iniquos in indignatione
sua: & ceteri fugerunt ad nationes, ut
euaderent. Et circuiuit Mathathias, &
amici eius, & destruxerunt aras: & cir-
cunciderunt pueros incircuncisos quot-
quot inuenerunt in finibus eorum: & in
fortitudine. Et persecuti sunt filios super-
bia, & prosperatum est opus in manibus
eorum, & obtinuerunt legem de manibus
gentium, & de manibus regum: & non
dederunt cornu peccatori. Et appropin-
quauerunt dies Mathathie moriendi,
& dixit filiis suis, Nunc confortata est

superbia, & castigatio, & tempus euer-
sionis, & ira indignationis: Nunc ergo d
filij, amulatores estote legis, & date ani-
mas vestras pro testamento patrum ve-
strorum, & mementote operum patrum,
qua fecerunt in generationib. suis: Et
& accipietis gloriam magnam, & nomen
eternum. Abraham nonne in tentatione
inuentus est fidelis? & reputatum est ei ad
iustitiam? Ioseph in tempore angustie sue
custodiuit mandatum: & factus est domi-
nus Aegypti. Phinees pater noster, Zelado
Zelum Dei, accepit testamentū sacerdotij
eterni. Iesus dum impleuit verbum, factus
est dux in Israel. Caleb dum testificatur
in ecclesia, accepit hereditatem. David in
sua misericordia cōsecutus est sedem regni
in secula. Elias dum Zelat Zelum legis,
receptus est in celum. Ananias & Aza-
rias & Misael, credentes liberati sunt de
flamma. Daniel in sua simplicitate libe-
ratus est de ore leonum. Et ita cogitate per
generationem & generationem: quia om-

nes qui sperant in eum, non infirmantur.
Et à verbis viri peccatoris ne timueritis:
quia gloria eius, stercus & vermis est:
hodie extollitur, & cras non inuenietur:
quia conuersus est in terram suam, & co-
gitatio eius periit. Vos ergo filii conforta-
mini, & viriliter agite in lege: quia in ip-
sa gloriosi eritis. Et ecce Simon frater ve-
ster, scio quòd vir consilij est, ipsum audite
semper, & ipse erit vobis pater. Et Iudas
Machabeus fortis viribus à iuuentute
sua, sit vobis princeps militiae, & ipse agat
bellum populi. Et adducetis ad vos omnes
factores legis: & vindicate vindictā po-
puli vestri. Retribuite retributionē Gē-
tibus, & intendite in preceptum legis. Et
benedixit eos, & appositus est ad patres
suos. Et defunctus est anno centesimo &
quadragesimo sexto: & sepultus est à filiis
suis in sepulchris patrum suorum in Mo-
din, & planxerunt eum omnis Israel
planctu magno.

In CAP. II.

IN diebus illis. In hac secunda parte huius primi libri post descriptam malitiā aduersariorum impugnantium, describitur probitas & victoria Iudæorum se defendentium. Ordo verò istius processus sumi debet secundum diuersitatem Principū sub quibus vicerunt. Primò quomodo vicerunt sub Mathathia, & hoc in isto cap. Secundò quomodo sub Iuda, & hoc à. 3. cap. vsque ad 9. ante medium, ibi, & congregati sunt omnes. In illa secunda parte cap. 9. agitur de

morte Iudæ. Tertiò sub Ionatha, & hoc à. 9. cap. vsque ad 13. inclusiue. quartò sub Simone, & hoc à. 13. cap. vsque ad finem. Circa primam partem agitur de probitate ipsius Mathathie qui fuit primus & principalis, & commendatur à tribus; nam primò ostenditur audacia zelantis, 2. cōstantia tolerantis, ibi, & exclamauit. tertiò prouidentia necessitatis, ibi, & appropinquauerunt. Circa primum ponit primò epilogum suæ generationis. Secundo planctum suæ compassionis, ibi, & dixit Mathathias. Tertiò applausum suæ confessionis, ibi, & venerunt illuc qui ultra. quartò zelū suæ æmulationis, ibi, & cessauit loqui. Circa secundam partem nota quòd bene apparuit in eis magna constantia, & id patet ex tribus, primò quia non sunt fracti rigore asperitatis, unde desertum elegerunt, & omniareli-

querunt. Secundò nec terrore aduersitatis, quia aliqui mortem sustinuerunt, alij patienter tolerauerunt. Tertiò nec labore anxietatis, quia se recollegerunt & cõfortauerunt, & defendere proposuerunt, ibi, *& dixit vir proximo suo*. Circa tertiam partem principale ostendit bene eius prouidentiam in monendo & incitando; nam cùm sentiret se proximum morti; voluit posteris suis imprimere zelum negocij; & sic primò tangit pro sua morte aduersariorum animationem. Secundò incitat filios ad legis æmulationem, ibi, *Nunc ergo filij*. Tertiò adducit pro exemplo antiquorum patrum remunerationem. quartò tangit aduersarij debilem impugnationem, ibi, *& a verbis peccatoris*. quintò ordinat eis principem & consiliarium, ibi, *& ecce Simon*. Sextò præmissa benedictione describit suam commise-

rationem, ibi, *& benedixit*. Ait ^{Textus} ergo. ^{expositio.} In diebus illis; id est, anno 45. secundum Iosephum, & ita secundum præcedentia, octauo anno Regni Antiochi, nam incepit anno 37. Sacerdos summus, scilicet Carim, qui fuerat summus sacerdos, & secundum Iosephum dicitur Lolath Carim; vel de ^{Iosephum.} vice Ioachim; sicut Zacharias de vice ^{lib. 6.} Abia, familiæ enim Aaron numeratæ ^{Luca.} inuentæ sunt. 24. octo de Ithamar, & sexdecim de Eleazar. Ad ampliandū ergo cultum diuinum Dauid de qualibet constituit vnum eligi, & vnusquisque sua septimana seruiebat per ordinem, quem sorte diuisit eis, vt patet. i. Paral. cap. 24. *& sedere illic*. scilicet, malos homines; vbi debent sedere Sacerdotes. *quæ gens non hereditauit*. id est, quæ gens fecit in Hierusalem mala; & spoliauit eam. Quasi diceret, plures hoc fecerunt.

Vel quæ gens de omnibus alijs non
obtinuit in pace regnum suum &
spolia sua; nisi tantum Hierusalem?
q. d. Nulla alia fuit ita turbata. *Phi-
nees*. de quo Num. 25. *testamentum*, id
est, firmum pactum cum domino.
descenderunt. Nota quod iste confli-
ctus fuit factus in sabbatho per Apol-
lonium; de quo dicetur infra. cap. 3.
& fuit factus cum illis qui adhuc erant
in ciuitate; sed tamen postea fugerunt
in vallem, ut hic dicitur, & de hoc
vide in lib. 2. cap. 5. & ait, *descenderunt*,
non cum eis, sed illi in montem; &
isti in vallem. *quærentes iudiciū*, id est,
ut possent facere discretionē in cibis
secundū iustitiā legis. *Omnis homo qui-
cunque venerit*, &c. sed videtur quod
peccarint pugnando in sabbatho;
quoniam erat lege prohibiturum. Ad
hoc inquit aliqui quod Mathathias
id fecit ductus familiari instinctu Spi-

De hoc
Dubio,
vide eun-
dem D.
Th. 1. 2.
q. 100.

ritus sancti. Alij verò quod propter
articulum necessitatis, in qua erant,
cum esset summus Sacerdos quod
potuit in hoc dispensare; Quod vi-
detur etiā haberi ex facto Apostolo-
rum; quando euellentes spicas come-
derunt. Dauid quoque tempore ne-
cessitatis; comedit panes propositio-
nis. Ideo dicit glosa, ita sabbathū cu-
stodiri præceptum est, ut non sit reus
qui violauerit; si necessitas fuerit; vel
dicunt quod propriè non fuit ibi sab-
bathi violatio, nec dispensatio, sed
omnimoda eius obseruatio, quia lici-
tum & iustum est etiam sabbatho fie-
ri charitatis opera, & isti mouebantur
charitate & zelo legis, quæ opera etiā
aliàs de seruilibus, sunt moralia; &
maximè quando fiunt ex charitate
illa imperante; propter honorem &
obseruantiam legis & sabbathi. unde
videtur mihi, sine præiudicio, quod

art. 8. ad
4. ubi
similiter
hanc locū
exponit,
& 2. 2. q.
40. art.
4. & q.
122. art.
4. ad 3.
Luce.
cap. 6.
1. Regum.
cap. 21.

ipsi fecerunt melius quàm primi de quibus bene dictum est quòd in simplicitate sua mortui fuerunt. *Ad nationes*. Hic debet ordinari quòd infra. 6. cap. dicitur de Eleazaro, & cap. 7. de septem filijs & matre. hæc enim omnia facta fuerunt antequam Iudas insurgeret. Et dicitur *ad nationes*, id est, ad Gentiles. Ex quo patet quòd etiam malos Iudæos occiderunt. *obtinuerunt legem*, id est, cultum legis, de manu, id est, de virtute & resistentia. *Cornu*, id est, occasionem gloriæ. *Superbia*, dicitur respectu hostium, & castigatio, Iudæorum, de Abraham vide Genes. 22. *mandatum*, scilicet castitatis, de quo vide Genes. 39. vel ut non contaminarentur de cibis gentilium, Genes. 34. seorsum Ioseph. *Phinees*, Numer. 25. verbum explorationis terræ, Numer. 23. & 24. ut testificarètur bonum terræ, Num. 14. Mi-

ericordia, in Saulem, lib. 2. Reg. & in Semei. Helias, de quo. 4. Reg. 2. *Ananias Daniel*. Daniel. 3. & 16. & ultimo. *centesimo quadagesimo sexto*. & ita patet quòd vno circiter anno præfuit; & hoc dicit Iosephus.

Iosephus
de Ana-
nia.

ET surrexit Iudas qui vocaba-
tur Machabeus filius eius ^{Iudas A-}
pro eo: & adiuuabant eum ^{pollonium}
omnes fratres eius, & uni- ^{& Seron}
uersi qui se coniunxerant patri eius, ^{Principem}
præliabantur prælium Israël cum letitia. ^{syria in-}
Et dilatauit gloriam populo suo, & in- ^{terfecit.}
duit se lorica sicut gigas, & succinxit secur, ^{Iudas Ma-}
arma bellica sua in præliis, & protegebat ^{chabeus}
castra gladio suo. Similis factus est leoni ^{sic voca-}
^{Rabini,}
^{ratione}
^{cuinidam}

*essera
quatuor
Hebraicis
literis
c.b.i. cō-
cluse quas
illius mi-
lites bar-
bare inter
pretabā-
tur Ma-
chabai:
vide Six-
tū Senē-
sem &
Gene-
brard.*

in operibus suis, & sicut catulus leonis
rugiens in venatione. Et persequutus est
M. iniquos perscrutans eos: & qui conturba-
bant populum suum, eos succedit flammis:
& repulsi sunt inimici eius præ timore eius,
& omnes operarii iniquitatis conturbati
sunt: & directa est salus in manu eius. Et
exacerbabat reges multos, & letificabat
Jacob in operibus suis, & in seculum me-
moria eius in benedictione. Et perambula-
bat ciuitates Iuda, & perdidit impios ex
eis, & auertit iram ab Israel. Et nomina-
tus est usque ad nouissimum terræ, & cō-
gregauit pereuntes. Et congregauit Apol-
lonius Gentes, & à Samaria virtutem
multam & magnam, ad bellandum con-
tra Israel. Et cognouit Iudas. & exiit ob-
uiam illi: & percussit, & occidit illum:
& ceciderunt vulnerati multi, & reli-
qui fugerunt, & accepit spolia eorum: &
gladium Apollonij abstulit Iudas, & erat
pugnans in eo omnibus diebus. Et audiuit

Seron princeps exercitus Syriæ quod con-
gregauit Iudas congregationem fidelium
& Ecclesiam secum, & ait, Faciā mihi
nomen, & glorificabor in regno, & de-
bellabo Iudam, & eos qui cum ipso sunt,
qui spernebāt verbum Regis. Et prepara-
uit se: & ascenderunt cum eo castra impio-
rum fortes auxiliarij, ut facerent vindi-
ctam in filios Israel. Et appropinquau-
runt usque ad Beth-horon: & exiuit Iu-
das obuiam illi cum paucis. Ut autem vi-
derunt exercitum venientem sibi obuiam,
dixerunt Iudæ, Quomodo poterimus pauci
pugnare contra multitudinem tantam, &
tam fortem, & nos fatigati sumus ieiunio
hodie? Et ait Iudas. Facile est cōcludi
multos in manu paucorum: & non est dif-
ferentia in conspectu Dei cali liberare in
multis & in paucis: quoniam non in mul-
titudine exercitus victoria belli, sed de cæ-
lo fortitudo est. Ipsi veniunt ad nos in
multitudine contumaci & superbia, ut

disperdant nos, & uxores nostras, & filios nostros, & ut spoliēt nos. nos verò pugnabimus pro animab. nostris, & legibus nostris: & ipse Dominus conteret eos ante faciem nostram. vos autem ne timueritis eos. Ut cessauit autem loqui, insiluit in eos subito: & contritus est Seron, & exercitus eius in conspectu ipsius: & persecutus est eum in descensu Beth-horon, vsque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terrā Philisthiim. Et cecidit timor Iudæ ac fratrum eius, & formido super omnes gentes, in circuitu eorum. Et peruenit ad regem nomen eius, & de præliis Iudæ narrabant omnes gentes. Ut audiuit autem rex Antiochus sermones istos, iratus est animo, & misit, & congregauit exercitum uniuersi regni sui, castra fortia valde: & aperuit ararium suum, & dedit stipendia exercitui in annum: & mandauit illis, ut essent parati ad omnia. Et vidit quod defe-

cit pecunia de thesauris suis, & tributa regionis modica propter dissensionem & plagam quam fecit in terram, ut tolleret legitima quæ erant à primis diebus, & timuit ne non haberet ut semel & bis in sumptus & donaria quæ dederat antè largam manu; & abundauerat super reges qui ante eum fuerant. Et consternatus erat animo valde, & cogitauit ire in Persidē, & accipere tributa regionum, & congregare argentum multum. Et reliquit Lyssiam hominem nobile de genere regali, super negotia regia, à flumine Euphrate vsque ad flumen Ægypti: & ut nutriret Antiochum filium suum, donec rediret. Et tradidit ei medium exercitum & elephantos: & mandauit ei de omnibus quæ volebat, & de inhabitantibus Iudæam & Ierusalem: & ut mitteret ad eos exercitum ad conterendam & extirpandam virtutem Israel, & reliquias Ierusalem, & auferendam memoriam eorum de loco:

*Ab Anti-
ochia
alias E-
math ci-
uitate an-
tiqua :
quam re-
parauit
Antio-
chus
suo An-
tiochiam
vocaui-
qua antea
Reblathā
diceba-
tur.*
Et ut constitueret habitatores filios alie-
nigenas in omnibus finibus eorum, & sorte
distribueret terram eorum. Et rex as-
sumpsit partem exercitus residui, & exi-
uit ab Antiochia ciuitate regni sui anno
centesimo & quadragesimo septimo : &
transfretauit Euphratem flumen, & per-
ambulabat superiores regiones. Et elegit
Lysias Ptolomeum filium Dorimini, &
Nicanorem, & Gorgiam, viros potentes
& ex amicis regis : & misit cum eis quadra-
ginta millia virorum, & septem millia
equitum : ut venirent in terram Iuda, &
disperderent eam secundum verbum regis.
Et processerunt cum vniuersa virtute
sua, & venerunt, & applicuerunt Em-
mau in terra campestri. Et audierunt
mercatores regionum nomen eorum : &
acceperunt argentum & aurum multum
valde, & pueros : & venerunt in castra,
ut acciperet filios Israel in seruos, & ad-
diti sunt ad eos ex exercitu Syria, & terra
alienigenarum.

alienigenarum. Et vidit Iudas, & fratres
eius, quia multiplicata sunt mala, & ex-
ercitus applicabant ad fines eorum, & co-
gnouerunt verba regis quae mandauit po-
pulo facere in interitum & consumma-
tionem : & dixerunt unusquisque ad
proximum suum. Erigamus deiectionem
populi nostri, & pugnemus pro popu-
lo nostro, & sanctis nostris. Et congrega-
tus est conuentus, ut essent parati in pra-
lium : & ut orarent & peterent miseri-
cordiam & miserationes. Et Ierusalem
non habitatur, sed erat sicut desertum :
non erat qui ingrederetur & egrederetur
de natis eius : & sanctum conculcabatur :
& filij alienigenarum erant in arce, ibi
erat habitatio Gentium : & ablata est
voluptas à Iacob, & defecit ibi tibia &
cithara. Et congregati sunt, & venerunt
in Maspha contra Ierusalem : quia locus
orationis erat in Maspha antè in Israel.
Et ieiunauerunt illa die, & induerunt se

ciliciis, & cinerem imposuerunt capiti suo,
& disciderunt vestimenta sua, & expan-
derunt libros legis, de quibus scrutabantur
Gentes similitudinem simulachrorum suo-
rum: & attulerunt ornamenta sacerdo-
talia, & primitias, & decimas, & susci-
tauerunt Nazaraeos, qui impleuerant
dies: & clamauerunt voce magna in cæ-
lum dicentes, Quid faciemus istis, & quò
eos ducemus? & sancta tua conculcata
sunt, & contaminata sunt, & sacerdotes
tui facti sunt in luctum & in humilitatē:
& ecce Nationes conuenerunt aduersum
nos, ut nos disperdant: tu scis que cogitāt
in nos. Quomodo poterimus subsistere an-
te faciem eorum, nisi tu Deus adiuues nos?
Et tubis exclamauerunt voce magna. Et
post hæc constituit Iudas duces populi, tri-
bunos & centuriones, & pentacontar-
chos, & decuriones. Et dixit his qui ædifi-
cabant domos, & sponsabant uxores, &
plantabant vineas, & formidolosis, ut

redirent unusquisque in domum suam se-
cundum legem. Et mouerunt castra, &
collocauerunt ad Austrum Emmau. Et ait
Iudas, Accingimini, & estote filij poten-
tes, & estote parati in manē: ut pugnet is
aduersus Nationes has quæ cōuenerūt ad-
uersus nos disperdere nos & sancta nostra:
quoniā melius est nos mori in bello, quā vi-
dere mala gētis nostrę & sanctorū. Sicut
autem fuerit voluntas in cælo, sic fiat.

ET surrexit Iudas. Hæc est
secunda pars illius scili-
cet in diebus illis, in qua
agitur deducatu Iudæ, qui
defendit populum suum tempore
E ij

trium Regum ordinatē se habentiū;
& diuiditur in tres. Primò defendit
ipsum sub Antiocho prædicto Illu-
stri vel Epiphane. Secundò sub filio
eius Antiocho Eupatore, ca. 6. Tertiò
sub Demetrio nepote Antiochi filio
scilicet fratris sui Seleuci, qui per An-
tiochum auunculū suum adhuc par-
uulus priuatus est regno, cap. 7. Sub
Antiocho verò Epiphane Iudas tri-
plex prælium habuit, ideo pars hæc in
tres diuiditur. Primus congressus fuit
cum Principibus regni; Secundus cū
Principibus ipsius Regis, cap. 4. Ter-
tius cum finitimis gentilibus, cap. 5.
Circa primum primò ostendit quo-
modo Iudas cum suis primum præliū
superauit. Secundò quomodo Rex
Antiochus ad secundū cōgressum se
multipliciter præparauit, ibi, *ut audi-
uit Rex Antiochus*. Circa primam par-
tem primò ponitur ipsius Iudæ af-

sumpti commendatio. Secundò duo-
rum Principum Regalis militiæ ex-
pugnatio. ibi, *& congregauit Apollo-
nius*. & primò ponitur eius promo-
tio, & secundò per anticipationem
probitatum postea habitatum, reca-
pitulatio. ibi, *& similis factus est*, &
ibi, *& congregauit*, dicit quomodo
vicit Apollonium Principem militiæ
Samaritæ, & postea quomodo Seon
Principem Syriæ, ibi, *& audiuit Seon*.
Circa istam secundam partem ponit
primò quomodo ex parte aduersarij
fortis exercitus præparatur; Secundò
quomodo paucus populus à Iuda ani-
matur, ibi, *ut audiuit ergo exercitum*.
Circa primum patet aduersarium ha-
buisse intentionem inuidiosam &
præsumptuosam, ibi, *faciam mihi*, &
flagitiosam, ibi, *& ascenderunt*. Circa
factum Iudæ ponitur ex parte suorū,
timoris concussio, & occasio; & ex

parte Iudæ timoris exclusio. Circa primam ponit quomodo exercitum confortauit, secundò quomodo aduersarium superauit, ibi, *ut cessauit autem loqui.* exclusit autem timorem tripliciter, primò propter diuinum auxilium in quo confidebat. 2. propter superbiam & maliciam quam in aduersarijs cognoscebat, ibi, *ipsi veniunt.* tertio propter intentionem sanctam quæ ipsos mouebat, ibi, *Nos autem pugnabimus.* Fuit autem talis pugna animosa & operosa quia contriuerunt aduersarios; & fructuosa, quia cecidit timor super eos; & gloriosa, ibi, *& peruenit ad Regem. ut audiuit autem Antiochus.* Hæc est secunda pars totius capituli, in qua ostèditur quomodo Rex Antiochus ad secundum congressum se preparauit, vbi primò ponitur apparatus ex parte Regis, Secundo ex parte Iudæ, ibi, *& vidit Iudas*

& fratres eius. ex parte Regis quomodo Rex indignatus iuit in Persidè contra Iudam ad pecuniam colligendum & gentem congregandum. Secundò quomodò Lyzias ex parte Regis congregauit exercitū ad gentē Iudæorum occidendum, ibi, *& reliquit Lyzias.* Vbi ponitur ei⁹ à Rege informatio, & secundò Regis transfretatio, ibi, *& Rex assumpsit.* Tertiò ex parte Lizie voluntatis Regis executio. *& elegit Lyzias Ptolomeum.* *& vidit Iudas.* Hic ponitur apparatus ex parte Iudæ quoad quatuor, & primò præmittitur luctus & oratio, ibi, *& vidit;* secundò sequitur ieunium & humiliatio, ibi, *& ieiunauerunt.* tertio ponitur diuini adiutorij imploratio, ibi, *& clamauerunt;* Quartò paucorum remanentium confortatio, ibi, *& post hæc constituit. Succendit flammis.* id est, quibusuis tormentis aut modis *Textus expositio.*

Iosue. 7.
Nominem
ignem mor-
tis aliud
genus in-
telligitur.

Iosephus
12. lib.
Ant. cap.
14.
Bethsura.

alijs: Non enim accipiuntur hinc flam-
mæ ad literam. Sic Iosue cap. 7. vbi
agitur de illo qui cum deprehensus
esset in scelere comburi mandabatur,
& tamen vt ibi dicitur fuit lapidatus,
& non combustus. *Castra impiorum*,
id est, Iudæi apostatæ & milites sibi
subiecti. *Betorom*. Iosephus dicit Beth-
suram, viculum in Iudæa. *Octingenti*.
Iosephus dicit, octo milia, congrega-
uit omnem propriam virtutem, &
multos ex insulis finitimis cōducens,
parabat circa veris initium pugnare
contra Iudam. *dissensione*, quia subditi
dissentiebant sibi; eo quod magnani-
mus erat in expendendo; & exactio-
nes volebat facere contra legitima
terræ antiqua. *Antiochia*, quæ primò
dicebatur Emach. sed ab Antiocho
reparata, sic vocata est, & aliquando
dicta fuit Reblata, vbi exoculatus
fuit Sedechias Rex Iuda. vt 4. Reg.

ultimo dicitur. *Regionum*, de Syriæ, sci-
licet de finitimis locis. & *Hierusalem*
non habitabatur. hoc dicit vt ostendat
quare alibi quàm in templo oraue-
runt. scilicet, in Masphat. *ante in Is-*
rael. id est, antequam fieret templum,
vide in lib. Iudicum per totum. *Con-*
tra Hierusalem. Cum enim essent ex-
tra Hierusalem, vertebant se versus
eam; quando volebant orare. 4. Reg.
8. & Daniel. 6. *librum legis*, ad literam,
quasi dicerent, hæc est lex nobis à te
data, & pro cuius conseruatione pu-
gnamus: adiuua ergo nos. Confimi-
liter fecit Ezechias. 4. Reg. 19. &
Esaia. 38. quando recepit literas blas-
phematorias Rapsacis. Vel accipitur
continens pro contento, vt appeller
librum legis, promissiones scriptas in
lege. *in quibus scrutabantur*, id est, se-
cundum quorum tenorem, gentes
arguebant Iudæos idolatras, quia che-

rubin super altare stabant. *Suscitantur*, id est apparere fecerunt, qui impleuerat dies taxatas à lege, vt scilicet orarent cum eis, & offerrent oblationem suam, de quorum ritu, vide Numer. 6. *Tribunos* autem vocat eos qui mille viris præerant; *centuriones* qui centum, sicut & *pentarchos* qui quinquaginta. Et dicitur à pentacon quod est, quinquaginta, & *archos*, quod est princeps. *Decuriones* autem dicuntur qui præsunt decem. & dixit his qui ædificabant. &c.

C A P. IIII.

*Insidiati
Gorgia
occurrit
Iudas.*

ET assumpsit Gorgias quinque millia virorum, & mille equites electos: mouerunt castra nocte, vt applicarent ad castra Iudeorum,

& percuterent eos subito, & filij qui erant ex arce, erant illis duces. Et audiuit Iudas, & surrexit ipse & potentes percutere virtutem exercituum regis, qui erant in Emmaum. Adhuc enim dispersus erat exercitus à castris. Et venit Gorgias in castra Iudæ noctu, & neminẽ inuenit, & quærebat eos in montib. quoniam dixit, Fugiunt hi à nobis. Et cum dies factus esset apparuit Iudas in campo cum tribus milib. virorum tantum: qui tegumenta & gladios non habebant: & viderunt castra Gentium valida, & loricatoros, & equitatus in circuitu eorum, & hi docti ad prælium. Et ait Iudas viris qui secum erant, Ne timueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne formidetis. Memoretote qualiter salui facti sunt patres nostri in mari rubro, cum sequeretur eos Pharaon cum exercitu multo. Et nunc clamemus in cælum: & miserebitur nostri Dominus, & memor erit testamenti pa-

trum nostrorum, & conteret exercitum istum ante faciem nostram hodie: & sciet omnes gentes quia est qui redimat & liberet Israel. Et eleuauerunt alienigenae oculos suos, & viderunt eos venientes ex aduerso. Et exierunt de castris in praelium, & tuba cecinerunt hi qui erant cum Iuda. Et congressi sunt: & contrita sunt Gētes, & fugerunt in campum. Nouissimi autē omnes ceciderunt in gladio, & persecuti sunt eos vsque Gezeron, & vsque in campos Idumaea, & Azoti, & Iamnia: & ceciderunt ex illis vsque ad tria millia virorum. Et reuersus est Iudas, & exercitus eius, sequens eum. Dixitque ad populum, Non concupiscatis spolia: quia bellum contra nos est, & Gorgias & exercitus eius, prope nos in monte: sed state nunc contra inimicos nostros, & expugmate eos, & sumeris postea spolia securi. Et adhuc loquente Iuda haec, ecce apparuit pars quaedam prospiciens de monte. Et vidit quoddam in fu-

gam conuersi sunt, & succenderunt castra. fumus enim qui videbatur, declarabat quod factum est. Quibus illi conspectis timuerunt valde, aspicientes simul & Iudā & exercitum in campo paratū ad praeliū. Et fugerūt omnes in campū alienigenarū: & Iudas reuersus est ad spolia castrorum, & acceperunt aurum multum, & argētū & hyacinthū, & purpuram marinam, & opes magnas. Et conuersi hymnum canebant, & benedicebant Deum in calum, quoniam bonus est, quoniam in seculum misericordia eius. Et facta est salus magna in Israel in die illa. Quicunque autē alienigenarum euaserunt, venerunt, & nuntiauerunt Lysiae vniuersa quae acciderant. Quibus ille auditis, consternatus animo deficiebat: quod non qualia voluit, talia contigerunt in Israel, & qualia mandauit rex. Et sequenti anno congregauit Lysias virorum electorum sexaginta millia, & equitum quinque millia, ut

78 LIB. I. MACHAB.
debellaret eos. Et venerunt in Iudæam,
& castra posuerunt in Beth-horon, & oc-
currit illis Indas cum decem millibus vi-
ris. Et viderunt exercitum fortem, & ora-
uit, & dixit. Benedictus es saluator Is-
rael, qui contriivisti impetum potentis in
manu servi tui David, & tradidisti castra
alienigenarū in manu Ionathæ filij Saul,
& armigerie eius. Cōclude exercitum istū
in manu populi tui Israhel, & cōfundatur
in exercitu suo & equitibus. Da illis for-
midinem, & tabefac audaciam virtutis
eorum, & commoveantur contritione
sua. Deice illos gladio diligentium te: &
collaudent te omnes qui nouerunt nomen
tuum in hymnis. Et commiserunt præliū:
& ceciderunt de exercitu Lysie quin-
que millia virorum. Videns autem Ly-
sias fugam suorum, & Iudæorum auda-
ciam, & quod parati sunt aut vivere aut
mori fortiter, abiit Antiochiam, & ele-
git milites, ut multiplicati rursus veniret

C A P. IIII. 79
in Iudæam. Dixit autem Iudas, & fra-
tres eius, Ecce contriti sunt inimici no-
stri, ascendamus nunc mundare sancta,
& renouare. Et congregatus est omnis
exercitus, & ascenderunt in mon-
tem Sion. Et viderunt sanctificationem
desertam, & altare profanatum, & por-
tas exustas, & in atriis virgulta nata si-
cut in saltu, vel in montibus, & pasto-
phoria diruta. Et sciderunt vestimenta <sup>Pastopho-
rium tha-
lamus</sup>
sua, & planxerunt planctu magno, & erat in
imposuerunt cinerem super caput suum: <sup>quo palia
seruari</sup>
& ceciderunt in faciem super terram, & solebant
exclamauerunt tubis signorum, & cla- <sup>quibus
uteban-
tur in pu-
blicis</sup>
mauerunt in calum. Tunc ordinavit Iu-
das viros, ut pugnarent aduersus eos qui
erant in arce, donec emundarent sancta. <sup>precatio-
nibus sa-
cerdotes:</sup>
Et elegit sacerdotes sine macula, volunta- <sup>vel adi-
cula in</sup>
tem habentes in lege Dei: & mandauerunt
sancta, & tulerunt lapides contamina- <sup>qua habi-
tabat tē-
pli præ-
positus.</sup>
tionis in locum immundum. Et cogitauit
de altari holocaustorum quod profanatum

erat, quid de eo faceret. Et incidit consilium bonum, ut destruerent illud: ne forte illis esset in opprobrium, quia contaminauerunt illud Gentes, & demoliti sunt illud. Et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta, & responderet de eis. Et acceperunt lapides integros secundum legem, & edificauerunt altare nouum secundum illud quod fuit prius: & edificauerunt sancta, & que intra domum erant intrinsecus: & aedem, & atria sanctificauerunt. Et fecerunt vasa sancta noua, & intulerunt candelabrum, & altare incensorum, & mensam in templum. Et incensum posuerunt super altare, & accenderunt lucernas quae super candelabrum erant, & lucebant in templo. Et posuerunt super mensam panes, & appenderunt vela, & consummauerunt omnia opera quae fecerant. Et ante matutinum surrexerunt quinta & vicesima die mensis noni (hic est

est mensis Casleu) centesimi quadragiesimi octauo anni. & obtulerunt sacrificium secundum legem super altare holocaustorum nouum, quod fecerunt. Secundum tempus & secundum diem in qua contaminauerunt illud gentes, in ipsa renouatum est in canticis, & citharis & cinyris, & in cymbalis. Et cecidit omnis populus in faciem, & adorauerunt & benedixerunt in celum eum qui prosperauit eis. Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt holocausta cum letitia, & sacrificium salutaris & laudis. Et ornauerunt faciem templi coronis aureis & scutulis: & dedicauerunt portas & pastophoria, & imposuerunt eis ianuas. Et facta est letitia in populo magna valde, & auersum est opprobrium Gentium. Et statuit Iudas, & fratres eius & uniuersa ecclesia Israel, ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis ab anno in annum per dies octo a quinta & vicesima die mensis Casleu,

cum letitia & gaudio. & edificauerunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos & turres firmas: nequando venirent Gentes, & conculcarēt eum sicut antea fecerūt. Et collocauit illic exercitum, ut seruaret eum, & muniuit eum ad custodiendam Beth-suram, ut haberet populus munitionem contra faciem Idumææ.

C A P. IIII.

Et assumpsit Gorgias. Hęc est secunda pars illius, & surrexit Iudas. In qua postquam debellauit Iudas exercitum Principum & Regum,

hīc declaratur debellatio Principum & exercitus Regis. Et primò ponitur ipsa expugnatio, & secundò aliquali pace habita, ipsius tēpli aliqualis purificatio, in medio capitis. *Dixit autem Iudas & fratres eius.* primò congregit ut contra Principes Lyziæ, secundò cum ipso Lyzia, ibi, *quicunque autem alienigenarum.* Circa primum introduct Iorgiam per prodicionem insidias præparantem, & secundò ipsum interea per cautelam euadētem. ibi, & *audiuit Iudas.* & tertiò ipsum Iudam reliquam partem exercitus inuadentem, ibi, & *cum dies factus esset.* quartò ipsum exercitum Iudam præcipitantem & se defendere præparantem, ibi, & *elevauerūt alienigenæ.* & quintò ipsum Iudam aduersarios trucidantem, & persequentem eos qui fugiebant. ibi, & *congressi sunt.* Sextò Iudæ & exercitus illius reuer-

84 LIB. I. MACHAB.
sionem, ibi, & reuersus est Iudas. &
septimò ipsum Gorgiam cum suis fu-
gam capientem, ibi, & vidit Gorgias.
scilicet, populum cum Dei commen-
datione, prædam hostium colligentē.
Quicunque autem alienigenarum. Hic se-
cundò concreditur cum Lyzia, &
primò ponitur quomodo de prædi-
cta victoria Iudæorum fuit Lyzias in-
formatus: secundò quomodo su-
per hæc fuit confusus & conturbatus.
ibi, *quibus auditis.* tertiò quomodo
per ipsum fuit magnus exercitus cō-
gregatus, ibi, & *sequenti anno.* quartò
quomodo per Iudam fuit Deus ex-
oratus, ibi, & *occurrerunt illis Iudas.* &
quintò quomodo Lyzias fuit totali-
ter expugnatus, ibi, & *commiserunt præ-*
liū. Sextò quomodo ad aliū exercitū
adducendū fuit animatus, ibi, *videns*
autem Lyzias. *Dixit autem Iudas.* Hæc
est secūda pars principalis totius cap.

C A P. II II. 85
in qua parua angustia habita pugnan-
do: statim prorumpunt ad templi pu-
rificationem. vbi ponitur primò quo-
modo Iudas ad hoc incitauit populi
multitudinem, & secundò repetit in-
uentam loci solitudinem, ibi, & *ascē-*
derunt, & tertiò narrat, ex hoc, in po-
pulo compassionis amaritudinem,
ibi, & *sciderunt vestimenta.* quartò
quomodo Iudas prorupit in reparādi
promptitudinem, ibi, *Tunc ordinauit.*
Et in hac vltima ponitur quomodo
ædificantes cōtra aduersantes affecu-
rauit, & secundò quomodo de altari
holocaustorum ordinauit. ibi, & *co-*
gitauit. & tertiò quomodo alia destru-
cta reparauit, ibi, & *ædificauit sancta.*
Quartò quomodo populus debito
modo sacrificauit, ibi, & *ante matuti-*
num. Quintò quomodo dedicatio-
nem altaris celebrauit, ibi, & *fecerunt*
dedicationem. sextò quomodo cele-
F iij

Textus
expositio.

86 LIB. I. MACHAB.
brandam in posterum demandauit,
ibi, *et statuit Iudas*. Septimò quo-
modo aditum ad Hierusalem fortifi-
cavit, ibi, *et edificauit &c.* Ait ergo.
Et assumpsit Gorgias. Hic continuat
quod dictum fuit supra quòd Lyzias
congregauit exercitum in quo erat
Ptolomæus Nicanor & Gorgias, qui
astutè voluit de nocte insurgere in
Iudam; quod præsciens Iudas fugit:
& in aliam partē exercitus quā Gor-
gias reliquerat, iuit; & eam inuasit, &
postea contra Gorgiam reuersus est,
& iterū illum deuicit. ibi, *quo viso, &c.*
& tunc patet litera. *filij eorum*, id est,
alienigenæ in arce reclusi. vel *filij*, id
est, Iudæi apostatæ, quorum qui-
dam etiam erant, ibi, *& audiuit*. i.
per insidias percepit. *parantem exerci-
tus*, quia ibi plures erant exercitus, sci-
licet Ptolomæi & Nicanoris, vt supra
cap. 3. *dispersus exercitus*, scilicet Gor-

CAP. II. 87
giæ, erat diuisus ab alijs. *regumenta*, id
est arma, præ paupertate scilicet. *Tuba*.
secundum legem, vt Numer. 10. habe-
tur. *Ad tria milia*, quidam libri habēt
ad quinque milia, sed falsò. *purpuram
marinam*. hoc dicitur quia secundum
Isidorum purpura est sanguinei colo-
ris, & tingitur quodam pisce marimo
qui conchylia, vel muræna dicitur,
qui concisus ferro; sanguineas guttas
emittit; ex quibus collectis tingitur
purpura, & ideo dicitur marina. Sic
Cantic. 7. quasi purpura Regis tincta
canalibus. *potentis*, id est, Golliæ, de
quo 1. Reg. 17. & de Ionatha. 1. Reg.
14. *Mundare*, id est, reparare ruinam,
vel à sceditate idolatriæ purificare. *San-
ctificationem*, id est, ædificia sancta;
templum scilicet & adiacentia. *deso-
latam*. id est occasione desolationis
præcedentis prophanatam propter
sacrificia. *Atriis*. quatuor enim erant;
F iiij

Isidorum
lib 19.
originum.
cap. 24.

Atriis 4.
templi
erant.

scilicet, sacerdotum, mundorum vi-
rorum, & mulierum; & generaliter
immundorum. *virgulta*. id est, vrticas
& herbā & alia huiusmodi. *pastoforia*,
id est, domuncula in atrio sacerdotū
quæ aduersus ducebat, scilicet, ad ha-
bitationem hebdomadariorum, &
comestionem Iudæorum in Hieru-
salem ad sacrificandum de longin-
quo venientium, qui partem sacrifi-
cij sui coram domino comedere de-
bebant. & est nomen Græcum secun-
dum Hieronymum, & latinè dicitur
thalamus. Vel secundum alios est la-
rinum, & tunc dicitur quasi pastus
forensium, quia forenses Iudæi ibi
comedebant, Deuter. 26. *Tubis signo-*
rum, hoc dicit quia vsus tubæ erat eis
in signum multipliciter ad conuiuan-
dum, & bellandum & solennizandū
&c. *In arce*. quia illi erant Iudæis in
insidijs & molestijs. *prophanauerunt*,

Hierony-
mus.

propter oblationes gentium. *destru-*
ctum. Hinc sumitur argumentum,
destruendum fore altare; post sacrifi-
cium hæretici in illo factum. *in monte* ^{Altare in quo ha-}
domus. id est, in loco eminēti domus, ^{reticus sacrificiū}
vel in loco in quo erat domus, extra ^{offert, de-}
tamen domum. *Sancta*, id est, partem ^{struendū}
templi priorem; & *quæ intra*. id est. ^{est.}
sancta sanctorum. *altare incensi*. id est,
aureum. *vela*, quia aut duo erant;
vnum in ingressu templi, & aliud in
ingressu oraculi. *Quæ fecerant*. id est,
quæ facere poterant vel debuerant,
aut deliberauerant. Vel quæ fecerant
prius in locis vbi erant & secum as-
portauerant. *Quinta* ^{et} *vicecima*. No-
randum quòd eadem die qua ante ^{Eadē die}
gentiles super primum altare sacrifi- ^{qua gēti-}
cauerant, ipsi iterum super altare ^{les altare}
nouum sacrificauerunt. Vnde su- ^{propha-}
pra cap. i. dictum est, quòd anno. ^{nauerant,}
146. die 25. mensis Casleu sacrificau- ^{Macha-}
sacrificāt. ^{bai Deo}

90 LIB. I. MACHAB.

runt : nunc autem hoc fuit factum
an. 148. die 25. eiusd. mēsis; & ita pro-
phanatio duravit duob⁹ annis. quòd
præuiderat Daniel propheta cap. 8.
vide ibi. *Casleu*. id est Decembris. Ci-
naris. Cinara est instrumentum mu-
sicum & dicitur à Cico, cies, id est,
moueo, quia motu digitorum facit
sonum in aëre. Dicit Iosephus quòd
non solum erat festum, sed & de istis
instrumentis, de cibis, & potibus, nō
quibuscunque sed optimis & delicio-
sissimis, nullis enim tunc expensis
Iudas pepercit. *dedicationem*. Notan-
dum quòd variæ leguntur dedicatio-
nes altarium, vna sub Salomone, cu-
ius fit mētio 3. Reg. 8. Alia sub Esdra.
de qua habetur 1. Esd. 6. prima fuit in
Septembri, & secunda in vere; & istæ
fuerunt abolitæ propter istam tertiã
quæ fuit facta in hieme, hoc est in
Decembri, vt dicitur hîc, & Ioan. 6.

Vel No-
uēbris.

Dedica-
tiones al-
tarium
variæ le-
guntur.

CAP. II. III.

91

Facta sunt *encæn*ia Hierosolimis & *Ioan. 6. 6.*
hiems erat. Notandum quòd hac
die obtulerunt holocausta, & adora-
uerunt incenso igne de ferro excusso, *Idem.*
per actum calculorum de altari sum- *Hugo.*
ptorum; & lumina multa accende- *Card. post*
rūt; & vocauerūt illud festū luminarū, *Magistr.*
quia tūc in prosperitate habita fuerūt *in Histo-*
à Deo clarificati, eò quòd paulo ante *rijs.*
in speluncis & antris habitauerāt. *Die-*
bus octo. quod erat contra consuetu- *moris erat*
dinem festiuitatū legalium quæ tan- *festinita-*
tum durabant septem diebus, sed hoc *tum lega-*
fuit in significationem gloriæ cœle- *lium solis*
stis; quam recipient martyres nouæ *per 7. dies*
legis per eos significati. Neque obest *durare,*
de octaua die Scenopegiæ, quia ipsa *nō octo.*
propriè non erat de festiuitate, nisi tã-
tum pro collecta facienda. *Montem*
Sion, id est, turres altissimas fecit ver-
sus partem montis, inter arcem, vt
credo, quæ iam formata erat ab ad-

uerfarijs; & templum siue ciuitatem extruxit, illis scilicet ad munitionem, & Beth-suram, ciuitatem vt esset illis pro castello.

C A P. V.

Iudas fi-
nitimas
gentes,
quæ ten-
tabant
perdere
Israel,
percutit
auxilio
fratrum,
simonis
sc. & io-
natha.

ET factum est, vt audierunt Gentes in circuitu quia ædificatum est altare & sanctuariū sicut prius, iratæ sunt valde: & cogitabant tollere genus Iacob qui erāt inter eos, & cæperunt occidere de populo, & persequi. Et debellabat Iudas filios Esau in Idumæa, & eos qui erant in Arabæ bathane: quia circumsedebant Israelitas: & percussit eos plaga magna. Et recordatus est malitiam filiorum Beam, qui erant

populo in laqueum & scandalum, insidiantes eis in via. Et conclusi sunt ab eo in turrib. & applicuit ad eos, & anathematizauit eos, & incendit turres eorum igni cum omnibus qui in eis erant. Et transiit ad filios Ammon, & inuenit manum fortem, & populum copiosum, & Timotheum ducem ipsorum: & commisit cum eis praelia multa, & cōtriti sunt in conspectu eorum, & percussit eos: & cepit Gazer ciuitatem, & filias eius, & reuersus est in Iudæam. Et congregatæ sunt Gentes quæ sunt in Galaad, aduersus Israelitas qui erant in finib. eorum vt tollerent eos: & fugerunt in Datheman munitionem, & Dathemā miserunt literas ad Iudam & fratres eius munitio erat in monte Galaad Iudæorum. dicentes, Congregatæ sunt aduersum nos gentes per circuitum, vt nos auferant: & parant venire, & occupare munitionem in quam confugimus, & Timotheus est dux exercitus eorum. Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorum, quia cecidit

multitudo de nobis. Et omnes fratres nostri qui erant in locis Tubin, interfecti sunt, & captiuas duxerunt uxores eorum & natos, & spolia, & peremerunt illic ferè mille viros. Et adhuc epistola legebatur, & ecce alij nuntij venerunt de Galilea conscissis tunicis, nuntiantes secundum verba hæc: dicentes cõuenisse aduersum se

Ptolemais à Ptolemaide, & Tyro, & Sidone: & *vrbs est* repleta est omnis Galilea alienigenis, ut *maritima* nos consumant. Vt audiuit autem Judas *Phœnicie* & populus sermones istos, conuenit ecclesia *ad Belum* si magna cogitare quid facerèt fratribus *flumini* suis qui in tribulatione erant, & expugnabantur ab eis. Dixitque Iudas Simoni fratri suo, Elige tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in Galilea: ego autem & frater meus Ionathas ibimus in Galaaditim. Et reliquit Iesephum filium Zacharia, & Azariã duces populi cum residuo exercitu in Iudæa ad custodiã: & præcepit illis dicens: Præstote populo huic, & nolite bellũ

committere aduersum gentes, donec reuertamur. Et partiti sunt Simoni viri tria millia, ut iret in Galileam: Iudæ autem octo millia in Galaaditim. Et abiit Simo in Galileam, & commisit praelia multa cum gentibus: & contrita sunt gentes à facie eius, & persecutus est eos vsque ad portam Ptolemaidis. & ceciderunt de gentib. ferè tria millia virorum, & accepit spolia eorum, & assumpsit eos qui erant in Galilea & in Arbatis cum vxoribus & natis, & omnib. quæ erant illis. & abduxit in Iudæã cum letitia magna. Et Iudas Machabæus & Ionathas frater eius transferunt Iordanem, & abierunt viam trium dierum per desertum. Et occurrunt eis Nabuthai, & susceperunt eos pacifice, & narrauerunt eis omnia quæ acciderant fratrib. eorum in Galaaditide, & quia multi ex eis comprehensi sunt in Barasa, & Bosor, & in Alimis, & in Casphor, & Mageth, & Carnaim, hæc oēs ci-

uitates munitæ, & magnæ. Sed & in cæ-
teris ciuitatib. Galaaditidis tenentur cõ-
prehensi, & in crastinũ constituerunt ad-
monere exercitum ciuitatibus his, & cõ-
prehendere, & tollere eos in vna die. Et
conuertit Iudas & exercitus eius viam in
desertum Bosor repente, & occupauit ci-
uitatem: & occidit omnem masculum in
ore gladij, & accepit omnia spolia eorum,
& succendit eam igni. Et surrexerũt inde
nocte, & ibant vsque ad munitionem.
Et factum est diluculo, cum eleuassẽt ocu-
los suos, & ecce populus multus, cuius nõ
erat numerus, portantes scalas & machi-
nas, ut cõprehenderent munitionem, &
expugnabant eos. Et vidit Iudas quia cõ-
pit bellum, & clamor belli ascendit ad cæ-
lum sicut tuba, & clamor magnus de ci-
uitate. Et dixit exercitui suo, Pugna-
te hodie pro fratribus vestris. Et venit tri-
bus ordinibus post eos; & exclamauerunt
tubis, & clamauerunt in oratione. Et co-
gnouerunt

gnouerunt castra Timothei quia Macha-
baeus est, & refugerunt à facie eius: &
percusserunt eos plaga magna, & cecide-
runt ex eis in die illa fere octo millia vi-
rorum. Et diuertit Iudas in Maspha, &
expugnauit, & cepit eam: & occidit omne
masculũ eius, & assumpsit spolia eius, &
succendit eam igni. Inde perrexit, & cepit
Casbo, Magerh, & Bosor, & reliquas
ciuitates Galaaditidis. Post hæc autem
verba congregauit Timotheus exercitum
aliũ, & castra posuit cõtra Raphon
trans torrentem. Et misit Iudas speculari
exercitum: & renuntiauerunt ei, dicẽtes,
Quia conuenerunt ad eum omnes gentes
quæ in circuitu nostro sunt, et exercitus
multus nimis: & Arabas conduxerunt
in auxilium sibi, et castra posuerunt trans
torrentem, parati ad te venire in præliũ.
Et abiit Iudas obuiũ illis. Et ait Timo-
theus principibus exercitus sui, Cum ap-
propinquauerit Iudas et exercitus eius ad

torrentem aquæ: si trāsierit ad nos prior,
non poterimus sustinere eum: quia potens
poterit aduersum nos: si verò cūmuerit trā-
sire, & posuerit castra extra flume, trās-
fretum ad eos, & poterimus aduersus
illum. Ut autē appropinquauit Iudas ad
torrentem aquæ, statuit scribas populi se-
cus torrentem, & mandauit eis, dicens:
Neminem hominum reliqueritis, sed ve-
niant omnes in prælium. Et transfretauit
ad illos prior, & omnis populus post eum,
& contritæ sunt omnes gentes à facie eo-
rum, & proiecerūt arma sua, & fugerūt
ad phanum quod erat in Carnaim. Et oc-
cupauit ipsam ciuitatem, & phanū succē-
dit igni cum omnibus quæ erant in ipso:
& oppressa est Carnaim, & non potuit
sustinere contra faciem Iudæ. Et congre-
gauit Iudas uniuersos Israelitas qui erāt
in Galaaditide, à minimo vsque ad maxi-
mum, & uxores eorum, & natos, &
exercitum magnum valde, ut venirent in
terram Iudæ. Et venerūt vsque Ephron:

Et hæc ciuitas magna in ingressu posita, ^{Ephron}
munita valde, ^{urbs mu-} non erat declinare ab ^{nita erat}
ea dextera vel sinistra, sed per mediā iter ^{super ri-}
erat. Et incluserunt se qui erant in ciuita- ^{pas Ior-}
tate, et obstruxerunt portas lapidibus: & ^{danis ex-}
misit ad eos Iudas verbis pacificis, dicens,
Transeamus per terram vestram, ut ea-
mus in terram nostram, & nemo vobis
nocebit, tantum pedibus transibimus. Et
nolebant eis aperire. Et præcepit Iudas
prædicari in castris, ut applicarent unus-
quisque in quo erat loco. & applicuerunt
se viri virtutis, & oppugnauit ciui-
tatem illam tota die & tota nocte, & tra-
dita est ciuitas in manu ei: & peremerūt
omnem masculum in ore gladij, & eradi-
cauit eam, & accepit spolia eius, & tran-
sivit per totam ciuitatē super interfectos.
Et transgressi sunt Iordanem in campo
magno, contra faciem Bethsan. Et erat
Iudas congregans extremos, & exhorta-
batur populum per totam viam, donec ve-

nirent in terram Iuda: & ascenderunt in montem Sion cum latitia & gaudio, & obtulerunt holocausta, quod nemo ex eis cecidisset donec reuerterentur in pace. Et in diebus quibus erat Iudas & Ionathas in terra Galaad, & Simon frater eius in Galilea contra faciem Ptolemaidis, audiuit Iosephus Zacharia filius, & Azarias principes virtutis res bene gestas, & praelia quae facta sunt, & dixit, Faciamus & ipsi nobis nomen, & eamus pugnare aduersus gentes quae in circuitu nostro sunt. Et praecepit his qui erant in exercitu suo, & abierunt Iamnam. Et exiuit Gorgias de ciuitate, & viri eius obuiam illis in pugna. Et fugati sunt Iosephus & Azarias usque in fines Iudae: & ceciderunt illo die de populo Israel ad duo millia viri, & facta est plaga magna in populo: quia non audierunt Iudam & fratres eius, existimantes fortiter se facturos. Ipsi autem non erant de semine virorum illorum per quos sa-

lus facta est in Israel. Et viri Iuda magnificati sunt valde in conspectu omnis Israel, & gentium omnium ubi audiebatur nomen eorum. Et conuenerunt ad eos fausta acclamantes. Et exiuit Iudas & fratres eius, & expugnabant filios Esau in terra quae ad Austrum est, & percussit Chebro & filias eius: & muros eius, & turre^{Et filias eius: 1.} succendit igni in circuitu. Et mouit castra^{oppidula ei subie-} ut iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam. In die illa ceciderunt sacerdotes in bello dum voluit fortiter^{ita quasi ab ea nata} facere, dum sine consilio exeunt in praelium. & deducit^{ita.} Et declinauit Iudas in Azotum in terram alienigenarum, & diruit aras eorum, & sculpiilia deorum ipsorum succendit igni: & cepit spolia ciuitatum, & reuersus est in terram Iuda.

In C A P. V.

E T factum est ut audierunt. Hæc est tertia pars illius, Et surrexit: in qua agitur de illius conflictu contra finitimas nationes, & quod Iudæos inter se habitantes occidebant. & primò ostēdit quomodo præualuit ad Iudæorum de diuersis gentibus liberationē, secundò quomodo præualuit ad ipsorum iam liberatorum remeationē vel reductionem. & congregauit Iudas. Circa primum ponit victorias Iudæ, quas de finitimis gētibus habuit, & hoc auxilio & beneficio exercitus coniuncti. Secundò ministerio exercitus diuisi, ibi, & congregatae sunt gentes quæ sunt in Galaad. Circa primum ponit gentium impugnationem, & secundò ipsorum à Iuda expugnatio-

nem, ibi, & debellauit, & primò filios Esau quos occidit, maximè illos qui erant in tribus ciuitatibus morantes; Secundò filios Amon, ibi, & transiuit ad filios, & congregate. Primò ponitur diuersarum nationum in Iudæos insurrectio: Secundò ipsius exercitus pro Iuda diuisio, ibi, & dixit Iudas. Tertiò vtriusque partis victoriosa persequutio, ibi, & abiit Simon. Circa primū ponit primò Galaaditas insurgentes, & secundò Galilæos, ibi, adhuc epistole. & in vtraque illarum, primò ponitur insurrectio, & ad Iudam denunciatio, & auxilij postulario, vt patet. Dixit Iudas. Circa illam partem, & abiit Simon, primò ponitur congressus & victoria Simonis, & secundò ipsius Iudæ, ibi, Iudas Machabeus. & ibi ponitur quomodo Iudas in Galaaditim veniens super oppressione Iudæorū, & loci in quibus

opprimebantur fuit informatus secū-
dò quomodo fuit contra aduersarios
zelo inflāmatu*s*, ibi, & *cōuertit Iudas*.
Habuit autē duos cōgressus principa-
les cum Timotheo duce illius po-
puli, & secundò, ibi, *post hac autem*
verba congregauit Timotheus. & ibi ha-
betur, primò qualiter exercitus ma-
gnus fuit ab eo congregatus, & se-
cundò quomodo fuit cautelosè in-
formatus, & tertio quomodo iuxta
quod prēdixerat fuit à Iuda expugna-
tus. *Et congregauit Iudas*. Hęc est se-
cunda pars totius capituli, in qua agi-
tur de Iudæorum liberatorū vniuer-
sali reductione, & secundò de aliquo-
rum Iudæorū superba acceptatione,
ibi, & *in diebus illis*. tertio agit iterum
de Iudæ & suorum commendatione,
& inimicorum expugnatione, & de
quorundam fatuorum sacerdotum
occisione, ibi, & *viri Iuda magnifi-*

cati. Circa primum ponitur quo-
rūmdam contra Iudæos crudelitas,
& secundò diuina super eos & per Iu-
dam seueritas, ibi, & *præcepit Iudas*.
Circa illam partem, & *in diebus*, poni-
tur superba acceptatio, & secundò
superbię punitio, ibi, & *exijt Gorgias*,
tertiò punitio*nis* ratio, ibi, *quia non*
audierūt Iudam, genus Iacob, Iudæos.
inter eos enim multi Iudæi erant dis-
persi inter nationes, propter persecu-
tionem Antiochi. *Arabarhane*. ciuitas
est filiorum Esau. *filiorum Bean*, id est,
habitantium Bean ciuitatem, etiam
eorum. vnde Bean non est nomen
viri, sed ciuitatis. *in via*, scilicet qua ve-
nerant in terram promissionis. *Ana-*
thematizauit eos, id est, res eorum si-
cut factum fuit Hiericho. vt patet
Iosue. 6. *Et omnes fratres nostri qui erāt*
in locis Tubin interfecti sunt, id est, Iu-
dæi qui morabātur in Tubin, hoc est,

als. Na-
bathai.

in illis locis quæ à Tubin sic dicebā-
tur. vnde & ab hoc, locus nomen ac-
cepit, & interpretatur deferens siue
desertum. à *Ptolemaide*, ciuitas est
Metropolis fortissima. *Et occurrerunt*
eis Nabuthei, id est, aliqui de illis po-
pulis volentes se iungere Iudæis, &
fouere eos, qui in illa ciuitate mora-
bātur, ad munitionē Dathemam, de
qua dictum est supra; vbi recollege-
rant se Iudæi vt expugnarent eos de
munitione, tribus ordinibus exercitu
suo in tres partes distincto. Machia
alia est ab illa quæ est in Iudæa, vbi
erat aliquādo loc⁹ orationis Iudeorū,
quam Iosephus vocat Mellem ciui-
tatem alienigenarum. & *Boor*. non
est illa quæ statim legitur combusta;
quæ secundum Iosephum vocabatur
Beth-sura; & illæ quæ sequuntur sunt
ciuitates gentium in Galaaditide. &
ait Timotheus principibus exercitus sui.

Cum appropinquauerit &c. Sed nun-
quid fuit Propheta? Non. Sed æstimo
quòd credebat Iudam esse tantæ for-
titudinis quòd nisi diffideret; non su-
peraretur: & quamdiu confideret, su-
peraret, ex diffidentia autem dimisif-
set eos transire. *phanū*, tēplū idoli sui.
In ingressu. scilicet reuersionis eorum
ad terram suā. *In quo erat loco*, id est,
singulæ partes exercitus; singulis par-
tibus ciuitatis. *Iosephus Zachariæ filius*,
ille scilicet quem prætulerat exercitui
in Iudæa remanenti: & præceperat
ne pugnaret. Vnde inobediens fuit
zelo gloriæ; & ideo punitus fuit in
sua superbia. *per quos salus*, id est, qui
ad faciendam victoriam deputati erāt
à Domino. *fausta acclamantes*, id est,
laudes vel rogationes; quibus roga-
bant vt semper prosperè eis eueniret;
Et dicitur à faueo faues: Inde faustus
cui fortuna fauet, de illa Christiano

*Aduerte
Dei pro-
uidentiā.*

more loquendo, & ita fausta clamare est, fauorem optare.

CAP. VI.

Antio-
chus vo-
lens de-
pradari
urbem
Elymai-
dem pro-
pellitur
contume-
liosè à ci-
uibus.

ET rex Antiochus perambulabat superiores regiones, & audiuit esse ciuitatem Elymaidē in Perside nobilissimam, & copiosam in argento & auro, templumque in ea locuples valde: & illic velamina aurea, & lorica, & scuta, quæ reliquit Alexāder Philippi rex Macedo qui regnauit primus in Graecia. Et venit, & querebat capere ciuitatē, & depradari eam, & non potuit: quoniam innotuit sermo his qui erant in ciuitate: & insurrexerunt in prælium, & fugit inde, & abiit cum tristitia magna, & reuersus est in Babyloniam. Et venit qui

nuntiaret ei in Perside, quia fugata sunt castra quæ erant in terra Iuda: & quia abiit Lysias cum virtute forti in primis, & fugatus est à facie Iudeorum, & inuoluerunt armis & viribus, & spoliis multis, quæ ceperunt de castris quæ exciderunt: & quia diruerunt abominationem quam edificauerant super altare quod erat in Ierusalem: & sanctificationem, sicut prius circundederunt muris excelsis: sed & Bethsuram ciuitatem suam. Et factum est, ut audiuit rex sermones istos, exauit, & commotus est valde: & decidit in lectū, & incidit in languorem præ tristitia, quia non factum est ei sicut cogitabat. Et erat illic per dies multos: quia renouata est in eo tristitia magna, & arbitratus est se mori. Et vocauit omnes amicos suos, & dixit illis, Recessit somnus ab oculis meis, & concidi, & corruui corde præ sollicitudine: & dixi in corde meo, In quantam tribulationem deueni, & in quos fluctus tristitiæ in

qua nūc sum: qui iucundus erā, & dilectus in potestate mea. Nunc, verò reminiscor malorū quæ feci in Ierusalem, unde & abstuli omnia spolia aurea & argentea quæ erāt in ea, & misi auferre habitantes Iudeam, sine causa. Cognoui ergo quia propterea inuenerunt me mala ista: & ecce pereō tristitia magna in terra aliena. Et vocauit Philippum unum de amicis suis, & preposuit eum super uniuersū regnū suū, & dedit ei diadema, & stolā suā, & anulū, ut adduceret Antiochū filium suū, & nutrirēt eum, & regnāret. Et mortuus est illic Antiochus rex anno cētesimo quadragesimo nono. Et cognouit Lysias quoniam mortuus est rex, & constituit regnare Antiochum filium eius, quem nutriuit adolescentem: & vocauit nomen eius Eupatorem. Et hi qui erant in arce, cōcluserāt Israel in circuitu sanctorum: & quærebāt eis mala semper & firmamētū Gentīū. Et cogitauit Judas disperdere eos: &

cōuocauit uniuersum populum, ut obsiderent eos. Et cōuenerūt simul, & obsederūt eos anno centesimo quinquagesimo, & fecerūt balistas & machinas. Et exierūt quidā ex eis qui obsidebantur: & adiūxerunt se illis aliqui impii ex Israel, & abierunt ad regem, & dixerūt. Quousque nō facis iudiciū, & vindicas fratres nostros? Nos decreuimus seruire patri tuo, & ambulare in preceptis eius, & obsequi edictis eius: & filij populi nostri propter hoc alienabāt se à nobis, & quicumque inueniebantur ex nobis, interficiebantur, & hereditates nostræ diripiebantur. Et non ad nos tantum extenderunt manum, sed & in oēs fines nostros, & ecce applicuerūt hodie ad arcem in Ierusalem occupare eam, & munitionem in Beth-suram munierunt, & Beth-suram erat quoddam urbis hęc, facient, & non poteris obtinere eos. Et iratus est rex ut hęc audiuit: & cōuocauit omnes amicos suos, & principes ex-

^{Beth-suram}
erat quoddam
urbis
hęc, facient,
& non poteris
obtinere eos.
Et iratus est rex
ut hęc audiuit:
& cōuocauit
omnes amicos suos,
& principes ex-

zium: su-
per viam
publicam
distans
quinque
stadiis
ab Ieru-
salem.

Bethza-
cara vel
Bethza-
charia
erat pra-
sidium
locus ubi
Iudas
Machab.
contra
Antio-
chi. sta-
bat: di-
stans ab ea:
10. stadiis

exercitus sui, & eos qui super equites erant.
sed & de regnis aliis, & de insulis mariti-
mis venerunt ad eum exercitus conducti-
tij. Et erat numerus exercitus eius, centū
millia peditum, et viginti millia equitū,
et elephanti trigintaduo docti ad praliū.
Et venerunt per Idumæam, et applicue-
runt ad Beth-suram, et pugnauerūt dies
multos, & fecerunt machinas: et exie-
runt & succenderūt eas igni, & pugna-
uerunt viriliter. Et recessit Iudas ab arce,
& movit castra ad Bethzacharam contra
castra regis. Et surrexit rex ante lucē, et
concitavit exercitus in impetum cōtra viā
Bethzacharā: et comparauerūt se exer-
citus in praliū, & tubis cecinerunt: &
elephantus ostenderunt sanguinem vnae &
mori, ad acuendos eos in praliū, & diui-
serunt bestias per legiones: & astiterunt
singulis elephantis mille viri in loriceis cō-
catenatis, & galeæ aræ in capitibus eorū:
& quingenti equites ordinati unicuique
bestie

bestia electi erant. Hi ante tēpus ubicūque
erat bestia, ibi erant: & quocumque ibat
ibat, & non discedebāt ab ea. Sed & tur-
res lignæ super eos firmæ protegētes super
singulas bestias: & super eas machinæ: &
super singulas viri virtutis 32. qui pu-
gnabant de super: & intus magister bestie.
Et residuum equitatum hinc & inde sta-
tuit in duas partes, tubis exercitū commo-
uere, & perurgere constipatos in legio-
nibus eius. Et ut refulsit sol in clypeos au-
reos & areos, resplenduerunt montes ab
eis, & resplenduerunt sicut lapades ignis.
Et distincta est pars exercitus regis per
montes excelsos, & alia per loca humilia:
& ibant caute & ordinate. Et commo-
uebātur omnes inhabitantes terrā à voce
multitudinis eorum, & incessu turbæ, &
collisione armorum: erat enim exercitus
magnus valde & fortis. Et appropiauit
Iudas, & exercitus eius in praliū: & ce-
ciderūt de exercitu regis sexcenti viri. Et

velut Io-
seph. ant.
lib. 12. c.
14. 76.
stadiis.

vidit Eleazar filius Saura, vnā de bestiis loricatā loricis regis, & erat eminēs super ceteras bestias: & visum est ei quod in ea esset rex: & dedit se vt liberaret populum suum, & acquireret sibi nomen eternum. Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens à dextris, & à sinistris, & cadebant ab eo huc atque illuc. Et inuit sub pedes elephantis, & supposuit se ei, & occidit eū: & cecidit in terrā super ipsum, & mortuus est illic. Et videntes virtutē regis, & impetū exercitus eius, diuerterūt se ab eis. Castra autem regis ascenderunt contra eos in Ierusalē, & applicuerūt castra regis ad Iudæam & montē Siō. Et fecit pacem cum his qui erant in Bethsura: & exierunt de ciuitate, quia non erāt eis ibi alimēta cōclusis, quia sabbatha erāt terræ. Et comprehendit rex Bethsuram: & constituit illic custodiam seruare eam. Et cōuertit castra ad locum sanctificationis dies multos: & statuit illic balistas, & machi-

nas, & ignis iacula, & tormenta ad lapides iactandos, & spicula, & scorprios ad mittendas sagittas, & fundibula. Fecerūt autem & ipsi machinas, aduersus machinas eorum, & pugnaverunt dies multos. Escæ autem non erant in ciuitate, eo quod septimus annus esset: & qui remāserant in Iudæa de Gentibus, consumpserāt reliquias earum quæ repositæ fuerant. Et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniā obtinuerat eos fames: & dispersi sunt vnusquisque in locum suum. Et audiuit Lysias quod Philippus quem constituerat rex Antiochus cū adhuc viueret, vt nutrirer Antiochū filiū suum, & regnaret, reuersus esset à Perside & Media, & exercitus qui abierat cum ipso, & quia quærebat suscipere regni negotia: & festinauit ire, & dicere ad regem & duces exercitus, Deficimus quotidie, & escæ nobis modica est, & locus quem obsidemus est munitus, & incūbit nobis ordinare de regno. Nunc

itaque demus dextras hominibus istis, & faciamus cum illis pacem, & cum omni gente eorum: & constituamus illis ut ambulent in legitimis suis sicut prius. propter legitima enim ipsorum quæ despeximus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc. Et placuit sermo in conspectu regis & principum: & misit ad eos pacem facere: & receperunt illam. Et iuravit illis rex & principes: & exierunt de munitione. Et intrauit rex montem Sion, et vidit munitionem loci: & rupit citius iuramentum quod iuravit, & mandauit destruere murum in gyro. Et discessit festinanter, et reuersus est Antiochiam, & inuenit Philippum dominantem civitati: & pugnavit aduersus eum, & occupavit civitatem.

IN CAP. VI.

H Rex Antiochus. Hæc est pars principalis illius partis in. 3. cap. & surrexit Iudas, in qua descripta probitate multiplici ipsius Iudæ quæ exercuit sub Antiocho Illustri, hæc describit secundò eius probitatem & victoriam quam habuit sub filio eius Antiocho Eupatore. vbi quatuor facit. primò ponitur adeptio regni, mortuo scilicet patre suo. Secundò ponitur præparatio prælij. ibi, & qui erant in arce. tertio congressio belli, ibi, & appropianit Iudas. quartò liberatio populi, ibi, & audiuit Lyzias. *Textus expositio.*

Circa primam partem historiae istius notandum est quod historia huius secundae partis multo completius habetur. lib. 2. Machab. cap. 9. Sed hic ponitur primò infirmitatis illius occasio, & secundò infirmitatis incurfio, ibi, & *factum est ut audiuit.* tertio malitiae suae recognitio, ibi, & *vocauit Philippum.* Circa primum ponitur primò occasio, quomodo de Perfide recessit viliter superatus. Secundò quomodo à Iudæis exercitus suus fuit turpiter debellatus, ibi, & *venit qui nunciaret. Et hi qui erant in arce.* Hæc est secunda pars capituli, in qua ponitur præparatio prælij; & primò ponitur præparationis occasio, & secundò apparatus executio, ibi, & *iratus est Rex ut hæc audiuit.* Circa primum ponitur primò quomodo illi de Iuda arcem expugnarunt. Secundò quomodo aliqui de obsessis in turri, fraudu-

lenter ab illa exierunt, & se illis coniunxerunt, ibi, & *exierunt quidam.* Tertiò quomodo Regem adierunt & ipsum contra Iudam informaerunt, ibi, & *abierunt ad Regem.* Apparatus verò magnus ex parte Regis fuit in his, primò quia multitudinem pugnatorum congregauit, ibi, *Iratus est autem.* Secundò quia ciuitatem sicut potuit debellauit, ibi, & *venerunt per Idumæam.* Tertiò quia tam homines animauit; quàm animalia cætera fortificauit, ibi, *Surrexit autem rex.* quartò quia tam elephantes quàm milites ordinauit, ibi, & *diuiserunt bestias.* Quintò quomodo occasione istorum omnes ad timorem concitauit. ibi, & *ut refulsit sol. Et appropiauit Judas.* Hæc est tertia pars, vbi ponitur congressio belli duplex in campo, & duplex in præsidio, ibi, *Castra autem Regis.* Circa

primū primus cōgressus fuit genera-
lis, & secundus fuit specialis cū vna
tantū parte exercitus, ibi, *Et vidit*
Eleazar. Castra autē Regis. ibi ponitur
primò quomodo Rex Betsuram de-
bellauit præter Iudæorum communi-
cationem, & secundò quomodo Hie-
rusalem diu debellauit præter eius læ-
sionem, ibi, *Et conuertit castra ad locū.*
Et audiuit Lyzias. Hæc est quarta
pars, vbi ostenditur liberatio. & pri-
mò ponitur Lysia deliberatio; & cō-
siliij exhibitio, ibi, *Nunc itaque demus.*
Ponitur & consilij à Rege & alijs ac-
ceptatio, ibi, *Et placuit sermo.* & mu-
tua inter hostes confœderatio, ibi, *Et*
misit ad eos. & cōfœderationis violatio,
ibi, *Et intrauit Rex montem.* Siō. sc. in-
tererea quòd hæc fiebant à Iuda in-
trauit Rex montem Siō. *Et Rex An-*
tiochus perambulabat superiores Regiones,
Perfidis, scilicet, ad habendam pecu-

1. p. 9. 23.
art. 2. ad
2.

niam, supra, 3. *templūque in ea,* Dianæ
scilicet. *Alexander,* de quo supra in
principio libri. *et reuersus est in Babylo-*
niam cum virtute. Babyloniā, hoc dici-
tur per anticipationem. *forti in pri-*
mis. id est, cum præcipuis viris Ti-
motheo, Nicanore, Gorgia, & seipso.
quasi dicat, totum fecerat quidquid
potuerat. *Bethsuram ciuitatem suam.* id
est, quam tanquam suam ad sui tui-
tionem fortificauerat. *suam.* id est,
ad Regis obsequium promptam.
abominationem, id est, idolum Iouis
quod in templo posuerat, supra pri-
mò cap. *Et factum est ut audiuit Rex*
sermone istos, expauit. Libro secundo,
cap. 9. habetur id perfectius, quomo-
do incurrit dolorem viscerum, & præ-
cipiēs agitari currum versus Iudæam
dum minabatur se facere sepulchrum
Iudæorum, collisus est in terrā, ita
quòd decedit in lectum suum, & pu-

*Polybius
hoc asserit
lib. 10.
Iosephus.
lib. 11.
antiq. c.
13.*

*Iudæi pu-
tabant
quod lex
illorum
prohibe-
bat manū
non ani-
mum.*

*Hæc sup-
putatio
an. 149.
est referē-
da ad re-
gnū Se-
leuci Ni-
canoris.*

truerunt carnes eius, vt dicit Magister
historiarum. *& dilectus in potestate mea,*
scilicet ab alijs: vel mihi ipsi cōplace-
bam. *Cognoui ergo,* quod sc. propter
mala quæ fecerat Iudæis, percussus
fuerat. Alij dicunt quod ideo quo-
niam voluntatem habuit spoliandi
templum Dianæ. Quod reprobatur Io-
sephus dicens, quod in hoc non pec-
cauit, quia etsi voluntatem nocendi
habuit, tamen nihil fecit. Ex quo col-
ligitur argumentum quod secun-
dū opinionem Iudæorum, lex tan-
tum prohibebat manū: non animū.
de amicis suis. id est, collectaneis. ad-
duceret eū et educaret. Centesimo quadra-
gesimo octauo. Contra hoc obijcitur.
Nam incepit anno .137. & ita regna-
uit duodecim annis, scilicet, tribus
& nouem; quod est contra prædicta
cap. i. vbi tantum dicitur regnasse vn-
decim annis. Respondetur quod re-

gnauit per aliquam partem noni anni *iuxta En-
sebij sen-
tentiam
in chroni-
cis, & nō
ad Ale-
xandru.*
quæ hic computatur pro vno anno,
supra autem non computatur; & ita
contingit frequenter in temporum
computatione, quem nutriuit adolescen-
tem; Et vocauit nomen eius Eupatorem,
cognomen fuit, vel forte nomen ra-
tione creationis in officio, sicut fit de
Papa. *Et hi qui erant in arce concluderāt.*
id est, sic eos cōcluderant circumqua-
que, & venire in templum impedi-
rant ex omni latere. *Et querebant eis
mala semper: & firmamētū.* quia volen-
tes immolare in templo repente oc-
cidebant. Centesimo quadragesimo. in
quo Antiochus Eupator cœpit re-
gnare. *Balistas,* ad emittendum iacula. *Papias.*
& dicitur à Balin Græcè, quod est *Isidorus.*
emittere, vt Papias & Isidorus in-
quiunt. *Machinas.* Machinæ secundū *lib. 18.
Originū;
cap. 9.*
Papiam vniuersaliter sunt quæ sunt *Machina
quid.*
opere humano, sed accommodātur

ad hoc ut dicantur instrumenta omnia quæ subtiliter inveniuntur, & operose fiunt; pro victorijs obtinendis in bello, inde Machinor. aris. *Qui obfidebatur.* qui erant apostatae Iudæi tanquam vellent ab apostasia resilire. *Vindicas fratres,* id est vindictam non sumis de fratribus nostris, scilicet, de Iuda & de suis. *Beth Zacharia,* Iosephus dicit angustum esse locum mille stadijs ab hostium loco distantem. *Legiones.* non propriè dictas, secundum quod legio continet sex milia sexcetera sexaginta sex: sed communiter pro quacunque congregatione. Vnde super quemlibet elephantem erat turris lignea & machinæ. erant enim triginta duo elephantes, & triginta duæ turres super eos, & in qualibet turri triginta duo viri, & in custodia cuiuslibet mille cum illo qui principaliter regebat bestiam, & triginta tres pedites lori-

*Iosephus
ant. libro.
12. cap.
14. &
15. & de
bello Iudaico. lib.
1. cap. 1.
Legio
quid, com-
muniter
loquendo.*

cati, & quingenti equites. & ita cuilibet animali inerant deputati, mille quingenti & triginta tres, & ita in summa deseruiebant omnibus elephantibus; quadraginta duo milia nongenti nonaginta nouem, & his coniungendo eos qui principaliter regebant elephantes, fiunt in simul quadraginta nouem milia & triginta vnus; ita quod remanebant in comuni exercitu equites tantum quatuor millia, quia sexdecim milia deputata erant elephantibus; de peditibus vero remanebant circiter sexaginta septem milia, & isti tam equites quam pedites ordinati erant in duas partes. Exercitus autem habebat centum milia peditum, & viginti milia equitum; & ideo residuum exercitus erat diuisum hinc & inde: bestiis cum viris eorum in medio. *Ante tempus.* id est, citò & expedite semper præerant

motui animalium. *Tubis*. statuit enim
vt mouerentur castra ad sonitum tu-
barum. *distineta*. id est, diuisa, quidā
enim in monte, quidam in valle ibāt,
animalia in medio. *Constipatos*; se-
mutuò adinuicem iungentes in legio-
nibus suis, ad hoc vrgebat eos pro-
pter vim maiore habendam. *Eleazar*
frater Iudæ, vt dicit Iosephus de quo
supra; cap. 2. filius Aura, quia Matha-
thias binomius fuit, vel fortè erat fra-
ter eius de alia vxore, cuius nomen est
Aura. Non enim potest dici frater ei⁹
de alio Patre. Cuius nomen ponitur
hîc, quia supra dicitur vterque filius
Mathathia. *loricis Regis*. id est, armis
Regis depictis. *diuerterunt euntes*. sci-
licet in Hierusalem ad videndum lo-
cum. *Pacem*. dando se regi salua vita
eorū. *Sabbatha*. quia secundum legē
septimo anno quiescebat terra, nec
fructus portabat. *ignis iacula*. id est,

Iosephus.
lib. 12.
antiq. c. 8.
Aura.

2. 2. 9.
64. art.
5. ad 5.
citatur hîc
casum.

instrumenta ad iaciendum ignem.
Scorpjos. id est instrumenta ad proij-
ciendum sagittas venenosas, ad mo-
dum scorpij, vnde dicuntur, & acci-
piuntur hîc pro instrumēto fundibi-
li, quia per eas emittuntur lapides è
fundis positi & circumuoluti. *A Persi-
de*, vbi mortuus fuerat Rex, cū reuer-
sus fuisset Antiochiam. *quarebat*; vsur-
pare Regnum in præiudicium Eupa-
toris. *deficimus*, scilicet, fame. *Muni-
tus est*, hoc credebat ipse, sed ita non
erat. vel hoc dicebat inuidendo Phi-
lippo, qui in Antiochia regnabat. *ac
pugnauit*; argumentum est quòd Phi-
lippus regnum vsurpabat.

C A P. VII.

Occiso
Antio.
cho &
Lyſia re-
gnat De-
metrius.

ANno cētesimo quinquagesimo
primo exiit Demetrius Seleuci
filius ab vrbe Roma, & ascē-
dit cū paucis viris in ciuitatē
maritimam, & regnauit illic. Et factum
est, vt ingressus est domum regni patrū suo-
rum, comprehendit exercitus Antiochum
& Lysiam, vt adducerent eos ad eū. Et
res ei innotuit: & ait, Nolite mihi ostēde-
re faciem eorum. Et occidit eos exercitus.
Et sedit Demetrius super sedem regni sui,
& venerunt ad eum viri iniqui & impij
ex Israel: & Alcimus dux eorum, qui vo-
lebat fieri sacerdos. Et accusauerunt po-
pulum apud regē, dicentes, Perdidit Iudas
&

& fratres eius omnes amicos tuos, & nos
disperdidit de terra nostra. Nūc ergo mit-
te virum cui credis, vt eat & videat ex-
terminium omne quod fecit nobis & re-
gionibus regis: & puniat omnes amicos
eius & adiutores eorum. Et elegit rex ex
amicis suis Bacchidem, qui dominabatur
trans flumen magnum in regno, & fide-
lem regi: & misit eum, & Alcimum im-
pium constituit in sacerdotium, & man-
dauit ei facere ultionem in filios Israel. Et
surrexerunt, et venerūt cum exercitu ma-
gno in terram Iuda: et miserunt nuntios,
et locuti sunt ad Iudam, et ad fratres eius
verbis pacificis in dolo. Et non intenderūt
sermonibus eorū: viderūt enim quia vene-
runt cum exercitu magno. Et conuenerūt
ad Alcimum et Bacchidē cōgregatio scri-
barum requirere quę iusta sunt: et primi,
Assidae qui erant in filiis Israel: et exqui-
rebāt ab eis pacem. Dixerunt enim, Homo
sacerdos de semine Aaron venit, non

decipiet nos. Et locutus est cum eis verba pacifica: et iuravit illis, dicens, Non inferemus vobis malū, neque amicis vestris. Et crediderunt ei. Et comprehendit ex eis sexaginta viros, et occidit eos in una die secundum verbū quod scriptū est: Carnes sanctorum tuorum, et sanguinē ipsorum effuderunt in circuitu Ierusalē, et nō erat qui sepeliret. Et incubuit timor et tremor in omnem populū: quia dixerunt. Non est veritas et iudicium in eis: transgressi sunt enim constitutum, et iusiurandū quod iurauerunt. Et movit Bacchides castra ab Ierusalem, et applicuit in Bethzecha: et misit, et comprehendit multos ex eis qui ad se refugerāt, et quosdā de populo mactavit et in puteum magnū proiecit. Et cōmisit regionem Alcimo, et reliquit cum eo auxiliū in adiutoriū ipsi. Et abiit Bacchides ad regem: et satis agebat Alcimus pro principatu sacerdotij sui. Et conuenerūt ad eū omnes qui perturbabant populū suum, et obtinuerunt terrā Iudā, et fecerunt plagā

Bethze-
cha urbs
fuit Gau-
lonis in
tribu Ma-
naſſe.

magnam in Israel. Et vidit Iudas omnia mala quæ fecit Alcimus, et qui cum eo erāt filijs Israel multo plus quā Gētes. Et exiit in omnes fines Iudæ in circuitu, et fecit vindictā in viros desertores, et cessauerūt ultra exire in regionem. Vidit autē Alcimus quod prævaluit Iudas et qui cū eo erāt et cognovit quia non potest sustinere eos, et regressus est ad regem, et accusavit eos multis criminibus. Et misit rex Nicanorē unū ex principibus suis nobilioribus, qui erat inimicitias exercens contra Israel: et mandavit ei evertere populum. Et venit Nicanor in Ierusalē cū exercitu magno, et misit ad Iudā et ad fratres eius verbis pacificis cum dolo, dicens, Non sit pugna inter me et vos: veniam cum viris paucis ut videā facies vestras cū pace. Et venit ad Iudā, et salutauerūt se inuicem pacificē: et hostes parati erant rapere Iudā. Et innotuit sermo Iudæ quoniam cū dolo venerat ad eum: et consternatus est ab eo, et amplius

Caphar-
salama. i.
Anti-
patrida,
urbs in
campo
tribus Iu-
da sita: in
ter Casa-
ream et
Diospo-
lim.

Et fuge-
runt. &c.
Alia
versio ha-
bet, reli-
qui autē
in urbem
Davidis
aufuge-
runt. id
est, exer-
citus Ni-
canoris.

noluit videre faciē eius. Et cognouit Ni-
canor quoniam denudatū est consiliū eius: et
exiuit obuiā Iudę in pugnā iuxta Caphar-
salama. Et ceciderūt de Nicanoris exerci-
tu fere quinque millia viri, et fugerūt in ci-
uitatē David. Et post hæc verba ascendit
Nicanor in montem Sion: et exierunt de
sacerdotibus populi salutare eū in pace, et
demonstrare ei holocaustomata quę offere-
bantur pro rege. Et irridens spreuit eos, et
polluit: et locutus est superbe, et iurauit cū
ira dicens, Nisi traditus fuerit Iudas, et
exercitus eius in manus meas: continuo cū
egressus fuero in pace, succendam domum
istam. Et exiit cum ira magna, et intraue-
runt sacerdotes, et steterunt ante faciem
altaris et templi: et flentes dixerunt, Tu
Domine elegisti domum istam ad inuocā-
dum nomen tuum in ea, ut esset domus o-
rationis et obsecrationis populo tuo: fac
vindictā in homine isto, & exercitui eius,
et cadant in gladio: memento blasphemias

eorum, & ne dederis eis ut permaneāt. Et
exiit Nicanor ab Ierusalē, et castra appli-
cuit ad Beth-horom: & occurrit illi exer-
citus Syria. Et Iudas applicuit in Adar-
sa cum tribus millibus viris: & orauit
Iudas, & dixit: Qui missi erant à rege Sē-
nacherib, Domine, quia blasphemauerūt
te, exiit angelus, & percussit ex eis centū
octoginta quinque millia: sic contere exer-
citus istum in conspectu nostro hodie, &
sciant ceteri quia malē locutus est super
sancta tua, & iudica illū secundū malitiā
illius. Et commiserunt exercitus pralium
tertia decima die mensis Adar: & cōtrita
sunt Castra Nicanoris, & cecidit ipse
primus in pralio. Vt autem vidit exerci-
tus eius quia cecidisset Nicanor, proiecerunt
arma sua, & fugerunt: & persecuti sunt
eos viam vnius diei ab Adazer, usquequo
veniat in Gazara, & tubis cecinerunt
post eos cum significationibus: & exierunt
de omnibus castellis Iudææ in circuitu, &

ventilabant eos cornibus, & conuertebatur iterum ad eos, & ceciderunt omnes gladio, & non est relictus ex eis nec vnus. Et acceperunt spolia eorum in pradā: et caput Nicanoris amputauerunt, & dexteram eius quam extenderat superbe, & attulerunt, & suspenderunt contra Ierusalem. Et letatus est populus valde, & egerunt diem illam in letitia magna: Et constituit agi omnibus annis diem istam tertia decima die mensis Adar. Et siluit terra Iuda dies paucos.

IN CAP. VII.

ANNO centesimo. &c. Libri primi hæc est tertia pars, probitatis Iudæ sub tertio Rege, scilicet Demetrio Nepote Antiochi

Illustris filio Seleuci, qui tribus annis regnavit post Antiochum Magnum Patrē eius, & Patrem Antiochi Illustris, à quo Demetrio Antiochus Illustris auunculus suus regnum abstulerat. vbi primò ponitur victoria habita sub Demetrio; Secundò confœderatio facta cum Romanis post victorias, & hoc 8. cap. Tertiò insurrectio ipsius, scilicet, Demetrij facta contra Iudā, occasione illius confœderationis, & hoc cap. 9. &c. Circa istud caput primò ponit tria in generali; primò ipsius Demetrij ad regnum exaltationem. Secundò ipsius contra Iudam informationem, ibi, & venerunt. tertiò bellandi dispositionem, ibi, & elegit Rex. Circa primam partem ponitur primò quomodo de terra Romanorum remeavit; secundò qualiter Antiochum Eupatorem filium Antiochi auunculi sui, & Lyziā

eius adiutorem trucidauit, ibi, *Et factum est.* Tertiò ponitur malorum cōgregatio & Iudæ accusatio, ibi, *perdidit Iudas.* Quartò Regis informatio, ibi, *Nunc ergo mitte virum, &c. Et elegit.* Tertia pars principalis ponitur vbi Rex misit primò contra Iudæos duos Principes, scilicet, Alcimum & Bacchidē. secundò quomodo post illos misit Nicanorem. ibi, *Et vidit Alcimus.* Circa primum ponit ipforum Principum dolositatem & crudelitatem. Secundò ipsius Iudæ contra eos probitatem, ibi, *Et vidit Iudas omnia mala.* Circa primam partem ponit primò dolosam illorum Principum intentionem, & secundò cautelosam ipsius à Iudā perceptionem, ibi, *Et non intenderunt sermonibus.* tertiò ingeniosam aliquorum deceptionem, ibi, *Et conuenerunt ad Alcimum.* quartò dolorosam ipforum in-

terfectionem, ibi, *Et comprehendit ex iis.* quintò animosam aliorum fugam & diuisionem cum viderunt eorum proditionem, ibi, *Et incubuit timor.* Sextò ipforum fugientium persecutionē, ibi, *Et mouit Bacchides.* Septimò Bacchidis ab Alcimo separationem, ibi, *Et abiit Bacchides.* Octauò malorū ab Alcimo auxilium & adiuuationem, ibi, *Et conuenerunt ad eum. vidit autem Alcimus.* Hic misit secundò Demetrius ipsum Nicanorem, contra quem fuit duplex congressus. Et circa primum primò ponit iterum ipsius Iudæ per Bacchidē accusationē, & secundò Nicanoris missionem, ibi, *Et misit rex Nicanorem.* tertiò ipsius dolosam intentionem, ibi, *Et venit Nicanor.* quartò ipsius à Iudā receptionem, ibi, *Et venit ad Iudā.* Quintò falsitatis cognitionem & eius expulsionem. Sextò bellandi rationem &

coactionem, ibi, *& congregauit*. Se-
primò Nicanoris deiectionem, ibi,
& ceciderunt de Nicanoris. Et post hæc
verba. Secundus congressus cum Ni-
canore ponitur, & primò describitur
illius superbia, & secundò Iudæ vi-
ctoria, ibi, *& exijt Nicanor*. Circa
primum ponit Sacerdotum placat-
tionem, secundò ipsius Nicanoris su-
perbam irrisiōem, ibi, *& irridens*
spreuit. tertiò sacerdotum deuotionē,
ibi, *& intrauerunt Sacerdotes*. Circa
secundum ponitur primò Nicanoris
applicatio, ibi, *& exijt*. secundò ip-
sius Iudæ oratio, ibi, *& orauit* Iudas,
tertiò hostis expugnatio, ibi, *& com-*
miserunt exercitus. quartò exercitus
eius fuga & euasio, ibi, *& vidit*.
quintò fugientium occisio, ibi, *&*
persecuti sunt. sextò populi Dei exul-
tatio, ibi, *& letatus est populus*. Ait
Textus
expositio. ergo, Anno centesimo quinquage-

simò primò. & ita patet quòd Antio-
chus Eupator regnauit duobus annis,
quia (vt dictum est supra) incepit an-
no centesimo quinquagesimo, aut
circiter. *Rex Demetrius filius Seleuci.*
fratris scilicet Antiochi Illustris. cum
enim esset paruulus vsurpauit ei pa-
truus suus regnum. *Ab urbe Roma.* *Ioseph.*
iuerat enim illuc vt conquereretur de *antiq. lib.*
patruo suo, cuius audita morte reuer- *12. cap.*
sus est; quem libenter receperunt sui, *16.*
& filium patru sui Antiochum Eu-
patores ei tradiderunt ligatum cum
Lyzia fautore suo. Ita vult Hierony-
mus super Daniele, & Iosephus & *Danielis.*
Magister historiarum. Mirum est ta- *11.*
men de Glosa quæ in hunc locum di- *Hierony-*
cit quòd Trogus Pompeius narrat *mus, &*
quòd iste Demetrius fuit frater An- *Iosephus.*
tiochi Illustris, qui fuerat dat⁹ Romæ
obses pro fratre suo maiori, constitu- *Trogus*
to autē loco patris Antiocho Eupa- *Pomp. lib.*
34.

De hoc
iure gent.
vide Tro-
gū Pomp.
loco supra
citato.

tore paruulo, audiens Demetrius mortem fratris sui maioris, Antiochi scilicet Illustris, petijt à Senatoribus licentiam reuertendi, quia iam non erat cuius esset obses, vel, vt alij, Romani nolentes illi dare licentiam; perdidērunt eum exeuntem sub specie venandi, qui apud ostia Tiberyna nauem conscendit: & veniens ad domum patrum suorum libenter receptus est sicut prius. Si verò quis roget causam, & quo iure peteret regnum pro fratre cum ille haberet hæredem de carne sua, nempe Eupatorem? respondetur quòd tunc temporis ius gentium erat (vt constat ex multis autoribus qui gesta Regnorum cōscripserunt) quòd quando pater moreretur non habens nisi pupillum, & præter ætatem, frater eius habens ætate regnare deberet. Sicut exēpli gratia si modò Rex Franciæ moreretur: per

hanc viam si nunc seruaretur, non obstante eius paruulo filio, Carolus eius frater haberet ius in regno. *Mari-* eius *continam*, aliqui dicunt Tyrum, aliqui Antiochiam. *regnauit*, id est tanquam Rex fuit receptus. *iniqui*. quia impius fuit & Iudæus apostata. *Dux eorum*. Nota quòd hic erat institutus summus Sacerdos mortuo Menelao & occiso, sed aspirabat vt ab ipso Demetrio confirmaretur. Quod videns filius Oniæ adhuc paruulus quòd patruus suus Menelaus esset occisus, & quòd Alcimus qui alio nomine dicitur Onias, esset Pontifex constitutus, iuit ad Ptolomeum Regem Ægypti qui templum consimile Iudæis fecit ad eius instantiam in regione Helio- politana; in principali vrbe sua, & reuerēter ab eo, receptus: factus est summus sacerdos. *Et elegit Rex ex amicis suis Bacchidē, qui dominabatur trās flumē*

Hoc intelligit de Sancto Ludouico eius contemporaneo, & notanter, ait per hanc viam. i. si nunc seruaretur & esset in practica tale ius. Quasi dicitur. cat non esse iam in usu: & ideo sine præiudicio, hoc ponit exemplum. De hoc templo vide Iosephum lib. 13. antiq. cap.

id est, in interiori Mesopotamia Syriæ, trans fluuium scilicet Eufratem, secundū Iosephum, & Alcimum impium constituit in Sacerdotium, & mandauit ei facere ultionem. id est, confirmauit prius ab Eupatore Antiocho positum. Sed & Alcimum impium. dicit, propter ambitionem. Iusta sunt. id est, ostendere quod iustum esset quod dimitteret Iudæos in pace. Et hæc audacius fecerunt, quia Sacerdos erat ille, non credentes quod deciperet. *Sacra agebat Alcimus*; supple Regi, qui eum confirmauerat. quasi diceret, ita malus & crudelis erat qui regi sufficere poterat: vel secundum Iosephum, sacra agebat unicuique reddendo quod sibi sufficebat. *multo plus quam gentes*, quia illa mala faciebant Iudæi, vnde tanto crudeliores quantò ante domesticiores. & ita dicitur de Christianis apostatis. *finis Iu-*

Nunc legimus sacris agebat. & correctius. Iosephus.

daæ. Bellabat enim contra suos qui eum satis molestabant. *Nicanorem*. aliqui dicunt istum fuisse illum qui fuit infestus Iudæis tempore Antiochi Illustris, qui secundum Iosephum cū Demetrio de Roma fugerat. Vnde sequitur, *qui & erat inimicitias exercens contra Israel. Et hostes parati erāt rapere Iudam*. id est, informati milites Nicanoris vt eum caperent. *Capharsalama*. viculus est iuxta Ierusalem, villa Gamalielis in monte Sion. *Fugerunt in Ciuitatē David*. Iudas, victus & sui, vt dicit Iosephus & Magister ^{Magister histor.} vel vt alij, Nicanor & sui fuerunt victi. Quod melius videtur: quia ^{cap. de Demetrio & Nicanore. & Iosephus. lib. 12. antiq.} quinque mille de suis interfecti fuerunt. *Pro Rege*. ad literam vt Deus illum corrigeret, non vt faueret factis suis. *polluit*, id est blasphemādo pollutos ostendit. *nisi traditus fuerit Iudas*. ^{c. 17. sed Hugo ait: quod Nicanor &} q. d. ibo adhuc contra Iudam,

sui fugerunt. sed nisi vicero eum nunc, si non tradideritis mihi eum, reuertenti ad vos, succendam. &c. quasi diceret, prius volo eum capere si possum: sed si non possum, si non tradideritis eum mihi reuertenti, succendam &c. *occurrit &c.* id est, ad auxiliandum. *Tribus millibus.* Iosephus dicit mille tantum milites habes, forsitan per exaggerationem, non numerando socios. Sennacherib, vide Esaiā. 37. & 4. Reg. 19. Sed obijcietur contra hoc illud. Diligite inimicos vestros, ergo non licet vindictam optare & querere de illis. Respondetur quod licet tale præceptum de dilectione inimicorum etiam tunc obligaret, tamen dico quod poena habet triplicem rationem, scilicet supplicij, precij satisfactorij, & remedij. Primo modo non licet eam viris sanctis optare, alioquin infringetur in eo charitas quæ vindictam non

Iosephus.
vbi supra.

Obedio.
Triplicem
poena ha-
bet ratio-
nē: sup-
plicij, sa-
tisfactio-
nis, &
remedij.

non petit sub illa ratione præcisè quæ est afflictio. Sed secundo modo & tertio modo est poena consona iustitiæ Dei, in quantum in ipsa reducitur iniquitas contracta per peccatum ad remedium illius & satisfactionem.

Potest etiam considerari quatenus *Pœna etiam accipi potest ut est cautela ad cauendū peccata futura.* est cautela ad cauendum futura peccata: & sic etiam non est contra charitatem illam optare. *Adar, id est, Martij. significationibus,* id est, in modo tubicinandi insinuabant hostes suos fugere. *ventilabant,* id est, informatione sua quæ significatur in cornu. *ventilabant:* huc & illuc dispergebant. *siluit.* id est, quæta fuit à prælijs. Hic figuratur historia secundi libri, de toto residuo viæ est ibi mentio: vide tamē principium cap. 14. quod cap. videre oportet propter concordiam istius literæ & illius.

C A P. VIII.

Iudas cō-
siderans
res Roma-
norum
prospera-
tas esse:
cum eis
pacens
init.

Et audiuit Iudas nomē Roma-
norum quia sunt potentes vi-
ribus, & acquiescūt ad omnia
quæ postulātur ab eis: & qui-
cumque accesserunt ad eos, statuerunt cū
eis amicitias, & quia sunt potētes viribus.
Et audierunt praelia eorum, & virtutes
bonas quas fecerunt in Galatia, quia ob-
tinuerunt eos, et duxerunt sub tributum:
et quantā fecerunt in regione Hispania,
& quod in potestatem redegerunt metalla
argēti & auri, quæ illic sunt, & possederūt
omnem locum cōsilio suo & patientia: lo-
caq; quæ longē erāt valde ab eis, & reges
qui superuenerant eis ab extremis terræ,

cōtriuērunt, & percussērūt eos plaga ma-
gna: ceteri autē dāt eis tributum omnibus
annis, et Philippum & Persen Ceteorū
regem, & ceteros qui aduersum eos arma-
tulerāt, cōtriuērūt in bello, & obtinuerūt
eos. & Antiochū magnū regem Asia, qui
eis pugnam intulerat, habens cētū viginti
elephantes, & equitatum, & currus, &
exercitū magnū valde, cōtritum ab eis: &
quia ceperūt eū viū, & statuerunt ei ve-
daret ipse & qui regnarent post ipsū, tribu-
tum magnū, & daret obsides, & cōstitutū
& regionē Indorū, & Medos, & Lydos
de optimis regionibus eorum: & acceptas
eas ab eis, dederunt Eumeni regi. & quia
qui erant apud Helladam, voluerunt ire,
et tollere eos. et innotuit sermo his, &
miserunt ad eos ducē unū, & pugnaverūt
contra illos, & ceciderunt ex eis multi, &
captinas duxerunt uxores eorum, & fili-
os, & diripuerunt eos, & terrā eorū pos-
sederunt, et destruxerunt muros eorum,

Et in seruitutem illos redegerunt usque in hunc diē: Et residua regna, Et insulas que aliquādo restiterant illis, exterminauerūt, Et in potestatē redegerunt. Cum amicis autē suis, et qui in ipsis requiē habebāt, cōseruauerūt amicitia, Et obtinuerūt regna que erāt proxima, Et que longē: quia quicunque audiebant nomen eorum, timebant eos. quibus verō vellent auxilio esse ut regnarent, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabāt: Et exaltati sunt valde. Et in omnib⁹ istis nemo portabat diadema nec induebatur purpura, ut magnificaretur in ea. Et quia curiam fecerunt sibi, Et quotidie consulebant trecentos viginti cōsiliū agentes semper de multitudine, ut quæ digna sunt, gerant: Et cōmittunt uni homini magistratum suū per singulos ānos dominari vniuersa terre suæ, Et omnes obediunt uni, Et non est inuidia, neq; Zelus inter eos. Et elegit Iudas Eupolemū filiū Joannis filij Iacob, Et Jafonē filiū Elea-

Et cōmittunt uni.
In tēpore
urgētis
alicuius
necessita-
tis Reip.
creabatur

Zari, Et misit eos Romam cōstituere cum illis amicitia Et societate: Et ut auferret ab eis iugū Græcorū, qui viderūt quod in seruitutem premerent regnum Israel. Et abierunt Romā viam multam valde, Et introierunt curiam, Et dixerunt, Iudas Machabeus, Et fratres eius, Et populus Iudeorū miserūt nos ad vos statuere vobiscū societate Et pacem, Et cōscribere nos socios Et amicos vestros. Et placuit sermo in conspectu eorum. Et hoc rescriptū est: quod rescripserunt in tabulis æreis, Et miserunt in Ierusalē, ut esset apud eos ibi memoriale pacis et societatis.

BENE sit Romanis Et genti Iudeorū in mari Et in terra in æternum: gladiusq; Et hostis procul sit ab eis. Quod si institerit bellum Romanis prius, aut omnibus sociis eorū in omni dominatione eorū: auxilium feret gēs Iudeorū, prout tēpus dictauerit, corde pleno: Et praeliantibus nō dabūt, neque subministrabūt triticum, arma

pecuniā, naues, sicut placuit Romanis: & custodient mādata eorū, nihil ab eis accipientes. Similiter autem & sigētī Iudeorū prius acciderit bellum, adiuuabūt Romani ex animo, prout eis tempus permiserit: & adiuuantibus nō dabitur triticum, arma, pecunia, naues, sicut placuit Romanis: & custodiet mandata eorū absq. dolo. Secūdū hęc verba constituerunt Romani populo Iudeorū. Quōd si post hęc verba hi aut illi addere, aut demere ad hęc aliquid voluerint, facient ex proposito suo: & quęcūque addiderint vel depserint, rata erūt. Sed & de malis quę Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes, Quare grauasti iugum tuam super amicos nostros, et socios Iudeos? Si ergo iterum adierint nos aduersum te, faciemus illis iudiciū, & pugnabimus tecum mari terręque.

IN CAP. VIII.

ET audiuit Judas. Hęc est secunda pars principalis illius, Anno centesimo quinquagesimo primo. vbi post victorias cum Demetrio ponuntur amicitia contracta cum Romanis. Audita enim Romanorum fama, voluit se cum eis confœderare. & primò ponitur Romanorum laudabilis opinio, & secundò ad ipsos facta legatio, ibi, & elegit: tertio legationis acceptatio & confœderatio, ibi, & placuit Simoni. Circa primum commendantur Romani in generali in duobus, scilicet de strenuitate & fidelitate; & secundò

*Vide eundē
de 1. p. q.
103. art.
3. & 1. 2.
q. 95. art.
4. & 2.
2. q. 50.
art. 1.
ad 2. de
Romano-
rum regi-
mine.*

declaratid in speciali. Circa primum
commendat eos de multiplici victo-
ria, secundo de fideli amicorum ami-
cicia, ibi, *cum amicis autem*. & tertio
de sublimata Monarchia, ibi, *& in
omnibus*. Circa secundam partē prin-
cipalem misit Iudas legatos ad Ro-
manos, in quorum Legatione petie-
runt familiaritatem, & à Græcis con-
seruari sibi libertatem, ibi, *& ut aufer-
retur*. & tertio ponitur mandati exe-
quutio, ibi, *& abierunt Romani*. Circa
primum Romani confederationem
acceperunt, & auxiliū Iudæorum in-
uicem petierunt. ibi, *quod si institerit
bellum*. & tertio eis cōsimiliter in suis
impugnationibus auxilium conferre
promiserunt, & contra Demetrium
asssecurationem, ibi, *Similiter autem
& si genti*. Et hoc totum fuit factum
in tempore intermedio inter mortē
Nicanoris & relationem ad Antio-

chum; vt patet ex principio capitis.
Quoniam verò in isto capitulo fit
mentio de probitate Romanorum; *Romanor.
rebus præ
fuerunt
reges vsq.
que ad
Tarqui-
nium.*
meminisse oportet quòd in princi-
pio præfuerunt illis Reges vsque ad
Tarquinium; qui propter superbiam
Rempublicam rexerunt (ait Magister *Magister
histor.*
in historijs) triginta quorum nullus
diadema portabat vel portare ambie-
bat. Qui multa insignia, in Republica *Post re-
gale im-
perium*
administranda, gesserunt: & durauit
hic modus Reipublicæ administran- *Roman
admini-
strarum.*
dæ vsque ad Iulium Cæsarem, per an-
nos sc. quadringentos & sexaginta *30. viri,*
quatuor. Tunc Iulius Cæsar surrexit, *per 464.
anno.*
de quo dicitur à nonnullis quòd in-
cœpit anno à principio mundi ter *Julius
Cesar.*
millesimo nongentesimo sexto de-
cimo. Et hic Imperator triumphauit
de Germanis, Gallis, & Anglis, &
ciuitatem Anglorum præcipuam quæ

Hoc testatur plurimum in eius vita.

Omnia Caesar habet.

Londinum dicitur, & multas alias in suam ditionem redegit, plures alias destruxit, & tandem etiam exercitui Romano offensus eius ducem Pompeium in Ægyptum fugauit, & persequutus est. Qui à Ptolomeo rege, ad quē cōfugiebat; antequām in terram descenderet; occidi iussus est. Tunc Cæsar Alexandriam veniens, ipsam inuasit, obtinuit & combussit, captūque Regem ad petitionem ciuium libertati reddidit. Qui libertate donatus mox Iulium Cæsarem inuasit; sed fuit ab illo interfectus. Tunc in Syriam profectus illius Regem superauit, & deinde in Africam pergens omnes Pompeij satellites deuicit, & demum in urbem fuit reuerenter susceptus, & potentem Monarchiam solus obtinuit. vnde dicitur, omnia Cæsar habet. Is itaque ita benignus fuit; vt omnes quos vi-

Magistratus histor.

cerat armis; superaret clementia. Et, (vt dicit Petrus Comestor in historijs) fuit magni ingenij: sed demum cum iret ad Capitolium, inde non redijt, insidijs ibi interfectus. Data fuerant illi literæ quibus ei mors deregebatur, quæ post mortem illius in manu eius inuentæ fuerunt, & illas non legit. Ab ipso autem mensis septimus ^{Iulius} anni dicitur Iulius, quia in illo ^{mēsis fuit sic dictus.} natus fuit. Huic successit Octavianus, qui ob ^{à Iulio Cæsare} augustæ probitatis & fidelitatis præstantiam Augustus dictus est. Hæc ^{quia in eo natus fuit.} ergo & similia de Romanis audiuit Iudas. Galatia, id est, in Gracia. quorum rex Iudæos molestabat. *patientia*, id est constantia & tolerātia. Et *Philippū & Persem Ceteorū Regē*. Persem, ^{Iosephus.} id est Persarum regem secundum Iosephum. Et *Antiochū*. De illa pugna loquitur d. Hieronymus super Daniel. cap. 11. & daret obsides. sc. pro tributo soluendo & pace conseruanda.

& constitutum. id est pecuniam constitutam pro sua redemptione. *de optimis Regionibus eorum.* id est Orientium. *Indorum*, aliqui libri habent Medorum. *& daret*, &c. quia litera suspensiva est, intellige, quod Antiochus daret Romanis quidem ad eorum petitionem, omnes istas regiones quæ hinc numerantur, quæ erant de optimis regionibus in dominio Antiochi, & in signum istius pacti dicitur supra primò quod filius eius fuit Romæ obses. *dederunt eas Eumeni*, id est tali viro dederunt Romani suas regiones ut esset ibi rex; & subiectus per omnia Romanis. *Et quia qui erant apud Helladam audierant*, supple Iudas scilicet & sui; quod aliqui homines qui erant in ciuitate quæ dicitur Helladâ vel Helledar, voluerunt auferre à Romanis prædictas regiones. Erat enim illa ciuitas semper rebellis Ro-

manis, & ipsi Romani de eis se fortiter defenderunt & vindicauerunt. *Et innotuit sermo his*, id est factorum eorum illius ciuitatis, fuit illis significatus. *nemo portabat diadema.* id est ambiebat portare. *& quia Curiam fecerunt*, id est, locum in quo plures cōuenientes, id est, centum & viginti, ut dictum est supra, tractabant negotia. *consiliū agentes semper de multitudine.* id est pro utilitate multitudinis vel maioris partis multitudinis, non declinantes ob alicuius furorem aut fauorē. *Inuidia.* quia non erat ambitio nec priuati boni alicuius præponderatio. *Et elegit Iudas Eupoleum.* aliqui Eupoleniū. *Iugum Græcorum.* id est oppressionē Syrorum; nam Reges Syriæ à Græcis descenderant, ut dictum est supra cap. i. Nam post Alexandrum qui primus regnauit in Græcia; Seleucus Nicanor habuit regnum Babylonie

& Syria. & ab isto secundum literā,
vt dictum est, descēdit Antiochus Il-
lustris & Antiochus Eupator; & hic
Demetrius qui opprimebat Iudæos.
& conscribere nos socios. id est, præce-
pto firmare, & instrumentum de
hoc facere. In mari & in terra in ater-
num, id est, prosperè eis cedat, siue
belleretur in mari siue in terra. sed hæc
facient Romani ratione iuncti fœde-
ris quæ in textu sequitur.

CAP. IX.

Post mor-
tem Nica-
noris ite-
rum mis-
sit De-
metrius
Bacchide
& Al-

Nterea vt audiuit Deme-
trius quia cecidit Nicanor
& exercitus eius in prælio,
& apposuit & Bacchidem &
Alcimum rursum mittere in Iudeam, &
dextrum cornu cum illis. Et abierunt viā

quæ ducit in Galgala, & castra posuerunt ^{cimura}
in Masaloth, quæ est in Arbells: & oc- ^{cōtra Iu-}
cupauerunt eam, & peremerunt animas ^{daos, &}
hominū multas. In mense primo anni cen- ^{Iudas in-}
tesimi & quinquagesimi secundi applicue- ^{terficitur.}
runt exercitum ad Ierusalem: & surrexe-
runt, & abierunt in Bereā viginti millia
virorum, & duo millia equitū. Et Iudas
posuerat castra in Laiza, et tria millia vi-
ri electi cum eo: & viderunt multitudinē
exercitus quia multi sunt, & timuerunt
valde: & multi subtraxerunt se de castris
& non remanserunt ex eis nisi octingenti
viri. Et vidit Iudas quod defluxit exerci-
tus suus, & bellum perurgebat eū, & con-
fractus est corde: quia non habebat tēpus
congregādi eos, & dissolutus est. Et dixit
his qui residui erant. Surgamus, & eamus
ad aduersarios nostros: Si poterimus pu-
gnare aduersus eos. Et auertebant eum di-
centes: Non poterimus, sed liberemus ani-
mas nostras modo, & reuertamur ad fra-

tres nostros, & tūc pugnabimus aduersus
eos: nos autem pauci sumus. Et ait Iudas:
Absit istam rem facere, ut fugiam⁹ ab eis,
& si appropiauit tempus nostrū, moria-
mur in virtute propter fratres nostros, &
non inferamus crimen gloriæ nostræ. Et
monuit exercitus de castris, & steterunt illis
obuiā: & diuisi sunt equites in duas par-
tes, & fundibularij & sagittarij præibāt
exercitum, & primi certaminis omnes
potētes. Bacchides autē erat in dextro cor-
nu, & proximauit legio ex duab⁹ partib⁹,
& clamabant tubis: exclamauerunt autē
& hi qui erant ex parte Iudæ etiā ipsi, &
commota est terra à voce exercituum: &
commissum est prælum à mane vsque ad
vesperā. Et vidit Iudas quod firmior est
pars exercit⁹ Bacchidis in dextris, & cō-
uenerunt cū ipso omnes constantes corde:
et cōtrita est dextera pars ab eis. & perse-
cutus est eos vsque ad montem Azoti. Et
qui in sinistro cornu erant, viderunt quod
contritum

contritum est dextrum cornu, & secuti sūt
post Iudam & eos qui cum ipso erāt à ter-
go: & ingrauatū est prælum, & cecide-
runt vulnerati multi ex his & ex illis. Et
Iudas cecidit & ceteri fugerunt. Et Iona-
thas, & Simon tulerunt Iudam fratrem ^{Iudas}
suum, & sepelierunt eū in sepulchro pa- ^{Machab.}
trum suorum in ciuitate Modin. Et fleue- ^{interfici-}
runt eū omnis populus Israel plāctu ma-
gno: & lugebant dies multos, & dixerūt:
Quomodo cecidit potēs, qui saluum facie-
bat populū Israel? Et cetera verba bello-
rum Iudæ, & virtutū quas fecit, & ma-
gnitudinis eius non sunt descripta: multa
enim erant valde. Et factum est post obitū
Iudæ, emerferūt iniqui in omnibus finibus
Israel, & exorti sunt omnes, qui opera-
bantur iniquitatē. In diebus illis facta est
fames magna valde, & tradidit se Bac-
chidi omnis regio eorum cum ipsis. Et ele-
git Bacchides viros impios, & constituit
eos dominos regionis: & exquirebant &

perscrutabantur amicos Iudæ, & adduce-
bant eos ad Bacchidē, & uidebat in illos
& illudebat. Et facta est tribulatio ma-
gna in Iſrael qualis non fuit ex die qua nō
est uisus propheta in Iſrael. Et congregati
sunt omnes amici Iudæ, & dixerunt Iona-
thæ, Ex quo frater tuus Iudas defunctus
est, uir similis ei non est qui exeat contra
inimicos, Bacchidē & eos qui inimici sunt
gētis nostræ. Nūc itaque te hodie elegimus
esse pro eo nobis in principem & ducem ad
bellandū bellum nostrū. Et suscepit Iona-
thas tempore illo principatum, & surrexit
loco Iudæ fratris sui. Et cognouit Bacchi-
des, & querebat eum occidere. Et cogno-
uit Ionathas & Simon frater eius, & om-
nes qui cum eo erāt, & fugerunt in deser-
tum Thecua, & confederunt ad aquā la-
cus Asphar. Et cognouit Bacchides, &
die sabbathorū uenit ipse & omnis exerci-
tus eius trans Iordanē. Et Ionathas misit
fratrem suum ducem populi, & rogauit

Nabuthgos amicos suos, ut cōmodarēt illis
apparatū suū qui erat copiosus. Et exie-
rūt filij Iambri ex Madaba, & cōprehē-
derūt Iohannē & omnia quæ habebat, & ^{Madaba:}
abierunt habentes ea. Post hæc uerba, re- ^{vel Madaba:}
nuntiatum est Ionathæ & Simoni fratri ^{ciuitas}
eius, quia filij Iambri faciunt nuptias ma- ^{trans Ior-}
gnas, & ducunt sponsam ex Madaba ^{tribus Ru-}
filiam unius de magnis principibus Cha- ^{bens.}
naan cum ambitione magna. Et recorda-
ti sunt sanguinis Iohannis fratris sui: &
ascenderunt, et absconderunt se sub tegu-
mento montis. Et eleuauerunt oculos suos
& uiderunt: Ecce tumultus, & appara-
tus multus: & sponsus processit, & amici
eius, & fratres eius obuiam illis cum tym-
panis, et musicis, & armis multis. Et sur-
rexerūt ad eos ex insidiis, et occiderūt eos:
& ceciderunt vulnerati multi, & residui
fugerunt in montes: & acceperunt omnia
spolia eorum, & conuersæ sunt nuptiæ in
luctum, & uox musicorum ipsorum in la-

mentum. Et vindicauerunt vindictā sanguinis fratris sui: Et reuersi sunt ad ripā Iordanis. Et audiuit Bacchides, & venit die sabbathorum usque ad oram Iordanis in virtute magna. Et dixit ad suos Ionathas, Surgamus, Et pugnemus cōtra inimicos nostros, non est enim hodie sicut heri & nudius tertius. Ecce enim bellum ex aduerso, aqua verò Iordanis hinc & inde & ripæ, & paludes, & saltus: & non est locus diuertēdi. Nunc ergo clamate in cælum, ut liberemini de manu inimicōū vestrorum. Et commissum est bellum. Et extendit Ionathas manum suam percutere Bacchidem, et diuertit ab eo retro: Et dissiliit Ionathas & qui cum eo erant in Iordanem, & transnatauerūt ad eos Iordanem, & ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri: & reuersi sunt in Hierusalem, Et edificauerunt ciuitates munitas in Iudæa, munitionem quæ erat in Iericho, & in Ammaum, & in Bet-horon,

& in Beth-el, & Thānata, & Phara, & Thopo muris excelsis, & portis & seris. Et posuit custodiam in eis, ut inimicitias exercerent in Israel: & muniuit ciuitatē Beth-suram, Et Gazaram, & arcē, & posuit in eis auxilia, & apparatus escarū. Et accepit filios principum regionis obseques, et posuit eos in arce in Ierusalem in custodiam. Et anno centesimo quinquagesimo tertio, mense secundo, præcepit Alcimus destrui muros domus sactæ interioris, & destrui opera prophetarum: et cepit destruere. In tēpore illo percussus est Alcimus, et impedita sunt opera illius, et occlusum est os eius, & dissolutus est paralyti, nec ultra potuit loqui verbum. Et mād. ire de domo sua. Et mortuus est Alcimus in tempore illo cū tormento magno. Et vidit Bacchides quoniā mortuus est Alcimus, & reuersus est ad regē, & siluit terra Iudæanis duobus. Et cogitauerūt omnes iniqui dicentes, Ecce Ionathas & qui cum eosunt

in silentio habitat confidenter Nunc ergo adducamus Bacchidem, & comprehendet eos omnes nocte. Et abierunt, et consilium ei dederunt. Et surrexit ut veniret cum exercitu multo: Et misit occulte epistolas sociis suis qui erant in Iudaea, ut comprehenderent Ionathā & eos qui cum eo erāt: sed non potuerunt, quia innotuit eis consilium eorum. Et apprehendit de viris regionis, qui principes erant militiae quingenta viros, et occidit eos. Et secessit Ionathas, et Simon, et qui cum eo erant in Beth-bessen, quae est in deserto: et extruxit diruta eius, et firmaverunt eā. Et cognovit Bacchides, & congregavit uniuersam multitudinem suam: Et his qui de Iudaea erant denuntiavit. Et venit, & castra posuit desuper Beth-bessen: & oppugnauit eā dies multos, & fecit machinas. Et reliquit Ionathas Simonem fratrem suum in ciuitate, & exiit in regionem, & venit cum numero, & percussit Odaren & fratres eius, & filios Phaseron in tabernaculis ip-

forum, & cepit cadere et crescere in virtutibus. Simon vero, & qui cum ipso erāt, exierunt de ciuitate, et succederunt machinas, & pugnaverunt contra Bacchidem, & contritus est ab eis, & afflixerunt eum valde, quoniam consiliū eius & cōgressus eius erat inanis. Et iratus contra viros iniquos qui ei consiliū dederant ut veniret in regionē ipsorum, multos ex eis occidit, ipse autē cogitauit cum reliquis abire in regionē suā. Et cognouit Ionathas: et misit ad eū legatos cōponere pacē cum ipso, et reddere ei captiuitatē. Et libenter accepit, et fecit secundū verba eius, et iurauit se nihil facturum ei mali omnibus diebus vitae eius. Et reddidit ei captiuitatem quam prius erat predatum de terra Iuda: et cōuersus abiit in terram suam, et non apposuit amplius venire in fines eius. Et cessauit gladius ex Israel: et habitauit Ionathas in Machmas, et cepit Ionathas ibi iudicare populum, et exterminauit impios ex Israel.

In C A P. IX.

INTEREA ut audiuit Demetrius. Hęc est tertia pars illius, anno centesimo quinquagesimo primo, in qua post Demetrium superatum & Iudam cum Romanis confœderatum; describitur Demetrius huius occasione turbatus, & exercitus ab eo congregatus. Ponitur ergo primò ex vtraque parte exercitus congregatio, & secundò exercituum cōgressio, ibi, *Et mouit exercitus.* tertiò Iudæ occisio & exercitus prostratio, ibi, *Et factum est post obitum.* Circa primum ponitur primò apparatus à parte Demetrii, & secundò ex parte Iudæ, ibi, *Et Iudas posuerat castra.* & in ista ponitur primò Iudas exercitū cō-

gregare; & secundò ponitur exercitū Iudæ, præ timore, ab ipso recedentē, ibi, *Et viderunt multitudinem exercitus.* tertiò Iudam remanentem cum paucis ex zelo, dolentem & fastidientē, ibi, *Et vidit Iudas.* Quartò exercitum suum bellare dissuadentem, ibi, *Et auertebant eum.* Quintò Iudam exercitum suum animantem, & nullo modo fugere disponentem, ibi, *Et ait Iudas. Absit istam rem facere.* In secunda parte principali expressè patet ordo congressus. In tertia principali; primò Iudas moritur; secundò mors eius ponitur, & tertiò à populo plāgitur; & quartò probitas eius repetitur. Circa quartam partem principale ponitur primò quomodo Iuda mortuo, mali latentes apparuerūt; secundò quomodo Bacchidi seipsos adunarūt; & tertiò quomodo sub ipso in illa regione præpositi fuerunt. Ait ergo. In

*Textus
expositio.*

terea, id est cum fieret cum Romanis confœderatio. quia cecidit Nicanor. vide supra cap. 7. Bacchidem & Alcimum et dextrum cornu. id est fortiores de tota militia sua, qui ad dexteram eius erant, & plusquam alij ab ipso appreciati. in Arbellis. Videtur hic esse nomē regionis in qua erat Masaloth in cuius confiniis multos peremerūt. Iosephus tamen vult quod Arabellis scilicet sit ciuitas Galilææ, sed hoc nō videtur probabile, quia Galilæa nō est ita propē Hierusalē. tria millia viri ele-
Iosephus lib. 12. cap. 18. antiq.
Iosephus lib. 12. antiq. cap. 18.
Et cum eo. Iosephus ponit mille tantū, vel duo millia. & confractus est corde. id est tēdio affectus. & hoc quia vehementē zelum habebat: & ipsum prosequi non poterat. Liberemus animas nostras. Scilicet, ab eis nos diuertendo. modō. id est hac vice, contra consuetudinem nostram fugientes. Et ait Iudas; Absit. Sed nonne fuit

huiusmodi audacia notabilis, secundum quod est viciū? Dico quod non, quia non hæc dixit confidens de seipso; sed de diuino auxilio. Vnde supra dixerat. Non est differentia apud dominum saluare in paucis aut in multis non inferamus crimen gloriæ nostræ. non tam humanæ quā diuinæ, id est; non tam in via; quā in patria; quæ non habetur sine perseuerantia. Et diuisi sunt equites. scilicet, Bacchidis, ita quod faciebant cornu dextrum, id est à dextris, & cornu sinistrum, id est, à sinistris. Inuasit autem cornu dextrum Iudas tanquam fortis, & à cornu sinistro inuasus fuit à tergo; ac per hoc ex vtraque parte inualuerunt contra eum. Magnam autem probitatem fecit in resistendo. Notandum quod Iudas tenuit principatum septem annis; pater enim eius mortuus fuit anno centesimo quadragē-
Obiectio.
Aliqui tenent quod tantum quatuor annis

inter quos Genebr. sed malè. ut hinc patet.
fimo sexto, ut supra. cap. i. dictum est.
Hic verò anno centesimo quinquagesimo secundo. Et *Ionathas & Simo*
tulerunt Iudā, &c. Iudā, id est cadauer
Iudæ redemptum ab hostibus precio.
Emerferunt iniqui. Qui scilicet prius
latebant timore Iudæ, & vindicabat
in illos. id est vindictam in illis de fa-
ctis Iudæ faciebat. *Et congregati sunt*
omnes amici Iudæ. Hæc est tertia pars
principalis illius in cap. 2. *In diebus illis.*
vbi post victorias Iudæorum sub
Mathathia & sub Iuda, ponuntur vi-
ctoriæ eorum sub Ionatha, qui sub
quatuor regibus triumphauit. primò
sub isto Demetrio, secundò sub Ale-
xandro filio Antiochi Illustris, ut di-
citur cap. 10. tertiò sub Demetrio fi-
lio alterius Demetrii, ut dicitur cap.
11. quartò sub Antiocho filio Alexan-
dri, ut dicitur cap. 12. Circa residuum
huius cap. ponitur quomodo Iona-

*Ionathas
qui Iuda
succeßit
sub qua-
tuor regi-
bus triu-
phauit.*

thas bis cōgressus est cum Bacchide:
& prima vice illius exercitum mino-
rauit, & reliquos fugauit, & secunda
vice ipsum quasi totaliter debellauit.
& cogitauerunt omnes iniqui dicentes.
Circa primum agitur de Ionathæ pro-
motione, & secundò de Bacchidis in-
surrectione, ibi, & cognouit Bacchides,
vbi ponit ipsius malitiosam insurre-
ctionē, & secundò Ionathæ & suorum
dissimulationē ob exercitus sui pro-
uisionem. *Et cognouit Ionathas.* Circa
istam vltimam partem ponitur ex
parte Ionathæ animus sibi providen-
di, & secundò ex parte Bacchidis ipsos
persequendi. ibi, *Et audiuit Bac-*
chides. In describendo provisionem
Ionathæ tangit quoddam incidens
quod accidit, & primò ponit Ioannis
fratris Ionathæ ad Nabuthæos desti-
nationem, secundò ponit ipsius Ioan-
nis à filiis Iambri interfectionem &

spoliationem, ibi, *& exierunt.* tertio
Iambricarum nuptias facientium pu-
nitionem, ibi, *post hac verba reuersus.*
& quarto totius societatis & lætitiæ
prioris desolationem. ibi, *& conuersæ
sunt nuptiæ. Et audiuit Bacchides.* Hic
ponitur ex parte Bacchidis anim⁹ im-
pugnandi Iudæos, ideo in parte ista
fiunt septem commissiones per ordi-
nem vel partitiones. primò Bacchidis
applicatio, ibi, *Et audiuit Bacchides.* Se-
cundò exercitus Ionathæ informatio;
tertiò belli cōgressio, quartò Bacchi-
dis subiectio. quintò Bacchidis re-
uersio. sextò crudelis illi⁹ deliberatio.
septimò eius vilis consummatio. *Et
cogitauerunt omnes iniqui dicentes.* Hęc
est secunda pars in qua agitur de se-
cundo congressu Ionathæ cum Bac-
chide. & primò ponitur ipsius Bac-
chidis contra Ionathā concitatio, &
secundò ipsius & suorum contra præ-

dictum cōspiratio, ibi, *& misit occulte.*
tertiò Ionathæ euasio. ibi, *et non po-
nerūt.* quartò ponitur ipsius Ionathæ
à Bacchide persecutio, ibi, *& congre-
gauit Bacchides.* quintò ipsius à Iona-
thæ expugnatio, ibi, *et reliquit Iona-
thas.* Sextò ipsius cum Ionathæ con-
fœderatio ad perpetuam de ipso deli-
berationem, ibi, *& cognouit Ionathas,
& misit. Asphar.* Iosephus ponit, Af-
cuphar. *& die Sabathorum venit ipse.*
vt scilicet, se non defenderent sicut
supra cap. i. vel vt Iudæis maiorem
ignominiam inferrent. *& misit Iona-
thas fratrem suum, scilicet, Ioannem.* Na-
buthæos qui fuerunt fauorabiles Iu-
dæ quando venit in Galaadithim, su-
pra cap. 5. *vt commodarent, vel commē-* *Iosephus*
darent illis apparatus. Iosephus ait, vt *lib. 12.*
Ioannes commandaret eis, id est, eo- *antiq. 6.*
rum custodiæ apparatus, scilicet, Io-
nathæ & suorum quousque pugnas-

set cōtra Bacchidem eo quòd ipse apparatus esset illi pretiosus. Magister tamen historiarum dicit quòd volebant vt Nabuthæi accommodarent eis apparatus suum ad bellandum cōtra Bacchidem *Et exierūt filij. Zābri*, qui erant inimici Iudæorum habitātes in insulis. *ex Madaba*. ciuitas est quæ habebat ipsum apparatū copiosum quem intendebat Nabuthæis commendare. *Non enim est hodie sicut heri*, id est, non possumus modò fugere; sicut aliàs fecimus; quia, scilicet, erant inclusi aquis & in loco paludoso. *Et extendit Ionathas manum suam*, id est, potentiam suam quam ostendit per signa, quia illam bellando volebat ostendere in Bacchidem, & in suos pugnando. Et cū transnauit Ionathas & sui, pugnauerunt. *Et reuersi sunt etc.* *Præcepit Alcimus destrui muros*. Ille fuit summus sacerdos.

&

& pessimus Apostata Iudæorum. *muros domus*, id est, muros antiquos atriorum *quæ erant prophetarum*, id est, antiquorū virorum, vt Esdræ & Nee-miæ: vel illa quæ ibi fabricata erant, & à Prophetis prænunciata *sed non potuerunt*. (quia dicit Iosephus) quod Ionathas cautè se seruabat. *quingenta viros* *et occidit eos*. hic dicitur ab aliquibus scriptoribus quod Ionathas eos occidit, sed Iosephus dicit, quod Bacchides eos occidit quia imposuit eis quod consilium suum de proditione Ionathæ, insinuauerunt Iudæis; vnde isti fuerunt quingenta de Iudæis apostatis. & multi libri non habent sic. *Ionathas*, & credo quod non debet hīc esse. *Renunciauit* omnes per eos pati proditionem. aliqui libri habent. *Denunciauit*; & tunc sensus est, quod id fecit vt ad eius auxilium venirent. *Et venit cum numero*,

M

id est, cum paucis; ita ut numerari possent. Percussit Odaire & fratres eius, id est, fautores Bacchidis ad quos recursum habebat. Simo vero, &c. Hæc autem fecit quia Ionathas ei hæc insinuauit quod exiret, & ita ex una parte insurgeret in exercitum Bachidis, & ipse ex alia. Et progressus eius erat inanis, id est, in utilis & vanus. & iratus, Bacchides scilicet, unde surrexit in suos. & cognouit Ionathas, quod scilicet Bachides apostatas etiam qui de sua parte erant, occidebat. Compone pacem, non quia eum timeret; sed vidit quod Bacchides eum timebat, & quod de facili faceret cum eo pacem, & ea facta, captiuos quos tenebat, ex parte Ionathæ redderet libere, & amore huius voluit pacem facere. in Machmas; nomen loci est duarum Syllabarum, quando vero accipitur pro instrumentum pugnandi tunc est trium Syllabarum machinas.

C A P. X.

ET Anno centesimo sexagesimo Demetrius ætas
ascendit Alexander Antiochi ^{trius ætas}
filius, qui cognominatus est ^{sedus in}
^{ire cum lo-}
Nobilis: & occupauit Ptolimæam: ^{natha:}
qui eo re-
maidam, & receperunt eum, et regnauit illic. ^{iecto cum}
Et audiuit Demetrius rex, & congrega- ^{Alexan-}
uit exercitum copiosum valde, & exiit ^{dro paci-}
obuiam illi in prælium. Et misit Demetrius ^{scitur.}
epistolam ad Ionatham verbis pacificis, ut
magnificaret eum: dixit enim, Anticipem
facere pacem cum eo priusquam faciat cum
Alexandro aduersum nos. Recordabitur
enim omnium malorum quæ fecimus in eum
& in fratrem eius, & in gentem eius. Et
dedit ei potestatem congregandi exercitum

Et fabricare arma, Et esse ipsum socium eius, Et obsides qui erant in arce iussit tradi ei. Et venit Ionathas in Ierusalem, Et legit epistolas in auditu omnis populi Et eorum qui in arce erant. Et timuerunt timore magno, quoniam audierunt quod dedit ei rex potestatem congregandi exercitum. Et traditi sunt Ionathae obsides, Et reddidit eos parentibus suis: Et habitauit Ionathas in Ierusalem, Et cepit adificare Et innovare civitatem. Et dixit facientibus opera ut extruerent muros, Et montem Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem Et ita fecerunt. Et fugerunt alienigenae qui erant in munitionibus quas Bacchides edificauerat: Et reliquit unusquisque locum, Et abiit in terram suam: tantum in Bethsura remanserunt aliqui ex his qui reliquerant legem Et praecepta Dei, erat enim haec eis ad refugium. Et audiuit Alexander rex promissa quae promisit Demetrius Ionathae: Et narraverunt ei praelia, Et virtutes quas

ipse fecit, Et fratres eius, Et labores quos laborauerunt: et ait, Nunquid inueniemus aliquem virum talem? nunc faciemus eum amicum, Et socium nostrum. Et scripsit epistolam, et misit ei secundum haec verba, dicens: Rex Alexander fratri Ionathae salutem. Audiuius de te quod vir potens sis viribus, Et aptus es ut sis amicus noster et nunc constituimus te hodie Summum sacerdotem gentis tuae, ut amicus voceris regis et misit ei purpuram, et coronam auream, et quae nostra sunt sentias nobiscum, et cōserues amicitias ad nos. Et induit se Ionathas stola sancta septimo mense, anno centesimo sexagesimo in die solenni scenophegiae: et congregauit exercitum, et fecit arma copiosa. Et audiuit Demetrius verba ista, et contristatus est nimis, et ait, Quid hoc fecimus, quod praecipuauit nos Alexander apprehendere amicitiam Iudaeorum ad munimen sui? Scribam Et ego illis verba deprecatoria, Et dignitates, Et dona: ut

stola
sancta
Talaris
erat ve-
stris: Et
ornamen-
tum pro-
prium
summi
sacerdotis.

sint mecum in adiutorium. Et scripsit eis in
hæc verba, Rex Demetrius genti Iudæorum
salutem. Quonia servastis ad nos pactum,
& mansistis in amicitia nostra, & non ac-
cessistis ad inimicos nostros, audiuius, et
gausi sumus. Et nunc perseverate adhuc
conseruare ad nos fidem, & retribuemus vo-
bis bona pro his quæ fecistis nobiscum. Et
remitemus vobis præstationes multas, et
dabimus vobis donationes. Et nunc absoluo
vos & omnes Iudæos à tributis, & prætia
salis indulgeo, & coronas remitto, et ter-
tias seminis: & dimidiam partem fructus
ligni quod est portionis meæ, reliquo vobis
ex hodierno die. Et deinceps, ne accipiat a
terra Iudææ & tribus ciuitatibus quæ additæ
sunt illi ex Samaria et Galilæa ex hodiern-
na die & intorū tempus: Et Ierusalem sit
sancta & libera cum finibus suis: & de-
cimæ & tributa, ipsius sint. Remitto etiā
potestatem arcis quæ est in Ierusalem: &
do eam summo sacerdoti ut constituat in

ea viros quoscunque ipse elegerit, qui cu-
stodiant eam. Et omnem animam Iudæorum
quæ captiua est à terra Iudæa in omni regno
meo, relinquo liberam gratis, ut omnes à
tributis soluantur, etiam pecorum suorum.
Et omnes dies solennes, & sabbatha, &
neomeniæ & dies decreti, & tres dies ante
diem solennem, & tres dies post diem solē-
nem sint omnes immunitatis & remissionis
omnibus Iudæis qui sunt in regno meo: &
nemo habebit potestatem agere aliquid, et
mouere negotia aduersus aliquem illorum
in omni causa. Et ascribantur ex eis Iu-
dæis in exercitu regis ad triginta millia vi-
rorum, & dabuntur illis copiæ ut oportet
omnibus exercitibus regis, & ex eis ordi-
nabuntur qui sint in munitionibus regis
magni: & ex his constituentur super ne-
gotia regni quæ aguntur ex fide, & prin-
cipes sint ex eis, & ambulet in legibus suis
sicut præcepit rex in terra Iudæa. Et tres
ciuitates quæ additæ sunt Iudææ ex regione &c.

Et tres ci-
uitates.

Hoc intelligendum est de tribus agris terraque portionibus Iudae assignatis atque ad prefectoras sine agris sine ciuitates post ea in cap. II. nominat autor: Apharema Lydda et Ramathem, de samaria Iudae additas.
Samaris, cum Iudaea reputentur: ut sint sub vno, et non obediunt alienae potestati nisi summi sacerdotis: Ptolemaida et confines eius, quas dedi donum sanctis qui sunt in Ierusalem ad necessarios sumptus sanctorum. Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus regis, quae me contingunt: et omne quod reliquum fuerit, quod non reddiderant qui super negotia erant annis prioribus, ex hoc dabunt in opera domus. Et super haec quinq; millia siclorum argenti, quae accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos: haec ad sacerdotes pertineant, qui ministerio funguntur. Et quicumque confugerint in templum quod est Ierosolimis. et in omnibus finibus eius, obnoxij regi in omni negotio, dimittantur, et vniuersa quae sunt eis in regno meo, liberè habeant. Et ad edificanda vel restauranda opera sanctorum sumptus dabuntur de ratione regis, et ad extruendos muros in Ierusalem et comu-

niendos in circuitu, sumptus dabuntur de ratione regis, et ad costruendos muros in Iudaea. Ut audiuit autem Ionathas et populus sermones istos, non crediderunt eis, nec receperunt eos: quia recordati sunt malitia magna quam fecerat in Israel, et tribulauerat eos valde. Et complacuit eis in Alexandrum, quia ipse fuerat eis princeps sermonum pacis, et ipsi auxilium ferebant omnibus diebus. Et congregauit rex Alexander exercitum magnum, et admo-uit castra contra Demetrium. Et commiserunt praelium duo reges, et fugit exercitus Demetrii, et insecutus est eum Alexander, et incubuit super eos. Et inualuit praelium nimis, donec occidit Sol: et cecidit Demetrius in die illa. Et misit Alexander ad Ptolemaum regem Aegypti legatos secundum haec verba dicens: Quoniam regressus sum in regnum meum, et sedi in sede patrum meorum, et obtinui principatum, et contriui Demetrium, et

posse regionem nostram, & commisi
pugnam cum eo, & contritus est ipse, &
castra eius à nobis, & sedemus in sede re-
gni eius: & nunc statuamus adinuicē ami-
citiam: & da mihi filiam tuam uxore, &
ego ero gener tuus & dabo tibi dona,
ipsi dignitatem. Et respondit rex Ptole-
maeus, dicens: Felix dies in qua reuersus es
ad terram patrum tuorum, & sedisti
in sede regni eorum. Et nunc faciam tibi
quod scripsisti: sed occurre mihi Ptolemai-
dam, ut videamus inuicem nos, & spōdeā
tibi sicut dixisti. Et exiit Ptolomaus de
Aegypto, ipse & Cleopatra filia eius, et
venit Ptolemaidam anno centesimo sexa-
gesimo secundo. Et occurrit ei Alexander
rex, & dedit ei Cleopatram filiam suā: &
fecit nuptias eius Ptolemaidæ, sicut reges,
in magna gloria. Et scripsit rex Alexan-
der Ionathæ, ut veniret obuiam sibi. Et
abiit cum gloria Ptolemaidā, & occurrit
ibi duobus regibus, & dedit illis argentū

multum, & aurum & dona, & inuenit
gratiam in conspectu eorum. Et cōuenerūt
aduersus eū viri pestilentes ex Israel, viri
iniqui interpellantes aduersus eum: & nō
intendit ad eos rex. Et iussit spoliari Iona-
tham vestibus suis, et indui eum purpura,
& ita fecerunt. Et collocauit eum rex se-
dere secū. Dixitque principibus suis, Exi-
te cum eo in medium ciuitatis, & prædica-
te ut nemo aduersus eū interpellat de vlllo
negotio, nec quisquā ei molestus sit de vlla
ratione. Et factum est ut viderunt qui
interpellabāt, gloriam eius quæ prædica-
batur, & opertum eum purpura, fugerūt
omnes: & magnificauit eū rex, & scri-
psit eum inter primos amicos, & posuit eū
ducē & participē principatus. Et reuersus
est Ionathas in Ierusalē cū pace & letitia.
In anno centesimo sexagesimo quinto ve-
nit Demetrius filius Demetrii à Creta in
terram patrum suorum. Et audiuit Ale-
xander rex & contristatus est valde, &

reuerſus eſt Antiochiã. Et conſtituit De-
metrius res Appollonium ducem, qui præ-
eat Cæleſyrię: et Congregauit exercitum
magnum: & acceſſit ad Iamniã: et mi-
ſit ad Ionatham ſummum ſacerdotem, di-
cens, Tu ſolus reſiſtis nobis: ego autem fa-
ctus ſum in deriſum & in opprobrium,
propterea quia tu poteſtatem aduerſũ nos
exerces in montibus. Nunc ergo ſi confi-
dis in virtutibus tuis, deſcende ad nos in cã-
pum, & cõparemus illic inuicẽ: quia mecũ
eſt virtus bellorũ. Interroga et diſce quis
ſum ego et ceteri qui auxilio ſunt mihi, qui
& dicunt quia non poteſt ſtare pes veſter
ante faciem noſtram, quia bis in fugam
conuerſi ſunt patres tui in terra ſua: &
nunc quomodo poteris ſuſtinere equitatũ
& exercitum tantũ in campo, ubi non eſt
lapis, neque ſaxũ, neque locus fugiẽdi: Vt
audiuit autẽ Ionathas ſermones Appollo-
nij, motus eſt animo: & elegit decẽ millia
virorum, & exit ab Ieruſalem, & occu-

rit & Simon frater eius in adiutorium:
& applicuerunt caſtra in Ioppem, & ex-
cluſit eũ à ciuitate: quia custodia Appol-
lonij Ioppe erat, & oppugnauit eam. Et
exterriti qui erant in ciuitate, aperuerunt
ei, & obtinuit Ionathas Ioppem. Et au-
diuit Appollonius, & admouit tria millia
equitum, & exercitum multum. Et abiit
Azotum tanquam iter faciens, et ſtatim
exiit in campum: eo quòd haberet multi-
tudinẽ equitum, & conſideret in eis. Et
inſecutus eſt eum Ionathas in Azotũ, &
cõmiſerunt prælium. Et reliquit Appol-
lonius in caſtris mille equites poſt eos oc-
cultẽ. Et cognouit Ionathas quoniam in-
ſidia ſunt poſt ſe, & circuierunt caſtra
eius, & iecerunt iacula in populum à ma-
nẽ uſque ad veſperam. Populus autem ſta-
bat, ſicut præceperat Ionathas: & labo-
rauerunt equi eorum. Et eiecit Simon ex-
ercitum ſuum, & commiſit contra legio-
nem, equites enim fatigati erant; & cõ-

Ascalo-
nem, urbs
erat ma-
ritima
propè
Azoto
munitis-
sima.

triti sunt ab eo, & fugerunt. Et qui dis-
persi sunt per campum, fugerunt in Azotum,
& intrauerunt in Beth dagon idolum suum,
ut ibi se liberarent. Et succedit Ionathas Azotum,
& ciuitates quæ erant in circuitu eius, & accepit spolia eorum,
& templum Dagon: & omnes qui fugerunt in illud,
succendit igni. Et fuerunt qui ceciderunt gladio cum his qui
succensi sunt, ferè octo millia virorum. Et mouit inde
Ionathas castra, et applicuit ea Ascalonem:
& exierunt de ciuitate obuiam illi in magna gloria.
Et reuersus est Ionathas Ierusalem cum suis,
habentibus spolia multa. Et factum est: ut audiuit Alexander
rex sermones istos, addidit adhuc glorificare Ionathan.
Et misit ei fibulam auream, sicut consuetudo est dari cognatis regum.
Et dedit ei Accaron & omnes fines eius in possessionem.

IN CAP. X.

ET anno centesimo sexagesimo, hæc est secunda pars principalis illius, & aggregati sunt, in qua ponitur ducatus Ionathæ sub Alexandro filio Antiochi Illustris. Qui fuit frater Antiochi Eupatoris, quæ occidi fecit Demetrius, & abstulit illi regnū, & ob hoc cum mortuus fuerit sine hærede, voluit Alexander impugnare Demetrium & regnare pro fratre suo. Tro-
gus ta-
Pompeius.
lib. 39.
apud Iu-
stinum.
mè Pompeius dicit quod in veritate non fuit filius Nobilis Antiochi, sed tantum reputatione vel fama, nam

Anthiochenſes non potentes ſuſtinere tyrānidem Demetrii neque eius exactiones; quēdam iuuenem Ægyptium fortem prodiderunt; quem filium Antiochi Magni eſſe diffamauerunt, & Alexandrum vocauerunt. Tria ergo fiunt per ordinem, primò ponitur confœderatio ipſius Ionathę cum Alexandro, & hoc in principio capituli, ſecundò congreſſio eius cū Demetrio, ibi, *Et congregauit Alexander*, tertio eius congreſſio cum Appollonio pro ipſo Alexād̄ro. Circa primum primò Ionathas per Episto-
las à Demetrio pacificè viſitatur, ſecundò ab Alexandro eius aduerſario conſimile replicatur, ibi, *Et audiuit Alexander*. tertio iterum à Demetrio promiſſio augmentatur, ibi, *Et audiuit Demetrius*, quartò confœderatio cum Alexandro finaliter acceptatur, ibi, *ut audiuit Ionathas*, Circa partem
primam

primam Demetrius in aduerſitate ſua recolit in Iudæos ſuas crudelitates, & commemorat eorum probitatem, & deliberat acquirere eorum familiaritatem, & offert eis libertatem & tranquillitatē. Circa ſecundā partē ſimiliter Ionathę probitas ab Alexandro recitatur, & ille muneribus viſitatur, & illius familiaritas exoratur. Circa tertiam partem Demetrius iterū deceptorie replicat promiſſiones quas Iudæis fecerat; & promittit eis amicitie confœderationem, & tributorū omnium talium relaxationem, & ſolemnitatum ſuarum liberam executionem, & omnium captiuorum liberationem, & templi & cultus diuini largam dotationem, & neceſſariorum pro templo collationem. *Et congregauit Rex Alexander*. Hęc eſt tertia pars principalis totius capituli, in qua ponitur congreſſus Alexandri cum

Demetrio. vbi ponitur primò quomodo Alexander Demetrium debellauit, & secundò quomodo se cum Ptolomæo Rege Ægypti confœderauit, ibi. *Et misit Alexander.* tertio quomodo Ionatham multipliciter honorauit, ibi, *Et scripsit Rex Alexander Ionathæ.* prima pars istarum patet. Circa secundam Alexandri victoria recitatur, filia Ptolomæi postulatur, & petitio acceptatur, & matrimoniū celebratur. Circa tertiam Ionathas recipitur amorosè, induitur graciosè, & accusatur maliciosè, & excusatur gloriosè. *In anno centesimo sexagesimo quinto.* Hæc est tertia pars capituli, in qua ponitur congressus Ionathæ cum Apollonio, & primò Apollonius Princeps exercitus Demetrii Ionatham prouocauit; secundò ponitur quomodo Ionathas contra ipsum festinauit, ibi, *ut audiuit autem Iona-*

thas. Circa primum, Demetrius filius Demetrii prædicti de Cretensi regione reuertitur, & secundò Apollonius Princeps militiæ constituitur, & tertio ipsius superbia & elatio multis præsumptuosis verbis ostenditur. Circa secundam partem istarum, ponitur primò quomodo exercitum congregauit, & quomodo Ionathas & sui aduersarios ad Ioppen propulsarunt, & applicuerunt ad castrum, & secundò quomodo illi de exercitu Apollonij insidias in occulto posuerunt, ibi, *Et audiuit Apollonius.* Tertio quomodo Ionathas & sui sciuerūt, & eos expugnarunt, ibi, *Et cognouit Ionathas.* Quarto quomodo exercitum Apollonij partim occiderunt, partim combusserunt, ibi, *Et eiecit Simon exercitum suum.* Quintò quomodo cū multis bonis & spolijs ad propria redierunt, ibi, *Et reuersus est Ionathas.*

Tertia pars patet. *Ascendit Alexander.*
Notandum est quod Trogus Pompeius dicit in lib. 35. quod Demetrius prius occupato regno Syriae & Macedonum, sicut supra dictum est cap. 7. reputans vile, se esse ociosum, cogitauit opes suas ampliare, & Reges circumstantes expugnare, incipiens à Rege Cappadocū, cuius cum haberet in matrimonio filiam, post fastiditas cum ipsa nuptias, inuasit Holofernem fratrem suum, & regno expulit & priuauit; quem tamen postea humilem & supplicem recepit curialitate motus: & regnum illi restituit. Holofernes verò releuationem suam ingrato animo recipiens, pactum fecit cum Antiochensibus, qui tunc erant irati Demetrio. Quod rescis Demetrius, ipsum inuasit & cepit, Antiochensibus in sua opinione contra Demetrium remanentibus,

Qui postea bellis & iniurijs Demetrii lacesciti; subornauerunt quendam iuuenem sortis extremæ & de humili prosapia, sed pulchrum & aptum ut Syriae regnum veluti iure paterno sibi debitum, repeteret: dicentes ipsum vocari Alexandrum, & genitum esse ab Antiocho Rege Nobili, & ideo regnum Syriae illi deberi. Tantum enim odium Demetrii apud omnes erat, ut æmulo eius non tantum vires Regiæ; verum etiam nobilitas generis, consensu omnium, tribueretur. Alexander verò omnium orientaliū virtute succinctus, prælium intulit Demetrio, quem regno pariter & vita priuauit. *Recordabitur enim malorum.* supra. 7. & 9. per totum. *Et in fratre eius,* Ioannem scilicet, quem occiderunt filij Iambri, ut supra cap. 9. *vel in fratrem* (& melius.) id est, Iudam qui mortuus fuerat sub Demetrio.

*Obiectio.**Exercitus
non licet
congrega-
re sine
Regis au-
toritate.*

*Et dedit ei potestatem congregandi exerci-
tum.* Contra, nonne publicè faciebat
hoc priùs? Respondetur quòd ita,
sed inuito rege. Non enim licet infe-
rioribus exercitum congregare, nisi
de scitu superiorum, vt sciant ad què
finem hæc faciant, ne res vergat in
preiudicium Regis. *Et traditi sunt Io-
nathæ Obsides.* quos scilicet, posuerat
Bacchides & Alcimus in arce, vt supra
cap. 9. habetur. *Et fugerunt Alieni-
genæ,* custodes, scilicet quos posuerat
Bacchides in Iudæa. *qui reliquerant le-
gem &c.* qui scilicet, Alcimo & Bac-
chidi adhæserant. *summum sacerdotem.*
quia illi erant de genere summorum
sacerdotum eo quòd filij erant Ma-
thathia, vt dictum est supra, cap. 2.
& erat officium tale multum con-
cupitum. *Et misit ei purpuram & coro-
nam auream.* Notandum quòd qua-
tuor erant insignia regalia; & inter

hæc erat purpura: Etenim erant dia-
dema, fibula aurea, sceptrum, & pur-
pura. Et fibula quidem in mulieribus
est ornamentū pectoris, in militibus
est cingulus, & forsitan Baltheus,
purpura in regibus est palliū hūme-
rale. *Et quæ nostra sunt sentias nobiscū.*
tam quæ bona; quàm quæ mala; si-
cut in amicitia requiritur. *Et induit se
Ionathas stolam sanctam, &c.* Non tan-
quam à gentili sibi datam & conces-
sam, sed iam aliàs paterno iure sibi de-
bitam. *Senopægiæ.* id est, fixationis ta-
bernaculorum. Et vox hæc de Græ-
co in Latinum deriuata, dicitur, à scæ-
na, quod est tabernaculum: Ab He-
bræo autem deriuata dicitur à scenon
quod est umbra, quia tunc habitabāt
in umbraculis, ob memoriam habita-
tionis eorū in deserto, cum exirent de
Ægypto. Et incipiebat die 15. Sept.
& durabat per septem dies, & octaua

*Quatuor
erant si-
gna rega-
lia, scil.
diadema,
fibula au-
rea, sce-
ptrū, pur-
pura.*

festiuabatur, quia in ea fiebat collecta pro omnibus expensis totius anni pro pauperibus. *præoccupauit nos Alexander.* præoccupasse dicitur, non quia Demetrius prius non inuaserit eum, sed quia cū Demetrio Ionathas nulum pactum fecit. *Quoniam seruastis ad nos pactum.* Aliqui putant quod id dicit, mentiendo & adulando; vel id dicit quia inierat pactum Ionathas cum Bacchide, qui de parte erat Demetrii, vt supra cap. 9. dicitur. vel quia post vltimam Epistolam Demetrii nihil ei nocuit. *Et remitemus vobis præstationes.* id est, exactiones quas sub nomine præstationis nobis dabatis, vel sub nomine etiam tributi. *precia salis,* id est, sal sine precio habebitis. Fortè Iudæi multo sale indigebant, & carè emebant vel secundum alios, precisa statuta pro pecoribus vestris venditis. *Coronas,* quas

singulis annis hæreditabant. *portiones tertias seminis,* id est, frugum & leguminum, tantū enim soluebant Regi. *et dimidiā partem fructus ligni,* id est, mediam partem de arboribus, quæ etiam debebant ei ob eius exactionē. *Tribus ciuitatibus quæ additæ sunt illi,* id est, regionibus, & sunt Samaria, Galilæa, & trans Iordanem, secundū Iosephum. *& Ierusalem sit Sancta,* id est, tanquam sacra sit & immunis. *& pecorum suorum,* id est, à tributis pro precio pecorum. *et dies decreti,* id est, ex communi statuto ordinati sub decreto. *& tres dies ante diem solemnem.* Sicut erant solemnitates aduentitiæ, vt festum Hester, Iudith, & similia. *immunitatis,* id est, sine vectigalibus & tributis. Sed cōtra obii-
obiectio.
citur, quia antè eos liberos fecerunt à tributis, ergo superflue hæc repeti videtur. Respondetur quod à tributis de-

terminatè statutis nunquam eos exonerarunt, vt sunt vectigalia & huiusmodi, sed ab alijs quotidie contingētibz, & eos immunes fecit per tres dies ante solemnitatem, & per tres dies post. *ascribātur*, id est, assumātur ad officia dignitatis. Et hoc tripliciter, ita quòd aliqui vigilent in expeditionibus, quidam custodiant in munitionibus, quidam etiam dispensatores sint in rebus. Secundum Iosephū *Iosephus ubi supra.* hæc dicebat, quia ad ista officia ponuntur primi de quibus confiditur, quasi diceret, volo de vobis confidere. Vnde sequitur. *quæ aguntur ex fide*, id est, in quibus agendis necessaria est fidelitas. *sicut præcepit Rex*, id est, ego, vel aliquando Cyrus. i. Esd. i. *Ptolemaida*, ciuitas est adiūcta Iudææ; & est Achom, & duæ confines ciuitates eius, scilicet, Ioppen, & Gazar. vide. i. Paral. 15. *De rationibus Regis*

quæ me contingūt, id est quæ me secundum rectam rationem computus contingunt. *Quæ non reddiderunt*, id est, quicumque de officialibus meis, vel de alijs mihi debuerant reddere, & non reddiderunt forsan; illa condonabuntur. *Obnoxij*, id est, aliquo magno malo facto astricti. *Anno centesimo sexagesimo secundo*. Ipse verò incipit regnare anno centesimo sexagesimo, vt patet in principio capitis. *edit illis*, scilicet, Ionathas Regibus. *Cū gloria magna*. Magister in historiis dicit quòd hoc fuit signum renouationis Iudæorum in anno centesimo sexagesimo quinto. Secundum Magistru historiarum, iste Demetrius par- *Magister histor.* uulus visa morte Demetrii patris sui cucurrit ad parentes suos maternos qui Creteneses erant, & post triduum, cum multis ipsi fauentibus, reuersus est, & inuasit Alexandrum, & vicit,

& regnum obtinuit. Sed Trogus Pópeius aliter narrat, & dicit quòd Demetrius Pater iturus ad bellum contra Alexandrum, duos filios suos paruos, apud quendam Gnidium hospitalitati commisit, cum magna pecunia. Quo mortuo post tres annos, maior eorum Demetrius adolescentiam adeptus, audiens luxuriam Alexandri in quam, inopinata prosperitas cum immerferat, adiuuantibus Cretenfibus eum aggressus fuit, & inueniens fauorabiles Antiochenfes super quos regnabat Alexander, traderunt se illi. Et ita aggressus Alexandrum; illum magno impetu deiecit, & ita exoluit ei pœnam pro patre suo Demetrio quem occiderat, & pro nomine Antiochi cuius filium se mētītus fuerat. *Contristatus est valde se Alexander Rex:* quia nihil hostile reputans inter scorta viuebat securus.

Reuersus est Antiochiā, nō Alexāder, sed Demetrius, qui prius ab ipsis cum patre suo fuerat de Antiochia fugatus, postea fuit receptus in recompensationē iniuriæ. *Apolloniū ducē qui præerat Cœlesyriæ.* Syria habet multas partes, quarum vna est Cœles, & ibi erat Princeps iste Apollonius, quem Demetrius iste fecit Principem totius exercitus sui. *Resistis nobis,* resistere te confidis. quidam legunt interrogatiuè, & alij demissiue, & despectiue, quasi diceret. Si resistis nobis fugiendo, non insultando in nos, quia non audes. *bis in fugam conuersi sunt patres tui.* Semel ante Eleazarum qui mortuus fuit sub vêtre Elephantis. supra cap. 6. & semel quando Iudas &c. *& exercitum tantum in campo.* sensus est, Si in terra nostra non præualuistis, quomodo in campo, id est, in terra aliena præualere poteritis?

motus animo. id est concepit animum se vindicandi. *Et exclusit à ciuitate,* id est viri habitatores Ioppen excluserunt Ionatham fauentes Apollonio, ita Iosephus; vel aliter Ionathas exclusit custodias Apollonij à ciuitate Ioppe, quæ iuncta erat Iudææ. vel exclusit seipsum à Ioppe, volens quòd Apollonius obsideret eam pro Ionathæ odio. Media expositio magis consonat literæ sequenti, vt patet. *Et abiit Azotum* tanquam iter faciens, id est, gradatim pergens, non in exercitum Iudææ. *Bet-Daghon,* duæ dictiones sunt, id est, domum Daghon, id est, illius idoli: & eiecit Simon, adducentes recentes milites. &c.

C A P. XI.

ET rex Egypti congregauit exercitum, sicut a-
renam quæ est circa orā
maris, & naues multas:
Et quærebat obtinere
regnū Alexandri dolo, & addere illud re-
gno suo. Et exiit in Syriā verbis pacificis,
& aperiebant ei ciuitates, & occurrebāt
ei: quia mandauerat Alexander rex exire
ei obuiam, eo quòd socer suus esset. Cū
autem introiret ciuitatem Ptolomeus,
ponebat custodias militum in singulis ciui-
tatibus. Et vt appropianit Azoto,
ostenderunt ei templum Dagon succensum
igni, & Azotum, et cetera eius demoli-
ta, & corpora proiecta, & eorum qui

*Discordia
inter Pto-
lomeum
Regē &
Alexan-
dri suū
generum.*

caſierant in bello tumultos quos fecerant ſecus viam. Et narrauerunt regi quia hæc fecit Ionathas, vt inuidiam facerent ei: & tacuit rex. Et occurrit Ionathas regi in Ioppen cum gloria, et inuicem ſe ſalutauerunt, & dormierunt illic. Et abiit Ionathas cum rege uſque ad fluminiſ qui vocabatur Eleutherus: et reuerſus eſt in Ieruſale. Rex autem Ptolomæus obtrinit dominium ciuitatum uſque Seleuciam maritimam, Et cogitabat in Alexandrum conſilia mala. Et miſit legatos ad Demetrium, dicens. VENI, componamus inter nos pactum, & dabo tibi filiam meam quam habet Alexander, & regnabis in regno patris tui. Pœnitet enim me quòd dederim illi filiam meam: quæſiuit enim me occidere. Et vituperauit eum, propterea quòd concupierat regnum eius. Et abſtulit filiam ſuam, & dedit eam Demetrio, & alienauit ſe ab Alexandro, & manifeſtata ſunt inimicitia eius. Et intrauit

uit Ptolomæus Antiochiam, & impoſuit duo diademata capiti ſuo, Aegypti & Aſia. Alexander autem rex erat in Cilicia illis temporibus: quia rebellabant qui erant in locis illis. Et audiuit Alexander, & venit ad eum in bellum: & produxit Ptolomæus rex exercitum, & occurrit ei in manu valida, & fugauit eum. Et fugit Alexander in Arabiã, vt ibi protegeretur: rex autem Ptolomæus exaltatus eſt.

Et abſtulit Zabdiel Arabs caput Alexandri: & miſit Ptolomæo. Et rex Ptolomæus mortuus eſt in die tertia: & qui erant in munitionibus, perierunt ab his qui erant intra caſtra. Et regnauit Demetrius anno centeſimo ſexageſimo ſeptimo. In diebus illis congregauit Ionathas eos qui erant in Iudæa, vt expugnarent arcem quæ eſt in Ieruſalem: & fecerunt contra eam machinas multas. Et abierunt quidam qui oderant gentem ſuam viri iniqui ad regem Demetrium, & renuntiauerunt ei quòd

Zabdiel, vel vt alijs Zabelus, qui qui erat dynaſta Arabia: vide luſinum de hoc, & Joſephũ antiq. lib. 17. cap. 7.

Ne obsi-
deret: i.
ut ab ob-
sidione
cessaret:
vel ut si
sceptam
obsidione
depone-
ret.

Et tres
topar-
chias &
Samaritiam

210 LIB. I. MACHAB.
Jonathas obsideret arcem. Et ut audiuit,
iratus est: Et statim venit ad Ptolomai-
dam, & scripsit Ionathæ ne obsideret ar-
cem, sed occurreret sibi ad colloquiū festi-
natō. Ut audiuit autem Ionathas iussit
obsidere: & elegit de senioribus Israel,
& de sacerdotibus, & dedit se periculo.
Et accepit aurum & argentum, et ve-
stem, & alia xenia multa, & abiit ad re-
gem Ptolomaidam, & inuenit gratiam
in conspectu eius. Et interpellabant ad-
uersus eum quidam iniqui ex gente sua.
Et fecit ei rex sicut fecerant ei qui ante
eum fuerant: & exaltauit eum in conspe-
ctu omnium amicorum suorum, & sta-
tuit ei principatum sacerdotij, & quæ-
cunque alia habuit prius pretiosa, & fecit
eum principem amicorum. Et postulauit
Ionathas à rege ut immunem faceret Iu-
deam, & tres toparchias, & Samariam,
& confines eius: & promisit ei talenta
trecenta. Et consensit rex: & scripsit Io-

nathæ epistolas de his omnibus, hūc modū & confi-
continentes. REX Demetrius fratri Io-^{nes eius:}
nathæ salutem & genti Iudaorum. Exe-^{aliqui le-}
plum epistole quam scripsimus Lastheni^{præfetu-}
parenti nostro de vobis, misimus ad vos ut samariā^{ras atque}
sciretis. Rex Demetrius Lastheni parenti^{cum con-}
salutem. Genti Iudaorum amicis nostris,^{finibus}
& conseruantibus quæ iusta sunt apud^{eius.}
nos, decreuimus benefacere, propter beni-
gnitatem ipsorum quam erga nos habent.
Statuimus ergo illis omnes fines Iudææ
& tres ciuitates, Lydam & Ramathan,
quæ additæ sunt Iudææ ex Samaria, et
omnes confines earum sequestrari omni-
bus sacrificantibus in Ierosolymis pro his
quæ ab eis prius accipiebat rex per sin-
gulos annos, & pro fructibus terræ &
pomorum. Et alia quæ ad nos pertinebant
decimarum & tributorum, ex hoc tempore
remittimus eis: et areas salinarū, & coro-
nas quæ nobis deferebantur, omnia ipsis
concedimus. & nihil horum irritum erit

ex hoc & in omne tempus. Nunc ergo curate facere horum exemplum, & detur Ionathg, & ponatur in monte sancto, & in loco celebri. Et videns Demetrius rex quod siluit terra in conspectu suo, & nihil ei resistit, dimisit totum exercitum suum, unumquemque in locum suum, excepto peregrino exercitu quem traxit ab insulis Gentium: & inimici erant ei omnes exercitus patrum eius. Tryphon autem erat quidam partium Alexandri prius: & vidit quoniam omnis exercitus murmura-uit contra Demetriū, & iuit ad Emalchuel Arabem, qui nutriebat Antiochum filium Alexandri: & assidebat ei, ut traderet eum ipsi, ut regnaret loco patris sui: & enūtiavit ei quanta fecit Demetrius, & inimicitias exercitū eius aduersus illum. Et mansit ibi diebus multis. Et misit Ionathas ad Demetrium regē ut eiiceret eos qui in arce erant in Ierusalem, & qui in praesidijs erāt: quia impugnabāt

Israel. Et misit Demetrius ad Ionathan, dicens, Non hæc tantum faciam tibi & genti tue, sed gloria illustrabo te & gentem tuam cum fuerit opportunum. Nunc ergo recte feceris, si miseris in auxilium mihi viros: quia discessit omnis exercitus meus. Et misit ei Ionathas tria millia virorum fortium Antiochiam: & venerunt ad regem, & delectatus est rex in aduentu eorum. Et conuenerunt qui erant de ciuitate, centum viginti millia virorum, & volebant interficere regem. Et fugit rex in aulam: & occupauerunt qui erant de ciuitate, itinera ciuitatis, & ceperunt pugnare. Et vocauit rex Iudæos in auxilium, & conuenerunt omnes simul ad eum, & dispersi sunt omnes per ciuitatem: & occiderunt in illa die centum milia hominum, & succenderunt ciuitatem, & ceperunt spolia multa in die illa, & liberauerunt regem. Et viderunt qui erant de ciuitate quod obtinuis-

sent Iudæi ciuitatem sicut volebant: & infirmati sunt mente sua, et clamauerunt ad regem cum precibus, dicentes, Da nobis dextras, & cessent Iudæi oppugnare nos & ciuitatem. Et proiecerunt arma sua, & fecerunt pacem: & glorificati sunt Iudæi in conspectu regis, & in conspectu omnium qui erant in regno eius, & nominati sunt in regno: & regressi sunt in Ierusalem habentes spolia multa. Et sedit Demetrius rex in sede regni sui, et filuit terra in conspectu eius. Et mentitus est omnia quacunque dixit, & abalienauit se à Ionatha, & non retribuit ei secundum beneficia quæ sibi tribuerat, & vexabat eum valde. Post hæc autem reuersus est Trypho, & Antiochus cum eo puer adolescens, & regnauit, & imposuit sibi diadema. Et congregati sunt ad eum omnes exercitus quos disperserat Demetrius, & pugnaverunt contra eum: & fugit, & terga vertit. Et accepit Tryphon bestias, &

obtenuit Antiochiam: & scripsit Antiochus adolescens Ionathæ, dicens, Constituo tibi sacerdotium, & constituo te super quatuor ciuitates, ut sis de amicis regis. & misit illi vasa aurea in ministerium, & dedit ei potestatem bibendi in auro, & esse in purpura, & habere fibulam auream: & Simonem fratrem eius constituit ducem à terminis Tyri vsque ad fines Aegypti. Ex exiit Ionathas, & perambulabat trans flumen ciuitates: & congregatus est ad eum omnis exercitus Syriæ in auxilium, & venit Ascalonem, & occurrerunt ei honorifice de ciuitate. Et abiit inde Gazam: & concluderunt se qui erant Gazæ, et obsedit eam, & succendit quæ erant in circuitu ciuitatis, & prædatus est eam. Et rogauerunt Gazenses Ionatham, & dedit illis dextram: & accepit filios eorum obsides: & misit illos in Ierusalem: & perambulauit regionem vsque Damascum. Et audiuit Ionathas

quod prauaricati sunt principes Demetrii in Cades quæ est in Galilæa cum exercitu multo, volentes eum remouere à negotio regni: Et occurrit illis: fratrem autem suum Simonem reliquit intra prouinciam. Et applicuit Simon ad Bethsuram, & expugnabat eam diebus multis, & conclusit eos. Et postulauerunt ab eo dextras accipere, & dedit illis: & eiecit eos inde, & cepit ciuitatem, & posuit in ea præsidium. Et Ionathas & castra eius applicuerunt ad aquam Genesar, et ante lucem vigilauerunt in campo Asor. & ecce castra alienigenarum occurrebant in campo, & tendebant ei insidias in montibus: ipse autem occurrit ex aduerso. Insidie verò exurrexerunt de locis suis, & commiserunt prælium. Et fugerunt qui erant ex parte Ionathæ omnes, & nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias filius Absolomi, & Iudas filius Calphi princeps militie exercitus. Et scidit Ionathas vestimenta sua, & posuit ter-

ram in capite suo, & orauit. Et reuersus est Ionathas ad eos in prælium, & conuertit eos in fugam, & pugnaverunt. Et viderunt qui fugiebant partis illius, & reuersi sunt ad eum, & insequabantur cum eo omnes vsque Cades ad castra sua, & peruenierunt vsque illuc, & ceciderunt de alienigenis in die illa tria milia virorum: & reuersus est Ionathas in Ierusalem.

IN CAP. XI.

ET Ptolomeus Rex Egypti. Hæc est tertia pars illius, & congregati sunt omnes amici, in qua ponitur victoria Ptolomei contra Alexandrum generum suum.

Secundò exaltatio Ionathæ sub ter-
tio Rege, scilicet Demetrio filio præ-
dicti Demetrij, ibi, *& regnavit Deme-
trius.* tertiò aduentus filij Antiochi.
scilicet Alexandri. ibi. *Post hac autem
reuersus est Trypho.* Circa primū primò
ponitur proditio Ptolomæi Regis
Ægypti exercitum congregantis, &
Alexandrum inuadentis, & secundò
confœderatio ipsius Demetrij cum
ipso, ibi, *& misit legatos ad Demetrium.*
tertiò prostratio Regis Alexandri, ibi.
& audiuit Alexäder & venit in bellum.
Quartò punitio Ptolomæi Regis Æ-
gypti, ibi, *& Rex Ptolomeus mortuus.*
Circa secundam partem quæ incipit,
ibi, *& regnavit Demetrius,* ponitur
ipsius Demetrij prouocatio pro im-
piorum accusazione, & secundò ipsius
placatio cum Ionathæ honoratione,
ibi, *ut audiuit Ionathas,* tertiò literarū
subscriptio pro pacis confirmatione,

ibi, *& consensit Rex.* & scripsit Iona-
thas. Quartò ponitur Antiochi filij
Alexandri promotio pro Demetrij
destinatione, ibi, *& vidit Demetrius
Rex.* Quintò ponitur à Ionatha exer-
citus destinatio pro Regis liberatio-
ne, ibi, *& misit Ionathas ad Demetriū.*
Sextò ciuium cum rege confœdera-
tio, cum Iudæorum honore & com-
mendatione & Regis Demetrij parū
curiali obliuione, ibi, *& ut viderunt
qui erant in ciuitate.* Circa tertiam par-
tem quæ incipit ibi, *post hæc autem re-
uersus.* primò describitur aduentus
Antiochi filij Alexandri cum adiuto-
rio Triphonis. Et primò introduci-
tur ex parte Antiochi regis occupa-
tio; & secundò Ionathæ salutatio &
honoratio, ibi, *& scripsit Antiochus,*
tertiò ex parte Ionathæ probitatis exe-
cutio, ibi, *& exijt Ionathas.* Et circa
istam vltimam partem, *& exijt Iona-*

thas, primò ponitur probitas Ionathæ contra Aschalonitas & Azocios; & secundò probitas sc. sui fratris Simonis contra inclusos in Bethsuram, ibi, & applicuit Simon. tertiò repetitur victoria Ionathæ contra aduersarios, ibi, & Ionathas & castra eius. Et primò ponitur qualiter Iudæi fugerunt & succubuerunt; secundò quomodò reuerfi fuerunt & præualuerunt, ibi, & scidit Ionathas. Et Ptolomeus. secundum Iosephum Philopator primus, fuit tertius Rex in Alexandria, & regnavit viginti sex annis; secundus Rex, fuit quartus, & regnavit annis septemdecim. Et exijt in Syriam verbis pacificis &c. in dolo, scilicet, quasi venisset genero suo Alexandro solatia præstiturus, ait Iosephus. et aperiebant ei ciuitates. Magister historiarum dicit quòd sic præceperat Alexander in fauorem ipsius. Dagon suc-

*Iosephus
antiq.
lib. 12.*

*Textus
expositio.*

*Iosephus
antiq.
ubi sup.*

cesum. scilicet à Ionatha. supra. 10. cap. ut inuidiam facerent ei. id est odiũ, & mouerent Regis animum contra eum, & tacuit ac dissimulauit, ne haberet in sua nouitate aut inuasiõne in Regem Alexandrum, Ionatham cõtrarium. flumiũ qui vocatur Eleutherus, id est, liberum, secundum Iosephum. Seleuciam, dictã à Seleucho, sicut Antiochia ab Antiocho. imposuit duo diademata capiti suo, Iosephus dicit quòd hoc fecit compulsus à suis militibus. Nam dicebat sibi sufficere regnum Ægypti, propter timorem Romanorum, ne videretur ipsis inuitis eorum iurisdictionem vsurpare. Imò écontra erat quòd iste cum, id est, Ptolomeus Alexandrum occidere quærebat. Fugit Alexander in Arabiam, ad parentes maternos cum filio suo Antiocho. Rex autem Arabum ob fauorem & timorem Pto-

*Iosephus
ubi sup.*

mæi occidit eum; & filium suum Antiochum reseruauit, vt dicitur in historijs, & misit caput eius Ptolomæo. *Et vituperauit eum.* loquitur author in tertia persona de Ptolomæo quod vituperauerit Alexandrum, id est, crimen illi imposuit, quod Ptolomæus scilicet, concupierit regnū Alexādri. *erat Rex in Cilicia,* propter eorum rebellionem. *Zabdiel Rex Arabiæ caput Alexandri, & misit Ptolomæo:* *mortuus est die tertia.* Iosephus dicit quod contigit vt equus Ptolomæi audiret vocem vel garritum elephantis, & quod proiecit dominum suum ad terram, quod cum vidissent hostes impetum fecerunt in eum, & multa vulnera illi inflixerunt vsque ad mortis periculum, custodes tamen corporis sui eum liberauerunt, & ideo superuixit quatuor diebus, non intelligens neque loquens. In fine verò

Iosephus
lib. 13.
antiq. c. 8.

quinti diei respirans à vulneribus, & videns caput Alexādri quod recisum illi miserat Zabelus siue Zabdiel Rex Arabum, quoquo modo exultauit, sed statim mortuus fuit. *Et qui erant in munitionibus,* positi scilicet, à Ptolomæo. *At his qui erant intra castra.* id est qui plus fauebant Alexandro; plusque diligentes eum quàm Ptolomæum. Sed quia vterque iam erat mortuus, ideo melius dicitur secundum Iosephum, ab his qui erant de *Iosephus.* parte Demetrij, qui cœpit corrumpere milites Ptolomæi ipso defuncto. *Quidā qui oderant gentem suā.* scilicet Iudæi. Impugnatio enim ortū habebat ex Iudæis, *ne obsideret:* id est in obsidione permaneret. aliqui tamē libri habent, non obsideret, & aliqui ne obsisteret, id est desisteret. *Et statuit ei principatum Sacerdotij.* id est, confirmauit ei officium sacerdotis, quod

scilicet habuit prius sibi ab Alexandro concessum. *principem amicorum*. id est principalē amicū. *Et tres Toparchias*, id est principatum trium locorum, & dicitur sic à topos, quod est locus, & Archon, quod est princeps. Erant autem illa tria loca Iudææ addita. & erant, Samaria, Lydia, & Ramatha. *Iosephus*. Iosephus dicit, trium prouinciarum Iudææ additarū, scilicet, Samariæ, Ioppen, & Galilææ, & in Samaria fuerūt tres ciuitates quæ fuerunt; Effronia, Bebellida, & Ramatha. *et Samariam*. ita debet esse. aliqui autem libri habent, sed malè, ex Samaria. *Rex Demetrius Lastheni parenti*, id est, summo sacerdoti gentis suæ & ritus sui. *excepto exercitu peregrino*, qui propter hoc fuit odiosus alijs. vel, ut dicit Trogus Pompeius, quia prospero tunc successu adolescens vicijs adolescentiæ corruptus in segnitiam versus

Hugo legit, id est Samaria et confines eius.

Trogus Pompeius lib. 35.

versus est; & ideo tantum fuit odiosus propter suam lasciuia: quantum pater eius propter suam superbiam. *Primus*, id est, præcipuus. *quidam partium*, id est quidam præcipuus de parte Alexandri. *et iuit ad Emachuel*. i. Regem Arabiæ, qui ob fauorem Ptolomæi occiderat Alexandrum, retinens filium eius Antiochum. *Assistebat ei*. id est assiduè instabat, illum pro Antiocho dimittendo. *Misit Iontham*. videns eum suis odiosum. *In præsidijs*, alijs scilicet ab arce in Bethsura. *et mentitus est omnino*. scilicet Iudæis, quod multum ei postea nocuit. *Et accepit Tryphon bestias*, id est elephantes exercitus Demetrii, qui erant docti ad bellum. *Et misit illi vasa aurea in ministerium*, id est vsum. *fibulam*. ornamentum quod solis cognatis Regis ferre licebat. *Trans fluium*. Euphratem scilicet. *Et venit Asca-*

lon. ciuitas est Philistinorum. Et Ionathas & castra eius applicuerunt ad aquam Genesar. mare Galilææ, quæ aliàs dicitur Tiberiadis, & dicitur Genesar, quasi generans auras. & ante lucem vigilauerunt, id est, excubias fecerunt propter hostes propinquos, quos postea Ionathas vicit & fugauit.

C A P. XII.

Mittit Ionathas legatos Romanis & Spartiatis ad confirmandum fœdus amicitie.

IT vidit Ionathas quia tempus eum iuuat, & elegit viros, & misit eos Romam statuere & renouare cum eis amicitiam: & ad Spartiatis, & ad alia loca misit epistolas secundum eandem formam. & abierunt Romam, &

intrauerunt curiam, & dixerunt, Ionathas Summus sacerdos, & gens Iudeorum miserunt nos, ut renouaremus amicitiam & societatem secundum pristinum. Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca, ut deducerent eos in terram Iuda cum pace. Et hoc est exemplum epistolarum quas scripsit Ionathas Spartiatis. **IONATHAS** summus sacerdos, & seniores gentis, & sacerdotes & reliquus populus Iudeorum, Spartiatis fratribus salutem. Iam pridem misse erant epistola ad Oniam summum sacerdotem à Dario qui regnabat apud vos, quoniam estis fratres nostri, sicut scriptum continet quod subiectum est. Et suscepit Onias virum qui missus fuerat, cum honore: et accepit epistolas in quibus significabatur de societate & amicitia. Nos cum nullo horum indigeremus, habentes solatio sanctos libros qui sunt in manibus nostris, malimus mittere ad vos renouare fra-

ternitatem & amicitiam, ne fortè alieni efficiamur à vobis. multa enim tempora transierunt, ex quo misistis ad nos. Nos ergo in omni tempore sine intermissione in diebus solennibus, & ceteris quibus oportet, memores sum⁹ vestri in sacrificiis quæ offerimus, & in obseruationibus sicut fas est, & decet meminisse fratrum. Lætatur itaque de gloria vestra. Nos autem circumdederunt multæ tribulationes, & multa prælia, & impugnaverunt nos reges qui sunt in circuitu nostro. Noluimus ergo vobis molesti esse neque ceteris sociis, et amicis nostris in his præliis. Habuimus enim de celo auxiliū, et liberati sum⁹ nos, et humiliati sunt inimici nostri. Elegimus itaque Numenium Antiochi, & Antipatrem Iasonis filios, & misimus ad Romanos renouare cum eis amicitia & societatem pristinam. Mandauimus namque eis vt veniant etiam ad vos, & salutent vos et reddant vobis epistolas nostras de in-

nouatione fraternitatis nostræ. Et nunc benefacietis respondentes nobis ad hæc. Et hoc rescriptum est epistolarum, quod miserat Onias. Rex Spartiatarū Onias, Ionathæ sacerdoti magno salutem. Inuentū est in scriptura de Spartiatis & Judæis quoniam sunt fratres, & quòd sunt degenerare Abraham. Et nunc ex quo hæc cognouimus, benefacitis scribentes nobis de pace vestra. Sed & nos rescripsimus vobis, Pecora nostra & possessiones nostræ, vestræ sunt: & vestra nostra. mādauius itaque hæc nuntiari vobis. Et audiuit Ionathas quoniam regressi sunt principes Demetrii cum exercitu multo suprā quā prius, pugnare aduersus eum. & exijt ab Ierusalem, & occurrit eis in Amathite regione: non enim dederat eis spatium vt ingrederentur regionem eius. Et misit speculatores in castra eorum: & reuersi renuntiauerunt quòd constituunt superuenire illis nocte. Cū occidisset autem

sol, praecepit Ionathas suis vigilare, & esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, et posuit custodes per circuitum castrorum. Et audierunt aduersarii quod paratus est Ionathas cum suis in bello: et timuerunt, et formidauerunt in corde suo: & accederunt focos in castris suis. Ionathas autem et qui cum eo erant non cognouerunt usque mane. videbant autem luminaria ardentia, & secutus est eos Ionathas, & non comprehendit eos: transferant enim flumen Eleutherum. Et diuertit Ionathas ad Arabas, qui vocabantur Zabadaei: & percussit eos, & accepit spolia eorum. Et iunxit, & venit Damascum, & perambulabat omnem regionem illam. Simon autem exiit, & venit usque ad Ascalonem, & ad proxima praesidia, & declinauit in Ioppen, & occupauit eam (audiuit enim quod vellent praesidium tradere partibus Demetrii) & posuit ibi custodes ut custodirent eam. Et reuersus est Ionathas, &

conuocauit seniores populi, & cogitauit cum eis edificare praesidia in Iudaea, & edificare muros in Ierusalem, & exaltare altitudine magna intermedium arcis & ciuitatis, ut separaret eam a ciuitate, ut esset ipsa singulariter, & neque emant, neque vendant. Et conuenerunt ut adificarent ciuitatem: & cecidit murus qui erat super torrentem ab ortu solis, & reparauit eum qui vocatur Caphethetha: & Simon edificauit Adiada in Sepheia, ^{Sepheia} & muniiuit eam, & imposuit portas et ^{vel Re-} phaim ^{vallis est} seras. Et cum cogitasset Tryphon regnare ^{in tribu} Asia, & assumere diadema, & extendere ^{luda iux-} manum in Antiochum regem: timens ne ^{ta urbem} forte non permitteret eum Ionathas, sed ^{Eleuthe-} pugnaret aduersus eum, quarebat compre- ^{ropolim.} hendere eum, & occidere. Et exurgens abiit in Bethsan. Et exiuit Ionathas obuiam illi cum quadraginta millibus virorum in praelium, & venit Bethsan. Et vidit Tryphon quia venit Ionathas cum exer-

citu multo, ut extenderet in eum manus:
& timuit, & excepit eum cum honore,
& commendauit eum omnibus amicis suis,
& dedit ei munera: & praecepit exercitibus suis ut obedirent ei, sicut sibi. Et dixit Ionathas, Vt quid vexasti uniuersum populum, cum bellum nobis non sit? Et nunc remitte eos in domos suas: elige autem tibi viros paucos qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua praesidia, & exercitum, & uniuersos praepositos negotij, & conuersus abibo: propterea enim veni. Et credidit ei, & fecit sicut dixit: & dimisit exercitum, & abierunt in terram Iuda. Retinuit autem secum tria millia virorum: ex quibus remisit in Galilaam duo millia, mille autem venerunt cum eo. Vt autem intrauit Ptolemaidam Ionathas: clauserunt portas ciuitatis Ptolemenses, & comprehenderunt eum: & omnes qui cum eo intrauerant gladio interfecerunt.

Et misit Tryphon exercitum & equites in Galilaam, & in campum magnum, ut perderent omnes socios Ionathas. At illi cum cognouissent quia comprehensus est Ionathas, & periit, & omnes qui cum eo erant, hortiati sunt semet ipsos, & exierunt parati in praelium. Et videntes hi qui insequuti fuerant, quia pro anima rex est illis, reuersi sunt: illi autem venerunt omnes cum pace in terram Iuda. Et planxerunt Ionatham, & eos qui cum ipso erant valde: & luxit Israel luctu magno. Et quaesierunt omnes gentes quae erant in circuitu eorum, contereere eos: dixerunt enim, Non habent principem & adiuantem: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

IN CAP. XII.

*Vide eun-
dem 2. 2.
q. 188.
art. 5.*

Et vidit Ionathas quia
tempus. Hic ponitur
ducatus Ionathæ sub
Antiocho filio Ale-
xandri, & primò po-
nitur quomodo Ionathas cum extra-
neis se cõfœderavit; & secundò quo-
modo hostes viriliter expugnauit, ibi,
et audiuit Ionathas. Tertiò quomodo
Tryphon eũ defraudauit, ibi, *et cum
cogitasset*. Circa primam partem poni-
tur pro fraternitate renouanda cum
Romanis & alijs, nunciorum destina-
tio; secundò epistolarum recapitula-
tio, ibi, *et hoc exemplar epistolarum*.
Tertiò ad epistolas facta responsio,

ibi, *et hoc rescriptum epistolarum*. In
epistolis allegat primò antiquitus
contractam cum eis familiaritatem;
secundò reducit ad memoriam anti-
quitatem, ibi, *multa enim tempora*. Ter-
tiò ostendit suam erga eos fidelita-
tem, ibi, *Nos ergo omni tempore*. Quar-
tò gaudet propter eorum prosperita-
tem, ibi, *Letamur itaque*. Quintò re-
citant multiplicem suam aduersitatẽ,
ibi, *Nos autem circundederunt*. Sextò
recognoscunt se liberatos per diuinã
benignitatem, ibi, *habuimus*. Septimò
petunt curialiter ad rescribendum fa-
cultatem. Circa secundã partem prin-
cipalem quæ est ibi, *Et audiuit Iona-
thas*; primò ponitur à Ionatha & Si-
mone hostium expugnatio; secun-
dò Hierusalem fortificatio & refor-
matio, ibi, *Et reuersus est Ionathas, et
conuocauit*. Circa primam partem ista-
rum primò ponitur factum Ionathæ,

& secundò Simonis, ibi. *Simon autem exijt.* Circa primam istarum ponitur exercitus congregatio, & Ionathæ inuasio, ibi. *Exijt ab Hierusalem.* Tertiò ipsorum euasio, ibi. *Et audierunt aduersarij.* Circa tertiam partem totius capituli principalem ponitur primò Tryphonis peruersa cogitatio, & secundò Ionathæ fallax honoratio, ibi. *Et vidit Tryphon quòd venit.* Tertiò deceptoria promissio, & informatio, ibi, *Et dixit Ionathæ, ut quid.* Quartò stulta consilij exequutio, ibi. *Et tradidit illi, Et fecit.* Quintò Ionathæ inclusio, & suorum occisio, ibi. *Et intrauit Ptolomaidā.* Sextò exercitus illius persequutio, ibi. *Et misit Tryphon exercitum.* Septimò virilis defensio, ibi. *At illi cum cognouissent tēpus,* id est, quòd opportunitatē habebat. *Spar-*

Iosephus tiatas. Iosephus Lacedemonios dicit. *ubi supra.* isti secundum glosam iactabant, se

esse de genere Abrahe, ac per hoc esse se fratres Iudæorū. Quomodo verò hoc fuerit non est certum, nisi quia fortè descenderant de aliquo filio Agar, vel Cethuræ. Præterea confœderatio fuit facta, anno centesimo quinquagesimo primo, sicut potest haberi ex superioribus. Nam fuit facta inter missionem Nicanoris à Demetrio, mortuo Nicanore, quod fuit factum anno centesimo quinquagesimo primo; primo scilicet anno Demetrii; ut patet supra cap. 7. inter missionem Bacchidis scilicet & Alcimi. Quos secundò misit Demetrius mortuo Nicanore, anno centesimo quinquagesimo secundo, & patet supra. 9. Hæc verò fuit facta sub Demetrio filio Demetrii anno suo ultimo ante captionem eius, qui fuit annus centesimus septuagesimus secundus; & ita fluxerunt viginti anni solū.

Pristinum. vide supra cap. 8. & *dederunt illis epistolas.* sensus est quòd Romani dederunt legatis Iudæorū epistolas commendatitias ad principes illis subiectos; vt haberent liberum iter ad Spartiatas, & ad reuertēdum in Iudæā. *ad Oniam,* prædecessorem dicit, non computando Iasonem vel Menelaum vel Alcimū, propter eorum malitiam & usurpationem. &

*Iosephus
ubi supra.*

Dario. Iosephus ponit ab *Ario* Rege Lacedæmonum. *cum nullo eorum,* id est, nullius amicitia indigeam⁹, quasi diceret, nō ex necessitate misimus ad vos, sed ex amore. *sanctos libros,* qui nobis dant occasionem confidendi de virtute Dei magna. *sicut fas est.* id est, sicut licet nobis. Quod dicit quia aliquando fuerunt impediti ab aduersarijs; vel hoc dicit, quia non erant penitus & ex toto vnus religionis. *vobis molesti esse.* videlicet petendo au-

xiliū à vobis. *Amachita regione,* Amachi locus est. *Non enim dederat eis.* Anticipando scilicet. *misit speculatores,* id est infidias ad sciendum quomodo facerent aduersarij, vel quid facere intenderent. *Arabas qui vocantur Zabadei.* aliqui dicunt Nabuchai, quod non videtur verū, quia isti fuerūt familiares Iudæorū, vt patet supra cap. 5. Iosephus dicit istos fuisse qui occide- *Iosephus.* runt Ioannem fratrem Ionathæ, vt habetur supra cap. 9. *Non cognouerunt.* ratio fuit, quoniam videntes focos in exercitu illorum, credebant eos, ibi esse præsentem. *Præsidium,* id est locum munitum ipsius Ioppes, vt esset singulariter & distinctè. Et sensus est secundum Iosephum; quòd ipse vole- *Iosephus.* bat facere murum magnum inter arcem & ciuitatem, vt esset ciuitas diuisa ab arce, ita quòd non possent illi de arce habere cibos. *Caphethetha,* no-

men viri reedificatis, vel loci reedificati. *Adiada*, nomen castri est. *Bephela*, nomen est regionis. comprehendere eum, id est *Ionatham*. et exiit *Ionathas*, scripserat enim *Tryphon*, ut sibi occurreret in *Bethsam*, quia pro anima rex est illis, id est, pro vita saluanda.

CAP. XIII.

Capitur
Ionathas
& inter-
ficatur cum
liberis, &
Simon
dux sub-
stituitur
eius loco.

ET audiuit *Simon* quod congregauit *Tryphon* exercitum copiosum, ut veniret in terram *Iuda*, et attereret eam. Videns quia in tremore populus est et in timore, ascendit *Ierusalem*, & congregauit populum: & adhorrens dixit, vos scitis quanta ego & fratres mei, & domus patris mei fecimus

fecimus pro legibus & pro sanctis praelia, & angustias quales vidimus: horum gratia perierunt fratres mei omnes propter *Israel*, & relictus sum ego solus. Et nunc non mihi contingat parcere animae meae in omni tempore tribulationis: non enim melior sum fratribus meis. Vindicabo itaque gentem meam & sancta, natos quoque nostros. & uxores: quia congregatae sunt uniuersae gentes conterere nos inimicitiae gratia. Et accessus est spiritus populi simul ut audiuit sermones istos: & responderunt voce magna dicentes, tu es dux noster loco *Iudae* & *Ionathae* fratris tui, pugna praelium nostrum: & omnia quaecunque dixeris nobis, faciemus. Et congregans omnes viros bellatores, accelerauit consummare uniuersos muros *Ierusalem*, & munivit eam in gyro. Et misit *Ionatham* filium *Abisolomi*, & cum eo exercitum nouum in *Ioppen*, & eiecit his qui erant in arce, remansit illic ipse. Et mouit *Tryphon* a

Ptolemaida cum exercitu multo, ut veniret in terram Iuda, & Ionathas cum eo in custodia. Simon autem applicuit in Ad-dus contra faciem campi. Et ut cognouit Tryphon quia surrexit Simon loco fratris sui Ionathæ, & quia commissurus esset cum eo prælum: misit ad eum legatos, dicens, Pro argento quod debebat frater tuus Ionathas in ratione Regis, propter negotia quæ habuit, detinuimus eum. Et nunc mitte argenti talenta centum, & duos filios eius obsides, ut non dimissus fugiat à nobis, et remitemus eum. Et cognouit Simo quia cum dolo loqueretur secum, iussit tamen dari argentum, & pueros: ne inimitiam magnam sumeret ad populum Israel, dicentem, Quia non misit ei argentum & pueros, propterea periit. Et misit pueros, & centum talenta: & mentitus est, & non dimisit Ionatham. Et post hæc venit Tryphon intra regionem, ut contereret eam: & gyrauerunt per viam quæ ducit Ador, & Simon & castræius ambulabant in

omnem locum quocumque ibant. Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, ut festinaret venire per desertum, & mitteret illis alimonias. Et parauit Tryphon omnem equitatum, ut veniret illa nocte: erat autem nix multa valde, & non venit in Galaaditim. Et cum appropinquasset Bascaman, occidit Ionatham & filios eius illic. Et conuertit Tryphon, & abiit in terram suam. Et misit Simon, & accepit ossa Ionathæ fratris sui, & sepel iuit ea in Modin ciuitate patrum eius. Et planxerunt eum omnis ^{Planx-} Israel planctu magno, & luxerunt eum ^{rius eum.} dies multos. Et edificauit Simon super ^{&c.} sepulchrum patris sui & fratrum suorum ^{& du-} edificium altum visu, lapide polito retro ^{te funus} & antè: & statuit septem pyramidas, ^{antiquu} nam contra unam patri et matri, & ^{esse in Ec-} quatuor fratribus: et his circumposuit ^{clesia. Vi-} columnas magnas: & super columnas ^{de de hoc} arma, ad memoriam æternam: & iuxta ^{etiã Hie-} ^{ronymum} ^{in Epita-} ^{phio Pat-} ^{la.}

arma naues sculptas, quæ viderentur ab omnibus nauigantibus mare. hoc est sepulchrum quod fecit in Modin usque in hunc diem. Tryphon autem cum iter faceret cum Antiocho rege adolescente, dolo occidit eum. Et regnavit loco eius, & imposuit sibi diadema Asiæ, & fecit plagam magnam in terra. Et edificauit Simon presidia Iudææ, muniens ea turribus excelsis, & muris magnis, & portis, & seris: & posuit alimenta in munitionibus. Et elegit Simon viros, & misit ad Demetrium regem ut faceret remissionem regioni: quia actus omnes Tryphonis per direptionem fuerant gesti. Et Demetrius rex ad verba ista respondit ei, & scripsit epistolam talē. Rex Demetrius Simoni Summo sacerdoti, & amico regum, & senioribus, & Genti Iudæorum salutem. Coronam auream, & bahem quam misistis, suscepimus: & parati sumus facere vobiscum pacem magnam, & scribere

præpositis regis remittere vobis quæ indulsimus. Quacumque enim constituimus, vobis constant. Munitiones quas edificastis, vobis sint: remittimus quoque ignorantias, & peccata usque in hodiernum diem, & coronam quam debebatis: et siquid aliud erat tributarium in Ierusalem, iam non sit tributarium. Et si qui ex vobis apti sunt conscribi inter nostros, conscribantur, & sit inter nos pax. Anno centesimo septuagesimo ablatum est iugum Gentium ab Israel. Et cœpit populus Israel scribere in tabulis & gestis publicis, anno primo sub Simone summo sacerdote, magno duce & principe Iudæorum. In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circumdedit eam castris: & fecit machinas, & applicuit ad ciuitatem, & percussit turrem vnā, & comprehendit eam. Et eruperant qui erant intra machinam, in ciuitatem: & factus est motus magnus in ciuitate. Et ascēderūt qui erāt in ciuitate

cum vxoribus & filiis supra murum scissis tunicis suis. & clamauerunt voce magna, postulantes à Simone dextras sibi dari, & dixerunt, Non nobis reddas secundum malitias nostras, sed secundum misericordias tuas. Et flexus Simon non debellauit eos: eiecit tamen eos de ciuitate, & mundauit ades in quibus fuerant simulachra, & tunc intrauit in eam cum hymnis benedicens Dominum: & eiecta ab ea omni immunditia, collocauit in ea viros qui legem facerent: & muniuit eam, & fecit sibi habitationem. Qui autem erant in arce Ierusalem, prohibebantur egredi & ingredi regionem, & emere, & vendere: & esurierunt valde, & multi ex eis fame perierunt, & clamauerunt ad Simonem ut dextras acciperet. & dedit illis: & eiecit eos inde, & mundaui arcē à cōtaminationibus, & intrauerunt in eam tertia et vicesima die secūdi mēsis, anno cētesimo septuagesimo primo, cum laude & ramis

palmarū, et cinnyris, et cymbalis, et nablīs, et hymnis et canticis, quia cōtritū est inimicus magnus ex Israel. Et constituit ut omnibus annis agerentur dies hi cum letitia. Et muniuit montem templi, qui erat secus arcem, & habitauit ibi ipse, & qui cum eo erant. Et vidit Simō Joannem filium suum quod vir esset: & posuit eum ducem virtutum vniuersarum, et habitauit in GaZaris.

IN CAP. XIII.

Taudiuit Simon. Hæc est quarta pars totius huius processus, quæ supra à principio secundi capit. fuit diuisa; in qua agitur de ducatu Simonis; qui habuit ducatum sub duobus

regibus, scilicet sub Demetrio prædicto, quia Antiochus filius Alexandri decessit, antequam ille plenum regnum haberet, & sub Antiocho filio eius, vel secundum aliquos, fratre. & primò ponitur eius probitas sub Demetrio, secundò sub ipso iam dicto Antiocho, cap. 15. Circa primum primò sub Simone pax acquiritur, & secundò fœdus renouatur, cap. sequenti. In prima parte quæ hoc capitulo continetur, primò Simon ad ducatum eligitur, & assumitur: secundò Tryphon repellitur & occiditur, ibi. *et mouit Tryphon*. Tertiò à Demetrio pax Iudæis redditur, ibi, *et electus Simo*. Circa primum ponitur primò eligendi causa, & secundò eligendi forma, ibi, *et accensus est spiritus*. Tertiò electi industria, ibi, *et congregans*. Circa secundam partem principalem ponitur Tryphonis malitia in populi de-

ceptione, & expugnatione. Et secundò ipsius nequitia in Ionathæ occisione, ibi. *Et cum appropinquasset*. Tertiò Simonis clemētia in sepulcræ ædificatione, ibi, *et misit Simon*. Circa primam istarum, primò ponit Tryphonem inuadentem, & secundò Simonem defendentem, ibi. *Simon autem applicuit*. Tertiò Tryphonem mentientem, ibi, *et ut cognouit Tryphon*. Quartò Simonem præcipientē, & tamen metu populi mandato acquiescentem. ibi. *et cognouit Simon*. Quintò Tryphonem eos qui in arce erant, subuertentem. ibi. *et post hæc venit Tryphon*. Circa tertiam partem corpus Ionathæ sepelitur, & sepulchrum curiosum instruitur. ibi. *Et ædificauit*. & Antiochus adolescens à Tryphone occiditur. ibi. *Tryphon autem cum iter*. Circa partem tertiā principalem, *et elegit Simon viros*, poni-

tur pacis à rege Demetrio postulante adeptio, & secundò illius adeptę executio. *ibi. In diebus illis Simon.* Vbi primò ponit fortalicionum constructionem, & secundò hostium impugnationem. *ibi. eripuerunt qui erant.* Tertiò arcis possessionem, & hostiũ expulsionem. *ibi. qui erant in arce.* Quartò solennitatis institutionem, *ibi. & celebrauerunt diem.* Quintò filij sui promotionem. *ibi. & vidit Simon.* Nunc ergo ad literam. *Pro legibus,* id est, legitimis obseruandis in sua liberate. *& Sanctis,* id est templo. *Angustias,* scilicet mentis & corporis in fame & siti. *pro amore,* sensus est pro amore vitę meę corporalis: volo enim imitari fratres meos. *Natos,* occisos, *mulieres,* violatas. *Et accensus est,* id est magno affectu voluntarius factus ad consentiendum. *Iudæ & Jonathæ,* fratris sui scilicet, qui erat eius

Textus
expositio.

amicus singularis. *exercitum nouum,* id est, alium ab illo, cuius suprà cap. 12. fuit facta mentio. *posuerat.* timebat enim ne primi, id est, existentes traderent ciuitatē Tryphoni. *In Addus,* nomē est ciuitatis, quę secundũ Io-^{Josephus} sephum est in monte ædificata, vnde ^{vbi sup.} possunt campi Iudææ videri. & ideo sequitur. *Contra faciem campi,* vbi scilicet erat Tryphon. *In ratione regis,* id est, secundum computationem regis, pro tributo vectigalium. *ut non dimissus,* contrariè sic, vt dimissus non fugiat à nobis, id est, non dissentiens à nobis, mouens contra nos arma. *Iussit tamen dari.* nunquid peccauit hic, sibi ^{obiectio.} conscientia dictante, quòd iste mentiretur? respondetur, quòd videtur excusabilis, primò quia certus de fraude non erat, & tamen rationabiliter maius malum formidabat, scilicet ne populus ab ipso recederet, & per con-

sequens à lege, & ita tota respub. deperiret. *Perijt*, id est, perire cum permisit, vt dominaretur. *Ador* ciuitas est Idumææ. *Quocunque ibant*. sc. Tryphon & sui. *Qui erant in arce*. Contra id dictum est in principio, quòd Simon expulserat eos: Respondetur quòd vel non loquitur de eadem arce sed de alia; vel illud quod dictum est suprà, dicitur per anticipationem, quia hoc fuit factum diu post, vt patet in fine cap. *Ædificium*, id est mausolæum de lapide albo & polito, cuius porticus sustentabatur columnis, & super eas lapidem politum & albū eleuatum. & *septem pyramidas*, & septem signa ad modum pyramidis ædificata ab Appollonio in acutū tendentia, scilicet duo pro patre & matre; & quatuor pro Iuda, Ioāne, Eleazaro, & Ionatha, & pro se. *Retrò & ante*, id est, intus & extra, quia vtra-

que superficies apparebat. *Pyramides*, Pyramis dicitur à pyr quod est ignis, quia ignis est talis figuræ, à lato in acutum, vt patet de ignis flamma. *Arma*, vel scuta, vel aliquid huiusmodi. *Naues sulptas*, in signum victoriæ habitæ, secundum Iosephum. & tūc Tryphon misit amicos suos ad milites vt eum regnare eligerent, plurima dona promittens eis, & mentiebatur illis Demetrium esse captum à Persis & occisum: Antiochum verò fratrem Demetrij eis mala facturum, si regnaret. Vnde tantum fecit, quòd ordinatus fuit, vt regnaret. Qui accipiens regnandi authoritatem, dimissa simulatione, verus Tryphon apparuit, qualis erat antea extraneos diligēdo; amicos, & propinquos odiendo & negligendo: vnde & exercitus ab eo recessit, vt dicitur inferius in loco suo. *per direptionem*, id est, violentiam

Pyramis: vnde dicitur.

Iosephus lib. 13. antiq. c. 12.

& iniustitiam. *Et habet quam misistis.* ornamentum est colli, ex anulis aureis contextum. *Regis*, loquitur de se in tertia persona. *Indulsumus*, tempore Ionathæ, sup. cap. II. *vobis constât.* vel in scriptis, vel in animo nostro, tâquâ adimplenda à nobis *remittimus* quoque *vobis ignorantias*, id est peccata quæ ex ignorantia fecistis in nos, fauentes Alexandro contra nos, vt patet suprà cap. II. *Et coronam quam debetis.* quia fortè quolibet anno debebant sibi mittere coronam auream in recognitione dominij. *apti sunt conscribi.* id est, promoueri super negotia regni. *Ablatum est iugum gentium.* magis plenariè, quàm ante, quia tenuerunt arcem & alia præsidia. *scribere in tabulis.* &c. sensus est propter prosperitatē illius anni, in conscriptionem negotiorum suorum computabant ab anno primò Simonis Pontificis Iudæorum, si-

cūt nos ab incarnatione Christi, vt suprà anno tali, vel tali à primo anno Simonis factum est hoc vel illud. *In ciuitatem*, quæ machinæ erant contra ciuitatē. *Prohibebantur egredi.* per custodias scilicet Simonis, & per murum factum inter eos & ciuitatem, vt suprà cap. 12. *centesimo septuagesimo primo*, hic fuit primus annus Simonis, & ita patet quòd Ionathas tenuit principatum viginti annis, aut circiter, vt patet suprà cap. 9. Iudas enim fuit mortuus anno centesimo quinquagesimo secundo, cap. 9. & incepit anno centesimo quadragésimo septimo, suprà cap. 8. & Ionathas fuit dux populi post Iudā vsque ad annū centesimum septuagesimum. *Mensis secundi*, mēsis secundus, est Maius, simpliciter loquendo, quia Aprilis erat primus apud Iudæos, & Martius non dicitur primus apud eos simpli-

Aliqui dicunt

quòd tantum 18.

annis: vt refert

Genebrardus.

Aprilis erat pri-

mus mē-

sis apud Iudæos.

citer, sed ratione lunationis Aprilis, quæ in eo incipit. *Cynniris*. instrumentum musicum est, à cico cics, vt dictū est quod est moueo moues; quia per motum in aëre facit sonum. *Nablis*. est aliud instrumentum, & est idem quod psalterium. Differunt tamen quia psalterium psaltro percutitur, & habet tantum decem chordas; *Nablis* verò digitis; & habet 12. chordas vt dicit glossa. 2. Regū cap. 22. *inimicus*. id est, aux quæ multas molestias eis fecerat vsque modò. *mōtem templi*, id est montem in quo erat templum. *muniuit*. scilicet muros. Iosephus tamen dicit quòd per tres annos ipsum montem destruxerunt, & terræ coæquarunt, vt eis aliàs non noceret, & vt templum magnum appareret. *habituuit*. Ioannes scilicet, nō Simon. *in Gazaris*. verior littera sic habet: & non Gæraris.

ANNO

IN CAP. XIII.

ANNO centesimo septuagesimo secundo congregauit rex ^{Demetrius vi-} ^{ctus du-} Demetrius exercitum suum, ^{citur ad} & abiit in Mediam ad con- ^{Arsacem} trahenda sibi auxilia, vt expugnaret ^{Regē Per-} Tryphonem. Et audiuit ^{sarum.} Arsaces rex Persidis & Mediae, quia intrauit Demetrius confines suos, & misit vnum de principibus suis, vt comprehenderet eū viuū. Et abiit, & percussit castra Demetrii: & comprehendit eum, et duxit eum ad Arsacem, & posuit eum in custodiam. Et siluit omnis terra Iuda omnibus diebus Simonis, & quæsiuit bona genti suæ: & placuit illis potestas eius, & gloria eius omnibus diebus. Et cum omni gloria

R

Ioppe vel Ioppe vel Iapha: oppidum erat in tribu manasse: antiquissimum in toto orbe: à Iapheto Noë: filio dicitur fuisse primo adificatum. est prope mare in loco saxoso & eminenti: unde potest videri urbs Ierusalem.
sua accepit Ioppen in portum, & fecit introitum in insulis maris. Et dilatavit fines gentis sue, & obtinuit regionem. Et congregavit captivitatem multam, & dominatus est Gazara, & Bethsura, & arci: & abstulit immunditias ex ea, et non erat qui resisteret ei. Et unusquisque colebat terram suam cum pace, & terra Iuda dabat fructus suos, & ligna camporum fructum suum. Seniores in plateis sedebant omnes, & de bonis terre tractabant, & iuvenes inducebant se gloriam, & stolas belli. Et civitatibus tribuebat alimonias, & constituere eas ut essent vasa munitionis quoadusque nominatum est nomen glorie eius usque ad extremum terræ. Fecit pacem super terram, & letatus est Israel letitia magna. Et sedit unusquisque sub vite sua, & sub filculnea sua: & non erat qui eos terreret. Defecit impugnans eos super terram: reges contriti sunt in diebus illis. Et confirmavit

omnes humiles populi sui, & legem exquisivit, & abstulit omnem iniquum & malum: sancta glorificavit, & multiplicavit vasa sanctorum. Et auditum est Roma quia defunctus esset Ionathas, & usque in Spartiatas: & contristati sunt valde. Ut audierunt autem quod Simon frater eius factus esset Summus sacerdos loco eius, & ipse obtineret omnem regionem, & civitates in ea: scripserunt ad eum in tabulis æreis, ut renouarent amicitias & societatem quam fecerant cum Iuda & cum Jonatha fratribus eius. Et lectæ sunt in conspectu ecclesie in Ierusalem. Et hoc exemplum epistolarum quas Spartiate miserunt. SPARTIANORVM principes & civitates Simoni sacerdoti magno, & senioribus, & sacerdotibus, & reliquo populo Iudeorum fratribus salutem. Legati qui missi sunt ad populum nostrum, nuntiauerunt nobis de vestra gloria, & honore & letitia: &

gausi sumus in introitu eorum: Et scripsimus quæ ab eis erant dicta in concilio populi, scilicet Numenius Antiochi, & Antipater Iasonis filius legati Iudæorum, venerunt ad nos, renouantes nobiscum amicitiam pristinam. Et placuit populo excipere viros gloriose, & ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, ut sit ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem horum scripsimus Simoni magno sacerdote. Post hæc autem misit Simon Numenium Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo minarum mille ad statuendam cum eis societatem. Cum autem audisset populus Romanus sermones istos, dixerunt, Quam gratiarum actionem reddemus Simoni & filiis eius? Restituit enim ipse fratres suos, & expugnauit inimicos Israel ab eis, & statuerunt ei libertatem, & descripserunt in tabulis æreis, & posuerunt in titulis in monte Sion. Et hoc est exemplum scripturæ. OCTAUA

decima die mensis Ebul anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio sub Simone sacerdote magno in Asaramel, in conuentu magno sacerdotum, & populi, & principum gentis, & seniorum regionis, nota facta sunt hæc. Quoniam frequenter facta sunt prælia in regione nostra: Simon autem Mathathia filius ex filiis Farib, & fratres eius dederunt se periculo, & restiterunt aduersariis gentis suæ, ut starent sancta ipsorum & lex, & gloria magna glorificauerunt gentem suam. Et congregauit Ionathas gentem suam, et factus est illis Sacerdos magnus, & appositus est ad populum suum. Et voluerunt inimici eorum calcare, & atterere regionem ipsorum, & extendere manus in sancta eorum. Tunc restitit Simon, & pugnavit pro gente sua, & erogauit pecunias multas, & armauit viros virtutis gentis suæ, & dedit illis stipendia: & muniuit ciuitates Iudææ, & Bethsuram quæ erat

in finibus Iudææ, ubi erant arma hostium antea: et posuit illic præsidium viros Iudæos:

Et Ioppen muniuit quæ erat ad mare: Et

Gazaræm Gazarā quæ est in finibus Azoti, in qua
vel Gazaræam, hostes antea habitabant, Et collocavit il-
vel Gazaræ lic Iudæos: Et quicumque apta erant ad
vrbs fuit correptionem eorum, posuit in eis. Et vi-
celebris dit populus actum Simonis, et gloriam quam
apud Philistæos. cogitabat facere genti suæ, et posuerunt eum

ducem suum, et principem sacerdotum, eo quod ipse fecerat hæc omnia, et iustitiam Et fidem quam conseruauit genti suæ, Et exquisiuit omni modo exaltare populum suum. Et in diebus eius prosperatum est in manibus eius, ut tollerentur gentes de regione ipsorum, Et qui in ciuitate Dauid erant in Ierusalem in arce, de qua procedebant Et contaminabant omnia quæ in circuitu sanctorum sunt, Et inferebant plagam magnam castitati: Et collocauit in ea viros Iudæos ad tutamentum regionis, Et ciuitatis, Et exaltauit muros in

Ierusalem. Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium. Secundum hæc fecit eum amicum suum, Et glorificauit eum gloria magna. Audiuit enim quod appellati sunt Iudæi à Romanis amici, Et socij, Et fratres, Et quia susceperunt legatos Simonis gloriose: et quia Iudæi et sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum, Et summum sacerdotem in eternum, donec surgat propheta fidelis: Et ut sit super eos dux, Et ut cura esset illi pro sanctis, Et ut constitueret prepositos super opera eorum, Et super regionem, et super arma Et super præsidia: Et cura sit illi de sanctis: Et ut audiatur ab omnibus, Et scribantur in nomine eius omnes conscriptiones in regione: Et ut operiatur purpura et auro: et ne liceat ulli ex populo Et ex sacerdotibus irritum facere aliquid horum, Et contradicere his quæ ab eo dicuntur, aut conuocare conuentum in regione sine ipso: et vestiri purpura,

Et uti fibula aurea. qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit. Et complacuit omni populo statuere Simonem, et facere secundum verba ista. Et suscepit Simon, et placuit ei ut summo sacerdotio fungeretur, et esset dux et princeps gentis Iudæorum et sacerdotum, et præset omnibus. Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis æreis, et ponere eas in peribolo sanctorum, in loco celebri: exemplum autem eorum ponere in arario, ut habeat Simon et filij eius.

IN CAP. XIII.

ANNO centesimo septuagesimo secundo congregavit. Hæc est secunda pars, de pacto Simonis. Et primò ponitur à Simone

pacis acquisitio: & secundò promissa fœderis renouatio in isto cap. & describuntur tria per ordinem. Primò sub regimine Simonis ponitur populi sublimatio, in principio. Secundò per Demetrium sacerdotij libera collatio. ibi. *ut auditum est Romæ.* Tertiò sacerdotij collati per populū cōfirmatio. ibi. *Et hoc est exemplum epistolarum.* Circa primum ponitur captiuatio Demetrii: secundò ex hoc, sub Simone sede vacante populi sublimatio. ibi. *et siluit terra.* Circa primum istorum, ponitur eius inuasio, ligatio, & captiuatio. Circa secundū ostenditur Simonem primò habuisse ad subditos æquitatem. secundò ad patriam fortificandā studiosam sedulitatem. Tertiò ab hostibus pro se & populo securitatem. Quartò ad cultum diuinum pietatem. Circa secundam partem principalem; *ut audie-*

runt, &c. contraxerunt Spartiatae cū
Simone renouationem amicitiae; se-
cundò miserunt de hoc litteras in ta-
bulis æreis, applaudentes suae prospe-
ritati & gloriæ. Circa primam partem.
Post hoc autem. ponitur primò Roma-
norum deliberatio; & secundò episto-
larum destinatio, ibi. *& statuerunt,*
&c. & in epistolis missis ad Iudæos
recoluerunt Iudæorū specialiter Ma-
chabæorū probitatem; & populo ac-
quisitam prosperitatem, deinde ob-
tentam à Simone auctoritatem, &
populi sub ipso libertatem, vt patet.
& totum non est nisi recapitulatio
præcedentiū. Dicitur ergo, *Anno cen-*
tesimo, &c. Incepit ille regnare anno
cētesimo sexagesimo quinto, vt sup.
cap. 10. habetur. Ac per hoc regna-
uit. 7. aut octo annis ad plus, compu-
tando annū sexagesimum quintum
& septuagesimum secundum. Quod

*Textus
expositio.*

verum est de regno eius prima vice,
quia bis regnauit. Nam frater eius
vel filius Antiochus inuasit semper
eos qui eum detinebant, & liberauit
eū, & regnauit post ipsum Trypho-
nem pluribus annis. Iosephus tamen
dicit, quòd istud quod hic legitur, fuit
factum antequam Tryphon occi-
deret Antiochum, de quo suprà cap.
13. & 12. *Cum omni gloria*, id est, cum
tota sua potentia, vel cum omnibus
alijs factis suis gloriosis. Et designa-
tur securitas in eo quod dicitur, *cole-*
bant. facilitas verò in eo quod dicitur,
Dabat fructus. longæuitas autem in eo
quod dicitur, *seniores.* *Et stolas belli*, id
est loricas non ad bellandum contra
hostes, sed ad exercitium & ludum,
sicut faciunt qui vacant otio. *vasa mu-*
nita. id est instrumenta defendendi se.
quoadusque. id est, in tantū quod &c.
laetitia magna, ista est prosperitas de

qua exponūt Iudæi plures, & ferè omnes, passus qui sunt in Isaia, de quibus credimus prophetare nobis de prosperitate spirituali Christianorum, vel beatorum, vt illud, conflabunt gladios suos in vomeres, & alia huiusmodi. Cum Iuda & Ionatha, vide suprà cap. 8. & 12. *qui missi sunt.* sc. suprà à Iuda & Ionatha, vel meli⁹ modò à Simone. *segregatis*, id est securius & magis sollicitè custoditis. *Numeniū*, vel Neumenium, *habente clypeum.* nō quo utebatur, sed quem portabat Romanis pro encenio. *pondo*, est vox indeclinabilis & neutri generis, & dicitur à pendeo, pendes, & accipitur pro pondere, quod est quodlibet onus: tamen abusiue accipitur specialiter pro libra, vnde dipondium dicitur duæ libræ. *Mina* est pondus habens sexaginta siclos, facientes obolos mille ducentos, ac per hoc istud scutum habebat sexaginta mille siclos, &

obolorum ducenta millia. *quam gratiarum actionem*, nō solum pro xenio, sed pro eo quòd exaltauit fratres suos amicos Romanorum sibi confœderatos. *statuunt.* id est confirmant. priùs enim statutum illud scripsere Romani, scilicet illam cōfœderationem. & *posuerunt.* Iudæi scilicet. *Ebul.* Ait glossa, id est, Septembris. *anno centesimo septuagesimo secundo*, regni Græcorum. *sub Simone.* id est, sub ducatu Simonis. & ita patet quòd negotia sua subscribebant ab annis Simonis in honorem sui ducatus, sicuti suprà ab annis Ionathæ. *inferebant plagam magnam castitati*, id est cultui diuino, quo reducitur homo ab idololatria. *Demetrius.* suprà cap. 13. *summū sacerdotē in eternū.* id est pro posteritate sua. *donec surgat propheta fidelis.* id est donec habeant reuelationem certam de aliquo alio promouendo. vel *propheta*, id est Mes-

scribantur in nomine, id est, secundum annos suos, dicendo, Anno tali à ducatu Simonis factum est hoc, vel hoc. *Dux*, scilicet in bellis. *princeps*. in officio sacerdotali. *peribolo*, id est, in armario quod erat in muro templi: *peribolus* enim est circuitus muri.

C A P. XV.

Antiochus init
foedus cū
Simone,
& persequitur
Tryphonem.

Etmisit rex Antiochus filius Demetrii epistolas ab insulis maris Simonis sacerdoti, et principi gentis Iudaorum, & uniuerse genti: & erant continen-

tes hunc modum. *REX* Antiochus Simoni sacerdoti magno, & genti Iudaorum salutem. Quoniam quidam pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vendicare regnum, & restituere illud sicut erat antea: & electā feci multitudinem exercitus, & feci naues bellicas. Volo autem procedere per regionē ut ulciscar in eos qui corruerunt regionem nostram, & qui desolauerunt ciuitates multas in regno meo. Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes quas remiserunt tibi ante me omnes reges, & quaecunque alia dona remiserunt tibi: & permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua: Ierusalem autem sanctam esse et liberā, & omnia arma quæ fabricata sunt, & præsidia quæ construxisti, quæ tenes, maneant tibi. Et omne debitū regis, & quæ futura sunt regi, ex hoc & in totum tempus remittuntur tibi. Cum autem obtinuerimus regnum nostrum, glo-

rificabimus te, & gentem tuam, & templum gloria magna, ita vt manifestetur gloria vestra in vniuersa terra. Anno cētesimo septuagesimo quarto exiit Antiochus in terram patrum suorum, & conuenerunt ad eum omnes exercitus, ita vt pauci reliēti essent cum Tryphone. Et insecutus est eum Antiochus Rex, et venit Doram fugiēs per maritimam. sciebat enim qudd congregata sunt mala in eum, & reliquit eum exercitus. Et applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti milibus virorum belligeratorum, et octo millibus equitum: et circuiuit ciuitatē, & naues à mari accesserunt: & vexabāt ciuitatem à terra & mari, & neminem sinebant ingredi vel egredi. Venit autem Numenius, & qui cum eo fuerant, ab vrbe Roma, habentes epistolas regibus & regionibus scriptas, in quibus continebatur hac: LVCIVS cōsul Romanorū, Ptolomeo regi salutem. Legati Iudaeorum venerunt

venerūt ad nos amici nostri, renouātes priusā amicitia et societate, missi à Simone principe sacerdotum, & populo Iudaeorū. Attulerunt autem & clypeum aureum mnarum mille. Placuit itaque nobis scribere regibus & regionibus, vt non inferant illis mala, neque impugnēt eos, et ciuitates eorum, & regiones eorum: & vt non ferant auxilium pugnantis aduersus eos. Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum. Siqui ergo pestilentes fugerint de regione ipsorum ad vos, tradite eos Simoni principi sacerdotum, vt vindicet in eos secundum legē suam. Hæc eadem scripta sunt Demetrio regi, & Attalo, & Arabæ, & Arsaci, & in omnes regiones, & Sapsamæ et Spartiatis et Delo & Mydo, & Sicyoni, & Caria, & Samum & Pamphylia & Lyciam, & Alicarnassum & Rhodum & Phaselida & Coo & Sidem & Arado & Cortynam & Cuidum & Cyprum.

S

Cyrenem. Exemplum autem eorum scripserunt Simoni principi sacerdotum. Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundò, admouens ei semper manus & machinas faciens: & conclusit Tryphonem, ne procederet. & misit ad eum Simon duo millia virorū electorum in auxilium, & argentum & aurum & vasa copiosa: & noluit ea accipere, sed rupit omnia quæ pactus est cum eo antea, & alienauit se ab eo. Et misit ad eū Athenobium vnum de amicis suis, ut tractaret cum ipso, dicens. Vos tenetis Ioppen, & Gazara, & arcem quæ est in Ierusalem ciuitates regni mei: fines earum desolastis, & fecistis plagam magnam in terra, & dominati estis per loca multa in regno meo. Nūc ergo tradite ciuitates quas occupastis, & tributa locorum in quibus dominati estis extra fines Iudæ. sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, et exterminij, quod exterminastis,

& tributorum ciuitatum alia talenta quingenta: sin autem, veniemus & expugnabimus vos. Et venit Athenobius amicus Regis in Ierusalem, & vidit gloriam Simonis, & claritatem in auro & argento, & apparatus copiosum, & obstupuit: & retulit ei verba Regis. Et respondit ei Simon, & dixit ei. Neque alienam terram sumpsimus, neque alienam detinemus: sed hereditatem patrū nostrorum, quæ iniuste ab inimicis nostris aliquo tempore possessa est. Nos verò tempus habentes, vendicamus hereditatem patrū nostrorū. Nam de Ioppe & Gazara quæ expostulas, ipsi faciebant in populo plagā magnam, & in regione nostra: Horū damus talenta centum. Et non respondit ei Athenobius verbum. Reuersus autem cū ira ad regem, renuntiavit ei verba ista, & gloriam Simonis, et vniuersa quæ vidit: & iratus est rex ira magna. Tryphō autē fugit navi in Orthosiada. Et con-

Hic Antiochus dicebatur Soter vel Pius.
stituit rex Cendebeum ducem maritimum,
& exercitum peditum & equitum dedit
illi. Et mandauit illi mouere castra contra
faciem Iudæ: & mandauit ei edificare
Cedronem, & obstruere portas ciuitatis,
& debellare populum. Rex autem perse-
quebatur Tryphonem. Et peruenit Cen-
debeus Iamnam, & cepit irritare ple-
bem, & conculcare Iudæam, & captiua-
re populum, & interficere: & edificare
Cedronem. Et collocauit illic equites, &
exercitum: ut egressi perambularent viā
Iudæ, sicut constituit ei rex.

IN CAP. XV.

Et misit Antiochus filius De-
metrij &c. Hæc est secunda
pars illius, & audiuit Simo,
vbi postquam exit de facto Simonis

sub Demetrio, hîc agitur de factis ei⁹
sub Antiocho fratre prædicti Deme-
trij, secundum aliquos, & secundum
alios, filio. Vbi ponitur primò eius cū
Simone cōfœderatio; secundò ipsius
regis alienatio post calumniam. ibi.
Antiochus autem. Tertiò ipsius expu-
gnatio, ibi. & venit *Athenobius ami-
cus.* Circa primū ponitur primò An-
tiochi intentio, & secundò Simonis
salutatio, & pòst sibi concessorum
confirmatio. ibi. *Nunc ergo statuo.* &
tertiò ipsius Antiochi in regem susce-
ptio, & Tryphonis persecutio. ibi.
Anno centesimo, &c. Quartò ipsius
Antiochi à Romanis pro Iudæis ho-
norandis informatio. *Antiochus autē.*
Hæc est secunda pars principalis, in
qua ponitur primò Tryphonis ab
Antiocho expugnatio, & secundò
ipsius Simonis curialis visitatio. ibi.
& misit ei Simon; tertiò ipsius An-

tiochi denegatio. ibi. & noluit; quarto ipsius à Simone iniuriosa petitio. ibi. & misit ad eum Athenobium. Et venit Athenobus. Hæc est 3. pars in qua ponitur oppugnatio Simonis, & primò sub Antiocho 2. à Ptolomæo quodam principe. ibi. & Ptolomæus filius Abobi. Circa primū nitur Simonis ad interrogata responsio, & secundò responsionis eius ad regem Antiochum reportatio, ibi. Reuersus est autem cum ira; tertio exercitus congregatio. ibi, & constituit rex Cendebeum. Sed iam ad litteram. Antiochus filius Demetrii. secundum

Josephus
ubi sup.

Glosa.

Iosephum iste fuit frater Demetrii iunioris, qui captus fuit à Persis in custodia positus, vt habetur suprà cap. 14. & ideo voluit iste loco eius regnare: & secundū glossam, hic accepit Cleopatram vxorem fratris sui Demetrii, quæ etiam fuerat vxor Alexā-

dri, filiam Ptolemæi Regis Ægypti suprà 10. & iterum fuit sublimatus, eo quòd plures ciuitates se ei reddiderūt, & tantas opes habuit, quòd etiam castra, domus suæ etiam vasa coquinæ de argento erant. Postquam verò Babyloniam cœpit, exercitum cōtra Spartiatas mouit qui fratrē suum detinebant, & necessitate cōpulsi Spartiatæ Demetrium reddiderunt, tamē postea, eo quòd exercitum suum dimiserat occiderunt. Iste verò 14. annis regnauit, post quē frater eius iterum Demetrius. suprà 4. facere percussurā proprii numismatis, numisma propriè dicitur imago numismatis, id est authoritatē faciendi nouum modum numi. venit autem. recapitulatio est eius quod dictum fuit suprà cap. 14. excepto quòd additur hīc de litteris, quas attulit Numenius ad reges & regiones. Regi Demetrio. argumētū est,

quòd quādo hæc scripserūt Romani,
non erat captus Demetrius, vel. *hæc
scripserant prius*. Demetrio, quando
regnabat. *Antiochus*, reuertitur ad hi-
storiam de Antiocho, ex quo pa-
tet quòd ab illa parte, *Venit autem
Numenius*. totum est incidens & re-
capitulatio, sicut dictum est, vel fortè
in tempore fuit factum, quo ad istos
qui hîc nominātur, quod prius factū
fuerat cum diminutione. *Secundò*. id
est secundum insultū, quia fortè ite-
rum ab obsidione recesserat. & *sem-
per manns*, id est manualement impugna-
tionē. *vos tenetis Ioppe et Gazara*. Has
nominat tanquam fortiores. *Fines*.
quia ad illam terram erant superad-
ditæ, *Date talenta argenti & exterminij*,
id est, date pecuniam ratione damni
quod intulistis. *Cedronem*, id est castrū
quod situm est in torrente Cedron,
qui est iuxta Hierusalem ad impediē-

dum viam in Hierusalem. Et torrens
Cedron inter medium inter ipsos &
hostes.

Et ascendit Ioannes de Ga-
zaris, et nuntiavit Simo-
ni patri suo quæ fecit Cen-
de-
bæus dux
exercitus
Antiochi
debeus in populo ipsorum. *Antiochi*
Et vocauit Simon duos filios suos senio-
res: Iudam & Joannem, & ait illis, E-
profliga-
tur a filiis
Simonis
Macha-
bai.
go & fratres mei, et domus patris mei ex-
pugnauius hostes Israel ab adolescentia
usque in hunc diem: et prosperatum est in
manibus nostris liberare Israel aliquo-
ties. Nūc autem senui, sed estote loco meo,
et fratres mei, et egressi pugnate pro gen-
te nostra: auxilium verò de cælo vobis-

cum sit. Et elegit de regione viginti millia virorum belligeratorum, ~~Et~~ equites; et profecti sunt ad Cendebeum: et dormierunt in Modin. Et surrexerunt mane, et abierunt in campū: et ecce exercitus copiosus in obuiā illis peditum et equitum, et fluuius torrens erat inter medium ipsorū. Et admouit castra contra faciem eorum ipse et populus eius, et vidit populum trepidantem ad trās fretandum torrentem, et transfretauit primus: et viderunt cum viri, et transferunt post eum. Et diuisit populū, et equites in medio peditum. Erat autem equitatus aduersariorum copiosus nimis. Et exclamauerunt sacris tubis, et in fugam conuersus est Cendebeus et castra eius: et ceciderunt ex eis multi vulnerati; residui autem in munitionem fugerunt. Tunc vulneratus est Iudas frater Ioānis: Ioannes autem insecutus est eos, donec venit Cedronem quam edificauit: et fugerunt vsque ad turres quę erant in agris Azoti, et succendit eas igni.

Et ceciderunt ex illis duo millia virorum, et reuersus est in Iudeam in pace. et Ptolomeus filius Abobi constitutus erat dux in campo Iericho, et habebat argentum et aurum multū: erat enim gener summi sacerdotis. Et exaltatū est eor eius, et volebat obtinere regionē, et cogitabat dolū aduersus Simonē et filios eius vt tolleret eos. Simon autem perambulans ciuitates quę erant in regione Iudeę, et solitudinem gerens earum, descendit in Iericho ipse et Mathathias filius eius, et Iudas anno cētesimo septuagesimo septimo, mense vndecimo, hic est mensis Sabat. Et suscepit eos filius Abobi in munitiunculam, quę vocatur Doch, cū dolo, quam edificauit, et fecit eis conuiuium magnum, et abscondit illic viros. Et cū inebriatus esset Simon et filij eius, surrexit Ptolomeus cum suis, et sumpserunt arma sua, et intrauerunt in conuiuium, et occiderunt eum, et duos filios eius, et quosdam pueros eius. et fecit deceptionem magnam in Israel, et reddidit

mala pro bonis. Et scripsit hec Ptolomeus, et misit regi ut mitteret ei exercitum in auxilium, et traderet ei regionem, et ciuitates eorum, et tributa. Et misit alios in Gazaram tollere Ioannem: et tribunis misit epistolas, ut venirent ad se, et daret eis argentum, et aurum, et dona. Et alios misit occupare Ierusalem, et montem templi. Et precurrrens quidam, nuntiauit Ioanni in Gazara, quia periit pater eius, et fratres eius, et quia misit te quoque interfici. Ut audiuit autem, vehementer expauit: et comprehendit viros qui venerant perdere eum, et occidit eos: cognouit enim quia querebant eum perdere. Et cetera sermonum Ioannis, et bellorum eius, et bonarum virtutum quibus fortiter gessit, et edificij murorum quos extruxit, et rerum gestarum eius: ecce hec scripta sunt in libro dierum sacerdotij eius, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

IN CAP. XVI.

Et Ascendit Ioannes de Gazaris. Hæc est secunda pars illius. Antiochus autem, ubi postquam ponitur quod Antiochus noluit acceptare arma & argentum quæ illi Simon miserat ad expugnandum Doram ubi erat Triphon, Rex ipse misit exercitum contra Iudæos. ibi. et constituit rex Cendebæum. Hic verò ponitur primò Simonis exhortatio. ibi. Et vocauit Simon duos filios suos. secundò ponitur filij Simonis, qui Ioannes dicebatur, substitutio, ibi. et ascendit Ioannes. & circa hoc primò ponitur quomodo exercitum animauit, & informauit; Secundò quomodo exercitum ordinauit, ibi. et admonuit ca-

stra; Tertiò quomodo exercitus aduerfariū debellauit, ibi. *¶ exclamauerunt. ¶ Ptolomæus*, Hic primò ponitur, quomodo Ptolomæus cōtra Simonem conspirauit; Secundò quomodo quidem deceptorie Simonem & filios hospitauit, ibi. *¶ suscepit eos filius Abobi*; tertiò quomodo ibidem Ptolomæus eos proditorie trucidauit, ibi. *¶ cum inebriatus esset*; Quartò quomodo super hoc regem contra Iudæos informauit, ibi. *¶ misit aliquos*. quintò quomodo Ioannes filius Simonis euasit, ibi. *ut autē audiuit. Admouit castra contra faciem eorū*. scilicet Cēdebeus, vel melius Ioānes filius Simonis. *Primus*. Ioannes scilicet in medio, itaque pedites erant antè & retrò, & equites in medio. *sacris*, quia vsus eorum statutus erat à lege. *tubis*. secundum præceptum legis Numer, cap. 10. *munitionem fugerunt*, id est

in Cedronem. *edificauit*, scilicet Cēdebeus constitutus à Simone. *sacerdotis*. scilicet ipsius Simonis cuius habebat filiam, *exaltatum cor eius*, presumptione & ambitione dominandi. *mensis Sabat*, id est, Februarius apud nos. *duos filios*. scilicet Iudam & Mathathiam, & remansit Ioannes. *Et quosdam pueros*. scilicet suos. Iosephus dicit quod vxorem Simonis matrem vxoris suæ vinculauit cum duobus filijs fortè paruulis, quos occidere noluit. *in libro dierum*. quem non habemus. Notādum tamen est, quòd iste fuit Ioannes Hircanus cuius facta cōtinuat Magister in historijs vsque ad decimum. cap. & dicitur Hircanus propter bellum contra Hircanos. De factis verò istius & probitatib⁹, multa possunt videri in glosa super locum istum & in istorijs.

INCIPIT SECVNDVS
liber Machabæorum.

C A P. I.

Eratribus qui sunt per ^{Epistola} Aegyptum ^{Iudaorū} Iudæis, salu-
tem dicunt fratres qui ^{habitan-} sunt in Ierosolymis, Iu-
^{tium Ie-}rusalem: ^{rusalem:} dei, & qui in regione ^{qua hor-} Iudæa, et pacem bonā. Benefaciat vobis ^{tantur Iu-} ^{deos æ-} Deus, & meminerit testamenti sui quod ^{gypti ut} locutus est ad Abraham, & Isaac, & ^{gratias} Iacob seruorum suorum fidelium: et det ^{deo agant} vobis cor omnibus ut colatis eum, & ^{super mor} faciat ^{te Antio-} eius voluntatem corde magno & ^{chi.} animo volenti. Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacem. Exaudiat orationes vestras, &

290 LIB. II. MACHAB.
Regnante Demetrio filio sc. Demetrii Seleuci qui cognominatus fuit Soter anno 188. ab Affue- ro iuxta computa- tionem Heb. 155. iuxta Græcam; à Seleuo scilicet quo tem- pore Ari- stobulus erat præ- ceptor Ptolomæ Philome- toris regis Egypti.
 reconcilietur vobis, nec vos deserat in tē-
 pore malo. Et nunc hīc sumus orantes pro
 vobis. Regnante Demetrio, anno centesi-
 mo sexagesimo nono, nos Iudæi scripsi-
 mus vobis in tribulatione & impetu qui
 superuenit nobis in istis annis, ex quo
 recessit Jason à sancta terra & à regno.
 Portam succenderunt, & effuderunt san-
 guinem innocentem: & orauimus ad Do-
 minum, & exauditi sumus; & obtuli-
 mus sacrificium & similaginem, & ac-
 cendimus lucernas, & proposuimus panes.
 Et nunc frequentate dies scenopægiæ mēsis
 Casleu. Anno centesimo octogesimo octa-
 uo. Populus qui est Ierosolymis, et in Iu-
 dæa, senatusque & Iudas, Aristobulo
 magistro Ptolomæ regis qui est de genere
 christorum sacerdotum, & his qui in A-
 gypto sunt Iudæis, salutem & sanitatē.
 De magnis periculis à Deo liberati magni-
 ficē gratias agim⁹ ipsi, utpote qui aduersus
 talē regē dimicauimus. Ipse enim ebullire

CAP. I. 291
 fecit de Perside eos qui pugnauerūt contra
 nos & sanctā ciuitatē. Nam cum in Per-
 side esset dux ipse, & cum ipso immensus
 exercitus, cecidit in templo Naneæ, con-
 silio deceptus sacerdotum Naneæ. etenim
 cum ea habitaturus venit ad locum An-
 tiochus & amici eius, & ut acciperet
 pecunias multas dotis nomine. Cumque
 proposuissent eas sacerdotes Naneæ, &
 ipse cum paucis ingressus esset intra ambi-
 tum phani, clauserunt templum, cum in-
 trasset Antiochus: apertoque occulto adi-
 tu templi, mittentes lapides percusserunt
 ducem, & eos qui cum eo erant, & diui-
 serunt membratim, & capitibus amputa-
 tis foras proiecerunt. Per omnia benedict⁹
 Deus, qui tradidit impios. Facturi igi-
 tur quinta & vicesima-die mensis Cas-
 leu, purificationem templi, necessarium
 duximus significare vobis: ut & vos
 quoque agatis diem scenopægiæ, & diē
 ignis, qui datus est quando Nehemias
 Duce. &c. Intellige missum ab An- tiocho Epiph. vel ipsūmet: qui postea eiusadēs, sui milites in templo in frustra cō-

ædificato templo & altari obtulit sacrificia. Nam cū in Persidē ducerentur patres nostri, sacerdotes qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultē absconderūt in valle ubi erat puteus altus & siccus: & in eo contutati sunt eum, ita ut omnibus ignotus esset locus. Cū autem præterissent anni multi, & placuit Deo ut mitteretur Nehemias à rege Persidis: nepotes sacerdotum illorum qui absconderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narrauerunt nobis, non inuenerunt ignem, sed aquam crassam. Et iussit eos haurire, & afferre sibi: & sacrificia, quæ imposita erant, iussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erant superposita. Utque hoc factū est, et tempus affuit quo sol refulsit qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur. Orationem autem faciebant omnes sacerdotes, dum consummaretur sacrificium, Ionatha

inchoante, cæteris autem respondentibus. Et Nehemie erat oratio hunc habens modum, DOMINE Deus omnium creator, terribilis et fortis, iustus & misericors, qui solus es bonus rex, solus præstans, solus iustus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Israel de omni malo, qui fecisti patres electos, et sanctificasti eos: accipe sacrificium pro uniuerso populo tuo Israel, & custodi partem tuam, et sanctifica. Congrega dispersionem nostram, libera eos qui seruiūt Gentibus, & contemptos & abominatos respice: ut sciant Gentes quia tu es Deus noster. Afflige opprimentes nos & contumelian facientes in superbia. Constitue populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit Moyses. Sacerdotes autem psallebāt hymnos, usquequo consumptum esset sacrificium. Cū autē consumptum esset sacrificium, ex residua aqua Nehemias iussit lapides maiores perfundi. Quod et factū est, et ex eis flamma

accensa est: sed *et* ex lumine quod refulsit ab altari consumpta est. Vt verò manifestata est res, renuntiatum est regi Persarum quòd in loco in quo ignem absconderant hi qui translati fuerant sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias & qui cū eo erant, purificauerunt sacrificia. Considerans autem rex, & rem diligenter examinans, fecit ei templum, ut probaret quod factum erat. & cum probasset, sacerdotibus donauit multa bona, & alia atque alia munera, & accipiens manu sua, tribuebat eis. Appellauit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

EXPOSITIO D. THOMÆ
Aquinatis in librum secundum.

IN CAP. I.

RATRIBVS qui sunt in Ægypto. Hic incipit secundus liber, qui non est eiusdem historię prosequutio, sed eiusdem replicatio, ad supplementum aliquorum, quæ fuerunt prius dimissa. & fuit quasi quædam epistola missa ab illis qui erant in Iudæa, Iudæis dispersis in diuersa loca, & maximè illis, qui erant in Ægypto, & hoc ad eorum consolationem, & spei de sua reuersione erectionem; similiter & ad eorum informationē super receptione & solemnizatione

aliquorum festorum, quæ fuerunt ab ipsis instituta, de quibus visum est supra, & de illis infra dicetur. Et primò ponitur quasi prælibata præfatio; secundò tribulationū recapitulatio; 3. tribulatorum liberatio. Circa primum notificat fratribus suis suam intentionem, & secundò explicat suæ intentionis causam & rationem. & hoc in 2. cap. In hoc cap. præmittit salutationem, ibi. *fratribus qui sunt*; secundò epilogat tribulationes, ibi. *anno centesimo et octogesimo*. 3. inducit ad purificationis templi celebrationem, ibi. *factum*; 4. autem celebrandi illam suasionē, ibi. *Nam cum in Perfide*. Circa salutationem allegant familiaritatem, optant prosperitatem, ibi. *benefaciat*. & promittunt fidelitatem, ibi. *Et nunc hic sumus*. Circa secundā primò iterum replicat salutationem, ibi. *anno centesimo octogesimo*; secundò

ponit suam liberationem à magnis periculis factam à domino; 3. tractat magnam fuisse tribulationem, ibi. *ipse enim ebullire*; 4. tangit malitiosam hostis inuasionem, ibi. *Etenim cum eo habitaturus*; 5. ipsius expulsionem, & occisionem, ibi. *cumque proposuissent*. Tertia pars patet. Circa quartam partem repetit historiam sacrificij Nehemiæ, quando ab ipso reparatum fuit altare, & quo mirabili modo ignem habuerunt. Et primò ostēdit à Nehemia ipsius ignis cautam absconsionē, & secundò mirabilem eius inuentionem, ibi. *cum percussisset autem*; 3. mirabilem eius operationem, ibi. *Et iussit eos haurire*; 4. ipsius Nehemiæ & sacerdotum orationem, ibi. *orationem autem*; 5. Nehemiæ ordinationem, ibi. *cum autem cōsumptū*; 6. facti apud regem diuulgationem, ibi. *ut verò manifestata*; 7. examinationem regis

Textus
expositio.

& approbationem, ibi. *considerans autem*. Sed iam ad Litteram. *Salutem dicunt*, id est optant. *Iudaea*, id est Iudæi. *testamenti*, id est promissionis factæ ad Abraham cap. 12. 13. & 15. *genesi. meminerunt*. ut impleat in nobis. *cor*, id est animum, vel *cor*, id est sapientiam ad colendum eum. *corde magno*, id est comitatu magno, tam ex parte intellectus, quam voluntatis. *tempore malo*, id est, aduersitatis. *regnante Demetrio*. scilicet filio Seleuci, & nepote Antiochi Magni, quia Antiochus Nobilis & Seleucus fuerunt fratres, filij Antiochi Magni, ut dictum est cap. 1. lib. 1. Iste Demetrius expulit filium patris sui Antiochi de regno. *suprà lib. 1. cap. 7.* & ita vult glosa. Sed tunc repugnat numerus annorum, quia hoc dicitur factum esse anno ceteresimo sexagesimo nono, & iste Demetrius mortuus fuit anno ceteresimo

Josepho hic
Demetri
Seleuci,
etiam di-
citur Ni-
canor.
Glosa.
Obiectio.

sexagesimo tertio. Ad hoc respon-
det Rabanus, quod 7. anni, de annis *Rabanus.*
Alexandri, cui⁹ sup. metio facta fuit,
quod esset filius Antiochi Epipha-
nis, propter eius scdam originem &
vitam, non ponuntur. & secundum
Trogum Pompeium traditur isti De-
metrio. in fine enim istius Demetrii *Trogus*
recesserat Iudæi ab ipso, ipso tamē in-
uito, & coniunxerunt se Alexandro,
qui istum Demetrium occidit, & ideo
ob hanc victoriā fortē fecerunt istam
epistolam fratribus suis, & de istis vi-
deatur sup. lib. 1. cap. 10. Aliqui tamē
dicunt, quod loquitur hic de Demetrio
filio Demetrii, quem constat illo tē-
pore regnasse, & ad quē Simon misit
suprà. cap. 13. & sub quo ablatum est
omnino iugum gentium à Iudæis, &
habuerunt illam prosperitatem de qua
suprà cap. 14. & sub quo institutum
fuit festum purificationis altaris, de

quo agitur hîc, vt patet suprà cap. 13. Et quidem omnia magis concordant de isto. *Scripsimus*, prius scripserunt tribulationem, postea sicut nunc liberationem. *Iason*. de hoc habetur infrà. & etiam dictum fuit suprà cap. primo. Et hic fuit frater Oniæ & Menelai. *qui*, scilicet Iason & Menelaus, sic nominati fuerunt, postquam ad gentes se transtulerunt, propter ambitionem summi sacerdotij, relinquētes ritum & nomē Iudæorum, & fuerunt filij iniqui, qui exierunt ex Israël, de quibus suprà capite 1. & totum Israël turbauerunt. *portas templi*, plurale forsan pro singulari ponitur, id est, portam vrbis, *succēderunt Antiochus eiusui. Obtulimus*. suprà cap. 4. postquam tribus annis ad punctum durauit cōtaminatio, vt ibidem dicitur. *similaginem*, id est, sacrificia, quæ debebant

fieri de simila secundum ritum legis. *Casleu*, id est Decembris. sed contrā festum scenopegiæ, id est, tabernaculorum, fiebat 15. die Septembris, non Decembris. Respondetur, quod non loquitur hic de Scenopegia propriè, sed similitudinariè, quia in purificatione templi vsi fuerunt tabernaculis, ideo vocant ipsam scenopegiā. Vnde supra x. dicitur, quod in modum tabernaculorum diebus octo fecerunt istud festum. Vnde apparet satis, quod loquitur de scenopegia hîc, non ad literam de festo legali, sed similitudinariè loquitur. & ideo illud fecisse dicuntur in Decembri. *anno centesimo octogesimo octauo*. Hæc est alia epistola à prima, & est de morte Antiochi, de qua magis dicitur infrà. *Et Iudas*. contrā Iudas mortuus fuit anno centesimo quinquagesimo secundo. Ergo non potuit scribere, anno centesimo

*Hæc sup-
putatio
est He-
braeorum:
ab Anno
sc. ii. re-
gni Af-
sueri: vt
docet Ly-
ra: &
Rabanus
& alij.*

302 LIB. II. MACHAB.
octogesimo octauo. Respondet Ra-
banus, quod non est vis facienda in
huiusmodi computationibus, quia
cum diuersi sint, & ignari fuerint scri-
ptores; probabile est, quod à diuer-
sis temporibus incepterint suas com-
putationes. Vel dicitur, quod fortè
Iudas, antequam moreretur, ordina-
uerat istam epistolam mitti: vel etiam
quod hîc loquitur de Iuda filio Simo-
nis, de quo supra cap. vltimo. Sed li-
cet tempus id ipsum consentiat, non
tamen factum, quia ducatum non te-
nuit. *Aristobulo*. hic genere fuerat Iu-
dæus de sacerdotibus, & fuit philoso-
phus Peripatericus, qui Ptolomæo
scripserat commentariolos in libros
Moyfis, & cum rege erat tanquã Ma-
gister illius. *Christorum*. id est, vncto-
rum. *Salutem*. scilicet animæ, & sani-
tatem corporis. *talem regē*, Antiochū
Nobilem vt dicit glosa, & Rabanus.

CAP. I. 303
sed dicunt aliqui quod minus benè:
quia iste non fuit occisus in templo
vt patet supra cap. 6. Imò mortuus
fuit in lecto suo, & ideo volunt quod
intelligatur de Antiocho Magno, pa-
tre scilicet Antiochi Nobilis, qui fuit
occisus, vt author est Magister in hi-
storijs, & membratim diuisus in tem-
plo Naneæ. Et sic iste author tribula-
tiones Iudæorum altius incipit com-
putare, quàm in primo libro. *ipse enim*
fecit. scilicet Antiochus, vel ipse deus
de quo statim supra dicitur, à Deo li-
berati. *ebullire*. id est, cum impetu
copia venire. *Naneæ*, id est Dianæ, se-
cundum Iosephū. de isto templo di-
citur supra lib. i. cap. 3. & 6. quod An-
tiochus Nobilis voluit illud spoliare,
& non potuit: vnde indignatus oc-
casionem mortis contraxit. in illo etiã
tempore fuit Antiochus Magnus in-
terfectus, & occasione illius fuit An-

*Magister
hist. in
cap. de
Philopa-
tore: &
idem ait
Hugo Car-
din. in
Machab.
super hunc
& locum, et
Vatablus*

*Vide Io-
sephū. lib.
12. antiq.
cap. 13.
& de bel-
lo Iudaic.
lib. i. c. i.*

tiochus filius eius infirmus. Et in hac dictione *Nanea* debet media produci, & vltima syllaba deprimi. *Consilio.* promiserant enim illi dolose sacerdotes Diane, quòd intraret templum, & omnia illi darent. *dotis nomine*, id est titulo donationis: vel pecunia illa erat qua templū dotatum erat, ideo *dotis nomine* significatur. 4. *percusserunt ducem.* Antiochum Magnum scilicet. Sed secundum illos qui dicunt, quòd hīc loquitur de Antiocho Epiphane, dicendum est, non ipsum Antiochū esse mortuum, sed ipsius ducē, & ipsum exiisse, & fugisse, & postmodum ex indignatione infirmitatem incurrisse. quod videtur magis rationabile & ad sensum historię. *Scenopegeia.* largē hanc voculam accipiendo, non propriē, vt expositum est antē, quasi diceret, Significamus vobis, vt vos similiter nobiscum faciatis, & simus

simus conformes. Quòd si accipitur propriē, tunc est sensus, quòd nos nō solum scenopegeiā festum interruptū propter captiuitatem resumimus, sed cum hoc facimus festum purificationis altaris, & ideo ad minus resuatis festum scenopegeiā ob captiuitatem dimissam. Quòd enim fecerunt scenopegiam, patet suprà ca. 10. quòd Ionathas induit se stolam sanctam in die sollempni scenopegeiā. Et *diem ignis.* id est sollempnitatem pro igne inuento. Nihil legitur de isto festo in Nehemia, nisi forsan hæc habeantur hīc extraditione aliquorum antiquorū. *in Perside*, id est in Babylo-niā, *Patres nostri sacerdotes*, &c. hoc dicitur fecisse Ieremias. *Cum autē præterijissent anni multi.* id est septuaginta, quia hoc fuit factum à Ieremia quando transmigra-re debuerunt, & inuentum tēpore Nehemiā, nēpe octauo.

*vide Theo-
phila. sup.
cap. 9.
epistola
ad Hebr.
& Hie-
ron. in ca.
Matthaei
27.*

vide D. Thom. 1. p. 9. art. 2. & 9. autē domini populus eius. confringe. id est confringes. in loco sancto tuo. sc. ad 2. art. 9. 62. art. 100. art. 2. & 9. animalium. purificauerunt sacrificia. id est asperserunt. fecit ei templum. id est ad voluntatem eius. fecit. id est fieri permisit templum, & ipsum etiam honorauit. ut probaret, id est, ad ipsius mirabilem approbationem: & ex isto scito miraculo, fuit fauorabilis negotio. Et notandum, quod totam illam clausulam, ut probaret, &c. non habet libri antiqui, sed sic habent: Post illud fecit templum, & quibus prius dominatus fuerat, multa dona accipiebat: ex hoc tempore, quod tribuebat. quasi diceret, quibus prius dominabatur, modò dabat. Nephi, idem est quod penitus.

CAP. II.

Nuenitur autem in descriptionibus Ieremie prophetae, quod iussit eos ignem accipere qui transmigrabant: ut significatum est, et ut mandauit transmigratis. Et dedit illis legem ne obliuisceretur praecepta Domini, et ut non exereret mentibus videtes simulachra aurea et argentea, & ornamenta eorum. Et alia huiusmodi dicēs, hoc tabatur ne legē amouerent à corde suo. Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum & arcam iussit propheta diuino responso ad se facto comitari secum, usquequo exiit in montē, in quo Moyses ascendit, et vidit Dei hereditatem. Et veniens ibi Ieremias inuenit locum speluncae: & tabernaculum, & arcam, & altare incensi intulit illuc, & ostium obstruxit. Et accesserunt quidam simul, qui sequebantur, ut notarent sibi

Quomodo Hieremias et cunctauit in monte Arcam altare & tabernaculum. Ista descriptio- nes nō reperiuntur: poterant olim haberi tanquā sacra historiae supplementa, à Ieremia vel Baruch cōscripta; ut notat Dorotheus & Epiph. in vitale-remia.

Donc cō-
greget
Dem cō-
greget.
Etc.
Joannis
II. dici-
tur quod
Christum
moriturū
ut filios
Dei con-
gregaret
in unum.
vide Do-
rotheū in
synopsi,
Cypri in
epist. ubi
ait. Profe-
tus est
dominus
Sinaj in
caelum. Et
veniet le-
gislator:
E uni-
uersa ge-
tes lignū
adorabūt.

308 LIB. II. MACHAB.
locum: & non potuerunt inuenire. Ut
autem cognouit Ieremias, culpans illos di-
xit, Quod ignotus erit locus, donec con-
greget Deus congregationem populi, &
propitius fiat: & tunc Dominus ostendet
hæc, & apparebit maiestas Domini, &
nubes erit sicut & Moysi manifestaba-
tur, & sicum cum Salomon petiit ut lo-
cus sanctificaretur magno Deo, manifesta-
bat hæc. Magnificè etenim sapientiam
tractabat: & ut sapientiam habens, ob-
tulit sacrificium dedicationis et consum-
mationis tēpli. Sicut & Moyses orabat
ad Dominum, & descendit ignis de cælo,
& consumpsit holocaustum: Et dixit
Moyses, ed quod nō sit comestū quod erat
pro peccato, & consumptum est. Simi-
liter & Salomon octo diebus celebrauit
dedicationem. Inferebantur autem in de-
scriptionibus & commentariis Nehemie
hæc eadem, & qualiter construens biblio-
thecam congregauit de regibus libros &

CAP. II. 309
prophetarum & David, & epistolas re-
gum, & de donariis. Similiter autem &
Iudas ea quæ didicerat per bellum quod
nobis acciderat, congregauit omnia, &
sunt apud nos. Si ergo desideratis hæc,
mittite qui perferāt vobis. Acturi itaque
purificationem scripsimus vobis: bene er-
go facietis si egeritis hos dies. Deus autē
qui liberauit populum suum, & reddidit
hereditatem omnibus, & regnum, & sa-
cerdotium, & sanctificationem, sicut pro-
misit in lege, speramus quod citò nostri mi-
serebitur, & congregabit de sub cælo in
locū sanctū. Eripuit enim nos de magnis
periculis, & locū purgauit. De Iuda verò
Machabæo, & fauoribus eius, & de tem-
pli magni purificatione, & de arę dedica-
tione: sed & de præliis quæ pertinent ad
Antiochum Nobilem, & filium eius Eu-
patores: & de illuminationibus quæ de
cælo factæ sunt ad eos qui pro Iudæis for-
titer fecerunt, ita ut uniuersam regionem

cum pauci essent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugaret, & famosissimum in toto orbe templum recuperarent, & ciuitatem liberarent, & leges quae abolendae erant restituerentur, Domino cum omni tranquillitate proptitio facto illis. Item quae ab Iasone Cyrenaeo, quinque libris comprehensa, tentauimus nos vno volumine breuiare. Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum: curauimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio: studiosis vero, ut facilius possint memoriae commendare: omnibus autem legentibus utilitas conferatur. Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breuiandi causa suscepimus, non facilem laborem, imò vero negotium plenum vigiliarum, & sudoris assumpsimus. Sicut hi qui preparant conuiuium, & querunt aliorum voluntati parere, propter mul-

torum gratiam, libenter laborem sustinemus, veritatem quidem de singulis auctoribus concedentes, ipsi autem secundum datam formam breuitati studentes. Sicut enim nouae domus architecto de vniuersa structura curandum est: ei vero qui pingere curat quae apta sunt ad ornatum exquirenda sunt: ita aestimandum est & in nobis. Etenim intellectum colligere, et ordinare sermonem, & curiosius partes singulas quasque disquirere, historię congruit auctori: breuitatem vero dictionis sectari, & executiones rerum vitare, breuianti concedendum est. Hinc ergo narrationem incipiemus: de praefatione tantum dixisse sufficiat. stultum etenim est ante historiam effluere: in ipsa autem historia succingi.

IN CAP. II.

NVENITVR *autem in descriptionibus.* In primo capite aperuerunt Iudæis dispersis suam intentionem, in isto 2. ostendunt suæ intentionis occasionem. Intentio eorum erat, vt Iudæi dispersi illos dies purificationis scilicet templi, factæ à Iuda suprà cap. 4. & festum scenopægiæ interruptum celebrarent. Rationē autem eius assignat, quia Ieremias similiter suavit populo cum dispergeretur per captiuitatem, vt tenerent se in ritu & cultu Dei etiam in captiuitate existentes, neque ad idololatriam defluerent: & ita volebant isti Iudæi existentes in Hierusalem hortari eos, scilicet Iudæos dispersos in Ægypto, ne cultum Dei dimitterent. Vt eos ad maiorem excitarent deuotionem, noua festa

celebranda eis indicebāt, & facta per ipsos illis intimabant. Occasionem autem huius similitudinis reducit ad memoriam factum ipsius Ieremiæ, quomodo se habuit erga Iudæos, quando venerunt in captiuitatem. Vnde cum ista dicantur de tempore captiuitatis Babylonie quæ fuit tempore Ieremiæ; notandum est, quòd non dubitatur hîc de his quæ sub Machabæis contrigerunt, sed similitudine quadam commemoratur, vt intelligatur, quòd sicut Ieremias tunc fecit, illos hortando; ita & nos vos incitando. Hoc ergo capitulum diuiditur in duas partes; & in prima ponitur pro ratione monitionis factum ipsius Ieremiæ: in secunda ponitur pro prælibatione sequentiū præfatio sequentis historiæ in medio cap. ibi. *de Iuda verò Machabæo.* Circa primum ponitur Ieremiæ mirabile

factum, secundò concluditur principale propositum, ibi. *acturi igitur purificationem*. Circa primū ponitur primò Ieremiæ deuotio in ignis abscon-
sione, & populi instructio, & tabernaculi, & arcæ, & altaris incensi occulta repositione; secundò ponit aliquorum curiosorum interpretationē pro loci inuestigatione, ibi. *Et accesserunt*, tertio abscon-
sionis prohibitā rationem cum futuræ prosperitatis promissione, ibi. *ut autem cognouit, &c.* In ipsa autem præfatione & intē-
tio exprimitur, & modus procedendi præfigitur. Nunc verò iam ad literā.
Signatum est; scilicet suprà capite primo. *legem*. id est munitionem. sicut
lex dictabat. de hoc in epistola quam mandauit trāsmigratis Baruch, cap. 6.
mandauit. ut scilicet de illo igne memoriam haberent. *erat autem*. istud nō
legitur alibi in scriptura sacra, quā

Textus
expositio.

hīc; de hoc tamen dicit Epiphanius; *Epiphanius libro de vita et interitu prophetarum. p. 7.*
hic est Ieremias qui templum subuer-
tendum prænosces, arcam testamē-
ti cum his quæ in eadem erant, tulit;
& precibus eam absorberi fecit in
petrā: petrā verò digito designās, no-
mē Dei impressit, & factū est sigillū
in similitudine scripturæ, quæ ferro
cauatur, & ipsū domini nomē nubis
operimēto ita celatum est, ut ex tunc
nec locū quis cognoscere queat, nec
nomē legere vsq; in hunc diē: & vsq;
in finē, & pristinæ figuræ instar ignis
& nubes sepe illic sit nocturno tem-
pore, eo quòd gloria domini ab eius
lege non desinat. Est autem petra illa
in heremi terra, inter duos montes,
inter quos iacent sepulti Moyse &
Aaron, dixitque Ieremias præsentibus;
Dominus de Sion ascendit ad
cælos, inde cum virtute reuersurus;
& erit signum præsentie eius, quando

Vide Do-
rotheum
in Syno-
psi. Cy-
pri. in
epist.

omnes gentes adorauerint lignum, dixitque quod arcam hanc nemo poterit producere præter Moysen electum Dei Prophetam. Et tabulas quæ in ea sunt nullus aperiet sacerdotum, nullusque prophetarum, nisi electus Dei Aaron. Et in prima resurrectione resurget hæc arca, & exhibit de petra, & ponetur in monte Sina, & omnes facti cōgregabūtur ad ipsam, regressum Domini expectātes, & ut vitent aduersariū qui eos fugientes est quæsiturus interimere. Hæc ille. *Montem.*

Congregatio Judæorum fiet perfecta ante diem iudicij.
Abarim sc. Numeror. 27. & Deut. 34. *donec congreget Deus.* scilicet perfecta congregatione quæ erit post Antichristum. illam enim quando reuersi sunt de Babylonia, non habuerunt perfectam: *sicut & Moysi manifestabatur.* Exod. 19. in datione legis. *ut locus sanctificaretur.* id est templum & atriū, & sicut tunc manifestauit gloriam suā per nubem & fumum; ita faciet in

fine, quando Iudæi conuertentur, & ostendet eis arcam. Quod hîc vel intelligendum est ad litteram, vel mysticè, id est, humanitatem suam ostēdet. *Obtulit sacrificiū dedicationis tēpli.* 3. Reg. Salomō scilicet, & hoc, fumo cessante, secundum quod debebat, vel debebat, sacrificium obtulit. *Sicut & Moyses,* Leuitici. 9. apparuit gloria domini, &c. & est alia apparitio ab illa quæ facta fuit Exod 19. *sicut et Salomō.* 2. Paralip. 7. *Si- cut & Salom.* Ista clausula non habetur in antiquis libris, & sine ea planus est textus; licet ita acciderit, ut hîc dicitur & habetur. 2. Paral. 7. *& dixit Moyses. eo,* id ideo. *quod non sit mundum,* id est mundè oblatū, incensum scilicet. *quod erat pro peccato.* scilicet offerendum, & eo quod non sit mundè. *consummatum,* scilicet non igne diuino, sed alieno. *est.* id est accidit hæc vindicta; ac si dicat. quia non mundè & ritè obtu-

lerunt incensū, ideo puniti sunt, scilicet Nadab & Abiud filij Aaron, qui accepto igne alieno voluerunt offerre incensum in thuribulo, vt habetur Leuit. 7. & cap. 10. Vel potest intelligi de hirco, cuius portionem in loco sancto comedere debuerunt, residuo pro peccato cremato, & ipsi totum combusserunt. Vnde Leuit. 10. dicitur. Inter hæc hircum qui oblatus fuerat pro peccato, cum quæreret Moyses, combustum reperit; iratusque contra Eleazar & Ithamar filios Aaron qui remanserant, ait; Cur non comedistis hostiam pro peccato, in loco sancto, quæ sancta sanctorū est? Et tunc legatur sic, *eo quod non sit mundum*, id est, mundè comestū, & nō à mundis & in loco sancto. *quod erat pro peccato oblatum*. id est hircus. & *consumptū*, id est, exustum. *est*. id est, accidit hoc, velleo quod exustum est; *supple*, increpo vos. *Manducant*. ali-

qui libri habent, mandant & tunc legendum est per syncopam, id est manducant. *Similiter & Salomon*. id est, sicut octo diebus fecit Moyses observari consecrationem Aaron; similiter & Salomon octo diebus fecit sollemnitatem dedicationis templi; sic etiā modò, &c. sed contra 3. Regum. 8. dicitur, quod tantū 7. diebus. *Respondeatur*, quod octaua dies observabatur aliqua alia ratione, sicut octaua die scenopegiæ fiebat collecta. *Inferrebantur autem*, id est, continebantur. *in descriptionibus*, quas non habemus. *hec eadem*. scilicet de igne & de arca. *construens*. id est reparans auxilio Esdræ, qui Bibliam cōbustam à Chaldaeis reparavit, vt I. Esdræ, cap. 7. habetur in glossa quadam. *vel Bibliothecam*. id est locum ad reponendū plures libros, quos de diuersis partibus collegit; & de Donarijs suprà cap. de omnibus his habebatur in illis descri-

Hæc non habetur nunc in sexta vulgari.

obiectio.

prionibus. & ita bene cōcludit intētū
quasi diceret: Ex eo quòd tempore
Moyſis & Salomonis, imò & Heliæ
(Iudicum 13.) Dominus ostendit Iu-
dæis gloriam suam per ignem, & nos
iterum speramus adhuc iuxta Iere-
miæ dictum quòd dominus ostēder,
vt dictum est. *bene ergo facietis, si &
si egeritis hos dies.* scilicet ignis & puri-
ficationis templi à nobis factæ suprà.
lib. i. cap. 4. abſeruare: & tunc ostē-
der nobis arcam obſconditam, vt di-
ctum est. à *Iafone*. Cyrenæo historio-
grapho. Non fuit Ialon frater Mene-
lai. *tentauius*. huc vsque suspensua
est locutio. *oblectatio*, fastidiosus scili-
cet. *datam formam*. id est, sicut decet
abbreviatorem. *breuiationis*, id est, hi-
storiæ vel dictorum. *De prefatione*. in
qua ostenditur quòd liber sit recipiē-
dus ratione humilitatis, facultatis, &
utilitatis.

CAP. III.

Hgitur cūm sancta ciuitas habita-
retur in omni pace, leges etiam ^{De honore}
adhuc optimè custodirentur, pro- ^{à Regibus}
pter Onie pontificis pietatē, et animos odio ^{exhibito}
habētes mala, fiebat vt et ipsi reges et prin- ^{templo Hie.}
cipes locū summo honore dignū ducerent ^{rosolymi-}
Et emplū maximis muneribus illustra- ^{tano: &}
rent: ita vt Seleucus Asie rex de redivis ^{proditione}
suis prestaret omnes sumptus ad ministe- ^{thesauri}
riū sacrificiorū pertinentes. Simon autem ^{eius per}
de tribu Benjamin prepositus tēpli cōstitu- ^{Simonē.}
tus, cōtendebat obſistente sibi principe sa-
cerdotū, iniquū aliquid in ciuitate moliri.
Sed cūm vincere Oniam non posset, venit
ad Apollonium Tharsæ filium, qui eo tē-
pore erat dux Cælesyriæ, & Phœnicis: &
nuntiauit ei pecuniis innumerabilibus
plēnū esse ærarium Ierosolymis, & com-
munes copias immensas esse quæ non per-
tinent ad rationem sacrificiorum: esse au-

tem possibile, sub potestate regis cadere
vniuersa. Cumque retulisset ad regem
Apollonius de pecuniis quæ delatæ erant,
ille accitum Heliodorū qui erat super ne-
gotia eius, misit cum mandatis, ut prædi-
ctam pecuniam transportaret. Statimque
Heliodorus iter est aggressus, specie quidē
quasi per Cælesyriam & Phœnicen ci-
uitates esset peragraturus, re vera autem
regis propositum perfecturus. Sed cum ve-
nisset Ierosolymam, & benignè à summo
sacerdote in ciuitate esset exceptus, nar-
rauit de dato iudicio pecuniarum, & cu-
ius rei gratia adesset aperuit: interroga-
bat autem si verè hæc ita essent. Tunc
summus sacerdos ostendit deposita esse
hæc, & victualia viduarū & pupillorū:
quædam verò esse Hyrcani Tobie viri
valde eminentis, in his quæ detulerat im-
pius Simon: vniuersa autem argenti ta-
lenta esse quadraginta, et auri ducenta.
decipi verò eos qui credidissent loco & tē-

plo, quod per vniuersum mundum hono-
ratur, pro sui veneratione et sanctitate om-
nino impossibile esse. At ille pro his quæ
habebat in mandatis à rege, dicebat omni
genere regi ea esse deferenda. Constituta
autem die intrabat de his Heliodorus or-
dinaturus. Non modica verò per vniuer-
sam ciuitatem erat trepidatio. Sacerdotes
autem ante altare cum stolis sacerdotali-
bus iactauerunt se, & innocabant de calo-
rum qui de depositis legem posuit, ut his
qui deposuerant ea, salua custodiret. Iam
verò qui videbat summi sacerdotis vultū,
mente vulnerabatur: facies enim & color
immutatus declarabat internum animi
dolorem. Circunfusa enim erat mæstitia
quædam viro, & horror corporis: per quæ
manifestus aspicientibus dolor cordis eius
efficiebatur. Alij etiam gregatim de do-
mibus confluebant: publica supplicatione
obsecrantes, pro eo quod in contemptū lo-
cus esset venturus. Accinctæque mulieres

Virgines
que con-
clusa erant
rebant ad Oniam, alia autem ad muros,
Ec.
Aduerte
tempore
legu ve-
teris vir-
gines Deo
in templo
seruire so-
litas: ab
hominum
citu se-
gregatas:
ut notant
hic aliqui
doctores.
ciliciis pectus, per plateas confluebant. sed
& virgines quæ conclusa erant, procur-
cluse erant rebant ad Oniam, alia autem ad muros,
Ec. quædam verò per fenestras aspiciebant:
vniuersæ autem protendentes manus in
celum, deprecabantur. erat enim miseria
commixta multitudinis, & magni sacer-
dotis in agone constituti expectatio. Et hi
quidem inuocabant omnipotentem Deum,
ut credita sibi, his qui crediderant, cum
omni integritate conseruarentur. Helio-
dorus autem, quod decreuerat, perficiebat
eodem loco ipse cum satellitibus circa ara-
rium præsens. Sed spiritus omnipotentis
Dei magnam fecit sue ostensionis euiden-
tiam, ita ut omnes qui ausi fuerant pare-
re ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionem
& formidinem conuerterentur. Apparuit
enim illis quidam equus terribilem habens
sessorem, optimis operimentis adornatus:
isque cum impetu Heliodoro priores cal-
ces elisit, qui autem ei sedebat, videbatur

arma habere aurea. Alij etiam apparue-
runt duo iuvenes virtute decori, optimi
gloria, speciosique amictu: qui circunste-
terunt eum, & ex utraque parte flagella-
bant, sine intermissione multis plagis ver-
berantes. Subito autem Heliodorus concidit
in terram, eumque multa caligine cir-
cunfusus rapuerunt, atque in sella gesto-
ria positum eiecerunt. Et is qui cum multis
cursoribus & satellitibus prædictum in-
gressus est ararium, portabatur nullo sibi
auxilium ferente, manifesta Dei cognita
virtute: & ille quidem per diuinam vir-
tutem iacebat mutus, atque omni spe et
salute priuatus. Hi autem Dominum be-
nedicebant, quia magnificabat locum suum:
& templum quod paulo antè timore ac
tumultu erat plenum, apparente omnipo-
tente Domino, gaudio & letitia impletum
est. Tunc verò ex amicis Heliodori quidam
rogabant confestim Oniam, ut inuocaret
Altissimum, ut vitam donaret ei qui in

supremo spiritu erat constitutus. Consideras autem summus sacerdos ne forte rex suspicaretur malitiam aliquam ex Iudeis circa Heliodorum consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem. Cumque summus sacerdos exoraret, iidem iuvenes eisdem vestibus amicti, astantes Heliodoro, dixerunt, Onie sacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitam donauit. tu autem à Deo flagellatus nuntia omnibus magnalia Dei & potestatem. Et his dictis, non comparuerunt. Heliodorus autem hostia Deo oblata, et votis magnis promissis ei qui viuere illi concessit, et Onie gratias agens, recepto exercitu repedabat ad regem. Testabatur autem omnibus ea quæ sub oculis suis viderat opera magni Dei. Cum autem rex interrogasset Heliodorum quis esset aptus adhuc semel Ierosolymam mitti, ait, Si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, & flagellatum cum recipies,

si tamen euaserit: eo quod in loco sit verè Dei quedam virtus. Nam ipse qui habet in celis habitationem, visitator & adiutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum, percutit ac perdit. Igitur de Heliodoro & ararij custodia ita res se habet.

CAP. III.

Igitur cum sancta ciuitas. Ista secunda pars diuisa est contra primam, in qua primò prælibata fuit præfatio; secundò, ut hinc promittebatur recitanda eorum tribulatio; & primò tribulatio, ut incepta sub Seleuco Eupatore; secundò ut perfecta sub Antiocho Epiphane scilicet, qui fuit frater Seleuci Philopatoris. Vnde historia in hoc libro aliquantulum citius incipit, quàm in primo, quia in primo nihil tangitur ipsius Seleuci,

qui præcessit Antiochum, sed supponitur, & incipitur ab Antiocho. Secunda pars incipit ca. 4. Circa primū, ponitur prosequendi motuum, & secundò persequendi modus. ibi. *Statimque Heliodorus*; tertio persequentis conflictus, ibi. *sed spiritus optimus Dei*. Circa primam partem primò ponit sub Seleuco pacis tranquillitatem; secundò Simonis cuiusdā iniquitatē, ibi. *Simon autē*, tertio Oniæ pontificis bonitatem, ibi. *sed cum vincere*; quartò prouocauit Simon regem ad cupiditatem, ibi. *cumque retulisset ad Regem, statimque Heliodorus*. Hæc est secunda pars principalis, vbi describit modum procedendi, & primò ponit Heliodori destinationem, ibi. *statimque*; & secundò ipsius negotij inuestigationem, ibi. *sed cum venisset*; tertio Summi sacerdotis liberam responsionem. ibi. *tunc summus sacerdos*;

quartò Heliodori obstinationem, ibi. *at ille pro his*; quintò sacerdotis & populi afflictionem, ibi. *non modica autē. Sed spiritus omnipotētis dei*. Hæc est tertia pars principalis, in qua ponitur persequentis conflictus, & in hac tria sunt: primò ponitur Heliodori afflictio, ibi. *sed spiritus*; secundò eius per sacerdotem liberatio, ibi. *tunc verò*; tertio ipsius recognitio, ibi. *Heliodorus autem*. Notandum est autem, quòd totum quod hîc dicitur, vsque ad cap. 4. vbi dicitur, *Sed post Seleuci vitæ excessum, &c.* vbi reuertitur ad Antiochum Nobilem, totum dimissum fuit in primo libro. Et videtur hîc tãgi ratio, vel occasio, quare Iason, & Menelaus, qui suprà lib. 1. cap. 1. dicuntur fuisse filij iniqui, persequuti fuerunt Oniam fratrem suum, quia iam videbant ei inensos fuisse regales: propter illa quæ dicuntur hîc.

Textus
expositio.

Catalo-
gus Pōti-
ficum tē-
pli: ordo
& series
illorum à
tempore
Salomo-
nis.

330 LIB. II. MACHAB.

Vnde tota historia huius cap. supponitur à libro primo. *Igitur.* Hoc infertur ex veritate præfationis dictæ in alio ca. *Ciuitas* sc. Hierusalē. *Propter Oniæ pontificis dispositionē.* Oniæ, occasione huius oportet scire secundum glosam ordinem pontificum qui fuerunt ab institutione templi sub Salomone. Primus fuit Sadoc. 2. Achimas, 3. Ioram, 4. Axamus, 5. Iudas, 6. Nidoas, 7. Hilus. 8. Icatham, 9. Vrias, 10. Verias, 11. Odeas, 12. Sellum, 13. Helcias, 14. Azara, 15. Iosedec, 16. IESVS qui templum edificauit, 17. Ioachim, 18. Ioannes, 19. Iaddus, 20. Onias, 21. Simō, 22. Eleazarus frater ei⁹ qui 70. interpretes misit Ptolomæo regi Ægypti, 23. Manasses auunculus eius, Simonis Iusti filius, 24. Onias Simonis Iusti filius, 25. Simon, sub quo Simon Sirac fecit librum ecclesiasticū; 26. Onias filius eius de quo hīc legitur. *Locum.* id est templum. *Seleucus.*

CAP. III.

331

filius Antiochi Magni, & frater Antiochi Nobilis, vel Epiphanis. *Simon autem de tribu Benjamin.* ex hoc patet, quod neque sacerdos erat, neque esse poterat, cum nō esset de tribu Leui, sed præerat custodiæ rerum tēpli ipsius. *obsistente,* id est, resistente. *Apolonio.* Duce illo qui fuit interfectus postea à Iuda, vt habetur suprā lib. 1. ca. 3. *Cæle Syriæ* duæ sunt dictiones & *Cæle,* est proprium nō est vnius partis Syriæ, & ibi erat dux ille. *et communes copias,* id est cōmuniter, ibi reposita pecunia in magna copia. *ad rationem sacrificij;* hoc dicebat, vt audacius aggredereetur locum, quia illa pecunia ad cultum Dei non pertinebat. *Regis.* scilicet Seleuci cui ille Apollonius suberat. *Delata.* id est à Simone falsò accusata. *ascitum.* id est monitū & inuitatū vel vocatum. *speciē,* id est, simulatoria ostensione. *De dato.* scili.

obiectio. à Simone sibi. *indicio.* id est informatione. *Hyrani Tobia.* sed contra hoc videtur, quòd Onias in hoc peccarit, quia Nehemiæ. 13. reprehenditur Sūmus sacerdos quia thesaurum cuiusdam Thobiæ posuerat in templo. Vnde & Nehemias ipsum eiecit. Respondetur, quòd ut ibi patet, ille posuerat eum in loco sancto & prohibito; hic autē non sic, sed in loco debito & ad hoc ordinato, tantū propter securitatem, non propter curiositatē.

Vide. 12. q. 105. *Omni genere.* id est omnibus modis, *de art. 2. & depositis,* id est, occasione debitorum *22. q. 62.* *legem ponunt,* Exod. 22. Si quis com-
art. 6. & *modauerit proximo asinum.* ex hoc
1. p. q. 23. patet, quòd non tantum propter illa
art. 8. bona, nec propter corporalia dole-
ad 2. bant: quantum propter libertatē loci
quam illi infringebant. *conclusa erant.*

Satelles dicitur quasi satis ladens. aliās scilicet, quia tūc virgines arctius custodiebātur. *satellitibus,* satellites di-

cuntur quasi satis lādentes, serui scilicet parati ad exequēda prācepta quāuis magnatum. *spiritus.* id est fortitudo & virtus. *equus.* virtute angelica formatus. *terribilem habens ascensorem,* ipsius scilicet Heliodori iudicio. *adornatus,* Litera correctā habet, *adornatū,* *Priores calces elisit.* Calx est prima pars plantæ, vnde dicitur calcitrare: vnde sensus est, quòd vel equus elisit & immisit calces suos Heliodoro, id est, in illa parte pedū suorum ipsum percussit; vel equus quidem ita percussit Heliodorū, quòd partes illas in eius pedibus læsit. *Hi autem dominum benedicebant.* id est, Iudæi constantes, vel illi iuuenes, id est, Angeli in corpore humano assumpto. *magnificabat locum suum & templum.* id est, homines qui timebant pro templo. *ut vitā donaret ei.* id est Deus merito orationis Oniæ, qui in supremo spiritu erat constitutus. id est, vltimo.

C A P. IIII.

Simō ca-
lumnia-
tur Oniā
summum
sacerdotē.

A Iose-
phus lib.
de Ma-
chabais
ait hunc
esse Apo-
llonium
qui tanta
est passus
ut ibi di-
citur.

Simon autem prædictus pecuniarum & patriæ de-
lator, malè loquebatur de
Onia, tanquam ipse He-
liodorum instigasset ad
hec, & ipse fuisset incentor malorum:
prouisorēque ciuitatis ac defensorem
gentis suæ, et amulatorem legis Dei au-
debat insidiatorem regni dicere. Sed cū
inimicitia intantum procederēt, ut etiam
per quosdam Simonis necessarios homici-
dia fierent: considerans Onias periculum
contentionis, & Apollonium insanire,
utpotē ducem Cælesyriæ & Phœnicis,
ad augēdam malitiā Simonis, ad regem
se contulit, nō ut ciuium accusator, sed cō-
munē utilitatē apud semetipsum vniuer-
sæ multitudinis considerans. Videbat enim
sine regali prouidētia impossibile esse pa-
cem rebus dari, nec Simonem posse cessare

à stultitia sua. Sed post Seleuci vitæ ex-
cessum, cū suscepisset regnum Antiochus
qui Nobilis appellabatur, ambiebat Iason
frater Oniæ summum sacerdotium: a dīto
rege promittens ei argenti talenta trecen-
ta sexaginta, & ex creditibus aliis talen-
ta octoginta. super hoc promittebat &
alia centum quinquaginta, si potestati eius
concederetur gymnasium & ephæbiam
sibi constituere, & eos qui in Ierosolymis
erant, Antiochenos scribere. Quod cū
rex annuisset, et obtinuisset principatum,
statim ad gentilem ritum contribules suos
transferre cœpit. & amotis his quæ huma-
nitatis causa Iudæis à regibus fuerant
constituta, & per Ioannem patrem Eu-
polemi, qui apud Romanos de amicitia &
societate functus est legatione, legitima
ciuium iura destituens, praua instituta
sanciebat. Etenim ausus est sub ipsa arce
gymnasium constituere, et optimos quos-
que ephæborū in lupanaribus ponere. Erat

autem hoc non initium, sed incrementum quoddam, et profectus gentilis, & alienigenæ conuersationis, propter impij & non sacerdotis Iasonis nefarium & inauditum scelus: ita ut sacerdotes iam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo, & sacrificiis neglectis, festinarent participes fieri palæstræ, & præbitionis eius iniusta, & in exercitiis disci. & patrios quidem honores nihil habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur: quarum gratia periculosa eos contentio habebat, & eorū instituta æmulabantur,

Iason Ie-
sus an. vo
cabatur: ac per omnia his consimiles esse cupiebāt,
& Onias: quos hostes & peremptores habuerant.
postea In leges enim diuinas impiè agere impunè
Menelaus non cedit: sed hoc tempus sequens declara-
bit. Cùm autem quinquēnalis agon Tyri
riecho sic celebraretur, & rex præsens esset, misit
nominat- Iason facinorosus ab Ierosolymis viros
ti: ait peccatores, portantes argenti didrach-
Ioseph. mas trecentas in sacrificiū Herculis, quas
12. antiq. postulauerunt
cap. 6.

postulauerunt hi qui asportauerant ne in sacrificiis erogarentur, quia non oporteret, sed in alios sumptus eos deputari. Sed hæc oblata sunt quidem ab eo qui miserat in sacrificium Herculis: propter præsentibus autē data sunt in fabricam nauium triremiū. Misso autem in Aegyptū Apollonio Mnesthei filio propter primates Ptolomæi Philometoris regis, cum cognouisset Antiochus alienum se à negotiis regni effectū, propriis utilitatibus consulens, profectus inde venit Ioppen, & inde Ierosolymam. Et magnificè ab Iasone & ciuitate susceptus, cum facularum luminibus & laudibus ingressus est: & inde in Phænicen exercitum conuertit. Et post triennij tempus misit Iason Menelaū supradicti Simonis fratrem portantem pecunias regi, & de negotiis necessariis responsa perlaturum. At ille commendatus regi, cum magnificasset faciem potestatis eius, in semetipsum retorsit sum-

munum sacerdotium, superponens Iasoni talenta argenti trecenta. Accepitque à rege mandatis venit, nihil quidem habens dignum sacerdotio: animos verò crudelis tyranni, & ferae beluae iram gerens. Et Iason quidem qui proprium fratrem captiuauerat, ipse deceptus profugus in Ammanitem expulsus est regionem. Menelaus autem principatum quidem obtinuit: de pecuniis verò regi promissis nihil agebat, cum exactionem faceret Sostratus qui arci erat praepositus. nam ad hunc exactionis vectigalium pertinebat: quam ob causam utrique ad regem sunt euocati. Et Menelaus amotus est à sacerdotio, succedente Lysimacho fratre suo: Sostratus autem praelatus est Cypriis. Et cum hæc agerentur, contigit Tarsenses & Mallotas seditionem mouere, eo quòd Antiochi regis concubine dono esset dati. Festinanter itaque rex venit sedare illos, relicto suffecto uno ex comitibus suis Andronico. Ratus autem Menelaus

accepisse se tempus opportunum, aurea quædam vasa è templo furatus donauit Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas ciuitates. Quod cum certissime cognouisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochie secus Daphnem. Vnde Menelaus accedens ad Andronicum, rogabat ut Oniam interficeret. Qui cum venisset ad Oniam, & datis dextris cum iureiurando quamuis esset ei suspectus suasisset de asylo procedere, statim eum peremit, non veritus iustitiam. Ob quam causam non solum Iudæi, sed etiam aliæ quoque nationes indignabantur, & moleste ferebant de nece tanti viri iniusta. Sed regressum regem de Cilicie locis adierunt Iudæi apud Antiochiam, simul & Græci: conquerentes de iniqua nece Oniæ. Contristatus itaque est animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad misericordiam, lachrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem & modestiam:

accensisque animis Andronicum purpura exutum, per totam ciuitatem iubet circūduci: Et in eodem loco in quo in Oniā impietatem commiserat, sacrilegum vita priuari, Domino illi condignam retribuente pœnam. Multis autem sacrilegiis in templo à Lysimacho commissis Menelai consilio, & diuulgata fama, congregata est multitudo aduersum Lysimachū multo iam auro exportato. Turbis autem insurgentibus, & animis ira repletis, Lysimachus armatis ferè tribus millibus iniquis manibus uti cœpit, duce quodam tyranno, etate pariter et dementia prouectō. Sed ut intellexerunt conatum Lysimachi, alij lapides, alij fustes validos arripuere: quidam verò cinerem in Lysimachum iecere. Et multi quidem vulnerati, quidam autem & prostrati, omnes verò in fugam conuersi sunt: ipsum etiam sacrilegum secus ærarium interfecerunt. De his ergo cœpit iudicium aduersus Menelaum agitari.

Et cum venisset rex Tyrum, ad ipsum negotium detulerunt missi tres viri à senioribus. Et cum superaretur Menelaus, promisit Ptolomæo multas pecunias dare ad suadendū regi. Itaque Ptolomæus in quodam atrio positum, quasi refrigerandi gratia, regem adiit, & deduxit à sententia: & Menelaum quidem vniuersę malitię reum criminibus absoluit: miseros autem qui etiam si apud Scythas causam dixissent, innocentes iudicarentur, hos morte damnauit. Citò ergo iniustam pœnam dederunt, qui pro ciuitate, & populo, & sacris vasis causam prosecuti sunt. Quam ob rem Tyri quoque indignati, erga sepulturam eorum liberalissimi extiterunt. Menelaus autem propter eorum qui in potentia erant, auaritiā, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias ciuium.

IN CAP. IIII.

SIMON *autem*. Hæc est secunda pars huius partis, in qua postquam descripta est tribulatio, vt inchoata sub Seleuco Eupatore; hîc describitur, vt perfecta sub Antiocho Epiphane: Et primò ponitur regis interna seditio, & secundo regis externa oppressio, vt in ca. 5. & tertio gentilis introductio, vt ca. 6. quartò legalium persecutio, vt ca. 7. Circa primam partē notandū, quòd fuit quadruplex tribulatio secundum quadruplicem vsurpationem sacerdotij. Prima fuit sub Simone, de qua dictum est. Secunda sub Iasone, *ibi. sed post Seleuci vite excessum*. Tertia sub Menelao, *ibi. & post triennij tempus amisit Iason*. Quarta sub Lysimacho, *ibi. multis autem sacrilegis*. Circa primam partem ponit tantum Simonis

proteruiam; secundò Oniæ pontificis prudentiam, *ibi. sed cum amicitia. Sed post Seleuci*. Ista est pars principalis huius capitis, in qua ponitur persecutio sub Iasone, & agitur de mali propositi executione, *ibi. quod cum amisisset: & de populi propter hoc afflictione, ibi. erat autem hoc: & de legalis ritus abolitione, ibi. sacerdotes non iam. & demum sexto de regis honorabili receptione, ibi. cum autem qui, &c. Et post triennij*. Tertia pars in qua ponitur persecutio sub Menelao, vbi primò ponit Author Menelaum expulso Iasone in sacerdotium succedentem, & secundò ponit incidenter regem Antiochum ad partes remotas recedentem, *ibi. Et cum hæc agerentur*. Circa primum primò ponitur, quomodo Menelaus à Iasone ad regem transmittitur, secundò quomodo maiora promittens regi, illi sacer-

344 LIB. II. MACHAB.
dorium constituitur, ibi. *at ille com-*
mendatis. tertio quomodo exigenti-
bus demeritis suis, Iason de terra ex-
pellitur, ibi, *Et Iason quidē.* quarto quo-
modo Menelaus pro pecunia non so-
luta à rege impetitur, ibi. *De pecuniis*
verò, &c. Circa illam secundam par-
tem, *Et cum hac agerentur.* primo de-
scribit regis pecuniam deficientem, se-
cundo Menelaum iterum sacrilegiū
exercentem, ibi: *iratus Menelaus,* ter-
tio Oniam ipsum corripientem, ibi.
Quæ cum certissime cognouisset : quarto
Menelaum de morte Oniæ Androni-
co regis vicario suadentem, & ipsum
inducentem, ibi. *unde Menelaus acce-*
dens. Quinto Andronicum in dolo
& proditione omnes interficientem,
ibi. *Qui cum aduenisset ad Oniam.* sexto
ipsum ex indignatione facinoris regē
adeuntem, & de Andronico conque-
rentem, ibi. *Ob quam causam nō solum*

CAP. II. 345
Iudei. Septimò regem ponit offen-
sum, & Andronicū occidi iubentem.
ibi. *Contristatus est itaque animo Antio-*
chus. Multis autem sacrilegijs. Quarta
pars, est de tribulatione quæ facta fuit
sub Lyfimacho. Et in hac parte pri-
mò agitur de morte Lyfimachi pro-
pter mala quæ fecerat Menelai consi-
lio: secundo iterum reuertitur super
factum Menelai apud regem accu-
sati. Circa mortem Lyfimachi poni-
tur primò eius sacrilega transgressio;
secundo populi indignatio, ibi. *Et*
congregata est multitudo ; tertio ipsius
defensio, ibi. *Lyfimachus arma ;* Quar-
to exercitus impugnatio, ibi. *sed ut in-*
tellexit ; quinto eius expiratio, ibi.
ipsum etiā sacrilegū. Circa secundam
partem de Menelao primò ponitur,
quomodo fuit accusatus ; secundo
quomodo fuit condemnatus, ibi. *Et*
cum venisset. tertio quomodo fuit per

Ptolomæum, sibi data pecunia excusatus & liberatus, ibi. *Et cū superaretur Menelaus*; quartò quomodo populus innocens fuit condemnatus, ibi. *miseros autem qui etiam*. Nunc ad literam.

Textus
expositio.

Simon autem pradiçtus, quia ipse est qui instigauit Seleucum ad mittendū Hierosolymam. *Delator*. id est, proditor. *instigasset ad hæc*, id est, vt non venisset in ærarium: quod tamen erat omnino factum. *Audebat*. Simon scilicet. *necessarios*. id est, fideles amicos in hoc negotio. *homicida fieri*. Per aliquos scilicet amicos Oniæ. & *Apolloniam*. pro parte Simonis existentem, & ab ipso pecunia corruptum. *Celes*. regio erat in Syria cui præerat Apollonius. *ad augendā*. si legatur, ad augedā, ab augeo, es; debet sic concludi cum clausula præcedēte. *Et Apolloniū insanire ad augendam malitiam Simonis*, id est, dicere quòd insaniebat, vt augere posset & promouere malitiam Simo-

nis ad effectum. Si verò legitur, *ad augendam*, à verbo, ango angis, id est, restringendam; tunc legatur cum clausula sequente, id est, cum facto Simonis, sic quòd Onias, *ad augendam*, id est, arctadā malitiam Simonis ad regem se contulit. *à stultitia*. qua scilicet persequabatur templum, & ærarium, & sacerdotium. *Antiochus*. de isto & Seleuco fratre suo satis dictū est suprā lib. i. cap. i. similiter & de isto Iasone & Menelao fratribus Oniæ magna est etiā mentio facta, & quomodo ad ritum gentilium se transfutere, & nomina gentilis ritus assumpserūt. *Gymnasium*. Gymnasium propriè locus est, in quo homines se exercent ad luctam, & per accommodationem accipitur pro omni exercitio, & hîc accipitur pro schola in qua instruebantur pro ritu gentium. *Ephæbiam*. id est, lupanar iuuenum. vt iam

supra dictum est per omnia. *Antiochenos.* ab Antiochia dictos, quæ erat Metropolis in regno Antiochi. Volebat ego iste ad beneuolentiam regis captandâ, vt ciues Ierosolymitani vocarentur Antiochenes, quasi in tali nomine maiorem gloriam consequentes. Qui etiam de nomine Ierusalem gaudebant. *per Ioannem patrem Eupolemi.* Notandum, quod Ioannes fuit pater Eupolemi: & hic Ioânes fauorem habuit apud reges Asiæ, & fecit libertates fieri Iudæis, quas iste Iason reuocauit. Hic Eupolemus est qui functus est legatione pro Iudæis apud Romanos. vide supra cap. 8. & fuit eis gratus. Concluditur ergo sic littera, *quæ fuerat constituta Iudæis à regibus Asiæ per Ioannem patrem Apollonij, qui apud Romanos, &c.* Vnde liquet, quod non refert Ioannem patrem, sed Apolloniû filium. *praua instituta sanciebat, scilicet*

instituta gentium, vt gymnasium & Ephæbia. *Ephæborû.* id est iuuenû imberbium. Ephæbus enim secundû Papiâ est iuuenis imberbis. *Arce.* Siô scilicet. *optimos.* id est, pulcherrimos, & nobilissimos iuuenes. *Erat autem hoc non initium.* id est, non primum præceptum Iasonis, vel *non initium,* id est, non leue vel mediocre, vel *non initiû,* id est non ad tempus vel ad horam, sed perpetuò secundum intentionem suâ. *incrementum.* quia ista duo erant de vilioribus & grauioribus obseruationibus omnium gentiliû. *Iasonis inauditum scelus.* istud fuit emptio sacerdotij. Vnde secundum Augustinum *August.* dicitur, quod ignis qui septuaginta annis in aqua vixit, vendente Antiocho Iasoni sacerdotiû, extinctus est. *particeps fieri palestræ.* id est, exercitij corporalis, sic vocati à quodam loco. & *præbitionis.* id est traditionis, & di-

citur à præbeo præbes. vult dicere, quòd sacerdotes non erant occupati circa templum, sed circa tale gentiliū exercitium, quod quidem habebat suas traditiones, sicut alij ludi habent, & illas obseruabant. *Et in exercitijs disci.* i. doceri. i. cupiebant edoceri & informari illos in exercitio paterno, vt legalem obseruantiam. *Nihil;* i. pro nihilo reputantes. *periculosa contentio.* quia amore illarū obseruationum vnus contēdebat alium excellere, & probior apparere. *periculosa.* quia propter hoc exponebant se periculo punitionis diuinæ. Ideo seq. *Et iam leges diuinas.* Cum autem *quinquennalis.* Notandum est, quòd iste ludus fiebat de quinque annis in quinque, & ideo dicitur *quinquennalis.* & dicitur *Agon.* i. exercitium. Cum ergo idcirco fieret iste ludus, sic vocatus à quinto anno, factum est istud

quod sequitur, à Iasone volente regi adulari præsentī. *Dydrachmas.* dicitur à Dyo, quod est duo, & Drachma, quod est Denarius, habens certam impositionem pretij, & imaginem regis. *propter præsentēs,* eos scilicet qui erāt in Tyro ad ludum. vel *præsentēs* qui scilicet pecuniam asportauerunt, quia viderunt quòd non erat necessarium, eam expendi pro sacrificijs Herculis, & petierunt de illa aliud fieri. *nauium triremium.* i. trium remorum ordinem habentium: & id forsā fecerunt, quia ludus erat aliquando in mari. *Missō autem.* ad intelligentiam huius litteræ notandū est, quòd rex Ægypti habuit in vxorem sororē Antiochi Cleopatram, & ex illa habuit filium nomine Ptolomæum Philometorem, cuius pater decessit ipso adhuc puero, & ideo, pro tempore, eius negotia procurauit Antiochus

auunculus suus, quousque primates
eius ab ipso recesserunt, vt hîc dicitur.
Vnde per Apollonium istum cognouit,
istos rebelles esse, & ideo de suo
negotio cœpit cogitare; quomodo
scilicet contra Ierusalē veniret. *regni.*
scilicet *Ægypti.* *Supradicti Simonis*
fratrem. qui accusauit ærarium: & vi-
detur hic fuisse frater Menelai, qui ta-
men Menelaus suprâ secundum Iose-
phum & Magistrum in historiis, dicitur
frater Oniæ. Vnde colligitur,
quòd cum hîc dicitur frater Simonis,
intelligitur non carne, sed moribus:
vnde glosa ait, fratrem. i. scelere pa-
rem, cum *magnificasset faciē potestatis*
eius. i. extulisset vel honorasset mune-
ribus, vt ei placeret, *superponēs Iasoni.*
i. amplius dans & prouidēs regioni.
Et notandum, quòd hic fuit pessimus
in multis. Fuit enim proditor fratris,
simoniacus in emendo sacerdotium,
&

Iosephus.

Frater di-
citur non
carne sed
moribus.

& mendax in soluendo; & sacrilegus
in iurando, & homicida, imò & fra-
tricidea, omnia ista patent hic. *manda-*
tis. scilicet quòd pro Summo sacer-
dote haberetur, *proprium fratrem ca-*
ptiuauerat, Oniam scilicet, quia iste
dominabatur prius. *nihil agebat.* id est,
nihil agere poterat, quia Sostratus,
præpositus a rege constitutus, om-
nia colligebat. Itaque Menelaus non
habebat quod posset portare: & ideo
Sostratus cogitabat accusare eū apud
regem de defectu solutionis, in tantū,
vt deponeretur, & Lysimachus con-
stitueretur. Quod videns Menelaus,
furabatur vasa templi, vt gratiam ha-
beret. super quo Onias vir bonus ip-
sum redarguebat. Quòd ille sustine-
re non valens, mortem eius per An-
dronicum custodem terrę in absentia
regis procurauit. *Uterque ad Regem*
sunt euocati. id est, Sostratus accusans,

354 LIB. II. MACHAB.
& Menelaus vt reus. *fratre suo*, non carne, sed confimili facinore. *Mallotas*. i. illos de Mallo ciuitate sic dicta. *dono essent dati*. quia erant sub dominio illius concubine, *dono dati*. id est positi, sic vt prouideret vxoribus regis de dote. vnde fortè de hoc erant indignati, quòd suberant dominio talis mulieris. *relicto suffecto*. id est pro se prefecto. Ille enim qui est in loco regis, per comparisonem ad regem est suffectus, sed per comparisonem ad subditos est prefectus. *Datis dextris*, Onia, scilicet iuramēto emisso, quòd eum non interficeret. *quanuis esset ei suspectus*. scilicet Andronicus Onia, quia benè cogitabat quòd iurabat in dolo. *azylo*: inuenitur azylo media correpta, & est genus muscæ, quæ apib⁹ est infesta; & azylum in neutro genere etiam est locus priuilegiatus, a quo non licet aliquem violēter ex-

CAP. IIII. 355
trahere: vnde quicunque locus est sic priuilegiatus, potest dici azylum. Deinde fuit etiam talis locus quondam phanū quod Remus & Romulus ædificarunt: sed extenditur communiter ad omnem locum inexpugnabilem. *de nece tanti viri iniusta*, aut propter sanctitatem viri iusti, vel propter iuramentū præstitum, *nationes alie*. sc. quæ erant cum Iudæis Antiochiæ, vt modò sunt Parisijs, vel alibi. *De his capit iudicium*, propter quæ scilicet Lysimachus interfectus erat, & de morte ei⁹ cuius occasione & cōsilio fuerat occisus, vt dictū est. *miseros autē*. supplefecit rex occidere homines bonos qui Menelaū accusauerāt; Qui tamen in veritate liberādi erant, & audiendi in tantū, vt apud Scythas audiri essent. Hoc autem dicit, quia Scythæ sunt crudelissimi & iniusti; vnde sensus est, quòd iste rex in hoc

fuit iniustior & crudelior etiam Scythis. Cirò ergo. id est, sine matura deliberatione. pœnam dederunt. scilicet his hominibus qui. pro ciuitate, &c. indignati, pro iniusta eorum morte.

CAP V.

Signa in
cælo visa
Hieroso-
lymis: &
Iason ci-
ues suos
persequi-
tur: sed
tandem
interimi-
tur.

EODEM tempore Antiochus secundam profectiōē parauit in Aegyptum. Contigit autem per vniuersam Ierosolymorum ciuitatem videri diebus quadraginta per aëra equites discurrentes; auratas stolas habentes, & hastas quasi cohortes armatas, & cursus equorum per ordines digestos, & congressiones fieri cominus, & scutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis districtis, & telorum iactus, & aureorum armorum splendorem, omnisque generis loricarum. Quapropter omnes ro-

gabant in bonum monstra conuerti: Sed cum falsus rumor exisset, tanquam vita excessisset Antiochus, assumptis Iason non minus mille viris, repenti aggressus est ciuitatem: & ciuibus ad murum conuolantibus, ad ultimū apprehensa ciuitate, Menelaus fugit in arcem: Iason verò non parcebat in cede ciuibus suis, nec cogitabat prosperitatē aduersum cognatos malum esse maximum, arbitrans hostium & non ciuium se trophæa capturum. Et principatum quidem non obtinuit, finem verò insidiarum suarum confusionem accepit, et profugus iterum abiit in Ammanitem. Ad ultimū in exitium sui conclusus ab Areta Arabum tyranno fugiens de ciuitate in ciuitatem, omnibus odiosus ut refuga legum & execrabilis, ut patrie & ciuium hostis, in Aegyptum extrusus est: & qui multos de patria sua expulerat, peregrè periit, Lacedamonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habitu-

-nos non, Antiochus, etiam. Z. iij. l. i. it.

358 LIB. II. MACHAB.
rus: & qui insepultos multos abiecerat,
ipse et illamētatus, & insepultus abiicitur:
sepultura neq; peregrina vsus, neque pa-
trio sepulchro participans. His itaque ge-
stis, suspicatus est rex societatem desertu-
ros Iudaeos: & ob hoc profectus ex Ae-
gypto efferatis animis, ciuitatem quidem
armis cepit. Iussit autem militibus inter-
ficere, nec parcere occurrentibus, & per
domos ascendentes trucidare. Fiebant er-
go cedes iuuenum ac seniorum, & mulie-
rum, & natorū exterminia, virginumq;
et paruulorū neces. Erāt autē toto triduo
octoginta millia interfecti: quadraginta
millia uincti, nō min⁹ autē uenūdati: Sed
nec ista sufficiūt: ausus est etiā intrare tē-
plum vniuersa terra sanctius, Menelao
ductore, qui legum & patriae fuit prodi-
tor: et scelestis manibus sumens sancta
vasa quae ab aliis regibus & ciuitatibus
erant posita ad ornatum loci & gloriam,
contrectabat indignē, & contaminabat.
Ita alienatus mente Antiochus, non con-

359 ANTHOCAP. V.
siderabat quoddam propter peccata habitan-
tiū ciuitatem, modicum Deus fuerat ira-
tus: propter quod & accidit circa locum
despectio: alioquin, nisi contigisset eos
multis peccatis esse inuolutos, sicut Helio-
dorus qui missus est à Seleuco rege ad ex-
poliandum aerarium, etiam hic statim ad-
ueniens flagellatus, & repulsus utique
fuiſſet ab audacia. Verū non propter lo-
cum, gentem: sed propter gentem, locum
Deus elegit. Ideoque & ipse locus parti-
ceps factus est populi malorum, postea au-
tem fiet socius bonorum, & qui derelictus
in ira Dei omnipotentis est, iterum in ma-
gni Domini reconciliatione cum summa
gloria exaltabitur. Igitur Antiochus mil-
le et octingentis ablatis de templo talen-
tis, velociter Antiochiam regressus est, ex-
istimans se pre superbia terram ad navi-
gandum, pelagus uerò ad iter agendum,
deducturum propter mentis elationē. Re-
liquit autem et prepositos ad affligendā

Iudas de-
cimius sa-
cerdos: à
tempore
Seleuci
primi Re-
gis Syriae.
ita Philo:
& Raba-
nus post
eum.

gentem: Ierosolymis quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipso à quo constitutus est: in Garizim autem Andronicum & Menelaum, qui grauius quàm ceteri imminebant ciuibus. Cumque appositus esset contra Iudgos, misit odiosum principem Apollonium cū exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres ac iuuenes vendere. Qui cū venisset Ierosolymam, pacem simulans, quieuit vsque ad diem sanctum sabbathi: & tunc feriatis Iudæis, arma capere suis precepit. Omnesque qui ad spectaculum processerant, trucidauit: & ciuitatē cū armatis discurrens, ingentem multitudinē peremit. Iudas autē Machabæus, qui decimus fuerat, secesserat in desertum locū, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat: & fæni cibo vescentes demorabantur, ne participes essent coinquinationis.

ODEM tempore Antiochus. Postquam posita est principum interna seditio; hinc ponitur regis externa oppressio, & prima fuit causa huius secundæ propter hoc enim, vt dictum est suprâ lib. I. cap. I. Andronicus inuasit Iudæos, quia inter se dissentiebant. & in hoc cap. ponitur quadruplex impugnatio. Prima est à Iasone æstimante regem mortuum. Secunda à rege propter facta Iasonis, ibi. *his itaque gestis*. Tertia alienorū ad imperiū regis, ibi. igitur *Antiochus*. Quarta Apollonij legati regis, ibi. *semper appositus, &c.* Circa primum primò ponit regis in Ægyptū profectionem; secundò monstrorum apparitionem, ibi. *conuenit autem*: tertio falsam de morte regis opinionem, ibi. *sed cum*

falsus; quartò Iasonis insurrectio-
nem, ibi. *assumptis*. quintò eius expul-
sionem, ibi. *et profugus*. In secunda
parte, *his itaque gestis*. primò agit de
Antiochi persecutione; secundo ostē-
dit author, quòd id sustinuit pro pec-
catorum suorum punitione, ibi. *ita*
alienatus mente; tertio quòd ipse do-
minus templum releuaturus erat in
magnam eorum consolationem, ibi.
verum non propter locum gentē. Circa
primum introducit Antiochum con-
tra Iudæos sæuientem: secundo ipsos
in Ierusalem indifferenter interficien-
tem, ibi. *iussit autem*; tertio vasa sacra
ignominiosè & irreuerenter diripiē-
tem, ibi. *sed nec ista*. Circa primā prin-
cipalem partem ponit Antiochi con-
temptam superbiam. secundo eius
iussionem crudelem & nefariam, ibi.
reliquit autem *et suspectos*. Quarta
pars principalis ponitur, ibi. *Cumque*

Vide eun-
dem 1.2.
q. 104.
art. 4.
ad. 1.

appositus esset. in qua ponitur impu-
gnatio per Apollonium legatum re-
gis: & primò agitur de eius iussione;
secundo de eius dissimulatione: tertio
de Iudæorum occisione, & sabbathi
obseruatione; quartò de Iuda Macha-
bæo, & de suorum in montibus con-
uersatione, & malorū elongatione.
Sed iam ad literam. Et primò notā-
dum est, quòd iam nunc incipit re-
uerti ad historiam. 1. lib. *secundam pro-*
fectionem. creditur illa fuisse de qua
lib. 1. cap. 1. dicitur. Et paratum est
regnum in conspectu Antiochi. *con-*
uenit autem, scilicet eo tempore quo
Antiochus erat in Ægypto. *equites*
discurrentes. Notandum est, quòd ista
signa, præludia erāt sanguinis Iudæo-
rum per hostes effundendi, & talia,
& multo maiora contigerunt Ieroso-
lymis per totum annum præcedentē
destructionem eius sub Tito & Vef-

Textus
expositio.

Iosephus.
lib. 7.
de bello
Iudaico.
cap. 12.

Plura si-
gna quæ
destru-
tionem
Hieroso-
lymæ præ-
cesserunt.

364 LIB. III. MACHAB.
pasiano, vt recitat Iosephus. dicit
enim, quod stella præfulgens gladio
per omnia similis, supra ciuitatem ru-
tilans manebat, & cometes exitialib⁹
flâmis ante per totū annum visus est
ardere, sed & ante exitum tēporis &
belli in festo azymorū octaua die mē-
sis Aprilis hora nona noctis tantum
fulgur aram templūque circunde-
dit, vt putarent omnes diem clarissi-
mum factum, & permansit mediæ
horę spatio. Eodē etiam festo bos cū
ad victimam duceretur, agnum in
medio phano peperit, inter manus
ministorum. Sed & ianua interiorū
ædium templi, quæ respiciebat ad
orientem cum esset ærea vel ære
multi ponderis vestita, vel supertecta,
ita vt vix à decem viris impellentibus
eam, clauderetur: ferreis quoque ve-
ctibus ferisque munita, repentē hora
noctis sexta, apparuit spōtē patefacta;

365
sed & hoc sicut & lumen nocturnū, *Permitti-
tur caci-
tas mentis
tempore
diuina
ultionis.*
signum optimum putabatur. Deum
namque bonorum omnium portam
illis aperuisse dicebant: aliqui prudē-
tiores tamen tutamen templi dissol-
uendum iri, & hostibus portas ape-
riendas putabant. Et postea vicesima
prima die Maij, prope solis occasum,
visi sunt currus, & quadrigæ in omnē
regionem per aëra ferri, & armatorū
cohortes inferri nubibus, & vrbes cir-
cūdari agminib⁹ improuisis. In sequē-
ti autē festo Pentecostes noctu sacer-
dotes templum ad ministerium im-
plendum ex more ingressi, primum *Nota an-
gelorum
voces.*
quidē, motus quosdam strepitusque
senserunt, & demum voces quasdam
sonātes, Migremus hinc. Hoc etiam
quidam plebeius & rusticus, I E S V S
nomine, quatuor annos ante bellum
in festo tabernaculorum repentē cla-
mare cœpit, Vox ab oriente, vox ab *Quæ ple-
beius qui-
dā homo
ante de-
structionē
Hieroso-
lymæ præ-
dixit.*

occidente, vox à quatuor ventis, vox super Ierosolymam, & super templū, vox super spōsos & spōsas, vox super populū: & diu noctūque circumiēs ista clamabat, & verberibus ac flagris vsque ad ossa laniatus iussu præfecti vrbis Albinī, neque lacrymas fudit, nec preces, sed eandem vocem miserabiliter & cum quodā vlulatu emittens ad singulos ferè ictus proferebat, addens & hoc, Væ, væ Ierosolymis: Et sic clamabat vsque ad belli tempus quotidie, & maximè in festis diebus, Væ, væ Ierosolymis. Idque per septem annos faciens; neque voceraucior fuit, nec laborauit, donec obsidionis tempore circumiens, supra murum iterum, Væ, væ ciuitati & fano ac populo voce maxima clamabat. Cū autem ad extremum addidisset, Væ etiam & mihi, lapis tormēto aliquo dimissus ipsum inter

voces istas peremit. *Digestos*. i. diuisos & distinctos. *motus*. i. sonus ad inuicē conflagrantium. *excessisset*. i. exiuisset, quia dicebatur, quod mortuus esset. *conuolantibus*. vt scilicet ciuitatem defenderent, *arcem*. *Sion*. *exitium*. aliqui libri habent in exitū, scilicet mortis: & idem est. *Lacedamonios*. i. Spartiatas, qui erant fratres & amici Iudæorū, suprā lib. i. cap. 12. *His itaque gestis*. vsque ad locum istum recitauit author aliqua, quæ in libro primo nō fuerunt dicta, & videntur illa fuisse occasio, vt Antiochus insurgeret in Iudæos, & totum istud debet legi in primo, vel præsupponi in cap. i. lib. i. *Deserturos*. id est, rebellaturos, *effertis*. i. irrefrænatis. *occurrentibus*. i. occurrentibus & misericordiam perentibus: & hoc fuit magna crudelitas. *Menelao ductore*, non ille qui fuerat reconciliatus, suprā. 4. sed alius, quia

ille statim fuit mortuus; nisi fortè dicatur quòd de morte sua dictum fuit prius nimis citò, & per anticipationem propter continuationem historiarum. *gravius quàm ceteri*. quia Iudæi erant, & ideo magis erant molesti. Vnde argumentū sumitur, quòd illi qui sunt alijs domestici, si fiant eis superiores, fiunt eis molestiores. *Cumque appositus esset*. i. firmatus & obstinatus ad nocendum eis. *misit odiosum Apollonium*. Nota cōcordiam primi lib. & huius secundi. Nam ita accidit, quòd Mathathias & Iudæi alij videntes prædictas abominationes factas in templo & ciuitate per regem, fugerunt extra, vt dicitur hîc, & lib. 1. cap. 2. & alij qui remanserunt adhuc in ciuitate, (vt expressè dicitur hîc) postea fugerunt, vt dicitur lib. 1. ca. 2. & isti fuerunt qui ab Apollonio in die sabbathi fuerunt interfecti, in ciuitate partim,

partim, & partim fugientes, & ita saluatur vtraque littera: & ita non agitur hic de illo insultu Apollonij quem fecit suprâ lib. 1. cap. 3. in quo vicit eū Iudas. Ille enim fuit secundus conflictus. *Iudas autem*. hîc præmittitur tota historia supra posita in cap. 2. de Mathathia & genealogia eius, & venit ad Iudam qui decimus fuit, & fuit Summus sacerdos, non simpliciter loquendo de omnibus post Salomonem, vt patet in catalogo eorum supraposito: sed fuit decimus, computando à regno Græcorum, à quo incipit hæc historia, vt patet ex primo lib. Et primus tempore Seleuci Nicatoris fuit Onias Iaddi filius: secundus fuit, Simon iustus Oniæ filius; tertius Eleazar⁹ frater Simonis; quartus Mathathias Eleazari auunculus; quintus, Onias Simonis Iusti filius; sextus, Simon Oniæ filius; septimus Onias

*Numerus
& nomi-
na sum-
morum
pontificū
à regno
Græcorū
vsque ad
Iudam
Machab.*

obiectio.

Simonis filius, à quo suprà. 4. fuit occisus; octauus Iason pessimus istius Oniæ frater; nonus Menelaus peior fratre; decimus Iudas, qui, Summo sacerdotio diuino iudicio destituto, ipsum sacerdotium summum accepit. Sed cur non fit mentio de Lysimacho? Respondetur, quòd quia statim interfectus fuit. Vnde nihil aliud fecit ad officium sacerdotij pertinens nisi tantum sacrilegia, vt dictum est suprà cap. 4. Alij verò etsi mali fuerunt, tamen aliquid ex officio perfecerunt.

C A P. VI.

Judai coguntur relinquere legem Dei: ac templum violatur à gentilibus.

ED non post multum temporis misit rex senem quendam Antiochenum, qui compelleret Iudeos vt se transferrent à patriis & Dei legibus: contaminare etiam quod

in Ierosolymis erat templum, & cognominare Iouis Olympij: & in Gari^{Gari^{mon}}im, mons est prout erant hi qui locum inhabitabant, eleuatus iuxta Ierico è regione montis Gebal. Iouis hospitalis. Pessima autem & vniuersis grauis erat malorum incurso: nam templum luxuria & comessationibus Gentium erat plenum, & scortantium cum meretricibus, sacratisque ædibus mulieres se vtrò ingerebant, intrò ferentes ea quæ nō licebat. Altare etiam plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebantur. Neque autem sabbatha custodiebantur, neque dies solemnes patrij seruabantur, nec simpliciter Iudeum se esse quisquam confitebatur. Ducebantur autem cum amara necessitate in diem natalis regis ad sacrificia: & cum Liberi sacra celebrarentur, cogeantur hedera coronati Libero circuire. Decretum autem exiit in proximas gentiliū ciuitates, suggerentibus Ptolomæis, vt pari modo & ipsi aduersus Iudeos agerēt, vt sacrificarent: eos autem qui nollent

transire ad instituta gētiū, interficerent. erat ergo videre miseriam. Duæ enim mulieres delatæ sunt natos suos circumcidisse: quas infantibus ad hubera suspensis, cum publicè per ciuitatē circumduxissent, per muros præcipitauerunt. Alij verò ad proximas coeuntes speluncas, & latenter sabbathi diem celebrantes, cum indicati essent Philippo, flammis succensi sunt: eo quòd verebantur propter religionē & obseruantiam, manu sibi met auxiliū ferre. Obsecro autem eos, qui hunc librū lecturi sunt, ne abhorrescant propter aduersos casus, sed reputent ea quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere: magni beneficij est indicium. Non enim sicut in aliis nationibus Dominus patienter expectat, ut eas cum iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorum puniat: ita & in nobis

statuit, ut peccatis nostris in finē deuolutis, ita demū in nos vindicet. Propter quod nunquā quidem à nobis misericordiā suam amouet: corripuens verò in aduersis populum suum, non derelinquit. Sed hæc nobis ad cōmonitionem legentium dicta sint paucis. Iam autem veniendum est ad narrationem. Igitur Eleazarus unus de primoribus scribarum, vir ætate prouectus, et vultu decorus, aperto ore hians, compellebatur carnem porcinam manducare. At ille gloriosissimam mortem magis quā odibilem vitam complectens, voluntariē præibat ad supplicium. Intuens autem quemadmodum oporteret accedere, patienter sustinens, destinauit non admittere illicita propter vitæ amorem. Hi autem qui astabant, iniqua miseratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secretò rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, ut simularetur māducasse, sicut rex imperauerat de sacrificij

carnib⁹: ut hoc facto à morte liberaretur,
& propter veterem viri amicitia, hanc in
eo faciebant humanitatem. At ille cogi-
tare cepit etatis ac senectutis sue eminen-
tiam dignam, et ingenua nobilitatis ca-
nitiem: atque à puero optima conuersatio-
nis actus, et secundum sancta & à Deo
conditę legis constituta, respondit citò,
dicens, præmitti se velle in infernum: Nō
enim atati nostrę dignum est, inquit, sin-
gere: ut multi adolescentes, arbitantes
Eleazarum nonaginta annorum transisse
ad vitam alienigenarum: & ipsi pro-
pter meam simulationē, et propter modicū
corruptibilis vitę tempus decipiantur, &
per hoc maculam atque execrationē meę
senectuti conquiram. Nam etsi in præseti
tempore suppliciis hominum eripiar, sed
manum Omnipotentis nec viuus, nec de-
functus effugiam. Quam ob rem fortiter
vita excedendo, senectute quidem dignus
apparebo: adolescentibus autem exemplū

forte relinquam, si prompto animo, ac for-
titer pro grauissimis ac sanctissimis legi-
bus honesta morte perfugar. His dictis cō-
festim ad supplicium trahebatur. Hi autē
qui eum ducebant, et paulo antē fuerant
mitiores, in iram cōuersi sunt propter ser-
mones ab eo dictos, quos illi per arrogan-
tiam prolatos arbitrabantur. Sed cū
plazis perimeretur, ingemuit, & dixit,
Domine qui habes sanctam scientiam, ma-
nifeste tu scis, quia cū à morte possem libe-
rari, duos corporis sustineo dolores: secū-
dū animam verò propter timorē tuum
libenter hec patior. Et iste quidem hoc
modo vita decessit, non solum iuuenibus,
sed & vniuersę genti memoriam mortis
sue ad exemplum virtutis & fortitudi-
nis derelinquens.

IN CAP. VI.

SED non post multum temporis. Hęc est tertia pars à quarto cap. diuisa, in qua postquam posita fuit principum debellatio & regis impugnatio; hinc ad augendam malitiam ponitur gentilis ritus introductio, & primò introducitur gentilis obseruatio; secundò infligitur non obedientibus pœnæ vexatio, ibi. *erat ergo hæc videre miseria.* Circa primū ponitur quomodo populus à legali obseruantia vertitur; & secundò, quomodo idololatria introducitur, ibi. *Et cognominare Iouis;* tertio quomodo templum luxuria polluitur, ibi. *pessima autem;* quartò quomodo ritus legalis interrumpitur, ibi. *Nam neque sabbatha;* quintò

quomodo populus non obediens interficitur, ibi. *Ducebantur autem.* Circa secundam partem, de punitione agitur non obedientium. Et norandum quòd tria persequebatur, primò circumcisionem, secundò sabbathi sanctificationē, ibi. *alij verò ad proximos;* tertio ciborum discretionem, ibi. *igitur Eleazarus.* Secunda diuiditur, quia primò ponit obseruantium sabbathū perfectionem, secundò vt consulat miseriæ audientium, & vt inconuenientia ista euadant monitionem & informationem, ibi. *obsecro autem eos;* & in illa ostendit, mala euenire eis, primò non ex Dei reprobatione, sed ex eius miseratione: secundò, quòd alia Dei punizio procedit ex dilectione, tertio quòd tarda expectatio prouenit ex peccatorum maiori punitione. Circa illam partem. *igitur Eleazarus.* ponuntur multa quæ sunt

memoria digna, quia iste senex fuit
spectaculum & exemplar constantiū
martyrum futurorum. Et primò de-
scribit factam sibi violentiam, ibi.
compellebatur. secundò eius probitatē
& constantiam, ibi, *at ille.* tertio eorū
deceptoriam simulationem, ibi: *hi au-*
tem qui astabant. quartò eius discretam
responsionē, ibi. *at ille cogitare.* quin-
tò eorum arctiorem persecutionem,
ibi. *his dictis:* sextò eius orationem &
consummationem, ibi. *Domine qui*
habes. Et notandum, quòd in sua re-
sponsione posuit plura quæ illum re-
traxerunt. primò suæ sanctitatis anti-
quitatem; secundò suæ legis bonita-
tem; tertio suæ mortis breuitatem,
quartò famæ auctoritatem; quinto
diuini iudicij seueritatem, quæ omnia
patent in litera. Nunc id ad litteram.
à patrijs, & Dei legibus, id est, à custo-
ditis legibus à patribus. & *cognomi-*

Textus
expositio.

nare. idem, vt templum quod erat in
Ierusalem nominarent à Ioue, cuius
idolum ibi erat, vt tractum est suprà
lib. I. cap. I. *Olympij,* id est, qui in
mòte Olympio colebatur Iupiter, &
ideo mons Olympius dicebatur mōs
Iouis. Volebat ergo rex vt ita nomi-
naretur templum Iouis, quemadmo-
dum & illic. *Iouis Hospitalis.* sic dice-
batur, quia hospitibus fauere credebatur.
& *in Garizim.* Garisim erat tē-
plū Iouis primò edificatum à Samari-
tanis in honorem Dei, Iudæorum, tē-
pore quo Cyrus fuit eis fauorabilis,
vel Alexander Magnus, vt dictum
est suprà lib. I. ca. I. Qui postea tem-
pore Antiochi quādo viderunt eum
esse infestum Iudæis & eorum legi, &
colere Iouem, dedicauerunt illud in
honorem Iouis. *Antiochenum.* & hoc
procuratore Iasonis, qui eos qui erāt
Ierosolymis, vocabat Antiochenos,

380 LIB. II. MACHAB.
vide suprà cap. 4. *Libero*. proprium
nomen Dei est ipsius regis, vnde *Li-
bero*, id est, Baccho, qui erat apud an-
tiquos Deus vini, & istum in natali
suo rex præcipiebat coli, quia illum
sibi fauorabilem esse credebatur. Libe-
rum autem deum vini appellabant,
quia vinum prouocat ad luxuriam, &
prouocati ad illam libant masculos
&c. Vnde cum corpore muliebri de-
licato ipsum Liberum depingi facie-
bant antiqui. In tali ergo celebratione
natalis, regis Iudæi compellebantur
Circuire Libero, id est, versari circum-
quaque apud imaginem illam, quod
erat profanum. Et notandum, quod
gentiles antiquitus diem natiuitatis
sue celebrabant, quia tunc ad solatia
& luxus vitæ præsentis intrabāt, post
quæ maiora nō expectabant. E con-
trario Catholici Christiani diē obi-
tus sui festiuum habent, quia tunc ad

Cur gen-
tiles diem
natiuita-
tis sue ce-
lebrant;
non autē
christia-
ni.

CAP. VI. 381
gaudia recipiuntur æterna. *Ptolomais*.
id est, sequentibus Ptolomæum, qui
erat dux Cæles Syriæ & Phœniciæ, sup.
lib. 1. cap. 8. *duæ mulieres delatæ*. i. de-
nunciatæ & accusatæ. *Duæ*. hoc dici-
tur lib. 1. c. 1. *quib?* verior littera habet,
quas. *Alij* verò ad proximas coeuntes *spe-
luncas*, de hoc suprà lib. 1. ca. 1. isti sunt
qui extra ciuitatem se permiserunt oc-
cidi propter obseruantiam sabbathi,
de quibus ibidem dicitur. suprà tamē
habetur quomodo aliqui propter
eandem causam fuerunt occisi. *Non
ad interitum*. Hoc verum est, quoniā
non fuit ex intentione Dei, sed ex ma-
litia populi *ex sententia*, id est, secun-
dum quod ipsi sentiunt vel iudicant.
beneficij est indicium, Contrā quia Deus *oblectio*.
reputatur pius & benignus in expe-
ctando peccatores, & non puniendo
statim. Respondetur, quod adhibitio
pœnæ est duplex, vel est ad punitionē

Vide D. Thom. 3. p. q. 52. art. 2. ad 4. & quaest. 69 art. 9. ad 3. & 22. q. III. art. 1. in cor. & q. 123. art. 5.
iudicatoriam, & quoad hoc, expectare peccatores est misericordiae, & Deo quantum ad hoc, dicitur misericors retributor. Vel est ad remediū & praeservationem culpae faciendae: & tunc citò eam infligere, est misericordiae, sicut contingit de infirmo corporali, & hoc modo loquitur hīc. *primoribus. id est, priorib⁹. premitti se velle in infernum. id est, in limbum vel in mortē.*
Infernus in script. aliquando significat limbum vel mortem.
accipitur enim infernus aliquando in scriptura & apud patres hoc modo, secundum illud Genes. cap. 37. de Iacob, Deducetis canos meos cū mœrore ad infernum. Sed vtrum eligibile *De hoc idē lius & rationabilius homini iusto, eligere infernum etiam propriē dictum dist. 17. q. 2. ad 4. q. 1. ad 4. & in Quolibeto 1. art. 9. in corp.* quàm cōmittere vllum peccatū mortale, De hoc alibi. *execrationem. id est, maledictionē, quia sequētes dixissēt, Maledictus ille, qui hoc fecit, & ita ille omnes alios corrumpit.*

C A P. VII.

Contigit autem septem Martyrū fratres unā cum matre ^{Septē fratrum at-} sua apprehensos, com- ^{que ma-} pelli à rege edere contra ^{tris eorū simul.} fas carnes porcinas, fla- ^{vide} gris & taureis cruciatos. Vnus autem ex ^{Amb. de offici. cap. 41. lib. 1.} illis qui erat primus, sic ait, Quid quaeris, ^{lib. 4. epistolariū Epist. 6.} & quid vis discere à nobis? parati sumus & Cyp. ^{Mater Machabeorū Salomona dicebatur et primus filius Machabeus ut ait Iosephus in libro suo de illorū martyrio.} mori magis quàm patrias Dei leges praevuaricari. Iratus itaque rex iussit sartagine & ollas eneas succendi. Quibus statim succensis, iussit ei qui prior fuerat locutus, amputari linguam: & cute capitis abstracta, summas quoque manus & pedes ei praescindi, ceteris eius fratribus et matre inspicientibus. Et cum iam per omnia inutilis factus esset, iussit ignem admoueri, & adhuc spirantem torreri in sartagine: in qua cū diu cruciaretur, ceteri

una cum matre inuicem se hortabantur
mori fortiter, dicentes, Dominus Deus
aspiciet veritatem, & consolabitur in
nobis, quemadmodum in protestatione cā-
tici declarauit Moyses: Et in seruis suis
consolabitur. Mortuo itaque illo primo
hoc modo, sequentem deducebant ad illu-
dendum: & cute capitis eius cum capillis
abstracta, interrogabant si manducaret,
prius quam toto corpore per membra sin-
gula puniretur. At ille respondens patria
voce, dixit, Non faciam. Propter quod
& iste sequenti loco primò tormenta sus-
cepit: & in ultimo spiritu constitutus,
sic ait, Tu quidem scelestissime in presenti
uita nos perdis: sed rex mundi defunctos
nos pro suis legibus, in eternæ uitæ resur-
rectione suscitabit. Post hunc tertius illu-
ditur, & linguam postulatus citò protu-
lit, & manus constanter extendit: &
cum fiducia ait, E calo ista possideo, sed
propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio,
quoniam

quoniam ab ipso me ea recepturum spero.
ita ut rex, & qui cum ipso erant, mira-
rentur adolescentis animum, quod tan-
quam nihilum duceret cruciatus. Et hoc
ita defuncto, quartum vexabant similiter
torquentes. Et cū iam esset ad mortem,
sic ait: Potius est ab hominibus morti da-
tos spem expectare à Deo, iterum ab ipso
resuscitandos. tibi enim resurrectio ad vi-
tam non erit. Et cū admouissent quin-
tum, vexabant eum. At ille respiciens
in eum, dixit, Potestatem inter homines
habens, cū sis corruptibilis, facis quod
vis: noli autem putare genus nostrum à
Deo esse derelictum. tu autem patienter
sustine, & videbis magnam potestatem
ipsius, qualiter te & semen tuum torque-
bit. Post hunc ducebant sextum; & is
mori incipiens, sic ait, Noli frustra erra-
re: nos enim propter nosmetipsos hoc pati-
mur, peccantes in Deum nostrum, & di-
gna admiratione facta sunt in nobis. tu

autem ne existimes tibi impunè futurum,
quòd contra Deum pugnare tentaueris.
Supra modum autem mater mirabilis, &
bonorum memoria digna, quæ pereuntes
septem filios sub unius diei tempore con-
spiciens, bono animo ferebat propter spem
quam in Deo habebat: singulos illorum
hortabatur voce patria fortiter, repleta
sapientia: & fœmine cogitationi masculinū
animū inserens, dixit ad eos, Nescio
qualiter in utero meo apparuistis: neque
enim ego spiritum & animā donavi vobis
& vitam, & singulorum mēbra non ego
ipsa compegi: sed enim mundi creator, qui
formauit hominis natiuitatem, quique
omnium inuenit originem, & spiritum
vobis iterum cum misericordia reddet &
vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis
propter leges eius. Antiochus autem con-
temni se arbitratus, simul & exprobrātis
voce despecta, cū adhuc adolescentior
superesset, non solum verbis hortabatur,

sed & cum iuramento affirmabat se diui-
tem & beatum facturum, & translatum
à patriis legibus amicum habiturum, &
res necessarias ei prabiturum. Sed ad hæc
cum adolescens nequaquam inclinaretur,
vocauit rex matrem, & suadebat ei ut
adolescenti fieret in salutem. Cū autem
multis eam verbis esset hortatus, promisit
suasurā se filio suo. Itaque inclinata ad il-
lum, irridens crudelem tyrannum, ait pa-
tria voce, Fili mi miserere mei, quæ te in
utero nouem mensibus portavi, & lac
triennio dedi & alui, & in ætatem istā
perduxi. Peto te nate, ut aspicias ad cæ-
lum & terram, & ad omnia quæ in eis
sunt: & intelligas quia ex nihilo fecit illa
Deus & hominum genus: ita fiet ut non
timeas carnificem istum, sed dignus fra-
tribus tuis effectus particeps, suscipe mor-
tem, ut in illa miseratione cum fratri-
bus tuis te recipiam. Cū hæc illa adhuc
diceret, ait adolescens, Quem sustinetis?

non obedio precepto regis, sed precepto legis, quæ data est nobis per Moysen. Tu verò qui inuentor omnis malitiæ factus es in Hebreos, non effugies manum Dei. Nos enim pro peccatis nostris hac patimur. Et si nobis propter increpationē, et correptionē Dominus Deus noster modicū iratus est: sed iterum reconciliabitur seruis suis. Tu autem ô sceleste & omnium hominum flagitiosissime, noli frustra extolli vanis spebus in seruos eius inflammatus. nondum enim omnipotentis Dei & omnia inspicientis iudicium effugisti. Nam fratres mei modico nunc dolore sustentato, sub testamento aternæ vitæ effecti sunt: tu verò iudicio Dei iustas superbie tue penas exolues. Ego autem sicut & fratres mei animam & corpus meum trado pro patriis legibus: inuocans Deum maturius genti nostræ propitium fieri, teque cum tormentis & verberibus confiteri quod ipse est Deus solus. In me verò &

in fratribus meis desinet omnipotētis ira, quæ super omne genus nostrum iustè superducta est. Tunc rex accensus ira, in hunc super omnes crudelius desquit, indignè ferens se derisum. Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens. Nouissimè autem, post filios & mater consumpta est. Igitur de sacrificiis, & de nimis crudelitatibus satis dictum est.

IN CAP VII.

CONTIGIT autem septem fratres. Hæc est quarta pars à cap. 4. diuisa, in qua ponitur legaliū obligatio quantum fuit in aduersariis, & primò ponitur hostium contra 7. fratres & eorum matrem insurrectio, secundò eorum constans & fidelis responsio, & mortis victoriosæ toleratio, ibi. unus autem ex illis. Et in hac sunt singule

partes, quæ de his singulis fratribus mentionem faciunt, & etiam de matre. Circa secundam partem oportet considerare primò constantem eorū confessionem, secundò, regisurbationem, ibi. *iratus*; tertio eius grauem mutilationem; quartò in sartagine combustionem; quintò fratrum cōtemplationem, sextò mutuam exhortationem. Circa factum secundi vide primò eius afflictionem, confederationem, & futuræ resurrectionis promissionem. Circa factum tertij considera animi illius promptitudinem & fortitudinē constantiæ. Circa quartum fit mentio de resurrectionis gloria, de tyranni miseria & ignominia. Circa quintum patet quomodo redarguit tyranni malitiam, quomodo confitetur de hoc diuinam prouidentiam. Circa sextum ponit ipsum viriliter sustinentem, & audacter ty-

*Vide eundem 22.
q. 100.
ar. 3. ad
4. & q.
119. ar. 3.
ad. 3. &
1. p. q. 75.
& iterū
22. q. 126
art. 4.*

rannum corripientem, & matrem æquanimitèr omnia aspicientem, & filios multipliciter cōsolantem. Circa septimum ponit primò Antiochum indignatione commotū puero dona & diuitias promittentem, matrem de informatione filij persuadentem, & de morte recipienda filio prædicantē, filium quoque Antiocho viriliter respondentem, munera & oblationes eius totaliter despicientem, defensionem legis sanctæ ad instar fratrumponentem, regem demum in ipsum acrius desæuientem. Vltima pars de facto matris manet indiuisa. Nūciam ad litteram. *Contra fas*. id est, contra præceptum legis, quæ porcos reputabat immundos, & ideo comedere vetabat. *flagris*; id est flagellis factis de corio tauri, *patrias & Dei leges*, id est, patribus à deo datas, & ab ipsis obseruatas. *sartagines*. id est, patellas in quibus

*Textus
expositio.*

assantur carnes. *linguam.* qua scilicet fuerat dominum confessus. *Moyses.* Deut. 32. *Patria voce.* id est Hebraica. Et quoniā hi tam expressam cælestiū bonorū rationē reddiderūt, ideo martyrium ipsorum ecclesia celebrat. *ista.* scilicet membra quæ sibi amputabātur. *è cælo,* id est è dono diuino. *ab hominibus morti dados,* concluditur in hunc modum: potius est morti dados spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos. *ab hominibus.* id est, quā ab hominibus, q. d. si hic est adiudicatus morti, magis debet sperare salutem à Deo resuscitante, quā ab hominibus. *ad vitam.* scilicet gloriosam, quæ simpliciter dicitur vita. *Dā-* nat. enim & si uiuant realiter, tamen vita eorum propter miseriam in qua sunt, quædam mors est. *qualiter te & semen tuū torquebit.* Hoc fuit impletū quando tam ignominiosè mortuus

*Cur eccle-
sia Ma-
chabæorū
martyriū
celebrat,
& non
aliorum
sanctorū
vet. te-
stam.*

*Damna-
torū vita
magis
mors quā
vita di-
cenda.*

fuit, vt dicitur infra. cap. 9. *contra do-
minū.* id est, contra legē à domino in-
stitutā. *promisit.* scilicet non sicut rex
intendebat, sed sicut Deo placebat,
ideo non fuit mentita. *modico.* scilicet
respectu præmij. *sub testamento aternæ
vitæ.* id est, immutabili promissione,
te cum tormento confiteri, quòd ipse est
deus. Hoc fecit infra cap. 9. vnde hic
prophetauit. *mundus obijt,* scilicet à
trāsgressione legis immunis. *nouissimè
& mater consumpta est.* In hoc signifi-
catur, quòd in fine mūdi post marty-
ria filiorum omnium; consummata
erit ecclesia.

Iudas vero Machabeus, cuius zelo
dei ductus: & patriæ
libertatis.
qui cum illo erant, introi-
bant latenter in castella: & eos
cōuocantes cognatos, & eos
qui permanferant in Iudaismo assumen-

*Iudas col-
ligit exer-
citiū zelo
dei ductus:
& patriæ
libertatis.
atque pro-
figat Ni-
canorem.*

394 LIB. III. MACHAB.
tes, eduxerunt ad se sex millia virorum.
Et inuocabant Dominū, ut respiceret in
populum qui ab omnibus calcabatur, &
misereretur templo quod cōtaminabatur
ab impiis: misereretur etiam exterminio
ciuitatis, quæ esset illico complananda,
& vocem sanguinis ad se clamantis audi-
ret: memoraretur quoque iniquissimas
mortes paruulorum innocentum, & blas-
phemias nomini suo illatas, & indigna-
retur super his. At Machabeus congre-
gata multitudine, intolerabilis gentibus
efficiebatur. ira enim Domini in miseri-
cordiam conuersa est. Et superueniens ca-
stellis & ciuitatibus improuisus, succen-
debat eas: & opportuna loca occupans,
non paucas hostium strages dabat: maxi-
mè autem noctibus ad huiusmodi excur-
sus ferebatur, & fama virtutis eius ubi-
que diffundebatur. Videns autem Philip-
pus paulatim virum ad profectum venire,
ac frequentius res ei cedere prosperè, ad

CAP. VIII. 395
Ptolomeum ducem Cælesyriae, & Phæ-
nicis scripsit ut auxilium ferret regis
negotiis. At ille velociter misit Nicanor-
em Patrocli de primoribus amicum, datis
ei de permistis gentibus armatis non mi-
nus viginti millib⁹, ut uniuersum Iudeo-
rum genus deleret, adiuncto ei & Gor-
gia viro militari, & in bellicis rebus ex-
perientissimo. Cōstituit autem Nicanor,
ut regi tributum, quod Romanis erat
dandum, duo millia talentorum de capti-
uitate Iudeorum suppleret: statimque ad
maritimas ciuitates misit, conuocans ad
coemptionem Iudaicorum mancipiorum,
promittens se nonaginta mancipia ta-
lento distracturum, non respiciens ad vin-
dictam quæ eum ab omnipotente esset con-
secutura. Iudas autem ubi comperit, in-
dicauit his qui secum erant Iudæis, Nica-
noris aduentum. Ex quibus quidam for-
midantes, & non credentes Dei iustitia,
in fugam vertebantur: alij verò siquid eis

supererat vendebant, simulque Dominum deprecabantur ut eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos prius quā cominus veniret, vendiderat: & si nō propter eos, propter testamentū tamē quod erat ad patres eorū, & propter inuocationem sancti & magnifici nominis eius super ipsos. Conuocatis autem Machabeus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat, ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent iniquē venientium aduersum se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent: ante oculos habentes contumeliam quæ loco sancto ab his iniuste esset illata, itemque & ludibrio habitæ ciuitatis iniuriam, adhuc etiam, veterum instituta conuulsa. Nam illi quidem armis confidunt, ait: simul & audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui potest & venientes aduersum nos, & vniuersum mundum vno nutu delere, confidimus. Admonuit autē eos & de auxiliis Dei, quæ facta sunt er-

ga parentes: & quod sub Sennacherib centum octoginta quinque millia perierunt: & de prelio quod eis aduersus Galatas fuit in Babylonia, ut omnes ubi ad rem ventum est, Macedonibus sociis hesitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt centum viginti millia, propter auxilium illis datum de celo, et beneficia pro his plurima consecuti sunt. His verbis constantes effecti sunt, & pro legibus et patria mori parati. Constituit itaque fratres suos duces utrique ordini, Simōnem & Iosephum & Ionatham, subiectis unicuique millenis & quingentenis. Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, & dato signo adiutorij Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore. Et factō sibi adiutore omnipotente interfecerunt super nouē millia hominum: maiorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt. Pecuniis verō eorum qui ad emptionem ipsorum ve-

nerant sublati, ipsos usquequaque persecuti sunt, sed reuersi sunt hora conclusi. nam erat ante sabbathum: quam ob causam non perseuerauerunt insequentes. Arma autem ipsorum & spolia congregantes, sabbathum agebant: benedicentes Dominum qui liberauit eos in isto die, misericordie initium stillans in eos. Post sabbathum verò debilibus, & orphanis, & viduis diuiserunt spolia: & residua ipsi cum suis habuere. His itaque gestis, & communiter ab omnibus facto obsecratione, misericordem Dominum postulabant, ut in finem seruis suis reconciliaretur. Et ex his qui cum Timotheo & Bacchide erant contra se contententes, super viginti millia interfecerunt, & munitiones excelsas obtinuerunt: & plures prædas diuiserunt, aquam portionem debilibus, pupillis & viduis, sed & senioribus facientes. Et cum arma eorum diligenter collegissent, omnia composuerunt in locis

opportunis, residua verò spolia Ierosolymam detulerunt: & Philarchen quicum Timotheo erat, interfecerunt, virum sceleratum, qui in multis Iudæos afflixerat. Et cum epinicia agerent in Ierosolymis, eū qui sacras iannas incenderat, id est Callisthenem, cum in quoddam domicilium refugisset, incenderunt, digna ei mercede pro impietatibus suis reddita. Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negotiantes ad Iudæorū venditionem adduxerat, humiliatus auxilio Domini ab his quos nullos existimauerat, deposita veste glorie, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus. Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captiuitate Ierosolymorum, predicabat nunc protectorem Deum habere Iudæos, & ob ipsum inuulnerabiles esse, eò quòd sequerentur leges ab ipso constitutas.

IN CAP. VIII.

IUDAS verò *Machabeus*. Hęc est tertia pars principalis huius libri totius, à principio libri diuisa. In qua postquam posita est præfationis prælibatio, & tribulationum recitatio; hæc tertiò ponitur oppressorum liberatio. Et notandum, quòd deinceps est similis historia illi quæ posita est in lib. 1. quinimo quasi omnino eadē: intelligendum est tamen, quòd de liberationibus Iudæorum factis per fratres Iudæ, Ionatham scil. & Simonem, non hic dicitur in libro isto, sed tantum de Iuda. Vnde historia ista non durat, nisi ad mortē Nicanoris, quæ ponitur lib. 1. cap. 7. in fine. Ab octauo autē cap. vsque ad finē lib. primi nihil habetur, in isto 2. libro. Oportet igitur diuisionem sumere secundum reges quorum temporibus

poribus Iudas præfuit, qui sunt tres. Primò ergo ostenditur, quomodo præualuit sub Antiocho Epiphane, vel Nobili; secundò quomodo sub Antiocho filio eius, vt cap. 10. tertiò sub Demetrio Eupatore filio Seleuci, nepote scilicet Antiochi magni, quia Seleucus & Antiochus Nobilis fuerunt fratres, vt patet cap. 14. Primò igitur agitur de hostium per Iudam mirabili expugnatione, secundò de regis Antiochi miserabili expiratione; vt habetur cap. 9. Præmittitur autem hic conflictus Iudæ cum Apollonio Duce Syriæ de quo dictum est supra lib. 1. cap. 4. Tertiò dicitur missus fuisse cum Lysia, cum Gorgia, & Timotheo, nec legitur eum pugnasse contra Iudæos tempore Antiochi Nobilis, sed tempore Demetrii filij Seleuci lib. 1. cap. 7. Ex quibus omnibus patet, quòd de isto aduentu Nicanoris,

& de ista pugna cum Iuda non fecit lib. I. mentionem. Diuiditur autem istud caput in quatuor partes; primò ostenditur Iudas malos persequens & puniens; secundò Nicanori occurrens. *ibi. Videns autem Philippus*; tertio ponitur Iudas exercitum suum animans, *ibi. Iudas autem cum comperit*. quartò autem ponitur Nicanor succumbens, *ibi. Et facto sibi &c.* Circa primam partem ponitur primò quomodo sead Iudam adunauerunt, *ibi. Iudas verò*. secundò quomodo dominum humiliter inuocauerunt, *ibi. & inuocabant*. tertio quomodo hostes viriliter cruciauerunt, *ibi. At Machabeus*. Circa secundam partem ostendit primò regis principē Nicanorem factis ipsius Iudę inuidentem, secundò auxilium à Ptolomæo requirentē, *ibi. ad Ptolomæum*; tertio ipsum Nicanorem venientem, *ibi. et ille velo-*

citer misit; quartò Nicanorem Iudæis superbè comminantem, *ibi. constituit autem*; quintò de vendendis Iudæis furiosius disponentem, *ibi. statimque*. Circa tertiam partem agitur primò de exercitus Iudæ trepidatione; secundò de communi eorum deprecatione, *ibi. Alij*, tertio de eorum informatione, *ibi. conuocatis*; quartò de victoriarum recordatione, *ibi. Admonuit autem eos*; quintò de ordinatione, *ibi. his verbis*. Circa quartam partem, ponit primò exercitum Nicanoris succumbentem, *ibi. et facto sibi adiutorio*; secundò Iudam propter sabbathū prædam custodientem, *ibi. sed reuersi sunt*; tertio post sabbathum turbis curialiter illam diuidentem, *ibi. post sabbathum verò*; quartò alijs hostibus prævalentē, *ibi. & ex his qui cum Timotheo*; quintò iterum prædas eorum distribuentem, *ibi. & cum arma eorū*;

404 LIB. II. MACHAB.
sextò quendam specialem aduersariũ
morientem, ibi. *Et cum epinicia*; se-
ptimò Nicanorem turpiter fugien-
tem, ibi. *facinorosissimus*. Nunc ad lit-
terã, & eos qui permanserāt. sc. religio-
nis vinculo. Istud enim fuit causa
confœderationis & vnionis in exer-
citu Iudæ. *vocem sanguinis*: id est, effu-
sionem sanguinis, qui ex crudelitate
facti, prouocat ad vindictam facien-
dam, ac si clamaret. *indignaretur*. id
est ad modum indignationis se habe-
ret, illa puniendo. *videns autem Phi-
lippus*. Is fuit Philippus cui Antiochus
filium suum ad nutriendum tradidit,
quem Antiochus filius Antiochi oc-
cupantem regnum suum de consilio
Lysia de Antiochia expulit, vt suprà
lib. i. cap. 6. dicitur. & iste etiam fuit
Antiochus quem Philippus reliquit
cum alijs præpositum terræ ad affli-
gendoſ Iudæos, suprà eodem cap. 5.

& 8. *Misit Nicanorem Patrocli*. si lo-
quatur de illa missione de qua suprà
libro i. cap. 3. tunc secundũ glosam,
sic concordatur: Quòd tam Philip-
pus iste, quàm Lysias, qui loco regis
erat, procurauerunt Nicanorem mit-
ti. quod non est inconueniens. Et
primus lib. loquitur de vno; hic au-
tem liber de altero. Si verò fuerit alia
missio, tũc dicitur vt suprà, quod ve-
rius videtur, quòd Philippus ille iuit
cum Antiocho in Persidẽ, & illi etiã
recommendaui filium suum. vnde
nunc non erat in Iudæa. *Nicanorem
Patrocli*. scilicet filium, *datiſ ei de per-
mixtis gentibus*. quidam enim iuuenes
erant, & quidam senes, quidam soli
proprij & quidam alieni, quidã equi-
tes & quidam pedites. *Constituit au-
tem Nicanor*. id est, firmiter promisit.
Regi. id est Lysia, qui erat loco regis,
quia rex in Persidem iuerat ad colli-

gendam pecuniā. *de captiuitate*, id est, de illis qui erant ex Iudæis captiui. *suppleret*. id est, solueret. *misit*. *suprà* 1. libro cap. 3. dicitur quòd audierunt mercatores, & venerunt ad emendū. Et vtrumque potuit esse verum, & quòd iste miserit, & quòd illi hæc audientes venerint. *mancipiorum*, quasi manu capta, sicut sunt illi qui capiuntur in bello, & in seruitutem rediguntur. *talento*. i. pro vno talento daret nonaginta mancipia. Et notandum, quòd talentum secundum Isidorum propriè loquendo est in ponderibus, sed hic nō accipitur nisi pro nummo trium denariorum vsualium, & tunc secundum hoc ipse volebat dare triginta pro vno denario vsuali, sicut postea fecit Titus & Vespasianus tēpore captiuitatis Iudæorum: *formidantes*. *suprà* lib. 1. cap. 3. fecit proclamari, quòd formidolosi reuerteren-

*Mancipiū
unde di-
ci tur.*

*Isidorus.
16. li. ori-
ginum.
cap. 14.*

*Talentum
quid.*

tur. *prius quàm cominus*. id est, etiam priusquam veniret, vendiderat. *propter testamentum*, id est, promissionem firmam. *ne hostibus reconciliarentur*. fauendo suggestionibus eorum illicitis; non tamen hīc ponit modum pacis. *ceterum instituta*. id est, antiquorum patrum, vt Moyfis & aliorū. hæc omnia rememorata dabant eis fiduciam, quia colligebant, quòd Deus ista sine vindicta non dimitteret. *Sēnacherib*. 4. Regū. 19. vide. *aduersus Galatas*, de isto bello nihil legitur ali-
obiectis.
bi, quàm hīc. Sed obijcitur contra id quod hoc loco dicitur, illud quod habetur *suprà* lib. 1. cap. 4. vbi dicitur, quòd non habebat secum nisi tria millia. Respondetur, quòd ibi loquitur de illis quos ille solus secum habebat; hīc autem loquitur de suis, & de alijs quos sui habebant. Vnde statim dicuntur hīc, fuisse septem millia:

Conuocatis autem Machabeus septem millibus & qui cum illo erant, supple, de quibus hîc tacet. Et sic habetur numerus iste præcisè, quod scilicet Iudas habuit tria millia: & quilibet aliorum mille quingentos. *Ab Esdra lecto.* non tunc, sed antea. Vnde sensus est, quod fecit eis recitari sanctum librum, prout aliàs ab Esdra lectus fuerat. *Non obiectio.* millia. Sed contra suprà lib. 1. cap. 4. dicitur cecidisse tantum tria millia. Respondetur quòd ibi computantur solum interfecti à Iuda: hîc verò interfecti ab illo & à turma eius. *reuerſi sunt hora conclusi*, id est, tempore deficiente, scilicet vespertina hora ante sabbathū. Quæ erat obseruāda, quia Iudæi incipiebant festa sua à vespertina hora præcedente vsque in vesperrum sequentem. *misericordie initium.* quia prima fuit victoria notabilis à Deo corripiente ipsos inimicos affli-

ctione. in finem seruis suis reconciliaretur. id est, integrè, *Timotheo.* de bello contra istum vide suprà lib. 1. cap. 5. cum *Bacchide.* vide ibidè cap. 7. *Epini-*cia. id est, dies victoriæ & superationis hostiū, ab epi quod est supra, & nicé, victoria: vnde in alia translatione dicitur, superatis hostibus, Iudas festum celebrabat.

CAP. IX.

EODEM tempore Antiochus inhonestè reuertebatur de Perside. Intrauerat enim in eam qua dicitur Persopolis, & tentauit ex-
Antiochus Persopolim
spoliare volens;
vertitur in fugam.
poliare templum, & ciuitatem opprimere: sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt: & ita contigit ut Antiochus post fugam turpiter rediret. Et cū
i. anno ante Christi natū.
163. & mundi.
1799.

venisset circa Ecbatanam, recognouit quæ
erga Nicanorem & Timotheum gesta
sunt. Elatus autē in ira, arbitrabatur se
iniuriam illorum qui se fugauerant, posse
in Iudæos retorquere: ideoque iussit agi-
tari currum suum, sine intermissione agēs
iter, cælesti eum iudicio perurgente, eo
quod ita superbè locutus est se venturum
Ierosolymam, & congeriem sepulchri Iu-
dæorum eam facturum. Sed qui uniuersa
conspicit Dominus Deus Israel, percussit
eum insanabili & inuisibili plaga. Ut
enim finiuit hunc ipsum sermonem, appre-
hendit eum dolor dirus viscerum, et
amara internorum tormenta: & quidē
satis iuste, quippe qui multis & nouis cru-
ciatib. aliorum torserat viscera, licet ille
nullo modo à sua malitia cessaret. Super
hoc autem superbia repletus, ignem spi-
rans animo in Iudæos, & præcipiens ac-
celerari negotium, contigit illum impetu
euntē de curru cadere, & graui corporis

collisione membra vexari. Isque qui sibi
videbatur etiam fluctibus maris impera-
re, supra humanum modum superbia re-
pletus, & montium altitudines in statera
appendere, nunc humiliatus ad terram in
gestatorio portabatur, manifestam Dei
virtutem in semetipso contestans: ita ut
de corpore impij vermes scaturirent, ac
viuentes in doloribus carnes eius efflue-
rent, odore etiam illius & fœtore exer-
citus grauaretur. Et qui paulò ante side-
ra celi cōtingere se arbitrabatur, cum ne-
mo poterat propter intolerantiam fœtoris
portare. Hinc igitur cæpit ex graui super-
bia deductus ad agnitionem sui venire di-
uina admonitus plaga, per momenta sin-
gula doloribus suis augmenta capientibus.
& cum nec ipse iam fœtorem suum ferre
posset, ita ait, Iustum est subditum esse
Deo, et mortalem non paria Deo senti-
re. Orabat autem hic sceleratus Dominū, ^{Orabat}
quo non esset misericordiam consecutu- ^{autem do-}
minum,

a quo non erat &c. Vatablus sic vertit ex Græco Orabat dominū: dicens iā non eius misertum quasi ipsemet desperaret de Dei misericordia.
 rus Et ciuitatem ad quā festinans veniebat eam ut ad solum deduceret, ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere: & Iudeos quos nec sepultura quidem se dignos habiturū, sed aui- bus ac feris diripiendos traditurum, & cum paruulis exterminaturum dixerat, æquales nunc Atheniensibus facturum pollicetur: templum etiam sanctum, quod prius expoliauerat, optimis donis ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, et pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis prestaturum: super hæc & Iudæum se futurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & prædicaturū Dei potestatem. Sed non cessantibus doloribus; superuenerat enim in eum iustum Dei iudicium, desperans scripsit ad Iudeos in modum deprecationis epistolam hæc cō- tinentem: OPTIMIS ciuib⁹ Iudæis plu- rimam salutem, & bene valere, et esse felices, rex & princeps Antiochus. Si be-

ne valeatis & filij vestri, & ex senten- tia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias. Et ego in infirmitate cōstitutus, vestri autem memor benignè reuersus de Persidis locis, & infirmitate graui ap- prehensus, necessarium duxi pro communi vilitate curam habere: non desperans memetipsum, sed spem multā habēs effu- giendi infirmitatem. Respiciens aut quod & pater meus, quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum: ut si quid contrarium accideret, aut difficile nuntiaretur, scientes hi qui in regionibus erāt, cui esset rerum summa derelicta, non turbarentur. Ad hæc, considerans de pro- ximo potentes quosque & vicinos tempo- ribus insidiantes & euentum expectantes, designaui filium meum Antiochum re- gem, quem sæpe recurrrens in superiora re- gna multis vestrum commendabam: & scripsi ad eum quæ subiecta sunt. Oro ita-

que vos, et peto memores beneficiorū publicē & priuatim, ut unusquisque cōseruet fidē ad me & ad filium meū. Confido eum modestē & humanē acturum, & sequentem propositum meum, & communē vobis fore. Igitur homicida & blasphemus pessimē percussus, & ut ipse alios tractauerat, peregrē in montibus, miserabili obitu vita functus est. Transferebat autem corpus Philippus collactaneus eius: qui metuens filium Antiochi, ad Ptolomeum Philometorem in Aegyptū abiit.

IN CAP. IX.

EODEM tempore. Hic secundò agitur de Antiochi Nobilis mortē miserabili, de qua lib. i. cap. 6. Et describuntur tria per ordinem se habentia, primò quomodo fuit per su-

berbiam elatus & de Iudæis indignatus; secundò quomodo fuit à Deo cruciatus, ibi. *sed qui vniuersa*; tertio quomodo timore pœnæ fuit in se humiliat⁹, ibi. *Hinc igitur cœpit*. Circa primum præmittit turbationis duplicē occasionem, scilicet propter repulsam eius ignominiosam, & probitatem Iudæorum victoriosam; secundò ponit eius turbationē & præsumptionem, ibi. *elatus autem in ira*. Circa secundam partem principalem ostendit suam afflictionem ut nimiam; secundò ostendit pœnæ superbiæ corresponſionem, ibi, *Isque qui sibi videbatur*. Circa tertiam partem ubi tangitur eius humiliatio, primò eam profitetur verbo, secundò litteris & instrumento, ibi. *sed non cessantibus doloribus*. Circa primum promittebat se honorare ciuitatem, gentem, & tēplum Iudaicum seu legalem ritum,

quorum omnium contraria prius cogitauerat. Circa ordinationem literarum, primò Iudæos amicabiliter salutauit; secundò se infirmum grauitè denuntiavit; tertio quomodo de vita rehabenda desperauit; quartò quomodo ad exemplum patris de successore ordinauit; quinto quomodo eum Iudas commendauit; sextò quomodo tandem expirauit. Nunc iam ad litteram: *codem tempore*: id est, interim quòd Nicanor sic deuictus fuit. *Antiochus inhonestè reuertebatur*. quia expulsus & deuictus, vide de hoc supra lib. i. cap. 6. *Persepolis*. id est, ciuitas Perfidis, à polis, quod est ciuitas: & dicebatur ciuitas simpliciter, per antonomasiam, quia principalior erat in illo regno; tamen proprio nomine dicebatur Elimada, lib. i. cap. 6. *expoliare templum*, quia ibi erant multa vasa pretiosa, & thesauri, &

*Textus
expositio.*

thesauri, & ibi colebatur Diana. *turpiter*. quia contra consuetudinem, victus est. *Ecbathanis*. ciuitas in media prouincia. 2. Esdræ. 6. *Elatu in ira*. i. commotus partim ex ira, partim ex superbia. *se fugauerant*. id est, illos de Persepoli. Sensus est, quòd iniuriam sibi factam in Persepoli, vindicaret in Iudæos. *agitari*. nota quòd hæc fuit occasio cadendi. vide de infirmitate eius lib. i. cap. 6. *ignem spirans*. id est, ad modum ignis violenter retenti, & hoc est signum magnæ turbationis, sicut dicitur Actuum. 9. Saulus adhuc spirans minarum & cædis, &c. *etiam fluctibus maris imperare*. in hoc tangit eius magnam superbiam. Quamuis autem vexatio dat intellectum, tamen, non veram habuit pœnitentiã, *vide de hoc in 3. p. 9. 83. art. 1. ad* nec mouebatur ex odio culpæ, sed pœnæ: & ideo non meruit indulgentiam. *misericiordiam*. propter causam

418 LIB. II. MACHAB.
dictam. *Atheniensibus*. qui erant liberi
& honorati. *terra*; sc. sanctæ. *despe-*
rans. ex hoc patet quòd mentiebatur.
infra eodem. ubi dicebat se non de-
sperare. *optimis ciuibus*. totū est adula-
tio. *rex*. scilicet Asiæ & Persidis de iu-
re. & *princeps*, super Iudæos ex vsur-
patione, *ex sentētia*. id est, ex volūate
nostra, secundum quod etiam vos de-
terminatis & diffinitis. *non desperans*.
mentiebatur quidē, sed nolebat de
morte sua eos consolari; vel fortē vt
magis induceret eos ad orandum pro
se. *pater meus*. Antiochus Magnus. *Qui*
post se acciperet principatum. Hoc fuit
impletū de Seleuco fratre istius. Hoc
autem dicebat iste, quia volebat filiū
suum regnare post se, cum tamen ne-
pos suus Demetrius filius Seleuci re-
gnare deberet. *summa*, id est, nego-
tiorum sarcina euentum infirmitatis
meæ. *Multis nostrum commendatam*.

CAP. IX. 419
falsum est de Iudæis, sed forsan de
alijs id dicit, nisi fortē factum sit, &
nō legatur. *publicē & priuatim*. id est,
quæ recepi ab omnibus & singulis;
vt referatur ad omnes & singulos.
Communem vobis fore: id est, tracta-
bilem & affabilem. *Philippum*. cui cō-
misit diadema & anulū pro filio suo
Antiocho, suprà libro. i. cap. 6. *qui*
metuens. non ita citō & statim: sed
postquam fuit fugatus de Antiochia
quam vsurpabat de consilio Lysia,
vt suprà lib. i. cap. 6. & 8. habetur.

CAP. X.

MACHABÆVS autem & Judas
qui cum eo erant, Domino Macha-
se protegente, templum qui- bant ciui-
dem & ciuitatem recepit; ratem &
templum
aras autem quas alienigenæ per plateas ex- recipit in
truxerant, itemque delubra demolitus est. sua prote-
ctione:
Deo duce.

Dd ij

*Post bien-
nium vel
à tempo-
re rebel-
lionis fa-
cta per lu-
dam: lege,
quia post
duos an-
nos tertio
anno eodē
die quo
fuerat cō-
tamina-
tus fuit
mūdatus:
quasi pri-
mus an-
nus non
compute-
tur hic:
vel ut
alia ver-
sio habet,
duobus
post annis
et sex
mensibus:*
Et purgato templo, aliud altare fecerunt:
Et de ignitis lapidibus igne concepto sa-
crificia obtulerunt post biennium, Et in-
censum Et lucernas Et panes propositio-
nis posuerunt. Quibus gestis, rogabāt Do-
minum prostrati in terrā, ne amplius ta-
libus malis inciderent: sed Et si quando
peccassent; ut ab ipso mitius corripere-
tur, Et non barbaris ac blasphemis homi-
nibus traderentur. Qua die autem tem-
plum ab alienigenis pollutum fuerat, con-
tingit eadem die purificationem fieri, vice-
sima quinta mensis, qui fuit Casleu. Et
cum legitima diebus octo egerunt in modum
tabernaculorum: recordantes quod ante
modicum temporis diem solennem taber-
naculorum in montibus, Et in speluncis
more bestiarum egerant. Propter quod
thyrsos, Et ramos virides, Et palmas
preferabant ei qui prosperauit mundare
locum suum. Et decreuerunt communi
praecepto Et decreto, vniuersa genti Iu-

daorum omnibus annis agere dies istos. quā ciui-
tas capta
Et Antiochi quidem, qui appellatus est fuisse in-
Nobilis, vitæ excessus ita se habuit. Nunc telligendū
autem de Eupatore Antiochi impij, quæ est, tantū
gesta sunt narrabimus, breuiantes mala tercesie
quæ in bellis gesta sunt. Hic enim suscepto temporis
regno, constituit super negotia regni Ly- bem ca-
siam quendam Phœnicis Et Syriæ militie ptam tē-
principē. Nam Ptolomæus, qui dicebatur plumque
Macer, iusti tenax erga Iudæos esse con- natum:
stituit, Et precipue propter iniquitatem atque il-
quæ facta erat in eos, Et pacifice agere cū lud ex-
eis. Sed ob hoc accusatus ab amicis apud purgatū.
Eupatorem, cū frequenter proditor au-
diret, eo quod Cyprum creditam sibi à
Philometore deseruisset, Et ad Antiochū
Nobilem translatus etiam ab eo recessi-
sset, veneno vitam finiuit. Gorgias au-
tem cum esset dux locorum, assumptis ad-
uenis frequenter Iudæos debellabat. Iudæi
verò qui tenebant opportunas munitio-
nes, fugatos ab Ierosolymis suscipiebant,

Et bellare tentabant. Hi verò qui erant cum Machabæo per orationes Dominum rogantes ut esset sibi adiutor, impetum fecerunt in munitiones Idumæorum: multa-que vi insistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, & omnes simul nō minus viginti millibus trucidauerūt. Quidam ante cū fugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatus ad repugnandum habentes: Machabæus ad eorum expugnationem, relicto Simōne & Iosepho, itemque Zachæo, eisque qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas que amplius perurgebant pugnas, conuersus est. Hi verò qui cum Simone erant, cupiditate ducti, à quibusdā qui in turribus erant suasi sunt pecunia: & septuaginta millibus didrachmīs acceptis, dimiserunt quosdam effugere. Cum autem Machabæo nuntiatum esset quod factum est, principibus populi congregatis accusauit, quòd pecunia fratres vendidif-

sent, aduersariis eorum dimissis. Hos igitur proditores factos interfecit, & confestim duas turres occupauit. Armis autem ac manibus omnia prosperè agendo in duabus munitionibus plus quàm viginti millia peremit. Et Timotheus, qui prius à Iudeis fuerat superatus, conuocato exercitu peregrinæ multitudinis, & congregato equitatu Asiano aduenit, quasi armis Iudeam capturus. Machabæus autem & qui cum ipso erant, appropinquante illo, deprecabantur Dominum, caput terra aspergentes, lumbosque ciliciis præcincti, ad altaris crepidinem prouoluti, ut sibi propitius, inimicis autem eorum esset inimicus, & aduersariis aduersaretur, sicut lex dicit: Et ita post orationem sumptis armis, longius de ciuitate procedentes, & proximi hostibus effecti, resederunt. Primo autem Solis ortu utrique commiserunt: isti quidem victoriæ & prosperitatis sponsores cum virtute Do-

minum habentes: illi autem ducem belli animum habebant. Sed cum vehemens pugna esset, apparuerunt aduersariis de celo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudæis prestantes: ex quibus duo Machabaum medium habentes armis suis circumseptum incolumem conseruabant: in aduersarios autem tela, & fulmina iaciebant, ex quo & cecitate confusi, et repleti perturbatione cadebant. Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, & equites sexceti, Timotheus vero confugit in Gazara presidium munitum, cui preerat Chareas. Machabeus autem, & qui cum eo erant, letantes obsederunt presidium diebus quatuor. At hi qui intus erant, loci firmitate confisi, supra modum maledicebant, & sermones nefandos iactabant. Sed cum dies quinta illucesceret, viginti iuuenes ex his qui cum Machabæo erant, accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad

murum, & feroci animo incedentes ascendebant: sed & alij similiter ascendentes, turres portasque succendere aggressi sunt, atque ipsos maledicos viuos concremare. Per continuum autem biduum presidio vastato, Timotheum occultantem se in quodam repertum loco peremerunt: & fratrem illius Chaream & Apollophanem occiderunt. Quibus gestis, in hymnis & confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israel, & victoriam dedit illis.

IN C. A. P. X.

MACHABÆVS autem.
Hæc est secunda pars illius. Iudas vero. vbi post factum Iudæ sub Antiocho Nobili, vel Epiphane, ponitur factum eius sub Antiocho filio eius, & diuiditur in tres partes. Primò po-

426 LIB. II. MACHAB.
nitur bellū Iudæ cum aliquibus principibus Regis. In secunda bellū eius cum Lysia, qui erat inter alios principalis, cap. 11. In tertia bellum scilicet cum rege Antiocho & Lysia cap. 13. Circa caput istud præmittitur primò post mortem Antiochi Nobilis, ipsius templi purificatio; secundò Antiochi filij sui ad regnum sublimatio, ibi. *et Antiochi qui appellatus est Nobilis*; tertio ipsorum hostium, partem regis defendentium, expugnatio, ibi. *Gorgias autem cum esset dux*. Circa primam ponit primò templi purificationem; secundò deuotam eorum orationem, ibi. *rebus gestis*; tertio lætam sollempnizationem, & cum lætitia. Circa secundam ponit regis promotionem & constitutionem; secundò Lysie exaltationem, ibi. *Hic enim suscepto*; tertio Ptolomæi occisionē, ibi. *Nam Ptolomæo*. Circa tertiam par-

CAP. X. 427
tem; *Gorgias autem, &c.* primò ponitur conflictus cum Gorgia; secundò conflictus cum Ptolomæo, ibi. *At Timotheus*. Circa primam primò agitur de Gorgiæ insurrectione, secundò de Iudæorum defensione, ibi. *Iudei verò qui*, tertio de eorum ad dominū oratione, ibi. *Hi verò qui erant*, quartò de aliquorum forti inclusione, ibi. *quidam autem*; quintò de eorum pecuniosa euasione, ibi. *Hi verò qui cum Simone*, sextò de vendentium occisione, ibi. *cum autem Machabeus*. Circa illam partem in qua agitur de bello Timothei, primò ponitur quomodo Timotheus & sui insurrexerunt; secundò quomodo Machabæus & Iudæi ad orationis auxilium recurrerunt, ibi. *Machabæus autem*; tertio quomodo ambo exercitus prælium commiserunt, ibi. *primò autem solis*; quartò quomodo quinque viri

428 LIB. II. MACHAB.

de cœlo armati ad auxilium Iudæorū
recurrerunt, ibi. *sed cum vehemens:*
quintò quomodo Timotheus & sui
succubuerūt, ibi. *interfecti autem sunt,*
sextò quomodo Timotheus & sui fu-
gientes se recluserunt, ibi. *Timotheus*
autem fugit; septimò quomodo in
fortitudine loci confisi in Iudæos o-
probria iecerunt, ibi. *At hi qui intus;*
Octauò quomodo Iudæi muros fre-
gerunt & ipsos occiderūt, ibi. *sed cum*
dies quinta; Vltimò quomodo gra-
tias Deo reddidere, ibi. *quibus gestis;*
Textus Sed nunc iam ad litteram. *expositio.* *Itemque de-*
lubra. dicuntur quasi delentia vm-
bram, scilicet ad immolandū. *Et pur-*
gato templo, Contra, suprà lib. i. cap. 4.
obictio. vno anno ante mortem Antiochi
Nobilis posuit auctor purificationē
templi, & post victoriam habitam
cum Lysia: hīc autē ponit eam factā
post mortem Antiochi, & ante victo-

CAP. X.

429

riam Lysimachi. Respondetur, quòd
hic liber traditus fuit per modum epi-
stolæ, vt induceretur Iudæi ad obser-
uantia dierū festiuorū aliquorum, vt
suprà dictū est, cap. i. Ad quæ obser-
uanda magis potuerunt induci mor-
tuo Antiocho, ideo fit de morte il-
lius mentio. *ignitis,* id est, de calce &
lapidibus præcedentis altaris, vbi
ignis erat perpetuus, & ideo vocat
eos ignitos. *concepto.* id est, per colli-
sionem generato. *post biennium.* Sed *obictio.*
contra, dictum est suprà, lib. i. cap. 4.
quòd contaminatio durauit tribus
annis. Respondetur, verum id esse,
sed vno anno durauit antequam Iu- *Post bien-*
das & sui aliquod remedium appo- *nium à*
nerent: postquam verò ille incepit *profana-*
remedium adhibere; durauit duobus *tione: &*
annis: & sic loquitur hīc, cum dicit. *nō à mor-*
post biennium *eadem die,* suprà lib. i. *te Antio-*
cap. 4. *Casten,* Decembris, aliàs No- *chi intel-*
ligit D.
Thom,
hic.

uēbris. De hoc vide suprà lib. i. cap. 4.
ante modicum tempus. Ideo de nouo ip-
sum diem scenopegiæ fecerunt, quia
ante malè, & non secundum ritum le-
gis ipsum fecerāt. *propter quod thyrsos*
& ramos, &c. id est, propter augen-
dam magis festiuitatē. *thyrsos*. id est,
quosuis herbarū ramos. thyrsus enim
secundum Papiam, generaliter est
omnis frutex herbarum, vel olerum
quarūcumque, de nouo sursum ele-
uatus à terra. *quondam*. scilicet sub pa-
tre eius. Nam *Ptolomæus*. quasi dicat
ideo substitut⁹ est Lysias, quia Pto-
lomæus, qui prius fuit in illo officio, ac-
cusat⁹ fuit de prodicione. De isto Pro-
lomeo duce Celes Syriae, & Phœnicię
habetur suprà eodem cap. 8. *qui dice-
batur Macer*. cognomē est. *iusti tenax*.
id est, in iusto facto pertinax, id est,
perseuerans pro iustitia Iudæorum.
esse instituit. id est; firmiter statuit. &

Papias.
parte 1.
lit. T.

pacifice agere. supple instituit, *ab amicis*.
scilicet suis, vel fortè regis. *proditor au-
diret*. sensus est, Cum audiret Pto-
lomæus de seipso frequenter hoc nomē
proditor, id est, se vocari proditorem;
supple, hoc non obstante non rece-
debat ab amicitia Iudæorum. *eoque*
Cyprum. Modò tangit duas causas
quare eum vocabant proditorem. à
Philometore, id est regem Ægypti de-
seruisset, vel seruitium regis deseruit;
& ad Reges Asiæ & Persidis se con-
uertit. Et iterum ipso relicto Iudæis
se confœderauit, & propter ista duo
reputabant eum proditorem, sed ta-
men hoc ipse faciebat propter iusti-
tiam, vt patet in littera. *Gorgias autem*,
de quo suprà lib. i. cap. 3. & 4. & eodē
cap. 8. *fugatos à Hierosolymis*. scilicet
Iudæos ab hostibus, recipiebant. in
munitionibus quas habebant. vel sen-
sus est, & melius, quòd Iudæi qui erāt

in munitionibus suscipiebant ad bellum illos hostes qui expellebantur & fugabantur à Iudæis qui erant in Ierusalem. *Loca.* id est, munitiones Idumæorum, non minus à viginti millibus, id est, non minus quàm viginti milia. *Multis satis.* id est, multis valde. *Didrahmis.* id est, nummis valentibus duas Drachmas. Quid sit Drachma, dictum est antè. *vendi dissent.* ideo eos vendidisse dicuntur, quia eos proderunt, dimittendo eorum aduersarios; qui postea potius secum eos occidisset. Vnde vendendo hostibus libertatem implicite fratres suos venderunt. *Et Timotheus, &c.* de quo supra cap. 8. *illi autem Ducem belli animi habebant.* id est, pro Duce vel tanquam ducem. *Fulmina.* id est, tela ut fulmina cum faculis accensis. *maledicebant.* id est, mala prædicabantur Machabæo & socijs.

CAP. XI.

SED paruo post tempore, *Lysias* conatur Iudæos expugnare: propinquus, ac negotiorum prepositus, grauitè ferens de his quæ acciderant; congregatis octoginta millibus, & equitatu uniuerso veniebat aduersus Iudæos, existimans se ciuitatem quidem captam gentibus habitaculum facturum, templum vero in pecuniâ questum, sicut cetera delubra Gentium, habiturum, & per singulos annos venale sacerdotium: nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrenatus in multitudine peditum, et in millibus equitum, & in octoginta elephantis confidebat. Ingressus autem Iudeam, & appropians Bethsuræ, quæ erat in angusto loco, ab Ierosolyma intervallo quinque stadiorum, illud præsidium expugnabat.

da vel e-
tiam, ho-
die, vici-
est, cun-
bis ab He-
lia Che-
bron, ubi
font est in
quo Eu-
nuchus
Regine
Cand.
fuit ba-
ptisatus.
Ut autem Machabeus & qui cum eo
erant, cognouerunt expugnari presidia,
cum fletu & lachrymis rogabant Domi-
num, & omnis turba simul, ut bonum
esset, ubi angelum mitteret ad salutem Israel. Et
ipse primus Machabeus sumptis armis,
ceteros adhortatus est simul secum pericu-
lum subire, & ferre auxilium fratribus
suis. Cumque pariter prompto animo pro-
cederent, Ierosolymis apparuit precedens
eos eques in veste candida, armis aureis
hastam vibrans. Tunc omnes simul be-
nedixerunt misericordem Dominum, &
conualuerunt animis: non solum homines,
sed & bestias ferocissimas, & muros fer-
reos parati penetrare. Ibant igitur prom-
pti, de caelo habentes adiutorem, & mise-
rantem super eos Dominum. Leonum au-
tem more impetu irruentes in hostes, pro-
strauerunt ex eis undecim millia peditum,
& equitum mille sexcentos: uniuersos
autem in fugam verterunt, plures autem

ex eis vulnerati nudi euaserunt. Sed et
ipse Lysias turpiter fugiens euasit. Et quia
non insensatus erat, secum ipse reputans
factam erga se diminutionem, & intelli-
gens inuictos esse Hebraeos, omnipotentis
Dei auxilio innitentes, misit ad eos: pro-
misitque se consensurum omnibus quae ius-
ta sunt, & regem compulsurum amicum
fieri. Annuit autem Machabeus precibus
Lysiae, in omnibus utilitati consulens: &
quaecumque Machabeus scripsit Lysiae de
Iudeis, ea rex concessit. Nam erant scri-
pta Iudeis epistola a Lysia, siquidem hunc
modum continentes: LYSIAS populo
Iudaeorum salutem. Ioannes & Absalom
qui missi fuerant a vobis tradentes scri-
pta, postulabant ut ea quae per illos signi-
ficabantur, implerentur. Quaecumque igitur regi
potuerunt perferri exposui, et quae res per-
mitterebat, concessit. Si igitur in negotiis, fide
conseruaueritis, et deinceps honorum vobis
causa esse tenebo. De ceteris autem per singula

436 LIB. II. MACHAB.
verba mandavi *Et* istis *et* his qui à me
missi sunt, colloqui vobiscū. Bene valete.
Anno centesimo quadagesimo octauo mē-
sis Dioscori, die vicesima *et* quarta. Re-
gis autem epistola, ista continebat: REX
Antiochus Lysie fratri salutem. Patre
nostro inter deos trāslato, nos volētes eos
qui sūt in regno nostro sine tumultu agere,
et rebus suis adhibere diligentiam, audi-
uimus Iudeos non consensisse patri meo ut
transferrentur ad ritum Græcorum, sed
tenere velle suum institutum, ac propterea
postulare à nobis concedi sibi legitima sua.
Volentes igitur hanc quoque gentem quie-
tam esse, statuētes iudicauimus templū
restitui illis, ut agerent secundum suorum
maiorum consuetudinem. Bene igitur fece-
ris; si miseris ad eos, *et* dexteram dede-
ris: ut cognita nostra volūtate, bono ani-
mo sint, *et* utilitatibus propriis deser-
uiant. Ad Iudeos verò regis epistola talis
erat: REX Antiochus senatui Iudæo-

437 HANC AP. XI.
rum, *et* ceteris Iudæis salutem. Si vale-
tis, sic estis ut volumus: sed *et* ipsi bene
valemus. Adiit nos Menelaus, dicens vel-
le vos descendere ad vestros qui sunt apud
nos. His igitur qui commeant vsque ad
diē tricesimum mensis Xanthici, damus
dextras securitatis, ut Iudaicis utantur
cibis, *et* legibus suis, sicut *et* prius: *et*
nemo eorum vlllo modo molestiam patia-
tur de his que per ignorantiam gesta sunt.
Misimus autem *et* Menelaum, qui vos
alloquatur. Valete. Anno centesimo qua-
dragesimo octauo, Xanthici mensis quin-
tadecima die. Miserant autem etiam Ro-
mani epistolam ita se habentem: QVIN-
TVS Memmius *et* Titus Manilius ^{Anno 148. mē-}
legati Romanorum, populo Iudæorum sa- ^{sis Dio-}
lutem. De his que Lysias cognatus Regis ^{scori: ait}
concessit vobis, *et* nos concessimus. De ^{Hugo,}
quibus autem ad regem indicauit referen- ^{quod vi-}
dum, confestim aliquem mittite, diligen- ^{tio scri-}
tius inter vos conferentes: ut decernamus, ^{ptorum}
^{corruptus}
^{est hic}
^{numerus,}
vel etiam

anni ini-
tium su-
mitur
diverse
qua sup.
lib. i. cap.
6. dicitur
mortuus
Epipha-
nes anno

149.

438

LIB. II. MACHAB.

sicut congruit vobis: nos enim Antiochiā accedimus. Ideoque festinate rescribere, ut nos quoque sciamus cuius estis voluntatis. Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, quintadecima die mensis Xanthici.

IN CAP. XI.

SED paruo post tempore. Hic secundò ponitur bellum Iudæ cum Lysia qui erat inter omnes principes terræ principalior, & primò describit bellum & sequentem concordiam; Secundò describit in factis particulari-
bus multiplicem Iudæ victoriam. & hoc ca. 12. Circa primum tria facit, primò describit Lysiam à Iuda superatum; ibi. *sed paruo*. secundò Lysiam

CAP. XI.

439

cum ipso confœderatum. tertio Iudā mediante Lysia cum Rege pacificatum. ibi, *anno centesimo quadragesimo octavo*. Circa primam partem præmittit à Lysia exercitus cōgregationem. secundò superbā & præsumptuosam intentionem, ibi. *existimans se ciuitatem*. tertio ipsius Iudæ occupationem, ibi, *ingressus autem Iudeam*. Ex parte autem Iudæ ponitur, quomodo ipse cum suis ad lachrymas recurrerūt. secundò quomodo verbis Iudæ confortati audacter contra aduersarios processerunt, ibi, *ipse primus Machabæus*. tertio quomodo Angelum adiutorem receperunt, ibi, *cumque secum prompto animo*. quartò quomodo aduersarios occiderūt, & fugarunt, ibi. *ibant ergo prompti*. Circa secundam partem principalem ponit quomodo prudenter Lysias Iudæorū potentiā inuincibilem considerauit; secundò

Ee iiij

quomodo verba pacis & concordia
demandauit. ibi. *misit ad eos*, tertio
quomodo Iudas verba nuntiorum ac-
cepit. ibi. *annuit autem Iudas*, quar-
to quomodo Iudas amicales epi-
stolas destinauit. ibi. *Nam erant scri-
ptae*. Circa tertiam partem ponit post
confederationem cum Antiocho eam-
dem cum populo Romano. Et circa
primam partem ponit epistolam Re-
gis ad Lyfiam; secundo ad Iudaeos.
Circa tertiam partem principale pri-
mo praemittit Rex curialem salutatio-
nem, secundo aperit in generali suam
regalem intentionem. ibi. *patre nostro
inter Deos*, tertio explicat Iudaeorum
& patris dissensionem. ibi. *audiuimus
Iudaeos*. quarto concedit legalium li-
beram obseruantiam, quinto, hortatur
Lyfiam ad huius diuulgationem.
ibi. *bene ergo feceris*. Circa epistolam
Regis ad Iudaeos, primo ponitur salu-

ratio, secundo gaudium de prosperi-
tate, tertio signum de fideli securita-
te, quarto excusatio de temeritate.
Circa epistolam Romanorum, salu-
tationem praemittunt, prius donata
concedunt, de futuris ipsos instruunt,
epistolas mittendas eis petunt. Nunc *Textus*
ad litteram. *sicut cetera delubra*. loca *expeditio*.
scilicet ad immolandum idolis, sic di-
cta quasi delicta umbram, ut dictum
est. *venale sacerdotium*. esse scilicet ab
ipso, id est, cogitabat quod quolibet
anno sacerdotium videretur. *Elephan-
tes*. quia animalia sunt ad pugnandum
apta, de quibus libro. I. cap. 6. dictum
est. *Bethsur*. ciuitas est fortis secun-
dum glosam ad vincendum in terra
Iuda vel Benjamin. *quinque stadiorum*;
stadium est octaua pars miliarij, & ha-
bet centum & viginti quinque pas-
sus, qui conficiunt sexcentos & vi-
ginti pedes. Isidorus in lib. 15. *nudi*. *lib. 15. cap. 13.*

442 LIB. II. MACHAB.
armis suis proiectis, & illis exuti, ad
melius fugiendū. *non insensatus*. Imò
industrius. *que iusta sunt*, id est, quæ
petebant Iudæi, quorum petitio ius-
ta esse potest haberi per victorias ip-
sis à Deo datas. *qua per illos*. scil. duos.
res permittebat, id est, negotium exige-
bat. & *deinceps*. id est, cum his quæ iā
incœpi. Anno centesimo quadagesimo
oétavo; glosa. eodem anno quo mor-
tuus fuit Antiochus. sed contra quia
suprà lib. 1. cap. 6. dicitur, quòd mor-
tuus fuit anno centesimo quadage-
simo septimo; Respondetur quòd
frequenter in computandis tempori-
bus Regum vna pars modica anni cõ-
putatur pro anno. *Dioscori*. id est Iu-
nij, *inter Deos translato*: id est à vita
præsenti hominū abstracto; sicut
dij qui conuersationem cum homini-
bus non habent, *templū restitui*. i. libe-
rum cultum Dei in tēplo; quia tem-

LIB. II. CAP. XI. 443
plum iam habebant. *Menelaus*. ille
de quo dictum est antè, ambitiosus,
velle nos descendere, sensus est, quia ip-
se accusabat Iudæos, quòd volebant
venire contra Regem, & suos libera-
re, quia non erant inter illos liberi.
His igitur qui commeant. id est, com-
morantur. vel *ad nos commeantes*. &
nobiscum conuenientes, *Mensis*
Xanthici. Græcum nomen est, quod
Hæbraicè dicitur Nisan, Latinè autè
Aprilis. *De his que per ignorantiam*. id
est sicut aliàs passi sunt, vt patet de his
quæ erga ipsos facta sunt, resoluerè
aliqua noluit Lysias, per seipsum de-
terminatè, sed ad Regem deferenda
esse putauit. Cùm autem nondum es-
sent determinata, miserunt Romani
informantes Iudæos vt scriberent
quomodo illa ad prosperitatem suam
vellent determinari, quia id ipsi fa-
cturi essent apud Regem Antiochū.

Et notandum quòd eodem die, mense, & anno fuerunt datæ litteræ Regis & Romanorum.

C A P. XII.

Lysias recedente, Timotheus infestat Iudæos, et Ioppitæ facinus in Iudæos aggreditur.

Timoth. hic alter est ab illo, qui legitur cap. 10. fuisse occisus, multis enim erant huius no-

Is factis pactionibus, Lysias pergebat ad regem, Iudæi autem agriculturæ operam dabant. Sed hi qui resederant Timotheus & Apollonius Gennæi filius, sed & Hieronymus, & Demophon, super hos & Nicenor Cypriarches, non sinebant eos in silentio agere, & quiete. Ioppitæ verò tale quoddam flagitium perpetrarunt. rogauerunt Iudæos cum quibus habitabant, ascendere scaphas quas parauerant, cum uxoribus, et filiis, quasi nullis inimicis inter eos subiacentibus. Secundum cō-

mune itaque decretū ciuitatis, & ipsis ac-^{minis mi-}
quiescentibus, pacisque causa nihil suspe-^{lites &}
ctum habentibus: cū in altum processis-^{duces. vel}
sent, submerserunt non minus ducentos.^{est ordo}
Quam crudelitatem Iudas in suæ gentis ^{præpos-}
homines factam ut cognouit, præcepit vi-^{rus, ut ait}
ris qui erant cum ipso: & inuocato iusto ^{Hugo.}
iudice Deo, venit aduersus interfectores
fratrum, & portum quidem nocte suc-
cendit, scaphas exussit, eos autem qui ab
igne refugerant, gladio peremit. Et cū
hac ita egisset, discessit quasi iterum re-
uersurus, & vniuersos Ioppitæ eradica-
turus. Sed cū cognouisset & eos qui e-
rant Iamniæ, velle pari modo facere habi-
tantibus secum Iudæis, Iamnitis quo-
que nocte superuenit, & portum cum na-
uibus succendit: ita ut lumen ignis appa-
reret Ierosolymis à stadiis ducentis qua-
draginta. Inde cū iam abiissent nouem
stadiis, & iter facerent ad Timotheum,
commiserunt cum eo Arabes quinque mil-

lia viri, et equites quingenti. Cumque pugna valida fieret, auxilio Dei prosperè cessisset, residui Arabes victi, petebant à Iuda dextram sibi dari, promittentes se pascua daturus, et in ceteris profuturos. Iudas autem arbitratus verè in multis eos utiles, promisit pacem; dextrisque acceptis, discessere ad tabernacula sua. Aggressus est autem et ciuitatem quandam firmam pōtib^{us} murisque circumseptam, quæ à turbis habitabatur gentiū promiscuarum, cui nomen Caspim. Hi verò qui intus erant, confidentes in stabilitate murorum et apparatu alimoniarum, remis-
sibus et suis agebant, maledictis laceffentes Iudæ, ac blasphemantes, ac loquentes quæ fas non est. Machabeus autem inuocato magno mundi principe, qui sine arietibus et machinis temporibus Iesu precipitauit Iericho, irruit ferociter muris: et capta ciuitate per Domini voluntatem innumera-
biles cædes fecit, ita ut adiacēs stagnū

Caspim
ciuitas
erat mu-
nitatur-
ribus et
pontibus
in tribus
Iude no-
nem sta-
diis distās
à Iamnia
vel Tab-
nia.

stadiorū duorū latitudinis, sanguine infe-
ctum fluere videretur. Inde discesserūt sta-
dia septingenta quinquaginta, et vene-
runt in Characa ad eos qui dicuntur Tu-
bianai, Iudeos et Timotheum quidem in
illis locis non comprehenderunt, nulloque
negotio perfectō regressus est, relicto in
quodam loco firmissimo presidio. Dosi-
theus autem et Sosipater, qui erant duces
cum Machabeo, peremerunt à Timotheo
relictos in presidio, decem millia viros.
At Machabeus ordinatis circum se sex
millibus, et constitutis per cohortes, ad-
uersus Timotheum processit, habentem se-
cum centum viginti millia peditum, equi-
tūque duo millia quingentos. Cognito
autem Iudæ aduentu, Timotheus præmi-
sit mulieres et filios et reliquum appa-
ratum, in presidium quod Carnion dici-
tur. erat enim inexpugnabile, et accessu
difficile propter locorum angustias. Cum-
que cohors Iudæ prima apparuisset, timor

Characa
vel Tha-
rachale?
est in Tu-
bianais
Arabi-
bus: qui
alio no-
mine di-
cuntur Na-
buthi
vel Na-
bathi.

hostibus incussus est, ex presentia Dei qui
uniuersa conspiciat, & in fugam versi sunt
alius ab alio, ita ut magis à suis deiceren-
tur, & gladiatorum suorum ictibus debili-
tarentur. Iudas autem vehementer insta-
bat puniēs prophanos, & prostrauit ex eis
triginta millia virorum. Ipse verò Timo-
theus incidit in partes Dosithei & Sosipa-
tris: & multis precibus postulabat ut
uiuus dimitteretur, eo quod multorum ex
Iudæis parentes haberet, ac fratres, quos
morte eius decipi eueniret. Et cum fidem
dedisset restitutorū se eos secundum con-
stitutum, ille sum eum dimiserunt, propter
fratrum salutem. Iudas autem regressus
est à Carnion, interfectis vigintiquinque
millibus. Post horum fugam & necem, mo-
uit exercitum ad Ephron ciuitatem mu-
nitam, in qua multitudo diuersarum gen-
tium habitabat: & robusti iuuenes pro
maris consistentes fortiter repugnabant:
in hac autem machina multa, & telorum
erat

erat apparatus. Sed cum omnipotentem
inuocassent, qui potestate sua vires hostiū
confringit, ceperunt ciuitatem: & ex eis
qui intus erāt, vigintiquinque millia pro-
strauerūt. Inde ad ciuitatē Scytharū abie-
runt, quæ ab Ierosolymis sexcētis stadiis
aberat. Contestantibus autem his qui apud
Scythopolitas erant Iudæis, quod benigne
ab eis haberentur etiam temporibus infe-
licitatis quod moleste secum egerint: gra-
tias agentes eis, & exhortati etiam de ce-
tero erga genus suum benignos esse, vne-
runt Ierosolymam die solenni septimana-
rum instante. Et post Pentecostem abie-
rant contra Gorgiā præpositū Idumææ.
Exiuit autem cum peditibus tribus milli-
bus, & equitibus quadringentis. Qui-
bus congressis, contigit paucos ruere Iu-
deorum. Dositheus verò quidam de Ba-
cenoris, eques, vir fortis, Gorgiam tene-
bat: & cum vellet illum capere uiuum,
eques quidam de Thracibus irruit in eum,

humerumque eius amputauit: atque ita Gorgias effugit in Maresa. At illis qui cum Esdrin erant, diutius pugnantibus & fatigatis, inuocauit Iudas Dominum adiutorem, & ducem belli fieri: incipiens voce patria, et cum hymnis clamorem extollens, fugam Gorgia militibus incussit. Iudas autem collecto exercitu venit in ciuitatem Odollam: & cum septima dies superueniret, secundum consuetudinem purificati, in eodem loco sabbathum egerunt. Et sequenti die venit cum suis Iudas, ut corpora prostratorum tolleret, & cum parentibus poneret in sepulchris paternis. Inuenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud Iamniam fuerunt, à quibus lex prohibet Iudeos: Omnibus ergo manifestum factum est ob hanc causam eos corruisse. Omnes itaque benedixerunt iustum iudiciam Domini, qui occulta fecerat manifesta. Atque ita ad preces conuersi, roga-

uerunt ut id quod factum erat delictum, obliuioni traderetur. At uero fortissimus Iudas hortabatur populum conseruare se sine peccato, sub oculis uidentes quæ facta sunt pro peccatis eorum qui prostrati sunt. Et facta collatione, duodecim milia drachmas argenti misit Ierosolymam offerri pro peccato sacrificiū, bene & religiose de resurrectione cogitans. (Nisi enim eos qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanum orare pro mortuis) & quia considerabat quod hi qui cum pietate dormitionem acceperāt, optimam haberent repositam gratiam. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis soluantur.

IN CAP XII.

3.p.9.82.
art.6. &
9.71.
art.2.

Is factis pactionibus. Hæc est secunda pars diuisa contra præcedens capitulum, vbi ponit multiplicem particularem victoriam quam de aduersarijs obtinuit Iudas, & secundo agitur de sepultura aliquorū Iudæorum transgressorum ibi. *Iudas autem collecto.* Per totam primam partem ponit aduersariorum repugnantiam in generali, & secundo in speciali. ibi. *Ioppite verò.* Circa istud secundū, primò vltio de prodicione Ioppitarum, secundo de prodicione Iamnitariū, ibi. *Sed cum cognouisset & eos.* tertiò cōstitutum cum Timotheo & Arabis. ibi. *Inde cum iam abiissent,* quartò cum illis qui erant in quadam forti ciuitate,

ibi. *aggressus est autem & ciuitatem,* quinto iterū contra Timotheum & contra Ptolomæum. ibi. *inde discesserunt stadia,* sexto contra Gorgiam ibi. *& post Pentecostem,* septimò contra Scythas. ibi. *ideo ad ciuitatē Scytharum,* Circa secundam partem principalem totius cap. ponitur primò ex parte ipsius Iudæ & suorum intētio sepeliendi, secundo ex parte mortuorum transgressio delinquendi. ibi. *Inueniunt autem sub tunicis,* tertiò oblatio ponitur ad placandum Deum, ibi. *omnes itaque benedixerunt,* vbi describitur placatio Dei & ex peccati detestatione, & ex communi oratione, & ex vnanimi tribulatione. Nunc ad litteram. *agricultura operam dabant.* Hoc dicitur in signū pacis & tranquillitatis, qui resederant. id est, nimis diu quieuerant à debellando Iudæos, vt eis videbatur. *Timotheus.* fuit forsan

alius ab illo qui suprà eodem lib. cap. 10. fuit interfectus, *Cypriarches*, id est, principes Cypri, *scaphas*. i. naues: est enim scapha parua nauis & leuis, quādoq; de vna solum arbore cōcaua facta, vel ex viminibus & corio recta, & ducitur in aquam & facile in terram appellitur tempore periculi. Dicitur autem scapha à scaphos quod est speculum; quia piratæ talibus utebantur ad speculandū; aut fortè quia de longè possunt speculari. *Arietibus*. Ariès ponitur pro instrumēto perforandi muros, eò quòd ad litteram perforat eos ad modum arietis inuadentis. Sumitur enim ligamen de forti & duro & nodoso trunco, & vestitur ferro, & impetu violento in murū impellitur, & ipsū perforat. Machina etiam generaliter est instrumentum exquisitè inuentum. *Tubianei*, dicuntur illi qui se tenebant ex parte Iudeo-

scapha.

scapha
vnde dicitur.

Aries
quid.

Machina.

rum, non tamen erant Iudæi, & dicitur sic, quasi alieni tubis conducti vel vocati. *morte eius decipi eueniret*. quia si moreretur, ipsi occideretur. Fidem enim non tantum per sponsionem sicut nos faciunt: sed per sponsionis cōformitatē. *Scythopolitas*, id est, ciues habitantes in ciuitatibus Scytharū. *septimanarū*, id est, Pentecostes festo, quod secundum determinatum numerum septimanarū post Pascha celebratur: suprà. 7. & Leuit. 23. *Cōtigit paucos ruere Iudeorū*. quia absconderunt donaria idolis immolata, vt statim dicitur infrà *Baccenoris*, id est, tubanieis de quibus dictum est quòd fuerunt à Iuda conducti, vt ad sonitum tubarū essent Iudæis in auxiliū. *Thracibus*. i. hominibus de Thracia, Thraces enim secundum Papiam descenderunt à Tiras filio Iaphet, & sunt homines valde feueri. *Frruit in eū*, id est,

De hoc
vide eun.
dem D.
Thomā. in
4. sent.
dist. 45.
q. 2. art. 2.
q. 1. ad 1.

in Dositheum, non in Gorgiam. *Esdrim*. iste erat huic Gorgiæ principalis post ipsum . *militibus incurssit*, id est, milites Gorgiæ incussit ad fugam; qui erat eorum principalissimus. *purificati*. supple existentes, *Et sequenti*, die scilicet post sabbathū. Ex hoc loco habet Ecclesia fundamentum orationes faciendi pro mortuis. *Post sabbathum Martyrum* id est, post diem dominicā, *Donariis*. id est, de illis quæ data erant idolis, vel ad sacrificandum vel ad ornādū. Lex Deuteronomij. 7. *obliuioni traderetur*. adeo quoad hoc quod amplius ipsum non puniret in alios; vel obliuioni traderetur. aut ab ipsis celaretur, neque diuulgaretur in alios, *sub oculis*. aliqui libri habent sic. *sub oculis videntes quæ facta sunt*. & tunc sensus est quod seruaret se sine peccato sub oculis. id est, sub pœna perdendorum oculorum, quā

Hoc editio vulgari non habet.

prohibitionem sciunt iustè factam, videntes quæ facta sunt, quod scilicet pro peccato eorum fratres prostrati sunt. Alij habent, *sub oculis uiuentis, vel videntis Dei*. q. d. si peccaueritis Deus videbit; sicut patet per ea quæ facta sunt, quomodo pro peccato suo prostrati sunt, *pro peccato; sacrificium*. *sub iude* & ponitur ad maiorem intentionis Ecclesiæ expressionem, cum dicitur *pro peccatis mortuorum*, ut à peccatis soluantur, *de resurrectione cogitans*. aliqui dicunt quod istud totum, *benè, religiose* &c. est additum; alij quod totum est de textu, illud scilicet, *pro peccato sacrificiū; benè Et religiose de resurrectione cogitās*, Et hoc videtur esse verum per sequentem litteram, *Sancta* &c. quæ tamen truncata esset sine hoc, *Sancta* ergo. verbum istud est historiographi; & notandum quod quasi omnia dicta in hoc capite tra-

Hac eadē doctrina sub iudæ terminis habetur in addit. 3. Paris. 4. 71. art. 2. ex auctoritate August. Damasi et Dionysij: de suffragiis defunctor. &c. quasi. 82. art. 6. in 4. sent. dist. 5. q. 2. art. 2. q. 2. ad 2.

Etantur suprà in primo libro, & hîc
supplentur.

C A P. XIII.

Antiochi
Eupatoris
aduentus
in Iudæa.

Hoc bellū
idem est
cum illo
quod nar-
ratur lib.
I. cap. 6.
& quāvis
dissonet in
numero
elephan-
torū &c.
facile po-
test ex-
poni, &
concorda-
ri: ut no-

NONO centesimo qua-
dragesimo nono, cogno-
uit Iudas Antiochū Eu-
patores venire cum
multitudine aduersus
Iudæam, & cum eo Lysiam procurato-
rem & præpositum negotiorum, secum
habentem peditum centum decem millia,
et equitum quinque millia, & elephan-
tos viginti duos, currus cum falcibus tre-
centos. Commiscuit autem se illis & Me-
nelaus: & cum multa fallacia deprecaba-
tur Antiochum, non pro patria salute, sed
sperans se constitui in principatum. Sed
Rex regū suscitauit animos Antiochi in
peccatorem: & suggerente Lysia hunc

esse causam omnium malorum, iussit ut eis est consuetudo, apprehensum in eodē loco necari. Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum vnde que habens cineris: hæc prospectum habebat in præceptis. Inde in cinerem deiici iussit sacrilegum, omnibus eum propellē-
tibus ad interitum. Et tali lege præua-
ricatorem legis contigit mori, nec terre
dari Menelaum. Et quidem satis iuste.
Nam quia multa erga aram Dei deli-
cta commisit, cuius ignis & cinis erat
sanctus: ipse in cineris morte damñatus est.
Sed rex mente effrenatus veniebat, ne-
quiorem se patre suo Iudæis ostensurus.
Quibus Iudas cognitis, præcepit populo ut
die ac nocte Dominum inuocarent, quo si-
cut semper, & nunc adiuuaret eos: quip-
pe qui lege & patria, sanctoque templo
priuari vererentur, ac populum qui nuper
paululum respirasset, ne sineret blasphe-
mis rursus nationibus subdi. Omnibus ita.

tal Lira;
quan uis
Hugo hoc
errori scri.
ptorum
imputer,
ut solet
aliās.

que simul id facientibus, & petentibus à Domino misericordiam cum fleu & ieiuniis, per triduum continuum prostratis, hortatus est eos Iudas ut se prepararent. Ipse verò cum senioribus cogitauit prius quàm rex admoueret exercitum ad Iudeam, & obtineret ciuitatem, exire, & Domini iudicio cōmittere exitum rei. Dans itaque potestatem omnium Deo, mundi creatori, & hortatus suos ut fortiter dimicarent, & vsque ad mortem pro legibus, templo, ciuitate, patria, & ciuibus starent: circa Modin exercitum constituit. Et dato signo suis Dei victoriae, iuuenib. fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros quatuor millia, & maximum elephantorum cum his qui superpositi fuerant. Summoque metu ac perturbatione hostiū castra repleuerūt, rebusque prospere gestis abierūt. Hoc autē factū est die illucescente adiuvante eum Domini proiectione. Sed

rex accepto gustu audacia Iudeorum, arte difficultatem locorum tentabat: & Behsuræ quæ erat Iudeorum præsidium munitum, castra admouebat: sed fugabatur, impingebat, minorabatur. His autem qui intus erant, Iudas necessaria mittebat. Enuntiauit autem mysteria hostibus Rhodocus quidam de Iudaico exercitu, qui requisitus comprehensus est, & conclusus. Iterum rex sermonem habuit ad cos qui erant in Behsuris: dextram dedit, accepit: abiit, commisit cum Iuda, superatus est. Ut autem cognouit rebellasse Philippum Antiochia, qui relictus erat super negotia, mente consternatos Iudeos deprecans, subditusque eis iurat de omnibus quibus iustum visum est: & recōciliatus obrulit sacrificium, honorauit templum, & munera posuit: Machabaum amplexatus est, & fecit eum à Ptolemaide vsque ad Gerrenos ducem & principem. Ut autem venit Ptolemaidem, grauiter ferebant Pro-

lemenses amicitia conuentionem, indignantes ne forte fœdus irrumperet. Tunc ascendit Lysias tribunal, & exposuit rationem, & populum sedauit, regressusque est Antiochiam: & hoc modo regis profectio & reditus processit.

IN CAP. XIII.

NONO centesimo quadragesimo nono. Hęc est secunda pars illius partis cap. 10. diuisa, in qua ponitur pugna simul cum Antiocho & Lysia. & primò ponitur aduersariorũ insurrectio, secundò à Iuda ipsorum expugnatio. ibi. quibus Iudas congregatis, tertio iterata reconciliatio. ibi. vt autem cognouit. Circa primam partem primò agitur de exercitus congregatio-
ne. ibi. anno centesimo quadragesimo

nono, secundò interfitur de malitiæ Menelai perceptione. ibi. & commiscuit autem se illis, tertio de ipsius condigna occisione. ibi. sed Rex Regum. quartò de iusta sepulturæ priuatione. ibi. erat autem in eodem: quintò de crudelitatis regiæ executione. ibi. sed Rex. Secunda pars principalis continet duas victorias quas habuit de Antiocho. Circa primam primò ex parte Iudæ & suorum continetur deuota oratio: secundò perfecta in signo humiliatio. ibi. omnibus itaque. tertio, ipsius Iudæ prouida deliberatio. ibi. ipse vero cum; quartò sociorum fortium exhortatio. ibi. Dans itaque potestatem, quintò hostium virilis inuasio. ibi. & dato signo. Circa secundam partem habes Regē munitiones Iudeorum inuadentem, secundò Iudam suis in munitionibus prouidentem. ibi. his autem certus, tertio Regem illos

qui erant in Bethsura alloquentē. *ibi iterum Rex.* quartò Iudam hoc non obstante Regem expugnantem. *ibi commisit cum Iuda.* Circa tertiam partem principalem de resurrectione, primò concludit Philippum contra Regem rebellare, secundò quòd de hoc voluit Rex cū Iudeis se pacificare. *ibi. Iudeos deprecatus.* tertio voluit Rex Iudas & templum muneribus honorare. *ibi. et reconciliatus,* quartò concludit ex hoc Ptolomēses remunerare; *ibi. ut autem venit Ptolomaidem,* quintò visus est Lysias eum pacificare. *ibi. tunc ascendit Lysias.* Nunc ad litteram. Notandū est quòd de isto bello cum Antiocho perfectius habitum est suprà lib. i. cap. 6. & videtur fuisse primum bellum Iudæ & suorum cum Antiocho Eupatore filio Antiochi Nobilis. & hoc dicit glosa super locum, istum quæ & secundum

Textus
expositio.

Glosa.

secundum historiam, & secundum allegoriam locum exponit, & remittit se ad expositionem in præcedente libro positam. Sed contra hunc locū *obiectio:* obiicitur illud quod habetur libro i. cap. 6. vbi dicitur quòd elephātes 32. docti ad præliū erant ibi: & ibi etiā habetur de turrib⁹ super eos edificatis, & de ordine exercitus Antiochi &c. hic verò dicitur quòd erant viginti duo elephantes. Respōdetur quòd hic vel ibi fuit error scriptorū, id est eorum *Idem ait hic Hugo Cardinal.* qui hos libros compositos descriperunt. *cum falcibus,* id est, vndique *Error, inquit, fuit scriptorū: hic vel* circumseptis falcibus. *cultellis.* scilicet ferreis ad secandū. tales dicuntur *lib. i. c. 6.* currus falcati. *Menelaus.* qui scilicet occidi fecit fratrem suū Oniam & prodidit Iasonem. *cum multa fallacia.* quia adulando captabat beneuolentiam eius; supra tamen dictum est quòd ipsam deprecationem fecerunt filij

Gg

nequam: quod est intelligendū quia
plures alij erant cum Menelao. ipse
verò erat principalis. *deprecabatur*. vt
insurgeret in Iudæos, verum supra
manifestius ponitur. *In peccatorem*,
id est Menelaum. De ista morte eius
tali loco; non dicitur supra, tamen
hoc fuit verum, quia vt dicitur lib. 2.
cap. 1. ipse fuit de illis filiis nequā, qui
vt dictum est supra, à Iudaismo apo-
statarunt. *aggestum*, id est, tumulum.
in præceps. quia præruptus erat locus
ille, & videbatur minari præcipitiū.
Inde in cineres. id est, de altitudine præ-
cipitij impulsus est. *tali lege contigit*.
Hoc est tali modo, hoc est vt legali
modo, sed non fortuitò. *Sanctus*. sci-
licet ignis ille iugis altaris. *nequiores*,
& hoc quia concitatus fuerat contra
eos verbis aliorum, licet de se pacem
voluisset, sicut patet per confœdera-
tionem prius factam supra eodem

cap. 12. *victoria Dei*. quia iuuenibus
recitauit fortia Dei facta. *Nocte*. sed *obiectio*.
contra hoc supra dicitur quòd hoc
fuit de die, vnde dicitur quòd refulsit
in clypeos aureos, &c. Respondetur
quòd vtrumque verum est. Inchoa-
uit enim de nocte & continuauit
de die. *maximum elephantorum*. Contra
supra dicitur quòd hoc fecit Eleazar *obiectio*.
frater eius submittens se elephantis.
Respondetur quòd hoc iterum fuit,
vel hic etiam recitatur compendio-
sius; & etiam facta aliorum tribuun-
tur frequēter Principi. *prosperè*. Con-
tra, dicitur vbi supra, quòd Iudas ali- *obiectio*.
quantulum fugit: ergo Eleazar frater
suus occubuit. Respondetur quòd
prosperitas fuit ibi, non quantum ad
omnia, sed quia multum damni in-
tulerunt aduersarijs suis: Et per hoc
author inducit per epistolā illos qui-
bus missa est ad gratiarum actionem.

sed fugabatur. ista clausula non ponitur vbi supra, sed contra quia vbi supra dicitur quod tradiderunt se propter defectum victualium. Responderetur quod quandiu potuit; illis prouidit sicut dicitur hic, tamen tandem non potuit plus: & reddiderunt se. *accepto gustu;* id est, gustata audacia, sicut experientia de vino sumitur per gustum *mysteria;* id est, secreta scilicet Iudæ & suorum, & consilia, & hoc est melius, quia vbi supra dicitur quod Rex credebatur eis victualia. cognouit, per Lysiam scilicet, vt dicitur vbi supra. *Philippum*, cui commisit Antiochus Nobilis moriens stolam & annulum & Diadema vt ferret ea Antiocho isti, filio suo. Veniens vero Antiochiam voluit vsurpare regnū & priuare Antiochum, & hæc fuit causa confœderandi se cum Iudæis. *iustū visum est.* scilicet Iudæis. *ne forte*

fœdus rumperent. scilicet Iudæi, sed cōtrarium accidit, quia dicitur vbi supra, nempe lib. i. cap. 6. quod rex statim iuramentū suum fregit. *hoc modo.* id est hac occasione.

CAP. XIII.

SED post triennij tempus cognouit Iudas ^{Deme-} qui cum eo erat, ^{trius mit-} Deme- ^{tit Nica-} trum Seleuci cum mul- ^{norem cō-} titudine valida, ^{tra Iu-} & na- ^{daos sua-} uibus, per portum Tri- ^{sis Alci-} mi Iudæi. ^{mi Iudæi.} polis ascendisse ad loca opportuna, et tenuisse regiones aduersus Antiochum & ^{Tripolis} ducem eius Lysiam. ^{civitas est} Alcimus autem qui- ^{maritima} dam qui Summus sacerdos fuerat, sed vo- ^{in Syria.} luntariè coinquinatus est temporibus commissionis, considerans nullo modo sibi esse salutem, neque accessum ad altare, ve-

nit ad regem Demetrium centesimo quinquagesimo anno, offerens ei coronam auream, & palmam: super hæc & talos qui templi esse videbantur. Et ipsa quidem die siluit. Tempus autem opportunum demetris sue naetus, conuocatus à Demetrio ad consilium, & interrogatus quibus rebus et consiliis Iudæi niterentur: respondit, ipsi qui dicuntur Assidæ Iudæorum, quibus præest Iudas Machabæus, bella nutriunt, & seditiones mouent, nec patiuntur regnum esse quietum. Nam & ego defraudatus parentum gloria, dico autem Summo sacerdote, huc veni: primò quidem utilitatibus regis fidem seruans, secundò autem etiam ciuibus consulens, nam illorum prauitate vniuersum genus nostrum non minimè vexatur. Sed his singulis, ô rex, cognitis, & regioni, & generi secundum humanitatem tuam promulgatam, omnibus prospice. nam quandiu superest Iudas, impossibile est pacem esse

negotiis. Talibus autem ab hoc dictis et cateri amici hostiliter se habentes aduersus Iudam, inflammauerunt Demetrium. Qui statim Nicanorem præpositum elephantorum ducem misit in Iudæam: datis mandatis ut ipsum quidem Iudam caperet, eos verò qui cum illo erant, dispergeret, et constitueret Alcimum maximi templi Summum sacerdotem. Tunc gentes quæ de Iudæa fugerant Iudam, congregatim se Nicanori miscebant, miseras & clades Iudæorum, prosperitates rerum suarum existimantes. Audito itaque Iudæi Nicanoris aduentu, & conuentu nationum, conspersi terra rogabant eum qui populum suum constituit, in æternum custodiret, quique suam portionem signis evidentibus protegit. Imperante autem duce, statim inde mouerunt, conueneruntque ad castellum Dessau. Simon verò frater Iudæ commiserat cum Nicanore: sed conterritus est repentino aduentu aduersariorum.

Nicanor tamen audiens virtutem comitū Iude, & animi magnitudinem quam pro patriæ certaminibus habebant, sanguine iudicium facere metuebat. Quam ob rem premisit Posidonium, & Theodotium, & Matthiam, ut darent dexteram atque acciperent. Et cum diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset: omnium una fuit sententia amicitias annuere. Itaque diem constituerunt qua secretò inter se agerent: & singulis sella prolata sunt & posita. Præcepit autem Iudas armatos esse locis opportunis, ne fortè ab hostibus repenti mali aliquid oriretur: & congruum colloquium fecerunt. Morabatur autem Nicanor Ierosolymis, nihilque iniquè agebat. gregesque turbarum quæ congregatæ fuerant, dimisit. Habebat autem Iudas semper charū ex animo, & erat viro inclinatus. Rogauitque cum ducere uxorem, filiosque procreare. Nuptias fecit: quietè egit, comi-

terque viuebant. Alcimus autem videns charitatem illorum adinuicem & conuentiones, venit ad Demetrium, & dicebat Nicanorem rebus alienis assentire, Judæque regni insidiatorem successorem sibi destinasse. Itaque rex exasperatus, & pessimus huius criminationibus irritatus scripsit Nicanori, dicens grauius quidem se ferre de amicitia conuentione, iubere tamen Machabæum citius vinclum mittere Antiochiam. Quibus cognitis Nicanor consternabatur, & grauius ferebat, si ea quæ conuenerant irrita faceret, nihil læsus à viro. sed quia regi resistere non poterat, opportunitatem observabat qua præceptum perficeret. At Machabæus videns secum austerius agere Nicanorem, & consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis occultauit se à Nicanore. Quod cum ille cognouit fortiter se à viro præuentum, venit ad

maximum & sanctissimum templum:
& sacerdotibus solitas hostias offerenti-
bus, iussit sibi tradi virum. quibus cum
iuramento dicentibus nescire se ubi esset qui
querebatur, extendens manum ad templū,
iuravit, dicens, Nisi Iudam mihi vin-
ctum tradideritis, istud Dei fanum in pla-
nitiam deducam, & altare effodiam, &
templum hoc Libero patri consecrabo. Et
his dictis abiit. Sacerdotes autem proten-
dentes manus in cælum, inuocabant eum
qui semper propugnator esset gentis ipso-
rum, hæc dicentes, Tu Domine vniuerso-
rum, qui nullius indiges, voluisti templū
habitationis tue fieri in nobis. Et nunc
sancte sanctorum omnium Domine, con-
serua in æternum impollutam domum

viriliter
mori vo-
luit Ra-
zias, sed
non pru-
denter:
vide Aug.
istam, quæ nuper mundata est. Razias au-
tem quidam de senioribus ab Ierosolymis
delatus est Nicanori, vir amator ciuita-
tis, & bene audiens: qui pro affectu, Pa-
ter Iudeorum appellabatur. Hic multis

temporibus continentie propositum tenuit ^{epist. 61.}
in Iudaismo, corpusque & animam tra- ^{ad Dulci-}
dere contentus pro perseuerantia. Volens ^{tum, vn-}
autem Nicanor manifestare odium quod ^{de hoc fa-}
habebat in Iudeos, misit milites quingen- ^{ctum &}
tos, ut eum comprehenderent. putabat ^{alia simi-}
enim si illum decepisset, sese cladem Iudeis ^{lia non}
maximam illaturum. Turbis autem irru- ^{ponitur in}
ere in domum eius, & ianuam disrumpere ^{sacra scri-}
atque ignem ad mouere cupientibus, cum ^{ptura ad}
iam comprehenderetur, gladio se petiit: ^{exemplū}
eligens nobiliter mori, potius quam sub- ^{mittarā}
ditus fieri peccatoribus, & contra natales ^{sed admi-}
suos indignis iniuriis agi. Sed cū per fe- ^{randum.}
stinationem non certo ictu plagam dedi- ^{vide etiā}
isset, et turba intra ostia irrumperent, ^{eundem}
recurrrens audacter ad murum, precipita- ^{August.}
uit semetipsum viriliter in turbas: qui- ^{lib. 2. con-}
bus velociter locum dantibus casui eius, ^{tra epist.}
venit per mediam ceruicem: & cum ad- ^{Gauderij}
huc spiraret, accensus animo, surrexit: ^{cap. 2. 3.}
& cū sanguis eius magno fluxu deflue-

476 LIB. II. MACHAB.
ret, *Et* grauisimis vulneribus esset saui-
cius, cursu turbam pettransit: et stans
supra quandam petram pręruptam, *Et*
iam exanguis effectus, cōplexus intestina
sua, utrisque manibus proiecit super tur-
bas. inuocans dominatorem vitę ac spiri-
tus, ut hec illi iterum redderet: atque ita
vita defunctus est.

IN CAP. XIII.

SED post triennij tem-
pus. Hęc est tertia pars
illius, Iudas verò, quę
incipit cap. 8. in qua
ponitur factum ipsius
Iudę sub Demetrio nepote Antiochi
Nobilis filio Seleuci. Quomodo ve-
rò iste venit ad regnum mortuo pa-
truo suo Antiocho Nobili, vide supra
libro i. cap. 7. Et talis pars diuiditur in

CAP. XIII. 477
tria. primò ponitur à Demetrio con-
tra Iudęos Nicanoris destinatio; se-
cundò ipsius à Iudęis interfectio; ca-
p. 15. tertio historię consummatio, eo-
dem cap. in fine. Si verò quis quęrat,
cur in libro isto non fiat mentio de
victorijs factis sub alijs Regibus, vel
ab alijs fratribus, sicuti sub Ionatha,
& Simone: Respondetur quòd qui
scripsit librum istum secundum, intē-
debat tantum secundum modum &
formam epistolę cap. 10. ipsum mittere,
finaliter ad inducendum Iudęos
qui erant in Ægypto vt celebraretur
dies victorię istius, scilicet, de morte
Nicanoris: & ideo mortuo eodem
Nicanore cessat epistola & est finis li-
bri. Circa istud capitulum primò po-
nitur Regis Demetrii ad regnū exal-
tatio; secundò eius ab Alcimo contra
Iudęos inflāmatio. ibi. *Alcimus autem*
quidam. tertio Nicanoris contra eos

478 LIB. II. MACHAB.
destitutio. ibi. *qui statim Nican.* quartò Nicanoris cum Iudæis confœderatio. ibi. *Nicanor tamen.* quintò Regis contra Nicanorem indignatio. ibi. *Alcimus autem.* Sextò Nicanoris dissimulatio. ibi. *quibus congregatis.* septimò Iudæ perceptio & declinatio. ibi. *At Machabeus videns.* octauò Nicanoris superba comminatio. ibi. *quod ut ille cognouit;* nonò cuiusdam lenis Iudæi ignominiosa interfectio. ibi. *Razias autem quidam.* Circa secundam partē agitur primò de Alcimi praua ambitione, secundò de munerū oblatione. ibi, *offerens ei.* tertio de ipsius à Rege consultatione. ibi. & *vocatus,* quartò de Iudæorum accusatione, ibi. *Ipsi qui dicuntur,* quintò de Regis contra eos prouocatione, ibi. *sed oro.* sextò de omni contra eos inflammatione, ibi. *talibus.* Circa tertiam partem introducit Re-

CAP. XIII. 479
gem Nicanorem mittentem & informatem, & Alcimum in Summū sacerdotem præficiētem. ibi. & *constituerent.* Tertio populum contra Iudam se Nicanori coniungentē. ibi. *Tunc gentes;* quartò populum Iudæorum timentem & ad Dei auxilium recurrentem. ibi. *Audito itaque Iudæi.* Circa quartam partem habetur, primò quomodo Nicanor de potentia Iudæ & suorum deliberauit, secundò quomodo nuntios pacis ad eos destinauit. ibi. *quamobrem.* Tertio quomodo Iudas legationem de consilio acceptauit. ibi. *Cum de his.* Quartò quomodo ad cautelam rem ordinauit. ibi. *Precepit autem Iudas.* Quintò quomodo Nicanor cum eis pacificè habitauit. ibi. *morabatur autem.* Circa primā Alcimus ad Regem reuertitur, de pace cum Iudæis nequiter instruitur; falsitas & malitia tam Iudæ quàm Ni-

480 LIB. II. MACHAB.
canoris, illi suggeritur, Rex ad indignationem iterum commouetur, & scripturâ Regis captura Iudæ iterum præcipitur. sexta pars indiuisa manet, & etiam septima. Circa octauam partem notandum quòd primò ponit Nicanorem Iudam requirentem. secundò ipsummet hostias in templo impredientem. ibi. *Venit ad maximum.* Tertiò templum & altare destruenda asserentem. ibi. *quibus cum iuramento.* quartò populum ad dominum recurrentem. ibi. *Sacerdotes autem protendentes.* Circa nonam partem primò ponitur ipsius Razia: comédatio. ibi, *Razias autem;* secundò Nicanoris erga Iudices mala intentio. ibi. *Volens autem Nicanor.* Tertiò ipsius sancti viri ab ipso persecutio. ibi. *turbis autem irruere.* Quartò ex parte ipsius viri humanæ probitatis ostensio. ibi. *Et cum iam comprehenderetur.* Ista autem fuit probitas

CAP. XIII. 481
probitas (Si probitas dici debet, & non potius improbitas) quòd ter se visus est occidere, primò vulnerando, secundò præcipitando, tertiò intestina sua proijciendo. Sed iam ad litteram. *Demetrium Seleuci filium;* quis *Textus* fuit ille, & quomodo regnavit: vide *expositio.* supra lib. i. cap. 7. *Tripolis.* ciuitas est maritima. vnde verò veniebat Iudas, supra lib. i. cap. 7. *Alcimus,* pessimus & ambitiosus. *coinquinatus.* obseruâtia gentilitatis. *commixtionis,* id est, quando commiscebat se cum gentibus, supra. cap. 4. & 6. *salutem nec accessum ad altare.* quem scilicet ex ambitione optabat, nempe sacerdotiû; *centesimo quinquagesimo anno.* sed contra quia statim dicitur quòd hoc fuit *Obiectio.* post triennij tempus, supple à morte Antiochi Nobilis, & à regno filij sui Antiochi, qui incœpit anno centesimo 49. vt dictû est ante cap. 6. vnde
Hh

oportet quòd istud sit anno 151. Responderetur id verum esse, sed hic non computatur illa pars quinquagesimi primi anni, in cuius principio iste Demetrius venit; vnde debet glossari, post triennij tempus, id est, post duos annos, & partem tertij positam pro anno tertio. *coronam.* in signum victoriæ super hostes. & *tallos.* in signum dominij super templum. talli enim erant vasa ad modum turrium facta, in quibus offerebatur in diebus solemnibus, vt dicit glossa. *Assidei,* sic dicebatur qui Iudam sequebantur: quia speciali zelo dediti erant cultui diuino, & in eo assidui. *qui statim Nicanorem.* hic, vt ad principale propositum veniat, præmittit de missione prima Alcimi & Bacchidis: & proditiōe Iudæorum ab Alcimo veniente, & iuramenti sui violatione, de quibus supra libro I. ca. 7. *constitueret Alcimum.*

supra quidem dixit quòd Rex illum constituit, quod est verum: sed præcepit Nicanori vt destituto Iuda poneret istud in executione, caperet scilicet viuum. *Tunc gentes quæ de Iudæa fugerant Iudam:* forsan illi fuerunt qui spe auxilij ad Alcimum venerunt; quia eum de genere Aaron crediderunt; supra lib. I. cap. 7. quos iste fraudulenter decepit. *Sanguine iudicium facere metuebat.* id est, metuebat seditionem sedare per iudicium sanguinis, id est, per sanguinis effusionem: quia timebat sibi, & suis. *felle prolata sunt singulis;* idem, ab vtraque parte. *haberetur.* scilicet à Iuda. *rogauit eum:* Nicanor scilicet. *Iudam procreare filios.* fortè vt iudicium daret ei maioris securitatis, vel propter filios imitatores suæ probitatis habendos; vel quia hoc idem ipse fecerat, sicut statim innuitur; vnde sequitur. *Nuptias ipse fecit.*

scilicet Nicanor. De hoc nihil fuit dictum supra lib. 1. cap. 7. sed bene quod misit verba pacifica in dolo, & quod Iudas fugit. sed utrumque fuit verum; Quia primò fuit confœderatio, & postea recessit Nicanor à Iuda, habens tantum pacem in signo, non in re; & hæc vocantur supra verba pacifica in dolo, quibus non consensit, sed illa percipiens fugit: & declinavit, sicut dicitur hic. & tunc venit ad templum cum verbis comminatoriis: & hoc utrobique dicitur. *solitas hostias offerentibus*: & supra dicitur quod ostenderunt ei hostias speciales quas pro prosperitate Regis faciebant, ut cum magis allicerent. *Libero*. id est tali idolo. *patri autem*, dicit causa reverentiæ; sicut vocamus Deum nostrum *patrem. consecrabo*. Contra, quia statim dixerat quod ipsum ad planitiem deduceret. Respondetur quod forsan

obiectio.

ex impatentia ignorabat vim vel ordinationem verborum suorum, vel fortè id comminatus est sub distinctione, quod ipse faceret vel hoc vel hoc. Id est, quod vel ipsum destrueret, vel quod illud idolo consecraret, vel fortè quod in eodem loco aliud templum faceret idolo consecratum. *Razias autem delatus*. id est accusatus, dictum fuit ei quod ex quo non poterat Iudæos punire in puniendo Iuda; quod non posset eos magis offendere quam in illo sene *Razia compellendo, in Iudaismo*. id est, in ritum Iudæorum. *gladio sese petiit*, id est, se percutere visus fuit. *contra natales suos*. quia natus erat de fidelibus. *Defunctus est*. sed *Dubium* utrum in hoc sit laudandus vel viri *bonū. vide eundem de hoc* perandus? Respondetur quod nullus potest se interimere, vel aliquid facere *2. 2. q. 64 art. 5. ubi eundem* ad quod immediatè & indubitanter sequatur mors, quin sit homicida sui *penitit*

ipsius: nisi fortè hoc faciat instinctu Spiritus sancti, sicut creditur fecisse Samson. Vnde in epist. ad Hebræos II. cap. ponitur ille in catalogo fidelium. & similiter forsan fecit iste. vnde glossa super hunc locum, & est Augustini. His exceptis quos lex iusta generaliter vel ipse fons iustitiæ Deus specialiter occidi iubet, quisquis hominū vel seipsum, vel alium quemlibet occiderit homicidij crimine innectitur. Sed secundò dubitatur vtrum saltem sic facere, sit magnanimitatis? & dicitur quòd sic. Vnde & in littera dicitur, *magis eligens nobiliter mori*. Ad hoc dicitur, quòd superficie tenus videtur esse quædam magnanimitas, sed realiter est quædam pusillanimitas, vnde Augustinus in eadem glossa: quicunque hoc ipsum in semetipsos perpetrāt, animi magnitudine mirādi sunt, non sapientiæ sanitate laudandi sunt.

August.
similiter
resoluit
hoc dubiū
loco supra
allegato.

Dubium
aliud.

quanuis si rationem diligentius cōsulas, nec ipsa quidem animi magnitudo rectè nominatur, vbi quisque nō valēdo tolerare, vel quæq; aspera vel aliena peccata; semetipsū interimit. magis enim mēs infirma deprehēditur, quæ ferre non valet vel duram sui corporis seruitutem, vel stultam vulgi opinionem, maiórq; animus dicens est illius qui vitam ærumnosam magis potest ferre quàm fugere, & humanum iudicium quod plerumque caligine erroris inuoluitur, pro conscientia liceat puritate cōtemnere, & cetera. hæc August. in libro de ciuitate Dei, in capite. vide glossam hic.

Hh iij

CAP XV.

Nicanor
die sabba-
thi Iudæ
oppugna-
re tentat.
sed in bel-
lo occidi-
tur.

NICANOR autem ut
comperit Iudam esse in
locis Samarig, cogitavit
cum omni impetu die
sabbathi committere bel-
lum. Iudæis verò qui
illum per necessitatem sequebantur dicen-
tibus, Ne ita ferociter, & barbarè fece-
ris, sed honorem tribue diei sanctificatio-
nis, et honora eum qui vniuersa conspi-
cit: ille infelix interrogauit, si est potens in
cælo qui imperauit agi diem sabbathorū.
Et respondentibus illis, Est Dominus
vixus ipse in cælo potens, qui iussit agi se-
ptimam diem. At ille ait, Et ego potens
sum super terram, qui impero sumi arma,
& negotia regis impleri. Tamen non ob-
tinuit ut consilium perficeret. Et Nicanor
quidem cum summa superbia erectus, co-

gitauerat commune trophæum statuere de
Iuda. Machabeus autem semper confide-
bat cum omni spe auxilium sibi à Deo af-
futurum, et hortabatur suos ne formida-
rent ad aduentum nationum, sed in mente
haberent adiutoria sibi facta de cælo, et
nunc sperarent ab Omnipotente sibi affu-
turam victoriam. Et allocutus eos de lege
et prophetis, admonens etiam certamina
quæ fecerant prius, promptiores constitu-
it eos: & ita animis eorum erectis simul
ostendebat Gentium fallaciam, & iura-
mentorum prauaricationem. Singulos au-
tem illorum armauit, non clypei & haste
munitione, sed sermonibus optimis & ex-
hortationibus, exposito digno fide som-
nio, per quod vniuersos letificauit. Erat
autem huiusmodi vsus: Oniam qui fue-
rat Summus sacerdos, virum bonum &
benignum, verècundum visu, modestum
moribus, et eloquio decorum, & qui à
puero in virtutibus exercitatus sit, manus

protendentem, orare pro omni populo Iudeorum. Post hoc apparuisse **E**t alium virum etate & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum. Respondentem verò Oniam dixisse, Hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est qui multum orat pro populo & vniuersa sancta ciuitate, Ieremias propheta Dei. Extendisse autem Ieremiam dextram, & dedisse Iudæ gladium aureum, dicentem, Accipe sanctum gladium munus à Deo, in quo deiicies aduersarios populi mei Israel. Exhortati itaque Iudæ sermonibus bonis valde, de quibus extolli posset impetus, & animi iuuenum confortari, statuerunt dimicare & confligere fortiter: ut virtus de negotiis iudicaret, eo quòd ciuitas sancta, & templum periclitarentur. erat enim pro vxoribus **E**t filiis, itemque pro fratribus & cognatis minor sollicitudo: maximus verò **E**t primus pro sanctitate timor erat templi. sed & eos qui in ciui-

tate erant, nō minima sollicitudo habebat pro his qui congressuri erant. Et cū iam omnes sperarent iudicium futurum, hostesque adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestię equitesque opportuno in loco compositi, considerans Machabeus aduentum multitudinis, & apparatus varium armorum, & ferocitatem bestiarum, extendens manus in cælum, prodigia facientem Dominum inuocauit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam. Dixit autem innocans hoc modo, Tu Domine qui misisti angelum tuum sub Ezechia rege Iudæ, & interfecisti de castris Sennacherib centum octogintaquinque millia: **E**t nunc dominator celorum mitte angelum tuum bonum ante nos in timore, & tremore magnitudinis brachij tui, ut metuant qui cum blasphemia veniunt aduersus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita perorauit. Nicanor autem, **E**t

qui cum ipso erant, cum tubis & canticis
admoueabant. Iudas verò, & qui cum eo
erant, inuocato Deo, per orationes con-
gressi sunt: manu quidem pugnantes, sed
Dominum cordibus orantes, prostraue-
runt non minus trigintaquinque millia,
præsentia Dei magnificè delectati. Cumq;
cessassent, & cum gaudio redirent, cogno-
uerunt Nicanorem ruisse cum armis suis.
Facto itaque clamore, & perturbatione
excitata, patria voce omnipotentem Do-
minum benedicebant. Præcepit autem Iu-
das qui per omnia corpore & animo mo-
ri pro ciuibus paratus erat, caput Nica-
noris, & manum cum humero abscissam,
Ierosolymā perferri. Quò cum peruenis-
set, conuocatis contribulibus, & sacer-
dotibus ad altare, accersit et eos qui in
arce erāt. Et ostenso capite Nicanoris, et
manu nefaria quam extenderat contra
domum sanctam omnipotentis Dei, ma-
gnificè gloriatus est. Linguam etiam impij

Nicanoris præcisam iussit particulatim
auiibus dari; manum autem dementis con-
tra templum suspendi. Omnes igitur cali
benedixerunt Dominum, dicentes, Bene-
dictus qui locum suum incontaminatum
seruauit. Suspendit autem Nicanoris ca-
put in summa arce, ut euident esset, &
manifestum signum auxilij Dei. Itaque
omnes communi consilio decreuerunt nul-
lo modo diem istum absque celebritate præ-
terire: habere autem celebritatem tertia-
decima die mensis Adar, quæ dicitur voce
Syriaca, pridie Mardochei diei. Igitur ^{Pridie}
his erga Nicanorem gestis, & ex illis tem- ^{Mardo-}
poribus ab Hebraeis ciuitate possessa, ego ^{chai diei.}
quoque in his faciam finem sermonis. Et ^{i. 13. die}
si quidē bene, & ut historiæ competit, hoc ^{Martij}
& ipse velim: si autē minus dignè, con- ^{quia festū}
cedendū est mihi. Sicut enim vinum semper ^{Mardo-}
per bibere aut semper aquam, contrarium ^{chai ce-}
est; alternis autem uti delectabile: ita le- ^{lebraba-}
gentibus si semper exactus sit sermo, non ^{tur 14.}
erit gratus. Hic ergo erit consummatus. ^{& 15. die}
^{Mensis}
^{Adar.}

IN CAP. XV.

NICANOR autem ut com-
perit, &c. Hæc est secun-
da pars partis præceden-
tis, in qua postquam po-
nitur Nicanoris destinatio, subiungi-
tur eius à Iuda & suis interfectio, &
primò ponitur Nicanoris superbia in
principio capitis. Secundò Machabæi
confidentia. ibi, *Machabeus autem*,
tertiò de hostibus magna victoria.
ibi. *Iudas verò*. Circa primum poni-
tur fallax hostis intentio, secundò
eius redargutio. ibi. *Iudas verò*. Ter-
tiò, veritatis ab ipso inuestigatio. ibi.
at ille infelix, quartò veritatis auditæ
despectio. ibi. *Et respondentibus illis*.
Circa secundam partem principalem
hortatur suos Iudas, primò recitatio-
ne verborum, secundò expositione

somniorum, ibi. *singulos autem illorum*.
& circa istorum numerum primùm
declarat Iudæ confidentiam, & pro-
mittit de cælo victoriam; & recitat
scripturæ diuina adiutoria, replicat &
hostium malitiam. Circa secundam
partem harum duarum ponit primò
Iudam somniantem. ibi. *singulos au-
tem illorum*, secundò Oniam orare vi-
dentem. ibi. *Oniam qui fuerat*, Tertiò *Vide 22.*
virum Oniæ apparentem, ibi. *post 9.83. art.*
hoc autem apparuisse; quartò Ieremiam
pro populo orare promittentem. ibi. *Vide cum*
hic est qui multum orat pro &c. quintò *de hoc in*
Ieremiam Iudam animantem. ibi. *ac-* *1. p. q. 60.*
cipe sanctum gladium. Sextò popu- *art. 5. cr.*
lum ex his vires colligentem. ibi. *ex-* *q. 7. art.*
hortati itaque verbis. septimò Iudam *22. q. 26.*
deprecantem. ibi. *Et cum iam spera-* *art. 3. cr.*
rent. Circa tertiam partem principa- *q. 31. ar.*
lem ponitur primò quomodo con- *3. ad. 2. cr.*
gressi fuerunt: secundò quomodo

Textus
expositio.

exercitum Nicanoris occiderunt, tertio quomodo caput & linguam & manus eius absciderunt. Quarto quomodo caput eius in loco eminenti suspenderunt. quinto gratias Deo cum lætitia reddiderunt. Sexto quomodo die victoriae celebrari ordinaverunt. Nunc ad litteram. *Ne ita barbarè feceris*. i. extraneè, ruditer vel crudeliter. *sanctificationi*. passivè. i. sanctificate, vel activè, quia observantes, ex hoc sanctificantur. *Commune trophæum*. id est, habeo victoriam omnibus notam. *Machabeus aut confidebat*. scilicet malitiam eius esse publicè puniendam, *cum omni spe*. id est, spe perfecta. *De lege*, id est, æquitate & sanctitate legis, & Prophetarum. *Iuramentorum*, scilicet Nicanoris, de quo supra. cap. 14. *Armauit*; id est, constanter firmavit. *Onia*. qui fuerat mortuus, supra cap. 4. *qui multum orat*. hinc patet sanctos habere curam de

de viuis, & eos qui mortui sunt in sanctitate, viuos suis orationibus ante Deum iuuare, *extolli posset impetus*. id est, intendi & fieri maior contra inimicos. *compositi*. de hac compositione satis habetur supra libro 1. cap. 6. si tamen sit idem prælium, quod non omnino credo. Vel fortè in isto prælio eodem modo bestias & elephantes ordinaverunt, *Ezechia*. Esai. 28. & 4. Regum. 19. vide de hoc. *prima*. scilicet hebdomada. *Adar*. id est, Martij. Hester. 9. *pridie*. quia solennitas Mardochei fuit die 14. Martij, & ista ponitur die. 13. *ex illis temporibus*. scilicet vsque ad captiuitatem Romanorum.

*Explicit ordinatio lib. 2. Machab. per
Dium Thomam Aquinatem Ord.
Frat. Prædicatorum.*

INDEX RERVM
in signorum.

ALCIMVS regis bellum. pag. 56.
in adulationem Apollonius occisus à
prodit suos. pag. Iuda Machab. pag. 60.
142. Atria templi quatuor.
pag. 87.
Alcimus dum conatur tem-
plum destruere, inopinatè mo-
ratur. pag. 165.
Alexander diuise regna sua.
pag. 33.
Alexand. oceanum ingres-
sus. pag. 29.
Alexandri victoria. pag. 30.
Altare mundatur. pag. 80.
Antiochus vult spoliare tè-
plum Persarum, & turpiter
fugit. pag. 108. & fol. 291.
Antigonus Rex. pag. 33.
Antiochi Magni stirps. pag.
35.
Antiochi dat obsides Roma-
nis. pag. 36. & pag. 156.
Antiochus dolet de malis cõ-
tra Iudeos & templum eo-
rum. pag. 109. & 110.
Antiochus periuuat. pag. 116.
Afflictiones Iudeorũ nume-
rantur. pag. 1.
Apollonius in sabbato mis

bellum. pag. 56.
Apollonius occisus à
Iuda Machab. pag. 60.
Atria templi quatuor.
pag. 87.
Augustus Cesar quare
sic dictus. pag. 155.
Audacia & mors Iuda
Machab. pag. 171.
B.
Babilonij Iudeos ca-
ptiuant. pag. 1.
Bacchides pugnat contra
Iud. pag. 130.
Bacchides occidit Iudeos
50. pa. 166.
Balista unde dicantur.
pag. 123.
Bellũ Apollonij. pa. 60.
Bellum Seron. pag. 61.
Bellum Antiochi cõtra
Iud. pag. 114.
Bellum Iuda contra De-
metrium. pag. 160.
Bellum sequitur fames
post mortẽ Iude. p. 161.
Bellũ Machab. fuit om-
nibus alijs Iudeorũ glo-

INDEX.

riosus. pag. 7. gnificat gloriam martyriũ,
Bethseca vrbs expugnatur. in figura. pag. 91.
pag. 130. Demetrius reuertitur de
Bethsura capitur ab An- Roma. pag. 128.
tiocho. pag. 114. Demetrio traditur Eupa-
tor. p. 139.
C Alistenes occisus ab Demetrius bellum Iudais
Alexandro. p. 29. infert. pag. 159.
Castlemenses Decembris. Demetrius fratrem suum
pag. 43. Holofernem regno Capa-
Cethin filius Iaphet. p. 28. docie priuat. p. 196.
Cethina regio Cyprus. p. 29. Demetrius tribus Iudeorũ,
Cinyriũ, musica instrumẽ- milibus Antiochiam de-
tum. pag. 90. bellat. pag. 213.
Congregatio Iudeorum fiet
& facta est tempore Chri-
sti nati. pag. 316.
Cretenses cum Demetrio
cõtra Alexandrũ. p. 204.
Cyrus rex Persarum. pa. 2.
D
Danielis profetia de
Iudeorum afflictione.
pag. 3.
David multos Pontifices in-
stituit ad templi ornatum.
pag. 55.
Dedicatio altaris facta à
Iuda. pag. 81.
Dedicationes varie fuerũt.
pag. 90.
Dedicatio octo dierum, si-

gnificat gloriam martyriũ,
in figura. pag. 91.
Demetrius reuertitur de
Roma. pag. 128.
Demetrio traditur Eupa-
tor. p. 139.
Demetrius bellum Iudais
infert. pag. 159.
Demetrius fratrem suum
Holofernem regno Capa-
docie priuat. p. 196.
Demetrius tribus Iudeorũ,
milibus Antiochiam de-
bellat. pag. 213.

E

Ecclesia cur celebrat fe-
stum martyriũ macha-
barum. p. 392.
Eleazarus occidit elephan-
tem regium. pag. 114.
Elephantorũ numerus con-
tra Iudeos missus. pag. 112.
& 124.
Epistola Demetrii ad Iona-
tham. pag. 179.
Epistola Alexandri ad Io-
natham. pag. 181.
Epistola Demetrii. p. 211.
Epistola Jonathas Spartia-
tis missa. 227.
Epistola Antiochi morien-
tis Iudais scripta. p. 413.

INDEX.

- Epistola Lysia ad Iudeos.*
pag. 435.
- E**
- Eodius Iudeorum eum Romanis.* pag. 149.
- Festa legalia Iudeor.* p. 91.
- Festū Purificationis temp.*
pag. 410.
- Funus defunctorum antiquitus institutū.* p. 227.
- G**
- Gorgias insidias parat Iudæ.* pag. 83.
- Gorgias fugā capit.* p. 84.
- Gorgias fugat fratres Iudæ.*
pag. 100.
- Græci Iudeos opprimunt.*
pag. 2.
- H**
- Hierusalem obsidione premitur ab Antiocho.* pag. 115.
- Hispania habet metalla.*
pag. 146.
- Hieremias abscondit arcam fœderis.* p. 307. & 315.
- Herculis sacrificia.* p. 337.
- I**
- Ambricia euntes ad nuptias occiduntur à Iudæis.* pag. 164.
- Joelis prophetia de afflictionibus Iudeorum.* p. 3.
- Jonathas fugat Bacchidem.*
pag. 164. et p. 163.
- Jonathas purpura induitur.* pag. 187.
- Iesus & Ioannes fratres ambo omittunt nomini-
bus Hebraica nationis :
in gentilica.* pag. 38.
- Idolum Iouis ponitur in templo.* pag. 42. & 21.
- Inimicos diligere quomodo intelligitur.* pag. 144.
- Jonathas prælum mit cum Appolonio.* pag. 189.
- Jonathas fugat exercitum metrij.* pag. 217.
- Jonathas per dolum capitur.* pag. 232. & occiditur. pag. 242. & 243.
- Jonathas dominavit uiginti annis.* pag. 255.
- Ignis à Ieremia absconditur.* pag. 292.
- Ignis templi.* pag. 349.
- Judas composuit librum bellorum.* pag. 3.
- Judas vincit Appolonium.*
pag. 60.
- Judas vincit Seron.* p. 61.
- Judas emicit Lysiam.* pag. 435.

INDEX.

- Iudæi ruinas templi scisis vestibibus deplorant.* p. 85.
- Judas exprignat urbem Maspbat.* pag. 97.
- Judas victor.* pag. 133. & pag. 143.
- Ius gentium in regnis hereditandis.* pag. 140.
- Judas Mochab. interficitur.*
pag. 161.
- Julius Caesar quomodo Remp. occupavit.* p. 153.
- L**
- Accedamones ex Iudeorum stirpe nati.*
pag. 357.
- Lex vetus, prohibebat manum non animum.* p. 122.
- Legio quid sit.* pag. 114.
- Libri Machabeorum approbati ab Ecclesia.* pag. 12.
- Libri sancti consolantur afflictos.* pag. 227. & 238.
- Lysias post mortem Antiochi regnū ambit.* p. 110.
- Lysias proditor vocatus veneno se interimit.* p. 421.
- Lisimachus occiditur tumultu populari Iudeorum.* pag. 340.
- M**
- Machabæi milites argento corruptos ab obsessis, ut evadere possent, occidi faciunt.*
pag. 423.
- Machabæi quare sic dicti.*
pag. 11. & pag. 13.
- Martyrum forumudo quādo incipit.* pag. 9.
- Martyrum septem fratrum.* pag. 383. & 384.
- Mathathie exhortatio ad filios.* pagina. 43. & 51.
- Mathathias pugnat in die sabbati.* pag. 56.
- Mensis primus anni apud Iudeos quis fuerit.* pag. 255.
- Mors Iudæ Machab.* pag. 160.
- Mors Simonis Mach.* pag. 283.
- Mors Ionathæ Mach.* pag. 232. & 243.
- N**
- Nabuthai Iudeorum amici.* p. 106.
- Nehemie propheta oratio.* pag. 293.
- Nehemie cōmētaria.* p. 305.
- Nicanoris molitua.* p. 132.

INDEX.

- O** Nias Sacerdos vir
pius pro depositis ve-
xatur. pag. 321.
Onias orando obtinuit vitā
Heliodoro, à Deo. p. 326.
Onias occiditur. pag. 339.
O pag. 39.
Oratio pro defunctis prodest
pag. 451. & 457.
Oratio Nehemia. pag. 293.
Octuaginta milia Iudeorum
interfecti Ierosol. p. 358.
P Astophoria templi. p. 88.
Persa Regem Demetriū
captiunt. p. 257.
Pompeius quomodo occisus
fuit. p. 154.
Philippus Iudeus Rex Ma-
cadonum. p. 34.
Ptolomeus Rex Aegypti.
pag. 34.
Ptolomeus fauet Ionathā.
pag. 208.
Prodigia ante destructionē
Ierosolymitanam. p. 364.
O pag. 395.
Prodigia eiusdem ante per-
secutionem Antiochi.
pag. 356.
Philopator duas coronas
capiti imponit. p. 221.
Philopator equo deiectus
moritur. pag. 222.
Pyramides Machabaeorum.
pag. 253.
Q Uaestio, utrum pec-
cauerit Simon tra-
dendo Tryphoni filios
Ionathae. pag. 251.
Quaestio de scenopagia. pag.
301.
Quaestio de numero anno-
rum. pag. 252.
Quaestio de scenopagia. pag.
301.
Quaestio numero annorum.
pag. 302.
Quaestio de Antiocho Epi-
phane si fuit occisus in
templo. pag. 303.
R Egum insignia qua-
tuor. p. 199.
Romani Iudeos expugnāt.
pag. 2.
Romanorum potentia. pag.
147. & 148.
Romanorum regionē. pag.
151. & 148.
S Abbato pugnare licet.

INDEX.

- pag. 49. Tryphon dolo capit Jona-
tham. pag. 232.
Sacerdotes in bello occisi. pag. 101.
Tubanaei: qui fuerint. p. 94.
Sancti erant pro nobis. pag. 496.
Tubiana occisi. pag. 105.
V Indicta triplex est. p.
144. & 145.
Scorpio bellicum instrumē-
tum. p. 127.
Seleucus Nicanor Rex. p. 34.
Stolla Summa sacerdotis.
pag. 181.
Scenopagia festum. p. 301.
O pag. 199.
Sepulchra Machab. p. 143.
Simon vicit Cendebeum.
pag. 482.
Simon occiditur cum duo-
bus filiis suis. pag. 83.
T Alentum quid sit.
pag. 406.
Templum reparatur per
Esdras. pag. 25.
Templum Diana ab An-
tiocho frustra invasum.
pag. 409. & 122.
Templum Ierosol. asylum
delinquentium. pag. 184.
Tryphon occupat Antio-
chiam. pag. 215.
Victoria Ionathae. p. 167.
Victoria Iudae. p. 397. &
133.
Victoria Simonis. p. 163.
Victoria Ionathae. p. 164.
Victoria Iudae. p. 62.
Victoria Iudae. pag. 80.
Victoria Iudae. pag. 82.
Virgines Deo olim sacrae.
pag. 324.
Victoria Iudae. p. 97. &
98.
Victoria Iudae. pag. 445.
Victoria Iudae. pag. 448.
X.
Xantius mensis. pag. 443.
Z abdiel caput Alexandri
Regis mittit Ptolomeo.
209.
Zabadaei à Ionathā victi
pag. 230.

Finis Tabula.

De Muri Controversia
4. 20. 30. 40.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint handwritten notes or signatures at the bottom of the left page.]

